

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK BİLİM DALI

MOGADIŞU'DA İTALYAN SÖMÜRGE DÖNEMİ
MİMARİSİ VE ETKİLERİ: MİMARİ VE TOPLUMSAL
HAFIZA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DAUD İBRAHİM ABDULLAHI

İstanbul
Eylül-2024

T.C.
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARLIK BİLİM DALI

MOGADIŞU'DA İTALYAN SÖMÜRGE DÖNEMİ
MİMARİSİ VE ETKİLERİ: MİMARİ VE TOPLUMSAL HAFIZA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DAUD İBRAHİM ABDULLAHI

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Gül GEMCİ

İstanbul
Eylül-2024

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Mimarlık Anabilim Dalı, Mimarlık Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr.Üyesi Ayşe Gül GEMCİ

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Hakan İMERT

Üye: Doç. Dr. Neslihan YILDIZ

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mahsa ÇEKİ

Üye: Prof. Dr. Mustafa GÜN

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Erhan İÇENER

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak “**Mogadişu’da İtalyan Sömürge Dönemi Mimarisi ve Etkileri: Mimari Ve Toplumsal Hafıza**” adlı çalışmanın sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

DAUD İBRAHİM ABDULLAHI

ÖN SÖZ

Araştırmamın her aşamasında, gerek akademik bilgisi gerekse içten desteği ile bana yol gösteren, bu zorlu süreci daha katlanılabilir hale getiren değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Gül Gemci'ye, yüksek lisans eğitimim süresince her daim yanımda olan, sabır ve sevgisiyle bana güç veren canım eşim Maria Mire'ye, varlıklarıyla bana güven veren, manevi desteklerini her zaman hissettiğim aileme, bu süreçte özellikle sahada bana her an yardımlarını esirgemeyen sevgili abim Mustafa Abdullahı'ya ve ablam Saida Abdullahı'ya en derin teşekkürlerimi ve sonsuz saygılarımı sunarım. Ayrıca, araştırmamın okunması ve düzeltilmesi aşamalarında yardımlarını esirgemeyen Ömer Aykaç'a, Senih Orhantekin'e ve Ahmet Bilal Yılmaz kardeşlerime de yürekten teşekkür ederim. Onların varlığı ve desteği olmadan bu yolculuk çok daha zor olurdu, bu nedenle her birine minnettarım.

DAUD IBRAHİM ABDULLAHI
İstanbul-2024

ÖZET

MOGADIŞU'DA İTALYAN SÖMÜRGE DÖNEMİ MİMARİSİ VE ETKİLERİ: MİMARİ VE TOPLUMSAL HAFIZA

DAUD İBRAHİM ABDULLAHI

Yüksek Lisans, Mimarlık

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Gül GEMCİ

Eylül, 2024 -211 Sayfa

Mogadişu'nun İtalyan sömürge dönemi sırasında uğradığı mimari değişikliklerin, şehrin kentsel yapısına ve kolektif hafızasına olan etkilerini incelemektedir. İtalyan sömürge yönetimi altında Mogadişu, neoklasik yapılar, büyük kamu binaları ve düzenli kentsel alanlarla modernleşmiş ve bu süreç, şehrin mekânsal organizasyonunu köklü bir şekilde dönüştürmüştür. Araştırma, mimari eserlerin sadece fiziksel varlıklar olmadığını, aynı zamanda fetih, direniş ve adaptasyon gibi toplumsal dinamikleri somutlaştıran kolektif hafızanın saklayıcıları olduğunu vurgulamaktadır.

Bu bağlamda, Mogadişu'nun sömürge mirasının kentsel imgeler ve toplumsal anılar üzerindeki etkilerini belgelemek için arşiv araştırması, mimari analiz ve etnografik çalışmalar bir arada kullanılmıştır. Bu yöntemler, şehrin mekânsal ve sosyal tarihini yeniden yapılandırırken, yerel halkın anı ve hikayelerini de dahil ederek daha kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır. Çalışma, nitel araştırma teknikleri kullanarak elde edilen bulguları, tema kodlaması ve anlatı analizi ile derinlemesine incelerken, Mogadişu'da mimari, hafıza ve kentsel kimlik arasındaki ilişkiyi aydınlatmaktadır.

Sonuç olarak, bu araştırma, Mogadişu'nun sömürge dönem mimarisi üzerine yapılan bilimsel çalışmalara önemli katkılarda bulunurken, kentsel planlama, miras koruma ve kültür politikaları açısından da pratik sonuçlar sunmaktadır. Mimarlık mirasının korunması ve yerel toplulukların katılımı teşvik edilerek, şehrin kültürel kimliğinin güçlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mogadişu, İtalyan sömürge dönemi mimarisi, mimari miras, toplumsal hafıza

ABSTRACT

ITALIAN COLONIAL ERA ARCHITECTURE AND ITS EFFECTS ON MOGADISHU: ARCHITECTURAL AND SOCIAL MEMORY

DAUD IBRAHIM ABDULLAHI

Master of Science, Architecture

Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Ayse Gul GEMCI

September, 2024 – 211 Pages

The architectural transformations that occurred during the Italian colonial period in Mogadishu, focusing on their impacts on the city's urban structure and collective memory is important to take notice. Under Italian colonial rule, Mogadishu was modernized through the introduction of neoclassical structures, significant public buildings, and organized urban spaces, radically altering the city's spatial organization. The research emphasizes that architectural works are not merely physical entities; they also serve as vessels of collective memory, embodying social dynamics such as conquest, resistance, and adaptation.

In this context, the research employs a combination of archival research, architectural analysis, and ethnographic studies to document the effects of Mogadishu's colonial heritage on urban images and social memories. These methods reconstruct the city's spatial and social history while integrating local narratives and stories, offering a comprehensive perspective. The study conducts an in-depth analysis of the findings using qualitative research techniques such as thematic coding and narrative analysis, illuminating the intricate relationship between architecture, memory, and urban identity in Mogadishu.

In conclusion, this studies on Mogadishu's colonial period architecture, while also providing practical outcomes for urban planning, heritage conservation, and cultural policies

Keywords: Mogadishu, Italian Colonial Era architecture, Architectural heritage, Social memory

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ1

1.1.Problemin Ortaya Konması:.....	1
1.2. Amaç Ve Önem:.....	10
1.3.Sınırlılıklar Ve Tanımlar:.....	11

İKİNCİ BÖLÜM

KENTSEL MİMARİ VE TOPLUMSAL HAFİZA..... 15

2.1 Kent Mimarisi Ve İmge Kavramlarına Bakış	15
2.2 Toplumsal Hafıza Ve Kentsel İmge İlişkisi	18
2.3 Kent İmgesinin Dönüşümü Ve Hafızanın Değişimi	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MOGADIŞU İTALYAN SÖMÜRGE DÖNEMİ ÖNCESİ VE SONRASI MİMARİ SÜREÇE BAKIŞ ..... 26 |

3.1 Mogadişu Kent Mimarisi Oluşum Sürecine Bakış.....	26
---	----

3.1.1 İtalyan Sömürge Dönemi Öncesi 1900-1920 Yılları Osmanlı Ve Yerel Mimari Etkileşimi	27
3.1.2 İtalyan Sömürge Dönemi 1921-1960 Yılları Yeni Bir Mimari Kimliğin Oluşması Ve Bağımsızlığa Geçiş	30
3.1.4 İtalyan Sömürge Dönemi Sonrası 1961-1990 Yılları Arasında Mimaride Modernleşme Dönemi.....	43
3.2 Mogadişu İç Savaş İle Gelen Yıkım Ve Kent İmgesinin Değişimi	46

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ÇALIŞMASI.....	59
4.1 Bilgi Toplama Süreci	59
4.1.1 Yerinde Gözlem Yapılması Ve Notları.....	60
4.1.2 Yerinde Görüşme Yapılması Ve Notları.....	95
4.2 Verilerin Analizi Ve Bulguların Tartışılması.....	136
SONUÇ.....	149
KAYNAKÇA	153
EKLER.....	160

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Tez Çalışmasının kurgusu.....	14
Şekil 2.1: K. Lynch 3 kent çalışması	16
Şekil 2.2: K. Lynch'a göre Kentsel imge öğeleri.....	17
Şekil 2.3: Hafıza ve ara kesişimler şeması.....	21
Şekil 3.1: Cami ve yanındaki kuyu yerel halk 1900'ler.....	28
Şekil 3.2: Arb'a Rukun Camii 1950'lardaki durum	29
Şekil 3.3: Abdul-aziz Cami Minaresi	29
Şekil 3.4: İtalyan Kolonyel Dönem askeri poster	30
Şekil 3.5: Mogadişu Katedrali'nin Dış Cephesi	31
Şekil 3.6: Villa Somali 1930'lardaki görünüm	31
Şekil 3.7: (a) Banca d'italia (b) Ginnasio Emilio De Bono	33
Şekil 3.8: Somali-Mogadişu Konum.....	37
Şekil 3.9: Mogadişu 1910-1940 yılları arasında kent planları	38
Şekil 3.10: 1 Temmuz 1960 yılında Somali bağımsızlık kazanır	41
Şekil 3.11: Mogadişu Belediye Sarayı 1950'ler	41
Şekil 3.12: 1950'ler Mogadişu Çarşısı sokak görünüm.....	42
Şekil 3.13: 1971 yılında Apollo 14 uzay arası ile Ay'a Götürülen Somali bayrağı... 43	
Şekil 3.14: Ulusal Tiyatro Binası 1970'ler	44
Şekil 3.15: Ulusal Müze Binası	44
Şekil 3.16: Somali Meclis Binası Askeri Dönem	45
Şekil 3.17: Parlamento Binası 1990'lar	45
Şekil 3.18: Mogadişu Stadyum	47
Şekil 3.19: Katedral dış görünümü.....	47
Şekil 3.20: Mogadişu 2010'lar artan terör saldırıları ve görselleri	48
Şekil 3.21: Mogadişu Tarihi Deniz Feneri.....	49

Şekil 3.22: Mogadişu Uluslararası Havalimanı	49
Şekil 3.23: Mogadişu Limanı.....	50
Şekil 3.24: Benadir Üniversitesi	51
Şekil 3.25: Ali Jimaale Camisi.....	52
Şekil 3.26: Dahab Binası Devam eden inşaat süreci 2020'ler	53
Şekil 3.27: Mogadişu yarınlarına umut ile bakmaktadır	55
Şekil 3.28: Mogadişu 1900-2020 arası sosyo-politik.....	57
Şekil 4.1: (a)1929 yılı Mogadişu kent planı üzerinde çalışma noktaları.....	64
Şekil 4.2: (a) 1938 yılı Mogadişu hava fotoğrafı	65
Şekil 4.3: (a) iç savaş sonrası 2014 Otel Urubo	69
Şekil 4.4: (d) Günümüzdeki durum 2024.....	88
Şekil 4.5: (d) Günümüzdeki durum 2024.....	95
Şekil 4.6: Katılımcıların yaş aralıklarının Frekans dağılımı	97
Şekil 4.7: Lynch'in kentsel imge öğelerinden "bölgeler" işaretlenmektedir.	128
Şekil 4.8: Lynch'in kentsel imge öğelerinden "yollar" işaretlenmektedir.	130
Şekil 4.9: Lynch'in kentsel imge öğelerinden "düğüm noktaları".....	132
Şekil 4.10: Lynch'in kentsel imge öğelerinden "kenarlar"	134
Şekil 4.11: Lynch'in kentsel imge öğelerinden "nirengi noktaları"	135
Şekil 4.12: Çalışma noktaları 1-2-3 için Duygu durumu	138
Şekil 4.13: Çalışma noktaları 4-5-6 için Duygu durumu	140
Şekil 4.14: Çalışma noktaları 7-8-9 için Duygu durumu	142
Şekil 4.15: Çalışma noktaları 10-11-12 için Duygu durumu	144
Şekil 4.16: Çalışma noktaları 13 için Duygu durumu.....	146

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1: Literatür çalışması	8
Tablo 2.1: Hafıza ve kesişim elemanların tanımlanması	21
Tablo 4.1: Yapı künyeleri göstermektedir.	61
Tablo 4.2: Çalışma Noktası 1 yapı künyesi	67
Tablo 4.3: Çalışma Noktası 2 yapı künyesi	70
Tablo 4.4: Çalışma Noktası 3 yapı künyesi	73
Tablo 4.5: Çalışma Noktası 4 yapı künyesi	75
Tablo 4.6: Çalışma Noktası 5 yapı künyesi	77
Tablo 4.7: Çalışma Noktası 6 yapı künyesi	79
Tablo 4.8: Çalışma Noktası 7 yapı künyesi	81
Tablo 4.9: Çalışma Noktası 8 yapı künyesi	83
Tablo 4.10: Çalışma Noktası 9 yapı künyesi	85
Tablo 4.11: Çalışma Noktası 10 yapı künyesi	87
Tablo 4.12: Çalışma Noktası 11 yapı künyesi	89
Tablo 4.13: Çalışma Noktası 12 yapı künyesi	92
Tablo 4.14: Çalışma Noktası 13 yapı künyesi	94
Tablo 4.15: Katılımcılar ile yapılan mülakat tarihleri ve demografik bilgiler (I).....	96
Tablo 4.16: : Katılımcıların yaş aralıklarının Frekans dağılımı tablosu	97
Tablo 4.17: : Katılımcıların demografik bilgileri doğum yılları ve Mogadişu sosyo-politik kronolojik akış ilişkisini gösteren tablo (II).....	98
Tablo 4.18: Çalışma Noktası 1 İçerik Analizi Sonuç tablosu	100
Tablo 4.19: Çalışma Noktası 2 İçerik Analizi Sonuç tablosu	102
Tablo 4.20: Çalışma Noktası 3 İçerik Analizi Sonuç tablosu	104
Tablo 4.21: Çalışma Noktası 4 İçerik Analizi Sonuç tablosu	106
Tablo 4.22: Çalışma Noktası 5 İçerik Analizi Sonuç tablosu	108

Tablo 4.23: Çalışma Noktası 6 İçerik Analizi Sonuç tablosu	110
Tablo 4.24: Çalışma Noktası 7 İçerik Analizi Sonuç tablosu	112
Tablo 4.25: Çalışma Noktası 8 İçerik Analizi Sonuç tablosu	114
Tablo 4.26: Çalışma Noktası 9 İçerik Analizi Sonuç tablosu	116
Tablo 4.27: Çalışma Noktası 10 İçerik Analizi Sonuç tablosu	118
Tablo 4.28: Çalışma Noktası 11 İçerik Analizi Sonuç tablosu	120
Tablo 4.29: Çalışma Noktası 12 İçerik Analizi Sonuç tablosu	122
Tablo 4.30: Çalışma Noktası 13 İçerik Analizi Sonuç tablosu	124

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Kentsel bellek ve kolektif kimlik, şehirlerin fiziksel ve sosyal yapıları üzerinden inşa edilen derin kavramlar arasında yer almaktadır. Lefebvre'ye göre şehirler, bir yandan tarihsel süreçler ile şekillenirken diğer yandan toplumsal yapıları yansıtan mekânlar haline gelir (Lefebvre, 1991). Bu bağlamda, şehirlerdeki yapılar, sadece mimari eserler olmanın ötesinde, kolektif belleğin taşıyıcıları ve sembolleri olarak da işlev görürler. Özellikle sömürge dönemi yapıları, sömürgecilik sonrası dönemlerde halkın hafızasında yer edinen hem tarihsel hem de toplumsal anlamlar taşıyan mekânlar olarak dikkat çekmektedir. Bu çalışmada, Mogadişu'daki İtalyan sömürge dönemi mimarisinin, kentsel bellek ve kolektif kimlik üzerindeki etkileri incelenmektedir. Çalışmanın temel araştırma sorusu, bu yapılarla Mogadişu halkı arasındaki ilişkiyi, bu yapıların kentsel bellek ve mimari direnç bağlamında nasıl algılandığını anlamaya yöneliktir: "İtalyan sömürge dönemi yapıları, Mogadişu halkının kolektif belleği ve kimlik inşasında nasıl bir rol oynamaktadır?"

Kentsel bellek, bir şehirde yaşayan insanların ortak deneyimlerinden ve mekânlarla olan ilişkilerinden oluşur. Halbwachs (1992) kolektif bellek kavramını, bireylerin hafızasının toplumsal yapılar tarafından şekillendiği ve bu belleğin mekânlar ve topluluklar aracılığıyla aktarıldığı bir olgu olarak ele alır. Kolektif bellek, bu bağlamda sadece bireylerin kişisel anılarına dayanan bir olgu değil, aynı zamanda toplulukların kimliğini oluşturan, mekânlarla ve geçmişle kurulan bağları da içerir. Nora (1989) ise bu mekânsal hafızaya "milieu de mémoire" (hatırlama ortamı) adını verir ve bu kavramla şehirlerin tarihî yapılarının, halkın kolektif belleğinde önemli bir yer tuttuğunu vurgular. Mimari direnç kavramı ise, bir yapının sadece fiziksel varlığıyla değil, zaman içerisinde toplumun değişen ihtiyaçlarına, taleplerine ve tarihsel travmalara karşı gösterdiği dayanıklılıkla ilişkilidir. Örneğin, Mogadişu'daki İtalyan sömürge dönemine ait yapılar, sadece sömürge döneminin izlerini taşıyan yapılar olarak kalmamış; iç savaş, siyasal değişimler ve toplumsal dönüşümlerle şekillenen halkın direncinin de sembolleri haline gelmiştir. Bu yapılar, mimari direncin yanı sıra toplumsal hafızanın ve kimlik inşasının birer bileşeni olarak incelenmelidir.

Mogadişu, 19. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın ortalarına kadar İtalyan sömürge yönetimi altında kalmış ve bu dönemde şehirde birçok mimari yapı inşa edilmiştir. Bu yapılar, İtalyan sömürge yönetiminin kültürel ve siyasi izlerini taşımakla birlikte, bugün şehir halkı için kentsel belleğin önemli birer parçası haline gelmiştir. Palazzo del Governatore, Banca d'Italia, Cattedrale di Mogadiscio, Ospedale de Martino gibi yapılar, hala Mogadişu'nun fiziksel ve sembolik dokusunu oluşturan temel unsurlardır. Ancak bu yapıların birçoğu, Somali İç Savaşı ve sonraki yıllarda ya yıkılmış ya da kullanılamaz hale gelmiştir. Günümüzde bu yapılar, bir yandan halkın hafızasında yer ederken diğer yandan şehirdeki toplumsal ve mekânsal dönüşümlerin bir sembolü haline gelmiştir.

Bu çalışmanın temel araştırma sorusu şu şekildedir: İtalyan sömürge dönemi yapıları, Mogadişu halkının kolektif belleği ve kimlik inşasında nasıl bir rol oynamaktadır? Bu soruya yanıt ararken, halkın bu yapılarla kurduğu duygusal ve sembolik bağlar, binaların zaman içerisindeki işlevsel dönüşümleri ve bu yapıların kentsel direnç üzerindeki etkileri ele alınacaktır. Bu çalışma, kentsel bellek ve mimari direncin Mogadişu'daki İtalyan sömürge dönemi yapıları üzerinden nasıl şekillendiğini anlamak için nitel bir araştırma yöntemi kullanmıştır. Veriler, iki ana yöntemle toplanmıştır: sistematik saha gözlemleri ve yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar.

- **Sistematik Saha Gözlemleri:** Araştırma süresince, Mogadişu'daki 13 İtalyan sömürge dönemi yapısı gözlemlenmiş ve bu yapıların fiziksel durumu, çevre ile olan etkileşimleri detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Gözlemler, bu yapıların şehir halkı üzerinde nasıl bir etki bıraktığını anlamaya yönelik olup, binaların günümüzdeki işlevleri ve halkın bu yapılarla kurduğu ilişkileri kapsamaktadır.
- **Derinlemesine Mülakatlar:** Çalışmanın temelini oluşturan ikinci yöntem, farklı yaş gruplarından Mogadişu sakinleriyle gerçekleştirilen derinlemesine mülakatlardır. Katılımcılar, sömürge dönemi yapılarıyla ilgili hatıralarını, bu yapıların onların kentsel hafızasında nasıl yer aldığını ve bu yapılarla yükledikleri anlamları paylaşmışlardır. Mülakatlar, özellikle bu yapıların halk üzerindeki sembolik ve duygusal etkilerini anlamak amacıyla yapılandırılmıştır.

Toplanan veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizi, toplanan verilerin kategorilere ayrılması ve bu kategoriler üzerinden yorumlanması esasına dayanmaktadır. Bu bağlamda, veri analizi şu adımlarla gerçekleştirilmiştir:

1. **Veri Kodlaması:** Mülakatlardan elde edilen veriler kodlanarak, sömürge dönemi yapılarının halk tarafından nasıl hatırlandığı, bu yapıların hangi duygusal tepkilere yol açtığı ve binaların sembolik anlamları belirlenmiştir. Kodlama süreci, özellikle binaların fiziksel durumlarına (korunan, harabe, yıkılmış vb.) göre sınıflandırılmıştır.
2. **Tematik Analiz:** Kodlama sonrasında, verilerde belirli temalar ve örüntüler ortaya çıkarılmıştır. Bu temalar, halkın sömürge dönemi yapılarıyla kurduğu kişisel ve kolektif bağlar, bu yapıların mekânsal bellek üzerindeki etkileri ve toplumsal direnç ile olan ilişkileri gibi konuları kapsamaktadır. Özellikle, farklı yaş gruplarının bu yapılara olan bakış açıları karşılaştırılmış ve bu yapılarla ilgili hatıraların zaman içinde nasıl evrildiği analiz edilmiştir.
3. **Karşılaştırmalı Analiz:** Mülakatlar, farklı yaş grupları arasındaki bellek ve algı farklarını karşılaştırmalı bir şekilde analiz etmiştir. Özellikle yaşlı nesillerin sömürge dönemi yapılarıyla kurduğu duygusal bağlar ile genç kuşakların bu yapılar hakkındaki görüşleri karşılaştırılmıştır. Bu süreçte, genç nesillerin daha çok savaş sonrası dönemde bu yapıların harabe halleriyle ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, bu çalışma, Mogadişu'daki İtalyan sömürge dönemi yapılarının sadece fiziksel değil, aynı zamanda toplumsal ve sembolik birer yapı olarak kentsel hafıza ve kimlik inşasında oynadığı rolü ele almaktadır. Bu yapılar, kentsel bellek ve kolektif kimlik için önemli birer sembol olarak değerlendirilmekte ve şehir halkının tarihsel süreçle olan ilişkisini yansıtan mimari yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1.Problemin Ortaya Konması:

1889 ile 1960 yılları arasında Mogadişu, İtalyan sömürgeciliğinin mimari tarzlarıyla şekillenmiş ve bu süreç, kentin fiziksel yapısını köklü bir şekilde değiştirmiştir. İtalyanlar tarafından inşa edilen kamu binaları, konutlar, kiliseler ve ticaret merkezleri gibi yapılar, sadece kentin silüetini değil, aynı zamanda toplumsal hafızasını da etkilemiştir. Bu mimari eserler, kentin tarihine ve kimliğine dair önemli hafıza unsurları olarak kalmıştır.

Ancak dönemin tecrübe eden ve yaşayan şahitlerin yaşça büyük olması toplum içinde giderek sayılarının az olması yapılarında bir kısım yok olması hafızanın kayıp olmasına neden olmaktadır. Binaların günümüze kadar süreçte mimari bütünlüğünü koruyamaması yani yıkılması ve dönemi yaşayan bireylerin kaybı nedeniyle bu dönemin mimarisine dair toplumsal hafızanın gidererek silinmesine neden olmaktadır.

Bu sürecin yani İtalyan sömürge dönemin bıraktığı izlerin hatırlanması sadece Mogadişu'nun değil Somali'nin de mimari kimliğinin kendine bulmasına olanak vermesi nedeniyle önemli taşımaktadır.

Buradan hareketle bu sürecin mimari bir vizyonla araştırılıp yerinde gözlem ve dönemin şahitleriyle yapılan görüşmeler bu hafızanın korunmasına olanak verme potansiyeli taşımaktadır.

Yapılan bu tez çalışmasında öncelik üç temel araştırma sorusuna cevap aranmaktadır:

1. Mogadişu'da İtalyan sömürge döneminde mimari özellikleri nelerdir? Hangi yapılar bu niteliktedir?
2. Mimari ve toplumsal ve kente farklı işlevdeki kentsel yapılar ile ilişki nedir?
3. Mogadişu'da yaşayanların, İtalyan dönem kentsel yapılarına dair hafızalarındaki imge ve anlam nedir? bu yapılar nasıl hatırlanmaktadır?

Öncelikte tez çalışmasında bu sorulara cevap aranmak üzere literatür çalışması yapılmıştır. Çalışmaya başlarken literatür taraması, yazılı kaynak araştırması ve ilgili tez incelemeleri yapılmış, elde edilen bilgiler derlenmiştir. Literatür taraması sırasında öncelikte Mogadişu ile ilgili Sömürge dönemiyle ilgili tezler taranmıştır ve şöyle sonuçları elde edilmiştir:

Lawaha, A. S. (1960). **“Political Movements In Somalia”** [Master's Thesis]. American University . “Somali'deki Siyasal Hareketler” adlı yüksek lisans tez çalışması 1960 Somali'nin bağımsızlık yılı Somali siyasinde faal bir bürokrat tarafından yazılmıştır. Sömürge dönemini sonunda Mogadişu'daki kurumsal ve siyasi olaylar anlatılmıştır.

Robinson, Jr. , R. S. (1971). **“Educational Integration In Somalia, 1960-1969”** [Ph.D]. The University of Michigan. Bu çalışmanın konusu “Somali'de Eğitim Entegrasyonu” çalışma doktora çalışmasıdır. Somalının

bağımlıktan askeri döneme kadar olan eğitim durumunu ele alıyor. Askeri dönem sömürgecinin izlerinin silme politikası izlenmesiyle meşhurdu. O dönemden önce eğitim sektöründe İtalyan sömürge etkisi açık bir şekilde mevcuttur ve bu çalışmada bunu görüyoruz.

Puzo, W. D. (1972). **“Mogadishu, Somalia: Geographic Aspects Of Its Evolution, Population, Functions And Morphology”** [Ph.D.]. University of California. Bu doktora çalışması "Mogadişu, Somali: Gelişimi, Nüfusu, İşlevleri ve Morfolojisinin Coğrafi Yönleri" Mogadişu'nun genel bir şekilde coğrafik analizi ve haritalandırması yapılmıştır. Konu bakımından sadece Mogadişu'yu ele alan ilk çalışmalardan biridir.

Cassanelli, L. V. (1973). **“The Benaadir Past: Essays In Southern Somali History”** [Ph.D.]. The University of Wisconsin . bu çalışma "Benaadir Geçmişi: Güney Somali Tarihi Üzerine Makaleler" Mogadişu yerlileri odaklanarak onların tarihini yazmaktadır. Yerel insanların Sömürge etkisinin etkili ve açıklayıcı bir şekilde aktarmaktadır.

Sullivan, B. R. (1984). **“A Thirst For Glory: Mussolini, The Italian Military And The Fascist Regime, 1922-1936”** [Ph.D.]. Columbia University. Bu çalışmada "Zafer Arzusu: Mussolini, İtalyan Ordusu ve Faşist Rejim" başlığında genel olarak faşist dönemde doğu afrikadaki askeri hareketleri ele almaktadır. Bu hareketlerde Mogadişu önemli bir yer tutmaktadır.

Veneria, M. R. Della. (2014). **“The United Nations, Italy and Somalia: a “sui generis” relation 1948-1969”** [Master's Thesis]. Utrecht University. bu çalışmada İtalyan sömürgecinin farklı dönemleriyle birlikçe genel bir çizgisi çıkarılmaktadır. Daha sonra somalinin bağımsızlıktan önceki birleşmiş milletlerin kontrolüne bağımlık dönemini hazırlama aşamasına ele alınmaktadır. Dönemin mimarisinden daha çok dönemin sosyal yapısı ve kurumsal yönünde yapılan gelişmeleri ele alınmaktadır.

Hagi Scikei, N. (2018). “**Exploring the Old Stone Town of Mogadishu**”. United Kingdom: Cambridge Scholars Publishing. Bu çalışma Mogadişu kentinin kadim mahallelerinin yapısına ve tarihine ele alıyor. Mogadişu sömürge dönemi öncesini bilgileri veren gayet detaylı bir çalışmadır.

Scikei, N. H. (2021). “**Mogadishu and its urban development through history: pages of the city’s history**”. Exhibition catalogue. Bu çalışma yapılan bir sergi sonrası oluşan bir katalog çalışmasıdır. Sömürge dönemine odaklandığı için o dönemin kaynakların ulaşım kolaylığı olan İtalyan ve Somali akademisyenler tarafında oluşturup bir araya getirilmiştir. Akademisyenlerin yanında İtalyan üniversiteleri ve Mogadişu belediyesi, Somali federal cumhuriyeti eğitim bakanlığı ve Somali federal cumhuriyeti kültür ve sanat bakanlığı gibi devlet ve özel kuruluşların katkısıyla ortaya çıkmış bir sergi ve sergi kataloğudur.

Ugolini, F. (2023). “**An Almost-Forgotten Piece of Marine Architecture in Italian East Africa: The Cape Guardafui Lighthouse and the Fascist Reception of Pharos**”. Journal of Maritime Archaeology, 18(4), 649-664. Bu çalışmada İtalyan sömürge döneminde özellikle faşist dönemde Somalinin Hint okuyanus kıyısında inşa edilen deniz feneri yapısına ele alınmaktadır. Bu yapının taşıdığı faşist mimari sembol ve özelliklerini vurgu yapılmaktadır.

Adamu, M. M. (2009). “**The Somalian Crisis: A Legacy of Colonialism?**” African Research Review. Bu çalışmada Somali’nin bağımsızlıktan önceki sömürge varlığını Somali merkezi devletin yıkılmasına ve huzursuzluklar sonucunda iç savaşın çıkmasını sebep olarak gösterilmektedir.

Mohamed, I. (2023). “**Colonial Amnesia and the Material Remains of Italian Colonialism in Mogadishu**”. Interventions, International Journal of Postcolonial Studies. Bu çalışma sömürgecinin Mogadişu’ya etkisini anlatıyor. Özellikle ilk dönemde yapılan yerleşimin ve zonlamanın Mogadişu’nun eski dokusunu yok ettiğini ve yerel insanların yerlerinden edildiğini vurgulamaktadır. Bağımsızlıkla beraber sömürge ürünü olan yerleşim ve

yapıların milletleştirildiğın vurgulamaktadır. Diğır yandan çalışma iç savaş sonucu yapıların bir çoğı yok olduğu ve unutulmaya göz tuttuğunu vurgulamaktadır. Çalışma genel bir ereve çizmektedir örnek yapılar ve yerel insanlarla ilişki kurmamaktadır.

Novelli, C. D. (2015). **“Erasure and denial of the past: the long and winding road of Italian colonial historiography.”** Bu alışmada İtalyan tarihinde sömürgenin yeri ve bıraktığı etki ele alınmaktadır. Diğır bir ifadeyle sömürülen değil smrenin tarihinde ve ulus inşaatındaki etkisini ele anılmaktadır. Kolonilerde olan olaylar dolaylı yollardan bahsedilmiştir.

Gabrielli, G. (2013). **“Finding out about the Colonies: the Role of Schools, between the 1800s and 1900s, in Establishing an Italian Colonial Identity ”.** The State of Research. History of Education and Children’s Literature. Bu alışmada İtalyan eğitim sisteminde sömürge ve ırk üstünlüğü gibi konuların sömürge döneminde önemli bir konu olduğu Faşist döneminde zirve yaptığı bilgisi verilmektedir.

Antonio Maria, M. (2015). **“How Italy returned to Africa: From the loss of the colonies to African independence”.** Bu alışmada İtalyan sömürge dönemin son aşamasın ve ikinci dünya savaşı ele alınmaktadır. Ayrıca İtalyan politikacıların faşist dönemi kolonilere geri dönme gibi bir amaca güttükleri ve özel bir şekilde bu durumun Somali’de gerçekleştiği vurgulanmaktadır.

Ponzanesi, S. (2000). **“The past holds no terror?: Colonial memories and Afro-Italian narratives”.** Wasafiri, 15(31), 16-19. Bu çalışmada ise İtalyan sömürge geçmişin hafızalardaki yerini incelenmiştir. İtalya’da halka açık yerler ve kamu alanların bu konu hiç konuşulmadığı için hafızada boşluklar bulunmaktadır. İtalyan medya ve sinemasında da bu konuyu ele almadıkları ve dokunmadıklarını vurgulanmaktadır.

Lichtner, G. (2015). **“Italian Cinema and the Fascist Past: Tracing Memory Amnesia. Fascism”.** alışma, İtalyan sinemasının Faşist dönemi temsil edişini

ve bu temsillerin uzun vadeli eğilimlerini inceliyor. İtalya'nın Afrika İmparatorluğu ve öldürme eylemlerinin hafızada eksik olduğunu vurguluyor. Sinema, geçmiş hataları hatırlatırken unutturan bir hafıza paradoksu yaratıyor. "İtalyanlar iyi insanlar" (italiani brava gente) anlatısı, halkın amnezisini ve kurumsal sessizlikleri açıklıyor.

Fuller, M. G. (1994). **“Colonizing constructions: Italian architecture, urban planning, and the creation of modern society in the colonies, 1869-1943”** [Ph.D.]. University of California, Berkeley. Bu çalışma “Sömürgeci Yapılar: İtalyan Mimarisi, Şehir Planlaması ve Kolonilerde Modern Toplumun Oluşumu” genel bir yaklaşım olarak İtalyan sömürge inşaat faaliyetlerini ele almaktadır. Kapsayıcı bir çalışmadır ve Mogadişu da kısa bir şekilde ele alınmıştır.

Tablo 1. 1: Literatür çalışması bilgileri.

Yazar	Yayın Yılı	Çalışma Başlığı	Türü
Lawaha, A. S.	1960	Political Movements In Somalia	Master's Thesis
Robinson, Jr., R. S.	1971	Educational Integration In Somalia, 1960-1969	Ph.D
Puzo, W. D.	1972	Mogadishu, Somalia: Geographic Aspects Of Its Evolution, Population, Functions And Morphology	Ph.D
Cassanelli, L. V.	1973	The Benaadir Past: Essays In Southern Somali History	Ph.D
Sullivan, B. R.	1984	A Thirst For Glory: Mussolini, The Italian Military And The Fascist Regime, 1922-1936	Ph.D

Fuller, M. G.	1994	Colonizing constructions: Italian architecture, urban planning, and the creation of modern society in the colonies, 1869-1943	Ph.D
Veneria, M. R. Della	2014	The United Nations, Italy and Somalia: a “sui generis” relation 1948-1969	Master’s Thesis
Hagi Scikei, N.	2018	Exploring the Old Stone Town of Mogadishu	Kitap
Scikei, N. H.	2021	Mogadishu and its urban development through history: pages of the city’s history	Sergi Kataloğu
Ugolini, F.	2023	An Almost-Forgotten Piece of Marine Architecture in Italian East Africa: The Cape Guardafui Lighthouse and the Fascist Reception of Pharos	Journal of Maritime Archaeology
Adamu, M. M.	2009	The Somalian Crisis: A Legacy of Colonialism?	African Research Review
Mohamed, I.	2023	Colonial Amnesia and the Material Remains of Italian Colonialism in Mogadishu	Interventions, International Journal of Postcolonial Studies
Novelli, C. D.	2015	Erasure and denial of the past: the long and winding road of Italian colonial historiography	-
Gabrielli, G.	2013	Finding out about the Colonies: the Role of Schools, between the 1800s and 1900s, in Establishing an Italian Colonial Identity	History of Education and Children’s Literature
Antonio Maria, M.	2015	How Italy returned to Africa: From the loss of the colonies to African independence	-
Ponzanesi, S.	2000	The past holds no terror?: Colonial memories and Afro-Italian narratives	Wasafiri

Lichtner, G.	2015	Italian Cinema and the Fascist Past: Tracing Memory Amnesia. Fascism	-
--------------	------	--	---

Yapılan taramalar sonucunda bu soruları cevap bulunamamıştır. Bu soruları yanıtlamak ve mevcut boşluğu doldurmak üzere bu tez çalışma yapılmıştır.

1.2. Amaç ve Önem:

Bu çalışmanın temel amacı, Mogadişu'nun İtalyan sömürge dönemi boyunca geçirdiği mimari ve kentsel dönüşümleri kapsamlı bir şekilde inceleyerek, bu değişimlerin şehrin toplumsal hafızası ve kültürel kimliği üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Çalışma, Mogadişu'nun tarihi ve kültürel mirasını belgeleyerek, şehrin gelecekteki kentsel planlama ve gelişim süreçlerine katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Mogadişu'nun sömürge dönemindeki mimari mirasının derinlemesine analizi, şehrin mevcut kentsel dokusunu ve toplumsal yapısını daha iyi anlamamıza olanak tanımaktadır. Bu anlayış, yalnızca tarihsel perspektif sunmakla kalmayıp, aynı zamanda modern Mogadişu'nun kentsel gelişiminde dikkate alınması gereken önemli dinamikleri de gözler önüne sermektedir. Özellikle, sömürge döneminde inşa edilen binaların ve bu yapıların toplumsal hafızadaki yerinin incelenmesi, şehrin mekânsal organizasyonunda ve kimliğinde nasıl bir rol oynadığını anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Çalışmanın önemi, bu tarihsel ve kültürel bilgilerin gelecekteki kentsel planlama ve miras koruma politikalarına somut katkılar sağlamasında yatmaktadır. Mogadişu'nun tarihi yapılarının korunması ve restore edilmesi, sadece fiziksel mekanların korunması değil, aynı zamanda toplumsal hafızanın ve kimliğin sürdürülebilirliği açısından da kritik öneme sahiptir. Bu bağlamda, çalışma, kentin tarihine dair bilinç oluşturmak ve yerel toplulukların katılımını teşvik ederek kültürel kimliğin güçlendirilmesine yönelik pratik öneriler sunmaktadır.

Ayrıca, bu çalışma, Türkçe literatürde Mogadişu'nun tarihi ve kültürel mirası üzerine yapılan araştırmalara önemli bir katkı sağlamaktadır. Mogadişu'nun İtalyan sömürge dönemi mimarisi ve bu dönemin toplumsal etkileri üzerine Türkçe kaynakların sınırlı olması, çalışmanın bilimsel değeri ve özgünlüğünü artırmaktadır. Bu araştırma,

Mogadişu'nun tarihi ve kültürel mirasının daha iyi anlaşılmasına ve korunmasına olanak sağlayacak bilgileri sunarak, akademik ve pratik açıdan önemli bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

1.3.Sınırlılıklar Ve Tanımlar:

Çalışmada geniş alanlara yayılmış olması dolayısıyla birkaç tane parametre belirlenmiştir ve onları göre sınır konulmuştur. Bu parametreler şunlardır:

1. *Zaman aralığı sınırlaması:* Mogadişu'nun tarihi 10.yy. yıldan başlamaktadır. Çalışmada bu derin tarihin sadece sömürge dönemi olan 1890-1960 tarihleri arasında ele alınmış ve incelemeye sınırlı tutulmuştur.
2. *Coğrafi sınırlama:* Mogadişu, Somali'nin başkenti olup, Afrika'nın doğu kıyısında Hint Okyanusu'nun geniş sahilleri boyunca yer almaktadır. Yaklaşık 2.0469° kuzey enlemi ve 45.3182° doğu boylamında, ekvatorun hemen kuzeyinde konumlanmıştır. Şehir, Somali'nin en küçük fakat en yoğun nüfuslu bölgelerinden biri olan Banaadir bölgesindedir. Mogadişu'nun kuzey ve batısında Şabele Nehri, doğu ve güneyinde ise Hint Okyanusu bulunmaktadır. Çalışmanın Mogadişu'da sınırlayıp ele aldığı bölgeler şunlardır; Corso Somali caddesi, Corso Primo Luglio caddesi ve Afrika Dayanışma meydan yanında sahil şeridinde eski liman ve Martını Hastanesini ele almaktadır. Bu caddelerde ve meydanlarda mevcut yapılar sömürge döneminde Mogadişu'nun ana merkezi sayılmıştır.
3. *Demografik sınırlama:* Araştırmanın demografik sınırlandırması, Mogadişu'nun eski dönemini bilen ve bu dönemi yaşamış olan kişilerle yapılan görüşmelerle belirlenmiştir. Katılımcılar, İtalyan sömürge döneminden kalan yapıları çoğunu zarar görmeden deneyimleyen ve bu dönemin mimari ve kentsel değişimlerini hatırlayan bireyler arasından seçilmiştir. Bu demografik sınırlandırma, çalışmanın toplumsal hafıza boyutunu daha derinlemesine incelemeyi ve sömürge dönemi mimarisinin toplum üzerindeki etkilerini daha somut bir şekilde ortaya koymayı amaçlamaktadır.
4. *Binalar arasında seçim ve sınırlama:* Araştırmanın kapsamı, İtalyan sömürge döneminden kalan tüm binaları incelemeyi imkânsız kıldığından, çalışma sosyo-politik öneme sahip 13 bina ile sınırlandırılmıştır. Binalar seçilirken şu şekilde kategorize edilmiştir:

- a. Mogadişu Sömürge Dönemi İdari Binalar: Sömürge yönetiminin idari işlerini yürüttüğü binalar.
- b. Mogadişu Sömürge Dönemi Sosyal ve Kamu Hizmet Yapıları: Halkın sosyal ihtiyaçlarını karşılayan ve kamu hizmeti sunan yapılar.
- c. Mogadişu Sömürge Dönemi Ticari Yapıları: Sömürge dönemi boyunca ticari faaliyetlerin yürütüldüğü binalar.
- d. Mogadişu Sömürge Dönemi Sembol ve Temsil Yapıları: Sömürge yönetiminin gücünü ve ideolojisini simgeleyen yapılar.

Çalışmada kapsamında anahtar kelime görevi gören tanımları esas alınmıştır ve onlarda şöyledir:

Mogadişu kenti: Mogadişu, Somali'nin başkenti ve en büyük şehridir. Hint Okyanusu kıyısında yer alan bu şehir, tarih boyunca önemli bir ticaret merkezi ve kültürel kavşak olmuştur. 19. yüzyılın sonlarından itibaren İtalyan sömürge yönetiminin merkezi olan Mogadişu, bu dönemde önemli mimari ve kentsel değişikliklere uğramıştır. Şehir, aynı zamanda Somali'nin bağımsızlık mücadelesinin ve modern tarihinin önemli bir simgesidir.

İtalyan Sömürge Dönemi: İtalyan sömürge dönemi, İtalya'nın 19. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın ortalarına kadar Doğu Afrika'da sömürgecilik faaliyetlerinde bulunduğu dönemdir. Somali'deki İtalyan sömürge dönemi, 1890 yılında başladı ve 1960 yılında sona erdi.

Mimari Miras: Geçmiş dönemlerden kalan ve kültürel, tarihi veya estetik değer taşıyan yapı ve alanları ifade eder. Bu miras, toplumların tarihini, kültürünü ve kimliğini yansıtan önemli unsurlardır. Mogadişu'daki İtalyan sömürge dönemi binaları, şehrin mimari mirasının önemli bir parçasıdır ve bu yapılar, dönemin tarihini ve kültürel etkileşimlerini anlamak için kritik öneme sahiptir.

Toplumsal Hafıza: Bir topluluğun geçmiş deneyimlerini, kültürel ve tarihi olayları kolektif olarak nasıl hatırladığı ve bu hatıraların toplumsal kimlik ve bilinç üzerindeki etkileridir.

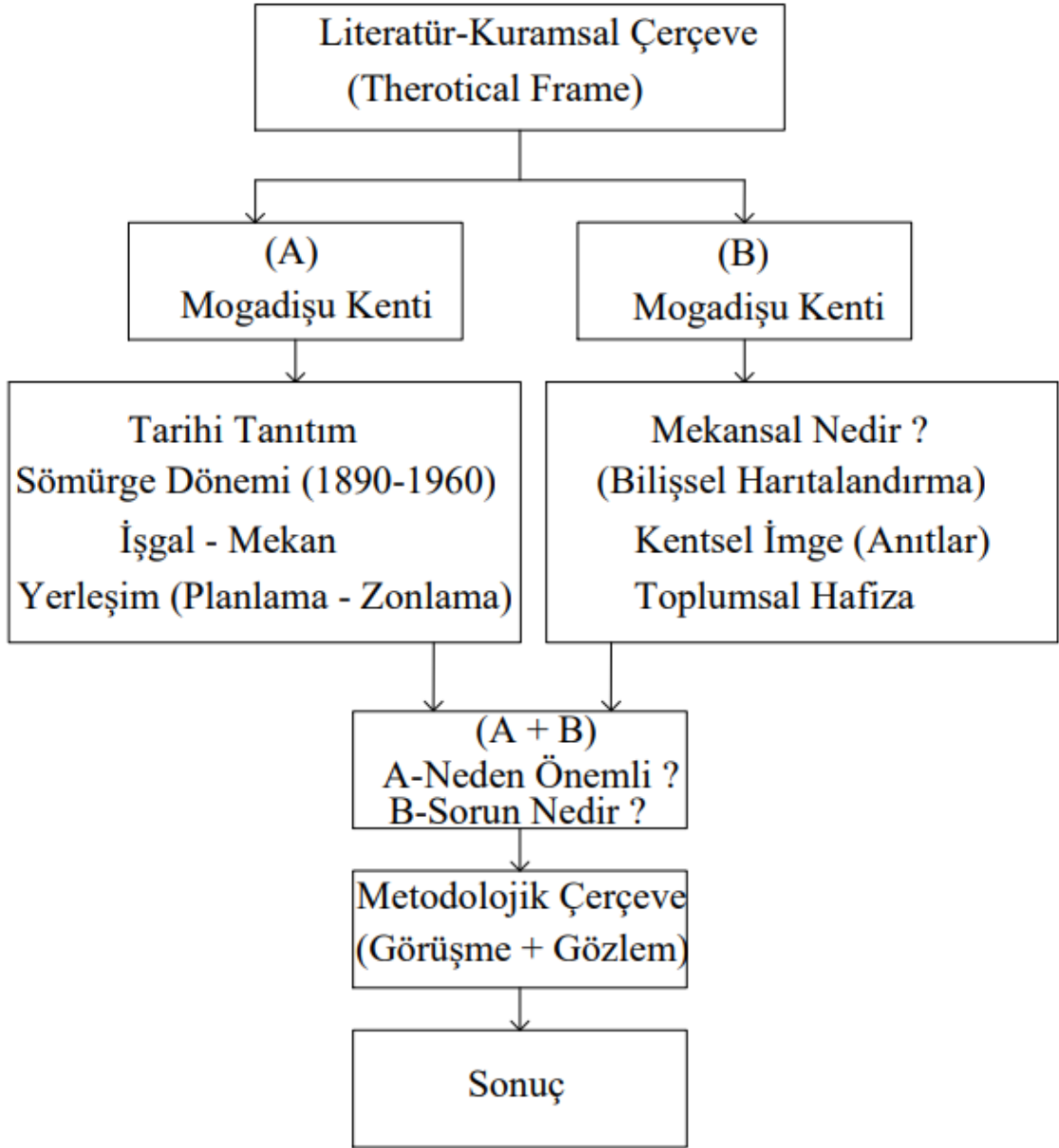
İtalyan Sömürge Mimarisi: İtalya'nın sömürgecilik döneminde, sömürge altındaki bölgelerde uyguladığı mimari tarzı ve bu tarzın yansıttığı siyasi, ekonomik ve kültürel amaçları ifade eder. Mimari yapılar, toplumsal hafızanın somutlaştırıldığı önemli

mekanlardır; zira bu yapılar, tarihi olayların, toplumsal değişimlerin ve kültürel kimliğin fiziksel temsilidir. Mogadişu'daki İtalyan sömürge dönemi yapıları, şehrin toplumsal hafızasında önemli bir yer tutar ve geçmişin izlerini günümüze taşır.

Bu tanımlar ve çerçeveler dahilinde, çalışma Mogadişu'daki İtalyan sömürge dönemi mimarisinin kentsel imge ve toplumsal hafıza üzerindeki etkilerini detaylı bir şekilde incelenmektedir.

1.4 Tezin Kavramsal Çerçevesi

Şekil 1.1: Tez çalışmasının kurgusu

İKİNCİ BÖLÜM

KENTSEL MİMARİ VE TOPLUMSAL HAFİZA

2.1 Kent Mimarisi Ve İmge Kavramlarına Bakış

Kent yaşamında bulunan insanların hafızasında kentle ilgili bir imge yer aldığı gibi, toplumsal ve kolektif bir şekilde o kentin çevresel bileşenleri ve bu bileşenlere yüklenen anlamlardan oluşan bir toplumsal imge (collective image) mevcuttur (Eraydın, 2016). Kent imajı, çevre ile insan arasındaki etkileşim sırasında hissetme, algılama ve düşünme süreçlerini içerir ve bu etkileşim sonucunda zihinde şekillenir. İnsanın çevresiyle psikolojik etkileşime girmesi, Gestalt psikologlarının belirttiği üzere, öncelikle duyuşal deneyimlerle başlar. Bu sürecin ilk evresi evrensel nitelikler taşır ve çevresel bilgiler, çeşitli algılama ve değerlendirme ölçütlerine göre incelenir (Eraydın, 2016).

Algı (perception) ve biliş (cognition), insan ve çevre arasındaki etkileşimin ikinci safhası olarak kabul edilir ve bu aşama, duyuşal işlemlerden farklı olarak, bireylere özgü farklılıklar gösterir. Bu farklılıkların ana sebepleri, insanların yaş, cinsiyet, eğitim gibi kişisel özelliklerinin, duyuşal aracılığıyla aldıkları bilgileri değerlendirme süreçlerinde önemli bir etkiye sahip olmasıdır (Eraydın, 2016). Lynch (1960) 'The Image of the City' adlı çalışmasında, amacının Amerikan kentinin görsel kalitesini ve kent sakinlerinin zihinlerinde oluşan kent imajını incelemek olduğunu belirtir. Boston, Jersey City ve Los Angeles'ta yaptığı araştırmada, anketler, yüz yüze görüşmeler ve imaj haritaları yöntemlerini kullanmıştır (şekil 2.1). Bu sayede kent sakinlerinin yaşadıkları kente dair farkındalıklarını tespit etmeye çalışmıştır.

Çalışma iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada, uzman bir gözlemci belirlenen alanı gözlemleyerek mekânda bulunan farklı unsurları ve bunlar arasındaki ilişki ağlarının güçlü ve zayıf yönlerini belirlemiştir. İkinci aşamada ise, kullanıcıların mekânla ilgili algıları, oluşturdukları eskiz şemaları aracılığıyla değerlendirilmiştir. Bu yöntem, daha sonraki yıllarda yapılan benzer çalışmalarda da kullanılmıştır (Kaya, 2019).

ARAŞTIRMACI	ŞEHİR	ÖRNEKLEM GRUBU	KENT ÖGELERİNİN ÖNEMİ					Araştırmacının Yorumu
			Odak	Bölge	Yollar/ Kanallar	Nirengi Noktaları	Komarlar	
K. Lynch (1960)	Boston (ABD)	30 (profesyonel)	●	▲	▲	▲	●	Bir güçlü kenar ögesi, farkedilebilir bölgeler kafa karıştırıcı yollar, anlaşılır düzen
	New Jersey (ABD)	15 (profesyonel)	▲	▲	▲			Karakter yokluğu, şekilsiz, düşük imgeleme
	Los Angeles (ABD)	15 (profesyonel)			●			Keskin imge eksikliği, görsel kimliksizlik, fakat aktif ekolojik düzen
Kent Ögelerinin Önemi								
		Çok Önemli Öge	●					
		Önemli Öge	▲					

Şekil 2. 1: K.Lynch 3 kent çalışması.

Kaynak: Kaplan 1972, 84; Kaya, 2019.

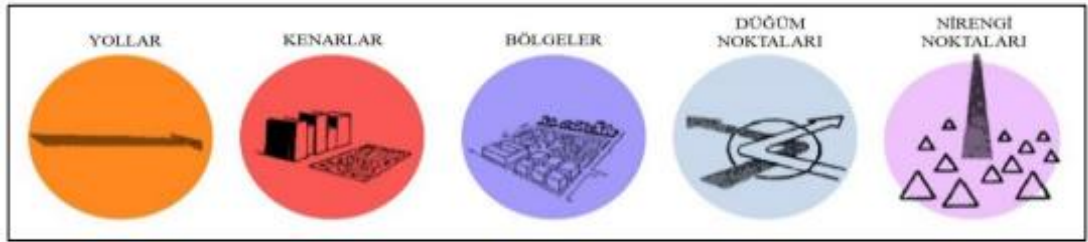
Kevin Lynch, Kent İmgesi kitabında bu farklılaşmanın temelinde kültür ve toplumsal belleğin önemli bir rol oynadığını belirtirken, çevreye yüklenen anlamların bu farklılıklar nedeniyle değişkenlik gösterdiğini ve bu yüzden zihinde oluşan imgelerin kişiden kişiye farklılık gösterdiğini vurgulamaktadır (Lynch, 1960). Kişisel imge (personal image), bir bireyin kendi değerlendirme kriterlerine göre şekillendiği için öznel bir nitelik taşır. Ancak, kent ölçeğinde, bireysel imgelerin bir araya gelmesiyle oluşan bir toplumsal imge mevcuttur. Bu toplumsal imge, aynı zamanda bireysel imgelerin gelişimini etkileyen ortak ihtiyaçlar, düşünceler, geçmiş deneyimler ve kültürel paylaşımlar gibi ortak unsurları da kapsar (Lynch, 1960).

Lynch, 1960 yılında gerçekleştirdiği çalışmasında, üç kentte bilişsel haritalama yöntemini kullanarak, toplumsal imge veya başka bir deyişle kent imgesinin bileşenlerini belirlemeyi hedeflemiştir. Yaptığı analizler neticesinde, iyi bir kent imgesinin üç temel bileşenini vurgulamıştır: yapı, kimlik ve anlam. Bu bağlamda yapı, fiziksel elemanların mekânsal ilişkilerini ifade ederken; kimlik, bir mekânın ayırt edici özelliklerini; anlam ise fiziksel elemanlara veya genel olarak mekâna yüklenen değerleri temsil etmektedir (Eraydın, 2016).

Kent imgesinin en kritik bileşenlerinden biri, çevredeki fiziksel elemanların hem bütün olarak hem de tek tek okunabilirliğidir. Bu, imgenin belirleyici/belirtici boyutu olarak adlandırılan ve fiziksel elemanlarla ilişkili olan imgenin ilk bileşenidir. Bu bileşen tek başına imgenin oluşumu için yeterli olmamakla birlikte, imgenin anlamsal boyutuyla birleştirildiğinde, bütünlüklü ve güçlü bir kent imgesi oluşturulabileceği ifade edilir (Rapoport, 1993).

Çevresel anlam, kentsel çevrede yer alan işaretler aracılığıyla üretilir, iletilir, gözlemciler tarafından yorumlanır ve yeniden anlamlandırılır. Yapılı çevreye atfedilen anlamlar, kentin tarihine ve kimliğine bağlı olarak sosyal değerleri ve sosyal yaşamı etkileyen önemli bir rol oynar. Bu bağlamda, güçlü ve iyi bir kent imgesi, bireylerin aidiyet hissini ve kentsel çevrede psikolojik tatmini artırma potansiyeline sahiptir (Eraydın, 2016).

Kentsel imge çeşitli şekillerde tanımlanabilse de, genellikle Lynch'in (1960) çalışmasıyla ilişkilendirilir. Lynch, kentsel alanı beş unsur üzerinden tanımlar: yollar, kenarlıklar, bölgeler, odak noktaları ve nirengi noktaları (şekil 2.1). Yollar, gözlemcinin kentsel alanda hareket ettiği ya da edebileceği güzergâhlardır. Sınırlar, farklı bölgeleri ayıran veya geçilebilen ya da geçilemeyen engellerdir. Bölgeler, benzer özellikler gösteren ve sınırlarla ayrılan alanlardır. Odak noktaları, stratejik önem taşıyan ve bireylerin davranışlarının merkezi olan yoğun alanlardır. Nirengi noktaları ise, fiziksel peyzajın kolaylıkla tanınabilen ve kentsel alanın tamamında algılanabilen unsurlardır (Türkoglu, 2002).

Şekil 2. 2: K. Lynch'a göre Kentsel imge öğeleri.

Kaynak: Sağlık, E., & Kelkit, A. (2019). Kentsel kimlik bileşenlerinin kent kullanıcıları tarafından belirlenmesi: Örnek kent Çanakkale.

Lynch, araştırma sonuçlarına dayanarak kent mekânının algılanmasını, bütün ve parçaların ilişkisini temel alan Gestalt kuramı çerçevesinde açıklamıştır. Bu teori, görsel algının prensiplerine dayanarak insanların kent mekânını nasıl kavradığını açıklar (Kaya, 2019).

Aynı zamanda, Lynch kent mekânının hiyerarşik bir yapıda beş temel öğeden oluştuğunu öne sürmüştür. Bu öğeler "bölgeler, kenarlar/sınırlar, izler/yollar, odak noktaları/düğüm noktaları ve işaret öğeleri" olarak tanımlanır. Bu beş temel öğenin birbirinden bağımsız olmasına rağmen birbirini tamamlayan ve uyum içinde çalışması gerektiğini belirtmiştir (Kaya, 2019).

Kentin beş bileşeni olan bu imaj öğeleri, bir bütünün alt unsurlarıdır ve bu öğelere ait zihinsel imgelerin birikimi, kent imajını oluşturur. Başka bir deyişle, Lynch, bir kenti kavramak için okunaklı olması gerektiğini, sınırların, bölgelerin, yolların kolayca ayırt edilebilmesini ve bu öğelerin bütünlüklü bir doku içinde gruplandırılması gerektiğini belirtir (Kaya, 2019).

2.2 Toplumsal Hafıza Ve Kentsel İmge İlişkisi

Hatırlama, anımsama, saklama ve hatta unutma gibi eylemler bağlamında tanımlanan ve açıklanan hafıza kavramı, bireysel ve toplumsal düzeyde tarih ve çevreyle kurduğu etkileşimler nedeniyle kent hafızası kavramının temelini oluşturur. Hafıza, özünde geçmiş deneyimlerden öğrenilen bilgileri akılda tutabilme yetisidir. (Eker & Aktaş, 2023).

Hafıza, iki temel boyuta sahiptir: Biri, biyolojik perspektiften hayati fonksiyonunu yerine getirerek hayatta kalmamızı ve çevreye uyum sağlamamızı sağlayan boyuttur; diğeri ise, duyularımızdan gelen izlenimleri ihtiyaçlarımıza, beklentilerimize ve hedeflerimize göre dönüştüren psikolojik bir deneyim olarak rolüdür. Bu iki temel boyut nedeniyle, hafıza psikoloji, nöroloji, biyoloji, fizyoloji, genetik ve sosyoloji gibi çeşitli bilim dallarının ilgisini çekmiştir. Sonuç olarak, bu alanlarda farklı sınıflandırmalarla açıklanmıştır (Cangöz, 2005). Ancak, kent hafızası kavramıyla ilgili olarak, Fransız sosyolog Maurice Halbwachs'ın hafıza üzerine yaptığı çalışmalar ve "toplumsal hafıza" veya "kolektif hafıza" kavramını geliştirmesi bu araştırma açısından özel bir öneme sahiptir(Eker & Aktaş, 2023).

Halbwachs'ın hafıza üzerine yaptığı çalışmalardaki temel sav, hafızanın, bireysel bile olsa, sosyal ve toplumsal koşullara bağlı olarak var olduğudur. Ona göre, bireyin hafızasındaki tüm anılar kolektiftir; anılar, bireyin tek başına yaşadığı olaylar ve gördüğü şeylerle ilgili olsa bile, başkaları tarafından kişiye hatırlatılır. Öyle ki, birey aslında kendi evinde bile yalnız değildir (Maurice Halbwachs, 1992). Çünkü evde bulunduğu süre boyunca düşünce ve hareketleri, toplumsal bir varlık olmasının doğası gereği açıklanır ve bu nedenle, bir an bile belirli bir topluluğun etkisinden kurtulamaz(Eker & Aktaş, 2023).

Çocuklar, masa altları veya boş kutuların içinde oynayarak hayal güçlerini geliştirirler, Yetişkinler ise bağlantı kurarak mekanları ve yerleri düşünerek anıları

hatırlarlar(Downing, 2000). İnsanın hafızası ve kimliği içinde var olduğu ve bedensel olarak deneyimlediği fiziki çevre ve mekâna dayanmaktadır (Fried, 2017).

Halbwachs'a göre toplumsal hafıza sürekli değişim aşmasındadır. Ancak toplumda yaşanan bir olayın toplum tarafından anıta dönüştürüldüğünde hafıza bu mimari anıtta sabitlenir. Diğer bir boyuttan bakıldığı zaman, meydana getirilen anıtlar oluşumunda erk sahiplerinin- kilise, hâkim bir aile veya devlet- büyük bir rol oynadığı için toplumsal hafızanın değişmesini ve istenmeyen değişimlerin geciktirilmesinin kontrolü erkin elindedir(Bilsel, 2017). Toplumsal hafızayı barındıran ve anımsatan en önemli aracı olan anıtlar savaşlarda insanlar hedefte olduğu gibi onlar da yıkıma ve yok edilmeye hedef olabilmektedirler. Mesela Bosna ve Hersek'te yaşanan kültür çatışmalarında ve iş savaşta toplumsal hafıza önemli yer tutan mimari ve kültürel eserler önemli bir hedef oluşturmuştur ve Kosovar camisi Sırp tarafından sürekli ve sistematik bir şekilde hedef haline gelmiş ve bombardımana altında(Herscher vd., 2000).

Matbaanın icadından önce, kapalı ve birbirleriyle ilişkili şekilde şematik plana sahip olan mekanlar hafıza aracı olarak kullanılmıştır. Eski hafıza sanatı olan "ars memoriae"nin uygulayıcıları, zihinsel hatırlatıcılarla donatılmış hayali mekanlara dayalı karmaşık öğretim ve öğrenme sistemleri geliştirdi. 16. yüzyılda, hümanistler bu hafıza makinelerini üç boyutta inşa etmeye devam ettiler (Eraydın, 2016). Deneyleri doğrudan Rönesans tiyatrosunun tasarımına ve sonraki dönemde Barok kent planlamasında sahne tekniklerinin uygulanmasına katkıda bulundu; bu, şehri sadece bireysel hatırlama için bir metafor değil, aynı zamanda kolektif hafıza şekillendirmek için dev bir araç haline getirdi (Boyer, 1994).

Alex Vidler, Rönesans tiyatrolarında sokaklar sahnenin arkasındaki kemerlerden üç boyutlu yanıltıcı bir perspektifte inşa edildi: trajedi için formal, sütunlu sokaklar ve komedi için küçük evlerin karışık düzensiz sokaklarıdır. Trajedi Sokağı, kurumsal güç ve sürekliliği ifade eden bir kamusal mimariye doğru yönlendirir; Komedi Sokağı, kentsel uzayda yaşayan, çalışan ve bir arada yaşayan insanların günlük yaşam rutin desenlerinden kümülatif olarak büyüyen günlük bir kentselliğe yol açar (Vidler, 1978).

Herhangi bir arşiv veya devlet deposu gibi, kentin görsel arşivi de resmi hafızanın bilinçli bir şekilde yetiştirildiği bir yerdir. Aleida Assmann (2008) tarafından tartışıldığı gibi:

“Kurumlar ve uluslar, hükümetler, kilise veya bir firma gibi daha büyük sosyal gruplar bir hafızaya 'sahip' değildir; semboller, metinler, görüntüler, ritüeller, törenler, yerler ve anıtlar gibi anma işaretlerinin yardımıyla kendileri için bir hafıza 'oluştururlar’ (Assmann, 2008).

Kentteki yerler, bir arşivdeki belgeler gibi, belleği bilinçli bir şekilde düzenlemek amacıyla seçilebilir veya hariç tutulabilir. Görüntü ile hafıza arasındaki güçlü ilişkiyi (Yates, 1966). Göz önünde bulundurarak, kent, farklı zamanlardan kalıntıları tek bir yerde maddi olarak bir araya getiren güçlü bir görsel arşivdir. Ancak, arşive yolunu bulan tanıklıklar ile Kentin depo ettiği 'yazılmamış tanıklıklar' büyük ölçüde farklılık gösterir.

Binalar, görüntüler, nesnelere ve kamusal alanlar, Kentin sakinleri tarafından günlük bir kabul ile karşılanır. Bu, birkaç düzeyde işler. İlk olarak, kent fiziksel olarak deneyimlenir, tekrar tekrar erişilir ve bu yerlerle ilişkilendirilen hatıralar tekrar tekrar erişilerek pekiştirilir (Bakshi, 2014). İkinci olarak, bir yere önceden deneyimi olanlar için, bu tek lokasyonda farklı zamanları algılamak mümkündür. Son olarak, insanlar şehri, planlayıcıların amaçladıklarından farklı şekillerde kullanır (Bakshi, 2014). Yer, hafıza için destekleyici bir çerçeve olarak, geçmişten olayların dolaylı çerçevelenmesinde hem de seçilen anıların üzerine yansıtılabileceği bir odak noktası olarak yerin açık kullanımında yer alır. Bir arşivdeki belgeler gibi, yerler de bir grubun, topluluğun veya ulusun kolektif hafızasını etkilemek amacıyla kaldırılabilir, değiştirilebilir veya genişletilebilir. Yerler, istenen bir hafızayı inşa etmek için yeniden şekillendirilebilir (Bakshi, 2014).

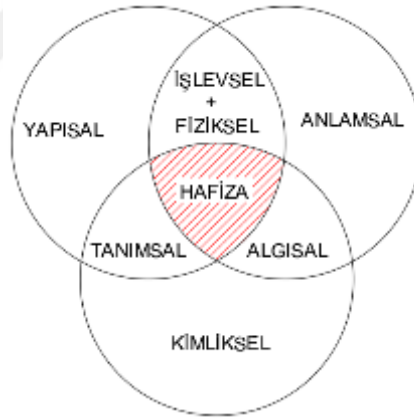
Kent mimarisi ve imge, şehirde yaşayan insanların hafızasında belirli imgeler oluşturur. Kevin Lynch'in "Kent İmgesi" çalışmasında belirttiği gibi, kent imgeleri **yapı**, **kimlik** ve **anlam** bileşenlerinden oluşur. Bu bileşenler, hafızanın oluşumunda ve toplumsal belleğin şekillenmesinde kritik öneme sahiptir. Mogadişu'nun İtalyan sömürge dönemi mimarisi, bu bileşenlerin hepsini içererek şehrin kentsel dokusunu ve toplumsal yapısını derinlemesine etkiler (Aldo Rossi, 1982).

Kimliksel Unsurlar: Bir mekânın veya yapının ayırt edici özelliklerini ve bu özelliklerin toplumsal bağlamını ifade eder. Bu unsurlar, fiziksel ve işlevsel niteliklerle birlikte hafızayı şekillendirir. Kent hafızası, bireylerin ve toplulukların mekânla kurduğu ilişkiyi ve bu ilişki sonucunda oluşan kimliksel değerleri kapsar.

Anlamsal Unsurlar: Mekânın veya yapının toplumsal ve kültürel değerlerini ifade eder. Bu unsurlar, algısal ve işlevsel niteliklerle birleşerek hafızanın oluşumunda önemli bir rol oynar. Kent hafızası, bireylerin ve toplulukların mekâna atfettiği anlamlarla şekillenir. Bu anlamlar, tarihsel olaylar ve kültürel sembollerle desteklenir.

Yapısal Unsurlar: Mekânın veya yapının fiziksel özelliklerini ve bu özelliklerin mekânsal düzenlemelerle ilişkisini ifade eder. Fiziksel ve algısal nitelikler, hafızanın oluşumunda kritik bir rol oynar. Kent hafızası, fiziksel çevreyle doğrudan etkileşimler sonucu şekillenir ve pekişir.

Hafıza: kimlik, anlam ve yapı unsurlarının kesişim noktasında yer alır ve bu unsurların işlevsel, fiziksel ve algısal nitelikleriyle bütünleşir. Hafıza, bireysel ve toplumsal düzeyde tarih ve çevreyle kurulan etkileşimler sonucu oluşur. Maurice Halbwachs'ın toplumsal hafıza teorisine göre, hafıza bireysel olsa da, sosyal ve toplumsal koşullara bağlı olarak var olur. Bu bağlamda, Mogadişu'daki İtalyan sömürge dönemi mimarisi, kentin kolektif hafızasında önemli bir yer tutar.

Şekil 2.3: Hafıza ve ara kesişimler şeması.

Tablo 2. 1: Hafıza ve kesişim elemanların tanımlanması.

	Kimliksel	Anlamsal	Yapısal
Tanımsal	Kimliksel, bir mekânın veya yapının ayırt edici özelliklerini ve onu diğerlerinden farklı kılan unsurları ifade eder. Bu, genellikle kültürel, tarihi ve	Anlamsal, bir mekâna veya yapıya atfedilen değerleri ve bu değerlerin bireyler veya toplum tarafından nasıl algılandığını ifade eder. Anlamsal, tarihsel olaylar, kültürel semboller ve	Yapısal, fiziksel elemanların ve bu elemanların mekânsal düzenlemelerinin bir araya gelerek oluşturduğu bütünü ifade eder. Yapısal, hem

	sosyal bağlamlarla şekillenir.	kişisel deneyimlerle ilişkilidir.	mimari tasarım hem de inşaat teknikleri ile şekillenir.
İşlevsel	Kimliksel, mekânın veya yapının hangi amaçlarla kullanıldığını ve bu kullanımların toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini içerir. İşlevsel, kullanım amacına göre değişen dinamikler sunar.	Anlamsal, mekânın veya yapının hangi işlevleri yerine getirdiği ve bu işlevlerin toplumsal değerlerle nasıl örtüştüğünü ifade eder. İşlevsel anlam, tarihsel ve güncel kullanımlarla ilişkilidir.	Yapısal, belirli bir işlevi yerine getirmek üzere tasarlanmış ve inşa edilmiştir. İşlevsel, yapının mimari özellikleri ve kullanıcı ihtiyaçları doğrultusunda şekillenir.
Fiziksel	Kimliksel, mekânın veya yapının fiziksel özellikleri ve bu özelliklerin görsel ve işitsel olarak nasıl algılandığını içerir. Fiziksel kimlik, malzeme, renk, doku ve form gibi unsurlarla belirlenir.	Anlamsal, mekânın veya yapının fiziksel varlığına atfedilen değerler ve bu değerlerin toplumsal hafızadaki yeri ile ilişkilidir. Fiziksel anlam, mekânın tarihsel ve kültürel bağlamıyla şekillenir.	Yapısal, fiziksel özellikler ve bu özelliklerin mekânsal düzenlemelerle birleşerek oluşturduğu bütünü ifade eder. Yapının fiziksel nitelikleri, malzeme, form, ölçek ve detaylar ile belirlenir.
Duygu durumu ve yüklenen anlam	Kimliksel, mekânın veya yapının bireyler ve topluluklar tarafından nasıl algılandığını ve bu algıların toplumsal kimliğe nasıl katkıda bulunduğunu içerir. Algısal kimlik, deneyim ve bellekle şekillenir.	Anlamsal, mekânın veya yapının bireyler ve topluluklar tarafından nasıl anlamlandırıldığını ve bu anlamların toplumsal hafızada nasıl yer aldığını ifade eder. Algısal anlam, kişisel ve kolektif bellekle ilişkilidir.	Yapısal, bireylerin ve toplulukların mekânı nasıl algıladığını etkileyen fiziksel ve duyuşsal özellikler içerir. Algısal yapı, materyal, form, ölçek ve detaylarla ilgili duyuşsal deneyimlerle belirlenir.

Yukarıda çözümlenen ve şema+ tablo haline getirilen hafızanın kimliksel, anlamsal ve yapısal unsurlarla ilişkileri Mogadişu'nun İtalyan sömürge dönemi mimarisi üzerindeki etkilerini ortaya koymak ve göstermek için kullanılacaktır. Hafıza, kimlik,

anlam ve yapı unsurlarının kesişiminde yer alarak, kentin tarihini ve kültürel mirasını anlamak ve korumak için bir araç sağlar. Bu bağlamda, ortaya çıkan bu prametlere 20 katılımcıyla yapılan görüşmelerin analizinde kullanılacak olup, Mogadişu'nun kentsel hafızasının korunması ve gelecekteki planlama süreçlerine katkı sağlamak amacıyla önemli bir kaynak sunmaktadır.

2.3 Kent İmgesinin Dönüşümü Ve Hafızanın Değişimi

Kentler, yalnızca fiziksel yapılarıyla değil, aynı zamanda tarihsel ve kültürel bağlamlarıyla toplumsal hafızanın taşıyıcılarıdır. Bir kent, sakinlerinin hafızasında sadece anıların biriktirildiği bir mekân olmakla kalmaz; aynı zamanda toplulukların kimliklerinin inşa edildiği ve bu kimliklerin sürekli olarak yeniden üretildiği bir alandır (Assmann et al., 2010). Kent imgesi, bir kentin nasıl algılandığını ve hatırlandığını tanımlarken, toplumsal hafıza da o kentin sakinlerinin ortak deneyimlerini ve tarihsel süreçlerini bir arada tutan kolektif bir olgudur. Bu noktada kent imgesi ve toplumsal hafıza arasındaki ilişkiyi anlamak, kentsel dönüşümlerin ve değişimlerin bireyler ve topluluklar üzerindeki etkilerini çözümlemek açısından kritik öneme sahiptir (Punter, 1988). Kent imgesi, bireylerin ve toplulukların bir kenti algılama biçimini, kentin fiziksel özellikleri kadar, o kentle ilgili kültürel, tarihsel ve toplumsal bağlamları da içerir. Lynch'in "Kent İmgesi" adlı çalışması, kentsel imgenin, bireylerin zihninde oluşturduğu kentsel unsurların nasıl algılandığı ve anlamlandırıldığına dair önemli bir referanstır. Bir kentin yapıları, caddeleri, meydanları ve simgesel mekânları, bu imgenin en temel unsurlarıdır. Ancak bu imgeler, yalnızca fiziksel mekânlarla sınırlı kalmaz; kentin hafızasındaki olaylar, toplumsal yaşantı ve tarihsel anlatılar da bu imgenin ayrılmaz bir parçasıdır (Aldo Rossi, 1982).

Toplumsal hafıza, Maurice Halbwachs'a göre, bireylerin hafızalarının topluluklar tarafından şekillendirildiği bir süreçtir. Kentler, toplumsal hafızanın mekânsal taşıyıcıları olarak, kolektif kimliklerin oluşturulmasında ve toplulukların geçmişlerini hatırlamalarında önemli bir rol oynar. Bir kentin tarihsel olarak önemli yapıları, meydanları, anıtları ve simgesel mekânları, toplumsal hafızanın somutlaşmış hâlleridir (Migliorati, 2015). Bu mekânlar, bir toplumun ortak geçmişine dair anıları canlı tutar ve bu hafızayı gelecek nesillere aktarır. Ancak, kentsel dönüşümler ve modernleşme süreçleri, bu hafıza mekânlarının yerini yeni yapılarla değiştirdiğinde, toplumsal hafıza da önemli bir dönüşüme uğrar.

Kentsel mimarinin; dönüşüm projeleri, doğal afetler ya da savaş gibi yıkım ile ilişkilenen boyutları, kentlerin fiziksel dokusunu değiştirirken, toplumsal hafızayı da derinden etkiler. Modernleşme, küreselleşme ve savaş sonrası yeniden yapılanma süreçleri, bir kentin hafıza mekânlarının yıkılmasına ya da işlevlerinin değişmesine yol açabilir. Bu durumda, hafıza mekânlarının kaybı, toplulukların geçmişle olan bağlarını zayıflatır. Örneğin, savaş sonrasında yeniden inşa edilen şehirlerde, eski simgesel yapılar yerlerini yeni binalara bırakırken, kentin geçmişine dair anılar da silinir veya farklı bir formda yeniden üretilir (Andreas Huyssen, 2003).

Politik rejimlerin değişimi, savaşlar, devrimler ve ekonomik krizler gibi büyük toplumsal dönüşümler, kentlerin imgesini ve toplumsal hafızayı doğrudan etkileyen unsurlardır. Özellikle totaliter rejimler döneminde, kentsel alanlar iktidarın gücünü simgeleyen anıtsal yapılarla doldurulurken, bu mekânlar aynı zamanda bir ideolojinin taşıyıcısı hâline gelir. Örneğin, Sovyetler Birliği döneminde inşa edilen yapılar, komünist ideolojinin fiziksel temsilleri olarak toplumsal hafızada yer edinmiştir. Ancak, rejim değişikliği sonrasında bu yapılar, yeni toplumsal hafızanın inşasında sorunlu birer öğeye dönüşebilir. Dolayısıyla, politik dönüşümler, kentsel hafızayı yeniden şekillendirir ve kentlerin imgesini yeni ideolojilere uygun şekilde yeniden yapılandırır (Maurice Halbwachs, 1992)

Savaşlar, kentlerin imgesini en radikal şekilde dönüştüren olaylardır. Özellikle 20. yüzyılda yaşanan dünya savaşları, pek çok kentin fiziksel yapısını tahrip ederken, bu kentlerin hafızasında derin izler bırakmıştır. Savaş sonrası yeniden inşa süreçleri, genellikle hafıza mekânlarının kaybıyla sonuçlanır. Ancak bazı durumlarda, bu mekânlar yeniden inşa edilerek, bir direniş ve yeniden doğuş simgesi hâline gelebilir. Örneğin, II. Dünya Savaşı sonrası Berlin'in yeniden inşası, kentin hem geçmişini anımsatan hem de yeni bir başlangıcı simgeleyen bir süreç olmuştur. Günümüzde küreselleşme, kent imgesinin dönüşümünde en önemli etkenlerden biridir. Kentler, artık yerel kimliklerinden ziyade küresel bir rekabetin parçası olarak şekillendirilmektedir. Bu durum, kentsel hafızanın da küresel kültürün bir parçası hâline gelmesine yol açmaktadır (Bodnar et al., 2000). Küreselleşme ile birlikte, kentlerdeki hafıza mekânları yerlerini uluslararası şirketlerin simgesel yapılarının egemenliğine bırakmaktadır. Bu durum, kentlerin özgün kimliklerini kaybetmesine ve toplumsal hafızanın küresel imgeler tarafından baskılanmasına neden olabilir.

Kent imgesi ve toplumsal hafıza arasındaki ilişki, bir kentin geçmişiyle olan bağlarını sürdürebilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Kentsel dönüşümler, bir yandan kentlerin fiziksel yapısını geliştirirken, diğer yandan toplumsal hafızayı da dönüştürmektedir. Bu nedenle, kentsel planlamada hafıza mekânlarının korunması, toplumsal kimliğin ve kentsel hafızanın sürdürülebilirliği açısından büyük bir önem taşır. Kent imgesi, sadece fiziksel yapılarla değil, aynı zamanda bu yapıların taşıdığı anlamlarla da şekillenir. Dolayısıyla, kentlerin geleceği, hafızanın korunması ve bu hafızanın gelecek kuşaklara aktarılmasıyla mümkün olacaktır (Velicu, 2012).

Bu noktada, günümüzde halen tam barış ile sonlanmamış İç Savaş sürecinde olan Somali'nin başkenti Mogadişu kenti kent imgesinin uğradığı değişim ve toplumsal hafıza kavramlarını derinlesine ele alınma potansiyeli taşımaktadır. Mogadişu'nun kentsel hafızası, uzun yıllar süren savaşlar, çatışmalar ve politik değişimlerle şekillenmiştir. Özellikle İtalyan sömürge döneminden kalan yapılar, kentin fiziksel imgesi kadar toplumsal hafızasında da önemli bir yere sahiptir. Bu yapıların bazılarının tamamen yıkılması, bazılarının ise yeni işlevlerle dönüştürülmesi, Mogadişu'nun hafıza mekânlarının sürekli değişen bir sürece maruz kaldığını göstermektedir. Aynı zamanda, kentin modernleşme çabaları ve iç savaş sonrası yeniden yapılanma süreçleri, toplumsal hafızanın parçalanmasına ve kent imgesinin hızlı bir dönüşüme uğramasına neden olmuştur. Mogadişu'nun sosyo-politik yapısı, kent hafızası ve kent imgesi arasındaki ilişkiyi daha karmaşık hâle getirmiştir. Savaş sonrası inşa edilen yapılar, bir yandan geçmişi unutmama ve yeni bir başlangıç yapma çabalarını yansıtırken, diğer yandan bazı yapılar, geçmişin izlerini taşımaya devam ederek kentsel hafızanın yeniden şekillenmesine olanak sağlamıştır (FUENTE COBO, 2015). Bu bağlamda, Mogadişu'nun kentsel planlama süreçlerinde toplumsal hafızanın korunması ve kentin geçmişi ile gelecek arasında bir denge kurulması önemli bir ihtiyaç olarak öne çıkmaktadır.

Yüksek lisans tez çalışmasında, Mogadişu'da İtalyan sömürge döneminden kalan yapılar ve bu yapıların sosyal hafıza üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde bir sonraki bölümde Mogadişu kenti, sosyo-politik çalkantıların başlangıcındaki İtalyan Koloniyel Dönem odaklı olarak ele alınmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MOGADIŞU İTALYAN SÖMÜRGE DÖNEMİ ÖNCESİ VE SONRASI MİMARİ SÜREÇE BAKIŞ

3.1 Mogadişu Kent Mimarisi Oluşum Sürecine Bakış

Mogadişu'nun tarihi ve geçmişi hakkında elde ettiğimiz bilgilerin ekseriyesi şehre gelen seyyahların yazdıkları belge ve seyahatnamelerden oluşmaktadır. Bu seyyahlardan ilki 13.yy seyyahlarından Yakut El-hemavi'ye aittir, El-hemavi Mogadişu'yu “zenc denizi üzerinde en önemli kasaba” olarak tanımlamaktadır. Mogadişu'ya giden ve özellikle saray adetlerini, günlük yaşamını ve ticaretini detaylı bir şekilde yazan 14.yy da yaşamış meşhur İbn-Batuta'nın seyahatnamesi vardır. Ayrıca Mogadişu'ya 15.yy da gitmiş Duarte Barbosa gözlemine göre kent küresel bağlantısı olan ve fildişi, balmumu gibi değerli malzemeler ihracatında ön sırada olan bir kentdir (Chittick, 1982). Kentin en kadim kısmı olan ve Mogadişu'nun “taş kasabası” olarak isimlendirilen yer iki mahalleden oluşur. Bu “taş kasaba” olarak bilinen yer tarih içinde farklı yönetimler altında kalmıştır.

Mogadişu'da küresel ve bölgesel çapta kurduğu ticari ilişkiler sayesinde ticarete güçlü bir konum kazanmış ve bu konumda olmayı yüzyıllarca başarmıştır. Bu önemli konumunu kaybetmesinin başlıca sebebi de 17.yy coğrafi keşiflerle beraber ümit burnundan geçmeyi başaran Portekizlilerin doğu Afrika kıyılarına saldırması ve bölgedeki ticareti olumsuz etkilemesidir (Alpers, 1983). Bu dönemde Mogadişu'nun ticaret yolları Portekizliler tarafından kapatılmakla kalmamış aynı zamanda şehri kuşatma altında tutmuşlardır. Daha ileriki yıllarda ise İtalyanların emperyal müdahaleleri şehirde etkili olmaya başlamıştır. Mogadişu'ya yapılan emperyal müdahaleler, ancak İtalyanlarla başlamamıştır. Zanzibar'ın Umman Sultanı, bir dizi 'ona bağlı insanın başına gelen aşağılayıcı olaya karşılık' tepki olarak şehri 1828'de yağmalamıştır (Alpers, 1983). Bu olaylar arasında, bir Umman filosunun hapsedilmesi, fidye ile serbest bırakılması ve başka bir Umman gemi mürettebatının karaya oturduktan sonra köle olarak satılmaya çalışılması bulunmaktadır Bunun üzerine, Mogadişu liderleri barış istemiş ve Seyyid Said ibn Sultan'a boyun eğerek Mogadişu ve çevresini Zanzibar'ın koruması altına almışlardır (Alpers, 1983). Mogadişu'nun 1900-2020 yılları arasına uzanan zorlu süreçte geçirdiği farklı dönemleri şöyle sıralayabiliriz: 1900-1920 arası Osmanlı dönemi ve yerel mimari

kullanımı, 1920-1940 İtalyan sömürge dönemi, 1941-1960 yılları arası yeni arayışlara geçiş süreci, 1960-1991 yılları arasında mimaride modernleşme dönemi. Bu süreçler Mogadişu'nun 1900-2020 yılları arasını kapsayan ve kentin sosyo-politik ile mimari değişim süreçlerini bir araya getiren kronolojik akış tablosu üzerinde gösterilmektedir

3.1.1 İtalyan Sömürge Dönemi Öncesi 1900-1920 Yılları Osmanlı Ve Yerel Mimari Etkileşimi

Mogadişu'nun 1900-1920 yılları arasındaki Osmanlı Dönemi, kentin tarihi, kültürel ve mimari kimliğini şekillendiren önemli bir süreçtir. Öncesinde Zengibar Sultanlığı, 1902 yılında İtalya'nın Benâdir bölgesindeki egemenliğini resmen kabul etti. Sultan Seyyid Ali b. Hamûd, 1905'te Makdişu'yu, 1906'da ise Somali kıyısındaki tüm Zengibar topraklarını İtalya'ya devretti. 1911'de İtalya, Somali'yi sömürge ilan ederek Makdişu'yu başkent olarak belirledi. Osmanlı İmparatorluğu, 19. yüzyılın sonlarında Doğu Afrika'daki stratejik konumunu güçlendirmek amacıyla Somali'de varlığını pekiştirmiştir. Bu dönemde Mogadişu, Osmanlı etkisiyle yerel mimari unsurların birleştiği, özgün ve estetik açıdan zengin bir şehir haline gelmiştir. Yerel Somali mimarisi ise, mercan taşı (Coral stone) ve mermerden yapılan geleneksel evler, basit ama fonksiyonel yapılar ve yerel zanaat teknikleri ile karakterize edilmiştir. Bu dönemde, Somali halkının yaşam tarzına uygun, doğal malzemelerle inşa edilen tek katlı yapılar ve dar sokaklar, Mogadişu'nun yerel mimari dokusunu oluşturmuştur. Osmanlı mimarisi, genel olarak İslami öğelerin ve yerel mimari geleneklerin bir araya geldiği bir tarz olarak dikkat çeker. Mogadişu'da da bu sentezi görmek mümkündür. Mogadişu'daki bilinen en eski cami, Fakr ad-Din Camiidir. Bu cami, 1269 yılında inşa edilmiştir ve Somali'nin en eski camisi olarak kabul edilmektedir. Fakr ad-Din Camii, İslami mimarinin erken dönem örneklerinden biridir ve hem tarihî hem de kültürel açıdan büyük bir öneme sahiptir.

Cami, şehrin merkezinde, Mogadişu'nun tarihi bölgelerinden birinde yer alır ve hem yerel halk hem de tarihçiler için önemli bir dini yapı olarak kabul edilir. Osmanlılar, kentin doğal yapısına ve iklim koşullarına uygun, fonksiyonel ve estetik açıdan tatmin edici yapılar inşa etmişlerdir. Osmanlı mimarisinin önemli bir özelliği, dini yapılar başta olmak üzere, kamusal alanlarda kullanılan geometrik desenler, kemerler, kubbeler ve geniş avluların tercih edilmesidir.

Şekil 3.1: Cami ve yanındaki kuyu çevresindeki yerel halk 1900'ler

Kaynak: mogadishuimages.wordpress.com, 2024.

Mogadişu'da Osmanlılar tarafından inşa edilen ya da yenilenen yapılarda, yerel Swahili mimarisiyle harmanlanan bu Osmanlı tarzını görmek mümkündür. Yerel taşlar, deniz kabukları ve kireç harcı gibi malzemelerle inşa edilen yapılar, bölgenin doğal zenginliklerini ve Osmanlı'nın estetik anlayışını yansıtır. Ahşap süslemeler, oyma kapılar ve pencere kafesleri, bu mimarinin göze çarpan detayları arasında yer alır. Bu bağlamda öne çıkan yapılar şunlardır: Yerel Mogadişu mimarisi örneği olarak, konut giriş kapısı ve alınlık detayı, mercan taşına oyma olarak işlenmiştir.

Mogadişu'nun en eski camilerinden biri olan Arba'a Rukun Camii, Osmanlı döneminde önemli bir dini merkez haline gelmiştir. Cami, Osmanlı mimari unsurlarını yerel mimari ile birleştirerek, Mogadişu'nun İslami mirasının önemli bir sembolü olmuştur. Kubbeleri, kemerleri ve iç mekân süslemeleri ile dikkat çeker. Benzer şekilde Al Mnara Kulesi'de döneminin taş strüktüre sahip, kentin halen öne çıkan tarihi yapıları arasındadır. Osmanlı İmparatorluğu, stratejik konumu nedeniyle Mogadişu Limanı'na büyük önem vermiştir. Limanın genişletilmesi ve güçlendirilmesi hem ticaretin canlanmasına hem de bölgenin Osmanlı denetimi altında kalmasına katkı sağlamıştır (Medugno, 2018). Bu dönemde liman çevresinde inşa edilen depolar ve ticaret yapıları hem Osmanlı hem de yerel mimari özellikleri taşır. Osmanlı döneminde, Mogadişu'da çeşitli hamamlar ve çarşılar inşa edilmiştir. Bu yapılar, sosyal yaşamın önemli merkezleri haline gelmiş ve Osmanlı'nın mimari anlayışını yansıtan unsurlar barındırmıştır. Hamamlar hem sosyal hem de hijyenik birer mekân olarak kullanılmıştır. Ayrıca, Mogadişu'nun tarihi şehir merkezinde, Osmanlı döneminde inşa edilmiş ya da yenilenmiş birçok konut bulunmaktadır. Bu evler, Osmanlı ve yerel mimari özelliklerin birleşimiyle dikkat çeker. Geniş avlular, yüksek tavanlar, kemerli girişler ve oyma ahşap kapılar, bu dönemin mimari özelliklerini taşır.

Osmanlı dönemi boyunca Mogadişu, mimari açıdan zenginleşmiş, aynı zamanda kentsel yapısını güçlendirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun şehre kazandırdığı mimari miras, sadece estetik açıdan değil, aynı zamanda fonksiyonel olarak da bölgenin kültürel dokusuna katkı sağlamıştır. Bu yapıların birçoğu, günümüzde Mogadişu'nun tarihi ve kültürel kimliğinin bir parçası olarak varlığını sürdürmektedir (Pessina, 2004). Mogadişu'nun Osmanlı dönemi, şehrin mimari kimliğini şekillendiren önemli bir dönem olarak, tarihsel süreçte Somali'nin kültürel zenginliğini ve çeşitliliğini yansıtan önemli bir miras bırakmıştır. Bu miras, modern Mogadişu'nun mimari yapısını anlamak için temel bir referans noktasıdır.

Şekil 3.2: Arba'a Rukun Camii 1950'lardaki durumu ve Katedral kulesinden camiye bakış 1980'ler

Kaynak: delcampe, 2024; msaicroomsonline.wordpress, 2024.

Şekil 3.3: Abdul-aziz Cami minaresi (a) 1891'daki durum (b)1990'daki durum (c) 2020'daki durum.

Kaynak: (a) hornheritage, 2024; (b) hornheritage, 2024; (c) hornheritage, 2024.

3.1.2 İtalyan Sömürge Dönemi 1921-1960 Yılları Yeni Bir Mimari Kimliğin Oluşması Ve Bağımsızlığa Geçiş

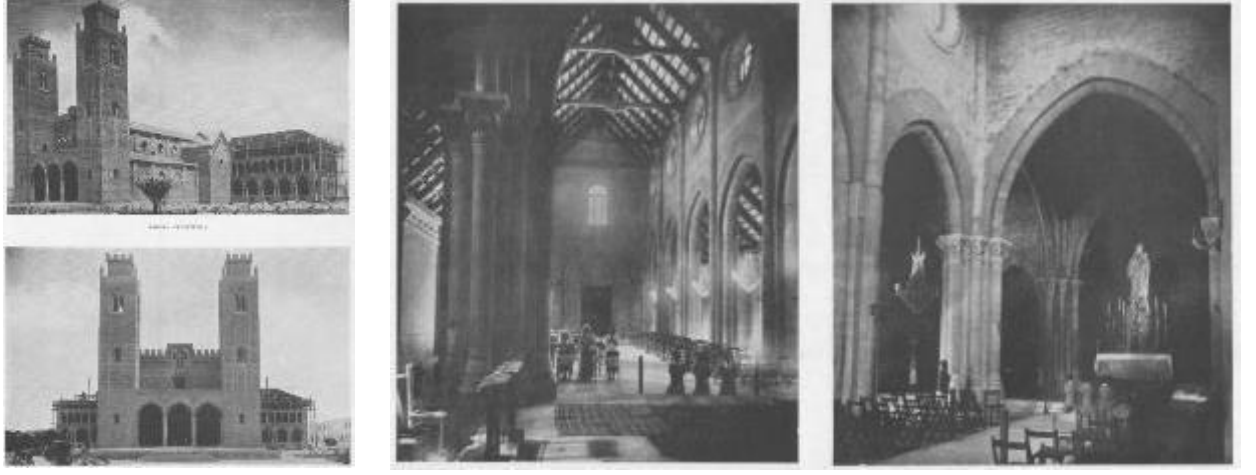
Mogadişu'nun 1921-1941 yılları arasındaki İtalyan sömürge dönemi, kentin mimari dokusunun köklü bir değişim geçirdiği bir dönemdir. Bu süreç, İtalyan kolonyal yönetiminin şehirde kendi siyasi ve kültürel etkisini yansıtmak amacıyla uyguladığı mimari projelerle karakterizedir.

Şekil 3.4: İtalyan Kolonyel Dönem askeri posterleri ve Umberto di Savoy Anıtı 1930'lar

Kaynak: dadfeatured.blogspot, 2024; italian-mogadishu, 2024.

İtalyan sömürge dönemi mimarisi, Mogadişu'nun bugünkü tarihi ve kültürel kimliğini şekillendiren en önemli faktörlerden biri olmuştur. İtalyan sömürge döneminde Mogadişu'da inşa edilen binalar, genellikle Neoklasik ve Faşist mimari stillerini yansıtmaktadır. Bu tarzlar, İtalya'daki siyasi ideolojinin ve kültürel hegemonyanın bir uzantısı olarak tasarlanmış, İtalyan gücünü ve medeniyetini göstermek için simetrik, büyük ölçekli ve anıtsal yapılar inşa edilmiştir. Bu dönemin mimarisi, antik Roma ve Rönesans dönemlerinden ilham alan, güçlü geometrik formlar ve süslemelerle öne çıkan bir tarzda kendini göstermiştir. İtalyan sömürge yönetimi, Mogadişu'da birçok önemli yapı ve anıt inşa ettirmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: Cattedrale di Mogadiscio: 1928 yılında inşa edilen bu katedral, Mogadişu'nun en büyük dini yapılarından biri olarak İtalyanların dini ve kültürel etkisini yansıtmaktadır (BRUNO ROSSI, 2011). Roma'daki Laterano Bazilikası'ndan esinlenilerek inşa edilmiştir ve büyük bir kubbe ile karakterizedir.

Şekil 3.5: Mogadişu Katedrali'nin dış cephesi ve iç mekannından fotoğraflar 1930'lar

Kaynak: Società Italiana di Edizioni Artistiche C. Crudo & C, 2024.

Şekil 3.6: Soldaki fotoğraf Villa Somalia 1930'lardaki görünümü, sağdaki fotoğraf ise Monumento ai Caduti 2020'li yıllardaki durumunu göstermektedir.

Kaynak: thesomalidigest, 2024; somaliwayn-reddit, 2024.

Palazzo del Governatore (Vali Konağı): Bu yapı, İtalyan yönetiminin sembolü olarak inşa edilmiştir. İtalyan faşist mimarisinin tipik özelliklerini taşıyan bina, geniş cepheleri, büyük pencereleri ve etkileyici girişi ile dikkat çeker. Bu yapı, sömürge yönetiminin merkezi olarak kullanılmıştır. Monumento ai Caduti (Meçhul Asker anıtı): İtalyan askerlerinin anısına yapılan bu anıt, İtalyan mimarisi ve heykel sanatının bir örneği olarak inşa edilmiştir. Anıt, faşist dönemin tipik militarist estetiğini yansıtan bir yapı olarak dikkat çekmektedir (Kapteijns, 2012). İtalyanlar, Mogadişu'nun kent

planlamasında da önemli değişiklikler yapmışlardır. Şehir, modern bir metropol haline getirilmek amacıyla yeniden düzenlenmiş, yeni yollar, meydanlar ve kamu binaları inşa edilmiştir. İtalyanlar, Via Roma gibi geniş bulvarlar açarak şehri bölümlere ayırmış ve modern bir altyapı geliştirmiştir. Bu, Mogadişu'nun modernleşme sürecinde kritik bir adım olmuştur. İtalyan sömürge yönetimi, eğitim ve kültür alanlarında da etkili olmuştur. Bu dönemde inşa edilen Scuola italiana gibi okullar, İtalyan eğitim sistemini Somali halkına yaymak amacıyla kurulmuştur. Bu yapılar, tipik İtalyan okul binaları gibi tasarlanmış, geniş sınıflar, büyük pencereler ve işlevsel yapılar olarak dikkat çekmiştir. Bu dönemde Mogadişu'da birçok İtalyan mimar ve mühendis çalışmıştır. Cesare Valle gibi mimarlar, Mogadişu'nun İtalyan estetiğine uygun bir şekilde yeniden inşasında kritik bir rol oynamışlardır. İtalyan mimarların tasarımları, Avrupa'daki modernist akımların etkisi altında kalırken, aynı zamanda Afrika'nın iklim ve kültürel koşullarına uygun olarak şekillendirilmiştir. İtalyan sömürge mimarisi, Mogadişu'nun günümüzdeki mimari kimliğini büyük ölçüde etkilemiştir (Bertarelli, 1929). Bu dönemde inşa edilen birçok yapı, şehrin karakteristik unsurları haline gelmiştir. Ancak, bu miras aynı zamanda sömürgeciliğin zorlayıcı ve baskıcı doğasını da yansıtır. İtalyan mimarisi, Mogadişu'da bir yandan estetik ve işlevsellik açısından önemli katkılarda bulunurken, diğer yandan da yerel halkın kültürel mirasını gölgede bırakmıştır.

Fotoğraf (a)

Fotoğraf (b)

Fotoğraf (c)

Fotoğraf (d)

Fotoğraf (e)

Fotoğraf (f)

Şekil 3.7: (a) Banca d'Italia (b) Ginnasio Emilio De Bono (c) Scuola Collegia Regina Elena (d) casa del fasio (e) Mogadiscio Cattedrale (f) Cinema Italia

Kaynak: italiacoloniaie, 2024; artefascista.it, 2024; mogadishuimages.Wordpress, 2024; colonialismoitaliano.wordpress.com, 2024; artefascista.it, 2024; patrimonio .archivioluce, 2024.

1941'de İtalyanların Mogadişu'daki hakimiyetinin sona ermesiyle birlikte, bu dönemde inşa edilen birçok yapı yeni işlevler kazandı ya da tahrip oldu. İç savaş sırasında, bu yapılar büyük ölçüde zarar görmüş olsa da bazıları günümüzde hala ayakta kalmış ve şehrin tarihi dokusunu korumaya devam etmektedir. 1920-1941 İtalyan sömürge dönemi, Mogadişu'nun mimari tarihinde önemli bir dönemi temsil

eder. İtalyanlar, kente kendi kültürel ve siyasi ideolojilerini yansıtan anıtsal yapılar ve kentsel planlar inşa ederek, Mogadişu'yu modern bir Afrika şehri haline getirmeye çalışmışlardır. Bu dönemin mirası, Mogadişu'nun bugünkü mimari kimliğinin ve kentsel yapısının önemli bir parçasını oluşturmaktadır(HOEHNE, 2010). Sömürge dönemdeki Afrika genelinde ve Sahra altı bölgesinde literatür, Fransız ve İngiliz sömürge alanları öncelikli olmak üzere; planlama yasaları, zonlama düzenlemeleri, arazi sahipliği kuralları ve ayrımcılık gibi çeşitli etkileri detaylı olarak öz önüne alıp değerlendirmiştir (Njoh, 2008).

Diğer yandan, ilişkilendirilseler bile, İtalyan kentsel planlama motivasyonları bu alıntılardan farklıdır. Kolonileri yönetenlerin endişeleri ile yönlendirilen İtalyan haritalama girişimleri, yeni sömürge şehirlerin kurulması öncelikli olmak üzere bunların mevcut şehirlerle birleştirilmesi ile örneklendirilebilecek önemli pratik ve siyasi sonuçlara sebep olmuştur. Ulusal projenin hayata dönüşü ihtiyacının fark edilmesi ile ilişkilendirebileceğimiz İtalya'nın birleşmesinin, sonucu olan milli kimlik inşasının sömürge anlamdaki değerini yansıtan olgu, öncelikle İtalyan sömürge şehirleri olmuştur. Amacı İtalya'nın işsiz ve yoksul kolonilerde yeni konutlar sağlaması olan demografik kolonizasyon kavramı, esas hedeftir (Fuller, 2007).

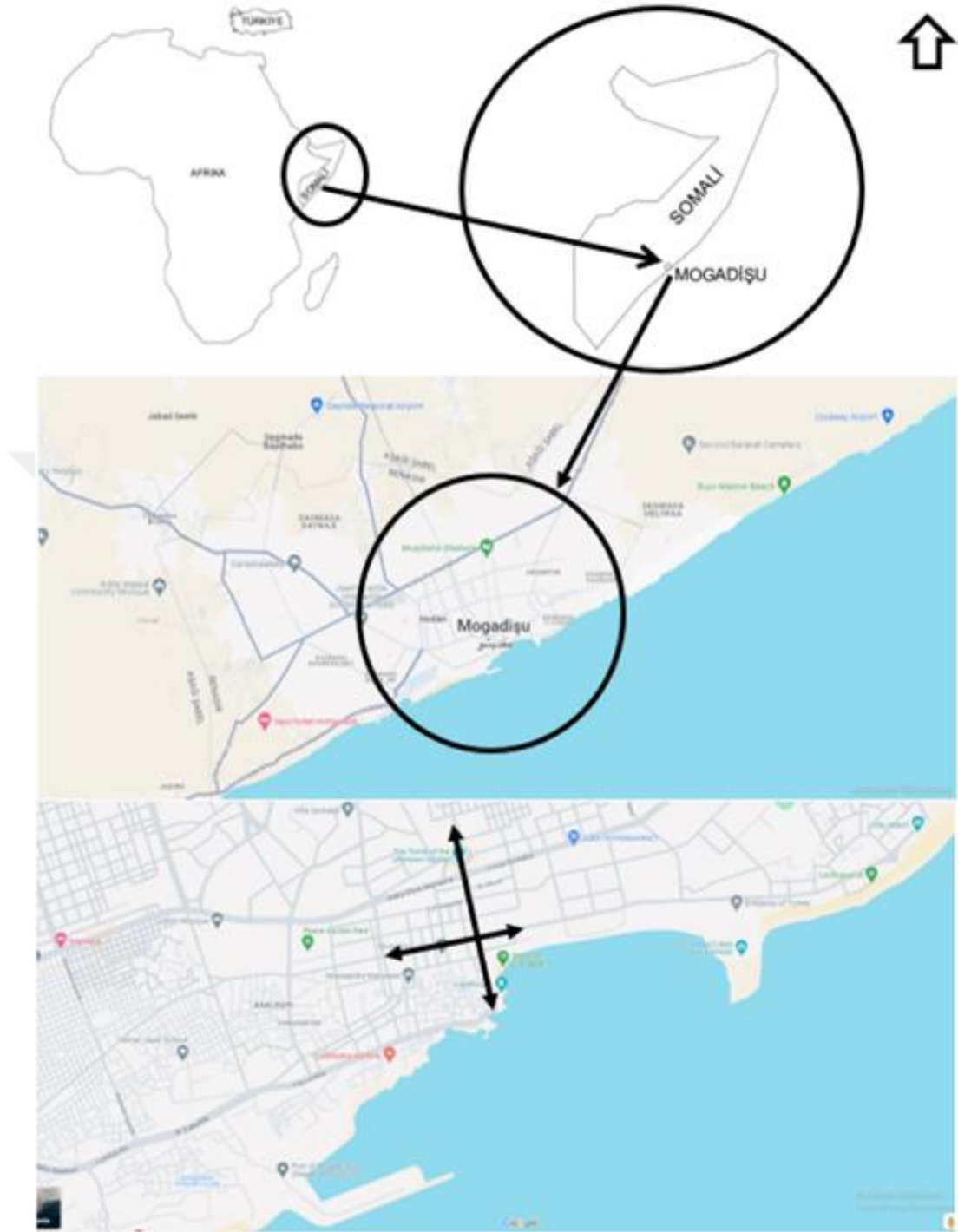
Haritaların kritik öneme sahip imparatorluk araçları olduğuna dair inanç, İtalyan sömürge şehirlerin haritalanma uğraşları ile 1908 yılında Somali İtalya'nın konsolidasyonu safhasında görülmüştür. Instituto Coloniale Italiano'nun 1906'da kurulması ile bu öne çıkarılmıştır. Toprak kazanımı ve idaresine yardımcı olan haritalandırma faaliyetleri hem sembolik hem de pratik olarak görülmüştür. Kapsamlı haritalandırma, İtalyan yetkililer tarafından gelecekteki mağlubiyetleri önlemek için, askeri başarısızlıkların ardından önceliklenmiştir. Geniş çaplı coğrafi keşiflerin Somali'deki "direnişi etkisizleştirme" kampanyalarının ardından olmasının nedeni bu durumlardır (Atkinson, 2005). Şehirselliklerin basit mekânsal tanımlamalarını aşan yeni tip harita materyalleri, daha kapsamlı bir rol üstlendi. Bunlar farklı olarak, kentsel gelişim için birer plan olarak kullanıldılar. Şehirsellik için önemli görülen önerilen değişimleri tanımlayan, devam eden girişimleri ayrıştıran ve mevcut yapıların kökenini İtalyan tesirine atayan bu temsillerdi (Fuller, 2007) . Tripoli, Asmara, Mogadişu ve Addis Ababa gibi bölgeler arasında farklılık gösteren; İtalyan sömürge şehirlerinde "tarihsellik" algısıdır. Roma İmparatorluğu'na kadar uzanan bir menşei izleyebilme kabiliyeti genellikle "Tarihsellik" kavramının tanımı olarak kullanılır.

Doğu Afrika'daki şehirler için “tarihsel” statü argümanı eksik anlaşılırken Libya'daki şehirler antik Roma'ya olan ilişkileriyle sarmalanmış efsaneler nedeniyle bu statüye sahip olabilir (Fuller, 2007) . Kentlerin geniş kapsamlı yeniden yapılanmaya ve dahası tamamen yeniden inşa edilmeye açık olduğu bu algı ile ortaya konulur. Şehrin çağdaşlığının altını çizmenin yanında geçmişini gizlemek, yapılan yeniden yapılanmaların hedefidir. İtalyan sömürge yöneticilerin güçlerini ve hırslarını iddialı altyapı ve mimari projeleriyle ortaya koymaları Doğu Afrika şehirlerindeki bu fark edilen “boşluk” etkisiyle ortaya çıkan türlü sosyal mühendislik deneylerine elverişli ortam sayesinde (S. S. Anderson, 2006).

Xamar Weyne ve Shingaani'nin eski mahalleleri modernize etmeye makul görülmesi Mogadişu'da tarihsel önem ve medeniyetin algılanan eksikliği nedeniyledir. Eski şehrin kişiliği bu yeniden geliştirme girişimi ile belirgin bir şekilde dönüştürüldü ve şehrin ilerleme seyri önemli ölçüde etkilendi. Vali Giacomo Di Martino öncülüğünde, şehir için İtalyan sömürge yetkililer tarafından yapılan ilk kentsel gelişim planı, Mogadişu'nun 1912 şehir planı ile temsil edildi (Bkz. Şekil: 3.2). Dönüştürücü unsurlar, İtalyan Somali'deki geçmiş haritalama gayretleriyle paralellik çizerek bu plan ile geldi. Avrupalılar ile koloni altındaki yerleşkeler için ayrı mahalleleri belirleyerek ırkçılığa liderlik eden, 1908 yılında Asmara şehir planını yayınlayan İtalyan sömürge haritalaması idi. Daha geniş sömürge gündemlerden biri olan kentsel yeniden yapılanmanın daha kapsamlı bir parçasını yansıtan Mogadişu planı ayrıca yerli köyü (Villagio indigeni) gibi yeni kentsel alanların kurulmasını destekledi (Fuller, 2007) .Hamar Weyne ve Shingaani arasındaki bölge, dönüştürme suretiyle sömürge konutlar, hükümet binaları ve bir mahkeme binasından oluşan yeni bir idari bölge, Vali Di Martino'nun kentsel planı ile kuruldu (Ali & Cross, 2014). Bu alana bitişikte bulunan yeni yollar sahile uzanarak yeni bir hastane ve hapishaneye ulaşım sağlarken, askeri kışlalar ve radyo ile telgraf komuta merkezleri de bu alana inşa edildi. Bu gelişmeler, Hamar Weyne'nin eski şehir dokusunu derinden etkileyerek, yerleşim düzenini önemli ölçüde değiştirdi. Ayrıca, bir demiryolu ve yeni bir rıhtım için planlar, bu kentsel dönüşümün bir parçasıydı ve nihayetinde eski şehir manzarasını daha açık, Avrupa tarzı alanlara dönüştürdü (Ali & Cross, 2014) .

Yirminci yüzyılın başlarında, İtalyan sömürge kentleşmesi Mogadişu'da “ikili şehir” modelini uyguladı; yerli kentsel mekânı eski kılan paralel binalar geliştirirken, önceden mevcut olan şehirleri de muhafaza ettiler (Fuller, 2007). Lakin, 1920'lerde

beklenen önemli değişiklikler şehrin morfolojisini ve demografisini önemli ölçüde yeniden inşa edecekti. Sömürge tarihin dönüm noktası, İtalya’da faşizminin yükselişi, 1935’te Etiyopya’nın işgali ve 1936’da İtalyan Doğu Fabrikası’nın kurulmasıyla biten Arakesit Dönemi oldu (Fuller, 2007). 1923’te İtalyan Somali’sinin kontrolü İtalya’da yükselen faşizm etkisi ile atanan valiler arasından Cesare Maria De Vecchi’ye verilmiştir. Roma genişlemesi idealleriyle uyumlu hale getirmeyi hedefleyen De Vecchi’nin idaresi, İtalyan sömürgeizmini sadece de jure yerine, bölgenin her tarafında etkili bir sömürge yönetim vurgusu yapmıştır. De Vecchi İtalyan kontrolü, 1927’de bölgenin tamamında sağlamlaşmıştır (Fuller, 2007). Mogadişu kenti kolonilerde etkisini göstermeye başlayan Faşist etkisi, morfolojisinde dönüşümler meydana getirmiştir. Mogadişu kenti, İtalyan kentçilikte hareketi olan ‘ikili şehir’ modelinden, ‘imparatorluk şehir’ olarak isimlendirilen yeni sömürge kentleşme üslubuna dönüşmüştür (Fuller, 2007). Uygulama geçen bu yeni paradigma içinde, ırksal zonlama ve ayırma ön planda yer almıştır. Artık İtalyanlar ve yerliler bir arada yaşamaları yasak hale gelmiştir. Kolonilerde İmparatorluk şehre dönüşen kentlerin ana merkezleri inşa edenlerin gücünü fetheden ve dominant bir güç olarak göstermek için son derece titiz bir şekilde tasarlandı, mimari bir nevi gücün somut temsili haline gelmiştir (Nuzzaci, 2015). İmparatorluk şehir modeli ile yapılan bir düzine yeni binalar inşası sonrasında, 1929 yılında daha radikal bir anlayış getiren bir dizi şehir planı tasarlandı. Planlamalardan biri, sömürge yerel kamu işler ofisinin hazırladığı bir versiyonudur (Nuzzaci, 2015) (Bkz. Şekil: 3.3). Mogadişu’da yapılan bu kentsel planlamada İtalyan kolonilerde uygulama başlanan şehir merkezini İtalyanlar ve yerlileri ayırma uygulaması benimsenmiştir. Bu ayırma hakim ve tahakküm altındaki kültürleri belirgin hale getirilmeye hedeflenmiştir (Nuzzaci, 2015).

Şekil 3. 8: Somali-Mogadişu konum ve Mogadişu Sömürge döneminde kent Merkezi Aksları.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur

Fotoğraf (a) 1912 yılından ilk haritalama ve planlama çalışmaları

Fotoğraf (b) 1929 yılından Mogadişu kullanılan ve reserve alan kent planı

Fotoğraf (c) 1938 yılından kentsel yayılım ve reserve alanlar

Şekil 3.9: Mogadişu 1910-1940 yılları arasında kent planları ve süreçsel değişimi

Kaynak: Arecchi, A. (1984). City profile: Mogadishu.

Mogadişu yerel sömürge yönetiminde geliştirilen planlamada tarihi Şengâni mahallesi yerini Avrupalıların yaşadığı bölge olarak tasarlandı (Ali & Cross, 2014) . Tarihi dokuya sahip mahalleyi Rasyonalizm etkisiyle 60 dikdörtgen ızgaralara bölünmüştür (Ali & Cross, 2014) . Planlama, geçmişi tarihi bakmaksızın her şey yeni yapılandırmalar arkasını sakladı ve sahil kıyısından görünmez hale getirdi (Ali & Cross, 2014) . Ayrıca sahil bandında bulunan eski konaklar ve antik camileri korum statüsünü kaldırmıştır (Ali & Cross, 2014) .Bu kentsel değişimler, yapılan binalar ve yıkımlar Mogadişu'nun merkezini dış bölgelerle birleşmesini ve kentin kimlik kaybına uğramasını sebep olmuştur. Bu değişimlerin temel amacı İtalyan yerleşimciler yer açmak ve yeni oluşturulan kent kimlikte İtalyan teknolojisi ve mimarlığı ön planda tutulmaya amaçlanmıştır (S. Anderson, 2020).

Mogadişu şehrinin İmparatorluk şehri haline gelmesi için, kente halihazırda var olan tarihi dokunun ortadan kaldırılması ve göz ardı edilmesi gerektiğini düşünce resmi yönetimin benimsediği bir yaklaşımdır. Mogadişu valisi Guido Corni bu düşünceyi açıkça şu şekilde beyan etmiştir:

“Bu oluşturulmasına ilham veren kavram, yerli olanı tamamen ayırt edilmiş yeni bir Avrupa şehri yaratmaktır. Yeni Avrupa merkezi ile eski yerli mahallesi arasındaki ayırım hattı Corso Vittorio Emanuele'de belirlenmiştir. Shangaani yerli mahallesinde geniş caddelerin ve ağaçlarla çevrili meydanların inşası için gerekli alanın temizlenmesine ilişkin bir çalışma hemen düzenlendi. Bu mahalle, Avrupalılar için oturulamayacak kadar irrasyonel ve hijyenik olmayan pis kulübeler ve yapılar içerir. Yeniden inşa edilecek bölgelerdeki kulübeler boşaltıldıktan sonra, onlar kuzeydeki kumullarda inşa edilmiş düzenli ve sağlıklı bir köye taşındı ve yeniden dikildi (1929)... Daha sonraki bir aşamada, yerli evlerin harabeleri için el konuldu ve yıkımına başlandı, böylece yeni şehri Viale Vittorio Emanuele ile bağlayan yeni sokaklar için alan açıldı.”(Arecchi, 1984)

Mogadişu İmparatorluk şehri haline gelmesi akabinde 1935'te Faşist İtalya'nın Habeşistan işgali takip etmiştir. Bu dönemde İtalya'nın yönettiği topraklar genişlemesinden dolayı kolonileri yönetim şeklini değiştirerek Africa Orientale Italian (İtalyan Doğu Afrika'sı) kurulmuştur. Ortaya çıkan bu gelişmeler sonucunda Mogadişu'da demografik ve sosyal değişimleri yol açmıştır (Ali & Cross, 2014). Bu

dönemde Mogadişu'da nüfus 50.000 ulaşmış ve bu nüfusun 20.000 İtalyanlar oluşmuştur ve bu şehrin işleyişinde ve idaresinde onlara öncelik tanınan uygulamalar yürürlüğe konulmuştur (Ali & Cross, 2014). Mogadişu'da meydana gelen bu boyuttaki demografik değişimleri şehrin yerel tarihini devre dışı bırakan ve kent mekânının yerleşimci merkezli bir tarih ve mekân biçimini oluşturan bir anlayış benimsenmiştir (Fuller, 1996). Bu anlayışın en açık ve en bariz şeklini Mogadişu şehrinin hemen hemen bütün sokak ve caddelerin İtalyan figürlerin ismini verilmiş olduğu görülmektedir.

İtalyan doğu Afrika'sında 1930'larda uygulanan politikaların ana temasının "ırk ayrımcılığı" esas aldığı birçok araştırmacı ortak görüşüdür; kent mekânında daha önce olmayan zonlamalarla ayrılmıştır, Avrupalıların sıkça kullandıkları mekanları Somalililerin girmesini yasaklanmıştır (Fuller, 2007) ; (Silva, 2020). Uygulanan yasaklamalar ve ayrımcılıklar kentsel mekânın yanında da tiyatrolar, barlar, restoranlar ve oteller gibi sosyal mekanları da etkilemiştir (Fuller, 2007) . Yasaların getirdiği yasaklamaların yaygınlık kazanmasından dolayı şehrin yerlilerin şehirde özgürce hareket etme hakları kısıtlanmıştır. Bunun yanında şehrin çevresinde yaşayan yerlilerin akşam gün batımından sonra şehre terk etmeleri zorlanmıştır (Marchal, 2006).

Sömürge kentsel planların ana hedefleri olan Mogadişu'nun tarihi mahallerini tamamen veya kısmen yıkmaya amaçları gerektireceği büyük miktarda mali yük olması sebebiyle hiçbir zaman gerçekleşmemiştir (Arecchi, 1984). Eski mahalleri ortadan kaldırma niyetlerine rağmen, başardıkları değişiklikleri Şengâni mahallesi arasında geniş bir cadde açmak olmuştur. 1950'lere gelindiğinde şehrin her tarafında hissedilen ayrımcılık yasaları kalkmıştır ve bu adım büyük politik değişikliklerin meydana geleceğinin işareti olmuştur. Somali milletinin bağımsızlıklarını kazandıktan sonra eski sömürge politikalarından eser kalmamıştır ve yerlilerin ülkenin her tarafında hareket özgürlüğünü geri kazanmıştır (Marchal, 2006) . Somali ulusun bağımsızlık kazanması akabinde Mogadişu ülkenin başkenti olmuştur. Mogadişu başkent olma hasebiyle büyümeye ve genişlemeye devam etti ama yapılan planlama sömürge düzenin getirdiği rasyonel ızgara sistemiyle devam edilmiştir (Bkz. Şekil: 3.4).

Mogadişu'nun 1941-1960 yılları arasındaki geçiş dönemi, şehrin mimari yapısında önemli değişimlerin yaşandığı ve bağımsızlık mücadelesinin etkilerinin görüldüğü bir

süreç olmuştur. Bu dönemde, İtalyan sömürge yönetiminin sona ermesi ve Somali'nin bağımsızlık mücadelesinin başlaması, Mogadişu'nun mimarisini derinden etkilemiştir.

Şekil 3.10: 1 Temmuz 1960 yılında Somali bağımsızlık kazanır, ilk bayrak göndere çekilir.

Kaynak: x.com-aliwarsame, 2024; umaljeen.wordpress, 2024.

Şekil 3.11: Mogadişu Belediye Sarayı 1950'ler ve dönemin banknotu üzerindeki resmi

Kaynak: x.com-aliwarsame, 2024; somalispot, 2024.

1941 yılında İtalya'nın Doğu Afrika'daki yenilgisiyle birlikte, Mogadişu'daki İtalyan sömürge yönetimi sona erdi (Pessina, 2004). Bu dönemde, şehirdeki birçok İtalyan sömürge yapısı, yeni işlevler kazandı. İtalyanların inşa ettiği hükümet binaları ve anıtlar, İngiliz askeri yönetimi ve ardından gelen BM Vesayet Yönetimi tarafından

kullanılmaya başlandı. Bu binalar, yeni yönetimlerin ofislerine, askeri karargahlara ve kamu hizmet binalarına dönüştürüldü. Özellikle Palazzo del Governatore, yeni yönetimlerin merkezi olarak işlev gördü.

Geçiş döneminde, Mogadişu'nun altyapısında da bazı yenilikler yapılmaya çalışıldı. İngiliz yönetimi, şehirdeki yolları ve su sistemlerini iyileştirmek için çeşitli projeler başlattı. Ancak, bu dönemdeki çalışmalar genellikle sınırlı kaldı ve büyük ölçüde sömürge döneminden kalan altyapının iyileştirilmesine odaklanıldı. Somali halkının bağımsızlık mücadelesi, şehirde yeni sembolik yapılar inşa etme ihtiyacını doğurdu (Pessina, 2004).. Bu dönemde, bağımsızlık mücadelesini destekleyen çeşitli toplumsal gruplar ve hareketler, Mogadişu'da kendi kültürel ve siyasi kimliklerini yansıtan yapılar inşa etmeye başladı. Özellikle, 1950'li yıllarda inşa edilen bazı toplumsal merkezler ve kültür evleri, bağımsızlık ruhunu yansıtan, modernist ve sade tasarımlarla öne çıkan yapılar olarak dikkat çekti.

Şekil 3.12: 1950'ler Mogadişu çarşısı sokak görünümü ve solda 1952 yılından sahil yolu ve çevresini görünümü

Kaynak: Mogadishuimages.wordpress, 2024; Mogadishuimages.wordpress, 2024.

1960 yılında Somali'nin bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte, Mogadişu'da yeni bir mimari dönemin kapıları aralandı. Bağımsız Somali hükümeti, şehrin modernleşmesine ve ulusal kimliğin yeniden inşasına odaklandı. Bu dönemde, bağımsızlık mücadelesinin mirası olarak, Mogadişu'da ulusal simgeleri barındıran yapılar ve kamu binaları inşa edilmeye başlandı. 1941-1960 yılları arasındaki geçiş dönemi, Mogadişu'nun mimari tarihinde bir dönüşüm ve hazırlık süreci olarak öne çıkar. İtalyan sömürge mimarisinin yeniden işlevlendirilmesi, bağımsızlık mücadelesinin mimari yansımaları ve altyapı iyileştirmeleri, bu dönemin karakteristik

özellikleridir. Bu süreç, Mogadişu'nun mimari kimliğini şekillendiren önemli adımların atıldığı bir dönem olmuştur.

3.1.4 İtalyan Sömürge Dönemi Sonrası 1961-1990 Yılları Arasında Mimaride Modernleşme Dönemi

Mogadişu'nun 1961-1990 yılları arasındaki dönemi, Somali'nin bağımsızlığını kazanmasıyla başlayan ve modernleşme çabalarıyla şekillenen önemli bir dönemdir. Bu süreçte, şehrin mimarisi büyük değişimlerden geçmiş hem ulusal kimliği yansıtan hem de modern dünya ile entegrasyonu amaçlayan yapılar inşa edilmiştir. Bu süreç içinde, Somali'nin 1 Temmuz 1960'ta bağımsızlığını kazanması, Mogadişu'nun mimari gelişiminde bir dönüm noktası olmuştur. Yeni hükümet, kentin sömürge geçmişinden arınarak, bağımsız bir ulusun başkenti olarak yeniden inşa edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu doğrultuda, Mogadişu'da birçok yeni kamu binası, anıt ve kültürel yapı inşa edilmiştir. Bağımsızlık sonrası dönemin mimarisi, ulusal kimliği ve Somali halkının bağımsızlık ruhunu yansıtan unsurlarla donatılmıştır(Pessina, 2004).

Şekil 3.13: 1971 yılında Apollo14 uzay aracı ile Ay'a götürülen Somali bayrağı ve aynı yıllardan sokak eğlencesi

Kaynak: italiacoloniale, 2024; Dadfeatured.blogspot, 2024.

1960'lı ve 1970'li yıllarda, Somali'nin modernleşme çabaları, Mogadişu'da yeni bir kentsel gelişim süreci başlatmıştır. Bu dönemde, şehirdeki altyapı geliştirilmiş, yeni yollar, köprüler ve kamu binaları inşa edilmiştir. Modern mimari akımlar, şehirdeki yapılar üzerinde büyük bir etkiye sahip olmuştur (Kapteijns, 2012). Ulusal Tiyatro Binası 1967'de Çin devleti lideri Mao Zedong'ın hediyesi olarak inşa edildi. Bunun yanı sıra, Somali Ulusal Müzesi ve Somali Ulusal Kütüphanesi gibi yapılar hem modernist mimari anlayışı hem de ulusal kültürel değerleri yansıtan sembolik yapılar olarak inşa edilmiştir.

Şekil 3.14: Ulusal Tiyatro Binası 1970'lerin başı ve son yıllarına ait durumu gösteren fotoğrafı

Kaynak: x.com/omar-degan, 2024; voanews, 2024.

Şekil 3.15: Ulusal Müze Binası (Museo della Garesa) 1940'lar ve 1970'lerden görünümü

Kaynak: irissansfrontieres.wordpress.com, 2024; voanews.com, 2024.

1969'da General Siad Barre'nin askeri darbesiyle başlayan sosyalist dönem, Mogadişu'nun mimari yapısında yeni bir yönelim getirmiştir. Barre'nin sosyalist rejimi, mimariyi ideolojik bir araç olarak kullanmış, Somali toplumunu dönüştürme amacını yansıtan yapılar inşa edilmiştir. Bu dönemde, Faşist ve sömürge dönemi yapıları, Somali'nin bağımsızlık ve sosyalist idealleri doğrultusunda dönüştürülmüş veya yerlerine yeni yapılar inşa edilmiştir. 1980'lerin başında, On Yıl Stadyumu (Stadio Coni) gibi spor tesisleri ve Somali Ulusal Tiyatrosu gibi kültürel yapılar, bu dönemin modern ve sosyalist ideolojilerini yansıtan önemli yapılar arasında yer almıştır.

Şekil 3.16: Somali Meclis Binası Askeri Rejim 1969-1989 arası

Kaynak: bostonreview, 2024; ribaj, 2024.

Şekil 3.17: Parlamento Binası 1990'lar ve 2000'li yılların başındaki durumu

Kaynak: chinadailyhk, 2024.

1960-1991 yılları arasındaki dönemde, Mogadişu'nun mimarisi sadece yerel ve ulusal unsurları değil, aynı zamanda uluslararası etkileri de barındırmıştır. Özellikle 1970'li

yıllarda, Mogadişu'da inşa edilen bazı yapılar, dönemin Brutalist mimari akımının etkilerini taşımaktadır. Betonun yoğun olarak kullanıldığı, işlevselliğin ön planda olduğu bu yapılar, Mogadişu'da modern mimarinin izlerini bırakmıştır. Ayrıca, bu dönemde Mogadişu'da inşa edilen bazı hükümet binaları ve diplomatik misyonlar, Soğuk Savaş döneminin uluslararası etkilerini yansıtan yapılar olarak dikkat çekmektedir. 1991'de Somali İç Savaşı'nın başlaması, Mogadişu'nun mimari dokusunda büyük tahribatlara yol açmıştır. Ancak, 1960-1991 yılları arasında inşa edilen birçok yapı, savaşın yıkıcı etkilerine rağmen ayakta kalmış ve Somali'nin bağımsızlık sonrası modernleşme çabalarının birer hatırası olarak varlığını sürdürmüştür (Medugno, 2018).

Bu bağlamda, 1960-1991 yılları arasında Mogadişu'nun mimari gelişimi, bağımsız bir ulusun inşa sürecini ve modernleşme çabalarını yansıtan önemli bir dönemi temsil eder. Bu süreçte inşa edilen yapılar hem Somali'nin ulusal kimliğini hem de modern dünyayla entegrasyon çabalarını simgeleyen unsurları barındırmaktadır. Bu dönemin mimarisi, Mogadişu'nun bugününe miras kalan, ulusal hafızanın ve modernleşme sürecinin izlerini taşıyan yapılarla doludur.

3.2 Mogadişu İç Savaş İle Gelen Yıkım Ve Kent İmgesinin Değişimi

Mogadişu'nun 1991-2000 dönemi, Somali İç Savaşı'nın başlamasıyla şehrin mimari yapısının büyük ölçüde tahrip olduğu, kaos ve çöküşün hâkim olduğu bir dönemdir. Bu dönemde, şehirdeki birçok önemli yapı savaşın şiddetinden nasibini almış, Mogadişu'nun tarihi ve kültürel mirası büyük zarar görmüştür.

Bunlar arasında Ulusal Tiyatronun yıkımı ilklerden olması nedeni ile dikkat çekmektedir. Somali İç Savaşı'nın en dramatik yansımalarından biri, Somali Ulusal Tiyatrosu (Teatro Nazionale della Somalia ya da Teatro Qaran ee Soomaaliya) gibi ulusal sembol yapıların tahrip edilmesiydi. 1967 yılında inşa edilen bu tiyatro, Somali kültürünün ve bağımsızlık sonrası modernleşmenin önemli bir sembolüydü. Ancak, savaş sırasında tiyatro binası ağır hasar gördü ve uzun süre harabe halinde kaldı. Bu, sadece bir binanın yıkımı değil, aynı zamanda Somali kültürel kimliğine yönelik büyük bir darbe olarak değerlendirildi.

Şekil 3.18: Mogadişu Stadyumu fotoğraf 1990'lardaki metruk halini göstermektedir.

Kaynak: archive.footballsomalia.so, 2024.

1968 yılında inşa edilen On Yıl Stadyumu (Garoonka Kubbadda Cagta ee Koonis), Somali'nin en büyük spor tesislerinden biriydi ve Mogadişu'daki sosyal ve kültürel etkinliklerin merkeziydi. Ancak iç savaş sırasında, stadyum savaşı gruplar tarafından askeri bir üs olarak kullanıldı ve yoğun çatışmalar sonucunda büyük ölçüde tahrip oldu. Bu durum, Mogadişu'nun sosyal hayatının çöküşünü ve savaşın şehre verdiği fiziksel zararın boyutlarını gözler önüne sermektedir.

Şekil 3.19: a) Katedral dış görünümü (2024) (b) Katedral içindeki güncel durum (2024)

Kaynak: (a) yazar tarafından çekilmiştir; (b) mogadishuimages, 2024.

Mogadişu'nun eski şehir bölgesi, iç savaş sırasında büyük zarar gördü. Mogadişu Katedrali (Cattedrale di Mogadiscio ya da Kaniisadda Weyn ee Muqdishu) gibi sömürge döneminden kalma yapılar, savaşın yıkıcılığına dayanamayıp harabeye

döndü. Bir zamanlar şehrin mimari zenginliğini yansıtan bu yapılar, iç savaş sırasında yağmalandı ve tahrip edildi. Bu yıkım, Mogadişu'nun tarihi kimliğinin büyük ölçüde silinmesine yol açtı. Savaş, Mogadişu'nun altyapısını da büyük ölçüde tahrip etti. Yollar, köprüler, su ve elektrik hatları gibi hayati öneme sahip altyapılar ya kullanılamaz hale geldi ya da tamamen yıkıldı. Bu durum, şehrin işlevselliğini kaybetmesine ve günlük yaşamın zorlaşmasına neden oldu. Kent dokusu, kontrolsüz yerleşimlerle bozuldu ve düzensiz yapılaşma şehrin planlı gelişimini engelledi. 1991-2000 dönemi, Mogadişu'nun mimari yapısının iç savaş nedeniyle neredeyse tamamen çöktüğü ve şehrin mimari mirasının büyük oranda yok olduğu bir dönemdir (BRUNO ROSSI, 2011). Bu süreçte, Mogadişu'nun bir zamanlar modernleşme ve ulusal kimlik sembolü olan birçok yapı harabeye döndü, şehir altyapısı çöktü ve kentin tarihi dokusu büyük ölçüde tahrip oldu. Bu dönemin izleri, bugün hala Mogadişu'nun mimarisinde ve kent yaşamında hissedilmektedir.

Şekil 3.20: Mogadişu 2010'lar artan terör saldırıları ve yıkımın görselleri

Kaynak: correre.it, 2024; correre.it, 2024; correre.it, 2024; correre.it, 2024; nationalgeographic, 2024.

Şekil 3.21: Mogadişu tarihi deniz feneri 1990'lar ve 2020'lerdeki durum

Kaynak: hornheritage.org, 2024.

Mogadişu'nun 2000-2010 yılları arasındaki Yeniden İnşa Çabaları Dönemi, Somali'nin iç savaştan sonra toparlanmaya çalıştığı zorlu bir süreci temsil eder. Bu dönemdeki mimari gelişmeler, şehirdeki sosyal, ekonomik ve politik değişimlerin aynası niteliğinde olduğu söylenebilir. 1990'ların başında patlak veren İç Savaş, Mogadişu'nun mimari dokusunu büyük ölçüde tahrip etti. Kentin ikonik yapıları harap oldu, sokaklar boşaldı ve sosyal yaşam neredeyse durma noktasına geldi. Ancak, 2000'li yılların başında, istikrara doğru adımlar atıldıkça, yeniden inşa süreci de başladı. Bu dönem, Somali hükümetinin ve uluslararası topluluğun desteklediği çeşitli projelerle ortaya konmaya başlandı Bunlar arasında;

Şekil 3.22: Mogadişu Uluslararası havaalanı

Kaynak: africanvista.it, 2024.

Mogadişu Uluslararası Havalimanı: Bu dönem, Mogadişu'nun yeniden dünya ile bağlantısını sağlamak adına önemli bir gelişme olan Mogadişu Uluslararası Havalimanı'nın yeniden inşa süreci ile öne çıkmaktadır. Aden Adde Uluslararası Havalimanı (Somalice: Garoonka Caalamiga Ee Aadan Cadde), Somali'nin başkenti Mogadişu'da bulunan ve Aden Abdulle Uluslararası Havalimanı olarak da bilinen uluslararası bir havalimanıdır. 1928'de Petrella-Mogadiscio Aeroporto olarak açılan

havalimanına, Somali'nin ilk devlet başkanı Aden Abdullah Osman adını verilmiştir. Terminali, Türkiye merkezli Favori Group tarafından yenilenerek 25 Ocak 2015'te yeniden hizmete girmiştir. Havalimanı, uluslararası yardımlar ve yerel çabalarla çağdaştırılarak, Somali'nin ekonomik toparlanmasına katkıda bulunmuş ve kentin güvenli bir noktaya ulaşmasını sağlamıştır (Medugno, 2018). Villa Somalia: Somali Cumhurbaşkanlığı Sarayı olan Villa Somalia, bu dönemde önemli restorasyon süreçlerinden geçmiştir. Saray, iç savaş sırasında büyük ölçüde zarar görmüştü ve 2000'li yıllarda ulusal egemenliğin sembolü olarak yeniden inşa edildi. Bu restorasyon, ulusal kimliği yeniden inşa etmek ve siyasi istikrarı sağlamak için kritik bir adım olarak kabul edildi.

Şekil 3.23: Mogadişu Limanı (Port Of Mogadishu)

Kaynak: gcaptain.com, 2024.

Mogadişu Limanı (Port of Mogadishu): Şehrin ekonomik can damarı olan Mogadişu Limanı, savaş sırasında büyük zarar görmüş, ancak 2000'li yılların başında yeniden faaliyete geçmiştir. Liman, ticaretin canlanması ve kentin yeniden ekonomik büyümeye başlaması için stratejik bir öneme sahiptir. Limanın çağdaştırılması hem yerel hem de uluslararası ticareti canlandırmış, bu da kentin yeniden inşa sürecine büyük katkı sağlamıştır.

Şekil 3.24: Benadir Üniversitesi

Kaynak: bu.edu.so, 2024.

Benedir Üniversitesi: Eğitim, Somali'nin toparlanması için kritik bir alan olarak görülmüştür. 2000'li yıllarda, Benedir Üniversitesi ve diğer eğitim kurumları yeniden açılmış ve çağdaştırılmıştır. Bu eğitim kurumlarının mimari açıdan yeniden inşası, gelecekteki Somali liderlerini yetiştirmek ve ülkenin bilgi tabanını genişletmek adına önemli bir adım olarak kabul edilmiştir. Bu dönemde, güvenliğin artırılması amacıyla birçok bölgede güvenlik duvarları ve kontrol noktaları inşa edilmiştir. Bu yapıların mimarisi, askeri amaçlar doğrultusunda tasarlanmış, ancak aynı zamanda kentsel mekânı yeniden şekillendirmiştir (Medugno, 2018). Güvenlik altyapısının yeniden inşası, şehirdeki diğer inşaat faaliyetlerinin güvenle yürütülmesini sağlamıştır. Ayrıca, 2000-2010 yılları arasında, Mogadişu'daki birçok sosyal ve kültürel mekân da yeniden canlanmaya başlamıştır. Sinemalar, tiyatrolar ve kültürel merkezler, savaşın izlerini silmek için yenilendi. Bu mekanlar, toplumun bir araya gelmesi, kültürel kimliğin yeniden inşası ve kolektif hafızanın korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, Mogadişu'nun 2000-2010 yılları arasındaki yeniden inşa dönemi, sadece binaların değil, aynı zamanda toplumun, ekonominin ve kimliğin de yeniden inşa edildiği bir dönem olarak dikkat çeker. Bu süreç, savaşın yıkıcı etkilerinin izlerini silmeye yönelik bir mücadele olarak, şehrin mimari yapılarında somutlaşmıştır. Yeniden inşa edilen bu yapılar, Mogadişu'nun savaş sonrası toparlanmasının ve geleceğe dair umutlarının sembolleri olmuştur.

İlerleyen süreçte, özellikle 2010-2020 yılları arasında Mogadişu, Somali'nin başkenti olarak büyük bir dönüşüm geçirdi. Savaş sonrası yeniden yapılanma süreci, şehirde

önemli mimari değişiklikler ve modernleşme hamleleri getirdi. Bu dönemdeki gelişmeler hem ulusal hem de uluslararası yatırımcıların ilgisini çekti ve şehri yeniden canlandırma çabaları hız kazanmıştır. İlk olarak, Mogadişu Uluslararası Havalimanı'nın modernizasyonu dikkate değerdir. 2010'ların başında, havalimanı, eskiyen altyapısı ve güvenlik sorunlarıyla dikkat çekiyordu. Ancak, uluslararası yardımlar ve hükümet destekleriyle yapılan kapsamlı yenileme çalışmaları sayesinde havalimanı, bölgesel ve uluslararası uçuşlar için modern bir merkez haline geldi. Yeni terminal binaları, genişletilmiş pistler ve güncellenmiş güvenlik önlemleri, havalimanının kapasitesini artırdı ve Mogadişu'nun küresel bağlantılarını güçlendirdi. Mimari alandaki bir diğer önemli gelişme, şehirdeki modern ofis binaları ve otellerin inşasıdır (Kapteijns, 2012; Medugno, 2018). Özellikle, aralarında Aven Premier, Peace ve Haso Hablod Hotel gibi yabancı ziyaretçiler tarafından tercih edilen konaklama yapıları, kentin tanınmasına katkı vermektedir. Ayrıca, ticari ve konut projeleri de şehirde büyük bir değişim yarattı.

Bu dönemde inşa edilen yüksek katlı binalardan biri olan "Sama Tower," Mogadişu'nun silüetini değiştiren ve şehrin büyüyen ekonomik potansiyelini yansıtan önemli bir projedir. Bu tür projeler, şehirdeki konut ihtiyacını karşılamının yanı sıra, yatırımcılar için cazip fırsatlar sundu. Sama Tower gibi yapılar, modern mimari tarzlarıyla dikkat çekerken, aynı zamanda sürdürülebilir tasarım ilkelerini de ön planda tutarak çevreye olan etkilerini minimize etmeye çalıştı. Mogadişu'nun bu dönemdeki mimari gelişmeleri sadece yeni binalarla sınırlı kalmadı; eski yapıların restorasyonu ve korunması da önemli bir yer tuttu.

Şekil 3.25: Ali Jimaale Camisi

Kaynak: somaliaonline.com, 2024.

Tarihi yapılar, savaşın izlerini silmek ve kültürel mirası korumak amacıyla restore edildi. Bu restorasyon projeleri, şehirdeki tarihi ve kültürel kimliği yaşatmayı amaçladı. Bu çabalara bağlı olarak, 2010-2020 yılları arasında Mogadişu, modernleşme ve gelişme sürecinde önemli adımlar attı. Yeni yapılar, modern tasarımlar ve sürdürülebilir yaklaşımlar, şehirdeki mimari çeşitliliği artırdı ve Mogadişu'nun uluslararası standartlara yaklaşmasına katkıda bulundu. Bu dönemdeki mimari gelişmeler, sadece şehirdeki görünümü değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal yapıyı da dönüştürdü. Mogadişu'nun bu dönüşümü, gelecekte daha fazla yatırım ve gelişim için bir temel oluşturdu (FUENTE COBO, 2015). Günümüzde ise, Mogadişu kenti önemli bir mimari dönüşüm ve gelişim sürecinden geçmektedir. Savaşın ardından yeniden yapılanma sürecinin devamı olarak, bu dönemde şehirde büyük projeler hayata geçirilmiş ve geleceğe yönelik stratejik hedefler belirlenmiştir. Bu süre zarfında, Mogadişu'nun mimari gelişimleri, şehrin ekonomik ve sosyal yapısını güçlendirme amacını taşımaktadır.

Şekil 3.26: Dahab Binası devam eden inşaat süreci 2020'ler

Kaynak: facebook.com/voice of africa, 2024.

Son yıllarda Mogadişu, modern mimarinin izlerini taşıyan birçok projeye ev sahipliği yaptı. 2020'den itibaren öne çıkan projelerden biri, Somali Ulusal Kütüphanesi'nin (Maktabadda Qaranka ee Soomaaliya) inşasıdır. Bu modern yapı, sadece bir bilgi merkezinden öte, kültürel ve eğitimsel bir simge olarak tasarlanmıştır. Cam cephesi ve sürdürülebilir malzemeleri ile dikkat çeken kütüphane, şehrin kültürel hayatını desteklemeyi ve topluma açık bir öğrenme merkezi sunmayı hedefliyor. Başka bir çarpıcı proje ise Magaalada Ganacsiga Muqdisho yani Mogadişu Ticaret Merkezi'dir.

Bu yüksek katlı yapı, ticaretin merkezi olarak işlev görecektir ve bölgedeki ekonomik faaliyetleri destekleyecektir. Modern ofis alanları, ticaret salonları ve kongre merkezleri içeren bu yapı, şehrin uluslararası iş dünyasıyla bağlantılarını güçlendirecek şekilde tasarlanmıştır. Ayrıca, enerji verimliliği ve çevre dostu özellikleriyle sürdürülebilir mimarinin örneği olarak öne çıkıyor. Mogadişu'nun gelecekteki mimari hedefleri, şehir planlaması ve sürdürülebilir gelişim ilkeleri doğrultusunda şekillenmektedir. Şehrin yeşil alanlarını artırma ve çevre dostu yapılar inşa etme hedefi ön plandadır. Mogadişu Yeşil Şehir Projesi (Great Green Wall Initiative (GGWI)) bu hedefin bir parçası olarak şehir merkezinde geniş yeşil alanlar, parklar ve ekolojik koridorlar oluşturmayı planlamaktadır. Bu projeye birlikte, şehirdeki hava kalitesinin artırılması ve toplum sağlığının iyileştirilmesi amaçlanmaktadır (Cepparulo, 2022). Ayrıca, şehirdeki altyapı ve ulaşım sistemleri de çağdaştırılarak daha verimli hale getirilecektir. Mogadişu Ulaşım ve Altyapı Gelişim Projesi, yeni yollar, köprüler ve toplu taşıma sistemleri ile şehir içindeki hareketliliği artırmayı hedeflemektedir. Bu projeler, trafik sıkışıklığını azaltacak ve şehir içindeki erişilebilirliği geliştirecektir. Mogadişu'nun mimari stratejileri arasında tarihi ve kültürel mirası koruma da önemli bir yer tutmaktadır. Şehirdeki eski yapılar, restorasyon projeleriyle yeniden canlandırılmakta ve tarihi dokunun korunması sağlanmaktadır. Bu noktada, Mogadişu Tarihi Bölgesi Restorasyon Projesi kapsamında tarihi camiler, anıtlar ve diğer kültürel yapılar restore edilmekte ve turistik cazibe merkezi haline getirilmektedir. Bu bağlamda, Mogadişu'nun 2020-2024 yılları arasındaki mimari durumu, modernleşme, sürdürülebilirlik ve kültürel koruma ekseninde şekillenmektedir. Şehir, uluslararası standartlara uygun yapılar inşa ederken, aynı zamanda yeşil alanları artırma ve tarihi mirası koruma hedeflerini de göz önünde bulundurmaktadır. Bu süreç, Mogadişu'yu sadece bir ticaret ve iş merkezi olarak değil, aynı zamanda kültürel ve çevresel açıdan zengin bir şehir olarak konumlandırmayı amaçlamaktadır.

Şekil 3.27: Mogadişu yarınlarına umut ile bakmaktadır

Kaynak: unesdoc.unesco.org, 2024.

Aşağıda tablolastırılan bu süreç içinde Mogadişu'nun kentsel dokusu, İtalyan sömürge döneminde önemli değişimlere uğramış durumdadır. Sömürge döneminde inşa edilen yapılar, şehrin mekânsal organizasyonunu köklü bir şekilde dönüştürmüş ve modernleşme sürecini hızlandırmıştır. Bu dönemde inşa edilen kamu binaları, dini yapılar ve sosyal mekanlar, şehrin mimari karakterini belirleyen temel unsurlar olmuştur. İtalyan sömürge dönemi boyunca, Mogadişu'da neoklasik mimari tarzda birçok büyük kamu binası, dini yapı ve sosyal tesis inşa edilmiştir. Bu yapılar, düzenli kentsel alanlarla birlikte şehrin modernleşmesine önemli katkılar sağlamıştır. Özellikle beyaz renkteki binalar, geniş caddeler ve meydanlar, şehrin estetik görünümünü şekillendirmiştir. Sömürge döneminde inşa edilen yapılar, Mogadişu'nun toplumsal hafızasında derin izler bırakmıştır. Yerel halkla yapılan mülakatlar, bu yapıların inşa sürecinde yaşanan zorlukları, toplumsal direnişi ve adaptasyonu ortaya koymaktadır. Örneğin, katedrallerin ve diğer dini yapıların inşasında zorla çalıştırılan esirlerin anıları, toplumsal hafızada önemli bir yer tutmaktadır. Sömürge dönemi mimarisi, sadece fiziksel yapılar olarak değil, aynı zamanda fetih, direniş ve adaptasyon gibi toplumsal dinamikleri somutlaştıran kolektif hafızanın saklayıcıları olarak değerlendirilmektedir. Bu yapılar, şehrin sosyo-kültürel dokusunun bir parçası haline gelmiştir. Günümüzde, birçok sömürge dönemi yapısı hala kullanılmaktadır. Ancak, bu yapıların çoğu zaman içinde zarar görmüş ve çeşitli onarımlar geçirmiştir. Güncel kullanım biçimleri, bu yapıların orijinal işlevlerinden farklılık gösterebilmektedir. Buradan hareketle, Mogadişu'da doğmuş, ve bu süreçlerin önemli bir kısmına tanık olmuş bireylerin, kente dair hafızalarında hangi duygusal kavramları ve nasıl bir anlamsal değişim geçirdiğini, kentin ayakta kalan, yıkılmış ve yok olmuş durumdaki farklı mekan imgeleri üzerinden araştırılması, bir sonraki bölümde aktarılmaktadır

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ÇALIŞMASI

Bu araştırmanın amacı, Mogadişu'da İtalyan sömürge dönemi mimarisinin şehrin kentsel yapısı ve toplumsal hafıza üzerindeki etkilerini incelemektir. Çalışmanın ana eksenini, bu yapıların sadece fiziksel değil, aynı zamanda toplumsal bellekte nasıl yer ettiği ve kentin kimliğini nasıl şekillendirdiğidir. Alan çalışmasında, nitel araştırma yöntemleri kullanılarak, yerel halkın mekânla olan ilişkisi ve hafıza süreçleri derinlemesine ele alınmıştır. Çalışma; bilgi toplama, analiz ve bulguların tartışılması olmak üzere üç temel aşamadan oluşmaktadır.

İlk aşama olan bilgi toplama sürecinde, Mogadişu'nun çeşitli bölgelerinde yapılan gözlemler ve mülakatlar temel veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Yerinde yapılan gözlemler (site visits), İtalyan sömürge mimarisi ile halkın günlük yaşamı arasındaki bağın anlaşılması için kritik bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda yapıların mevcut durumu, tahribat ve dönüşüm süreçlerine dair fiziki veriler de bu gözlemler aracılığıyla toplanmıştır. Görüşmeler (semi-structured interviews), yerel halkın kentsel hafızası ve mekânsal algıları hakkında daha derin bir bilgi sağlamak amacıyla yapılmıştır. Bu mülakatlar, farklı yaş gruplarından ve sosyal statülerden kişilerle gerçekleştirilmiş, bireylerin geçmişteki ve günümüzdeki şehirle olan bağlarını sorgulamıştır.

Verilerin Analizi ise; toplanan bu nitel veriler, içerik analizi (content analysis) ve frekans analizi (frequency analysis) yöntemleri kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizi, görüşme metinlerinde tekrarlayan temaların ve anlamlı örüntülerin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu süreçte, katılımcıların mekân ve bellek algıları, belirli anahtar kelimeler ve kavramsal çerçeveler üzerinden kodlanmıştır. Bu şekilde, halkın farklı yaş gruplarındaki hafıza ve mekânsal algılarının nasıl değiştiği, belirli yapılarla ilgili duygu ve düşüncelerinin ortak noktaları tespit edilmiştir. Frekans analizi ise görüşmelerde en çok bahsedilen temaların sayısal olarak dökümünü sunmuş, toplumsal hafızanın belirli yapılar ve olaylarla nasıl şekillendiğini daha görünür kılmıştır.

Bulguların Tartışılma aşamasında, çözümlenen bu veriler ışığında, Mogadişu'daki İtalyan sömürge yapılarının sadece fiziksel varlıklarıyla değil, aynı zamanda toplumsal bellekteki yansımalarıyla nasıl sürdürüldüğü üzerine derinlemesine bir tartışma

yapılmıştır. Bu bölümde, İtalyan döneminden kalma yapıların korunmuş, dönüştürülmüş veya yok olmuş olma durumlarına göre toplumsal hafıza üzerindeki etkileri karşılaştırmalı bir biçimde incelenmiştir. Çalışma, bu yapıların sadece fiziksel olarak değil, aynı zamanda toplumsal hafıza ve kimlik inşasında nasıl rol oynadığı sorusuna yanıt aramıştır. Bulgular, halkın bu yapılara dair anıları ve bu yapıların şehrin modernleşme süreçleri içindeki yeri üzerine kapsamlı bir perspektif sunmuştur.

Son olarak, bu çalışmanın bulguları, Mogadişu'nun kentsel hafızasının savaşlar, işgaller ve modernleşme süreçleriyle nasıl etkilendiğini göstermektedir. Çalışmanın sonuçları, kentin geçmişine dair hafızanın sadece bireysel düzeyde değil, toplumsal ve mekânsal düzeyde de sürdürülebilirliğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Araştırmanın sonunda, bu tür yapısal ve kültürel süreçlerin kent hafızası üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkileri tartışılmış, elde edilen bulgular maddeler halinde raporlanmaktadır.

4.1 Bilgi Toplama Süreci

Alan çalışmasının kurgusu, kalitatif araştırma yöntemine uygun olarak, Mogadişu'daki yerinde gözlem ve görüşmelere dayandırılmıştır. Çalışma, şehrin çeşitli bölgelerinde, özellikle de araştırmanın odak noktası olan İtalyan koloniyal dönemi yapılarının bulunduğu yerlerde gerçekleştirilecektir. İlk aşamada, bu bölgelerdeki fiziksel ve sosyal ortamları anlamak amacıyla detaylı gözlemler yapılacaktır. Gözlem süreci, yapıların mevcut durumunu, çevresel etkilerini ve yerel halkın bu yapılarla olan etkileşimini kapsamaktadır. Gözlem aşamasının ardından, bu yapılarla doğrudan bağlantılı olan kişilerle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilecektir. Görüşme katılımcıları, farklı yaş gruplarından ve sosyal arka planlardan seçilerek, yapıların kişisel ve toplumsal hafıza üzerindeki etkileri incelenecektir. Görüşmelerde, yapılarla ilgili anılar, duygusal tepkiler ve bu yapıların zaman içindeki dönüşümüne dair algılar ele alınacaktır. Bu süreçte, belirlenen temalar ve konular etrafında yapılandırılmış sorular sorulacak, katılımcıların deneyim ve görüşleri derinlemesine analiz edilecektir. Araştırmanın amacı, yerel halkın İtalyan koloniyel dönemi yapılarıyla olan ilişkisini ve bu yapıların şehirdeki hafıza ve kültürel kimlik üzerindeki etkilerini anlamaktır. Bu nedenle, gözlem ve görüşmelerden elde edilen veriler, şehrin tarihi ve kültürel bağlamını göz önünde bulundurarak yorumlanacaktır. Elde edilen bulgular, Mogadişu'nun kentsel hafızasını ve mimari mirasını daha iyi anlamaya yönelik katkılar sağlayacaktır.

4.1.1 Yerinde Gözlem Yapılması Ve Notları

Çalışmada Mogadişu'da İtalyan koloniyel dönemde inşa edilmiş ve günümüzde farklı fiziksel kondisyondaki 13 farklı yapı üzerinde odaklanılmaktadır. Bu yapıların seçilmesindeki temel yaklaşımlar şöyledir:

Tarihsel önem taşıyan yapılar; Palazzo del Governatore Mogadiscio ve Palazzo degli Uffici (Mogadiscio), İtalyan yönetim merkezleri olarak işlev görmüştür. Bu binalar, koloniyel dönemdeki idari ve siyasi yapıyı temsil eder. Dolayısıyla, bu yapıların analiz edilmesi, dönemin yönetsel yapısı ve şehirdeki etkisi hakkında bilgi vermektedir.

Dönemin mimari stil ve estetiği vurgulayan ve halen kullanılan yapılar; Ospedale de Martino ve Banca d'Italia, dönemin mimari estetiğini ve işlevsel tasarım anlayışını sergiler. Hastane ve banka gibi işlevler, farklı mimari ve yapısal ihtiyaçları karşılamıştır. Mimari çeşitlilik, dönemin estetik ve işlevsel yaklaşımını anlamak için önemlidir. Ginnasio-Liceo Emilio De Bono ve Scuola Collegio Regina Elena, eğitim amaçlı binalardır. Bu yapıların toplumsal hafıza üzerindeki etkisi, eğitim sisteminin nasıl yapılandırıldığı ve bu yapıların yerel halk üzerindeki etkilerini incelemek açısından önemlidir. Il "Binocolo" di Mogadiscio ve Albergo Croce del Sud, şehirdeki fiziksel değişimlere örnek teşkil eder. Bu binaların mevcut durumları (korunan, dönüştürülen veya yok olan) şehirdeki kentsel değişim ve dönüşüm süreçlerini analiz etmek için önemli verilerdir. Ginnasio-Liceo Emilio De Bono ve Scuola Collegio Regina Elena, eğitim alanındaki rolüyle dikkat çeker. Bu binaların toplumsal hafıza ve kimlik üzerindeki etkileri, eğitim sisteminin gelişimi ve toplumdaki yerini incelemek için önemlidir. Eğitim kurumlarının toplum üzerindeki uzun vadeli etkilerini anlamak, kent hafızasının önemli bir parçasıdır. Dönemin kültürel ve sosyo-politik değerlerinin sembolü olan yapılar; Cattedrale di Mogadiscio ve Monumento Ai Caduti, kültürel ve dini semboller olarak önemli rol oynamıştır. Katedral dini bir merkezken, anıt savaş kahramanlarını onurlandıran bir semboldür. Bu yapıların toplumsal hafıza ve kültürel kimlik üzerindeki etkilerini anlamak, kültürel semboller aracılığıyla toplumsal belleğin nasıl inşa edildiğini gösterir. Cinema Italia-Cafe Nazionale Bar ve Casa del Fascio di Mogadiscio, toplumsal ve kültürel yaşamın bir parçası olarak hizmet vermiştir. Sinema ve kafe gibi sosyal alanlar, toplumsal hafıza ve şehirdeki kültürel yaşam üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu yapıların toplumsal bellekteki yeri, toplumsal etkileşim ve kültürel anılar hakkında bilgi sağlama potansiyeli olduğu için seçilmişlerdir. Yapıların, İtalyan Sömürge Dönemindeki Mogadişu kent dokusu

içindeki konumlarını gösteren hava fotoğrafları üzerinde gösterilmektedir. Buna göre 1920-1940 yılları arasındaki kent yapılaşması içinde hem merkezi konumda hem de dikkat çekici mimari görseleliğe sahip oldukları görülebilmektedir. Toplamda 13 yapı ele alınmış olup genel bilgileri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 4.1: Yapı künyeleri göstermektedir.

N o	Yapının özgün ismi	Türkçe ismi	Yapım yılı	Mevcut durum	İşler durum u	Yapı m durum u	Gözlem tarihi
1	Palazzo del Governatore Mogadisco	Mogadiş u Valilik Sarayı	1920	Tadilat edildi, kullanılıyor	İdari	104	30.04.2024
2	Ospedale di Merino	Giacomo De Martini Hastanesi	1922	Tadilat edildi, kullanılıyor	Hastane	83	30.04.2024
3	Banca di Italia	İtalya Bankası	1920	Tadilat edildi, kullanılıyor	Banka	104	30.04.2024
4	Cattedrale Mogadisco	Mogadiş u Katedrali	1928	Hasarlı ve kullanılamıyor	Dini yer	96	16.04.2024
5	Arco di Umberto di Savoia	Umberto di Savoia Zafer Takı	1934	Hasarlı ve kullanılamıyor	Anıt	160	16.04.2024

6	Monumento Ai Caduti	İtalyan Şehitler Anıtı	1927	Yeniden inşa edildi	Anıt	96	30.04.2024
7	Ginnasio Livio Bino De Bono	Emilio De Bono Lisesi	1936	Hasarlı ve kullanılamıyor	Okul	94	16.04.2024
8	Arco di Trionfo Mogadisco	Mogadişu Dürbünlü Zafer Takı	1934	Hasarlı ve kullanılamıyor	Anıt	160	16.04.2024
9	Albergo Croce del Sud	Croce del Sud Hoteli	1923	Hasarlı ve kullanılamıyor	Otel	94	30.04.2024
10	Canzio Italia Café	İtalya Kahvesi	1923	Hasarlı ve kullanılamıyor	Kafe	94	16.04.2024
11	Scuola/Colle gio Regina Elena	Hava Okulu	1928	Hasarlı ve kullanılamıyor	Okul	160	16.04.2024
12	Casa del Fascio di Mogadisco	Mogadişu Faşist Evi	1938	Hasarlı ve kullanılamıyor	Siyasi	96	16.04.2024
13	Palazzo Municipale di Mogadisco	Mogadişu Belediye Binası	1951	Tamamen yıkılmış	İdari	73	30.04.2024

Araştırmanın temel inceleme noktalarının konumları, Mogadişu'nun İtalyan Sömürge Dönemi'ne ait tarihi hava fotoğrafları üzerinde hassas bir biçimde işaretlenmiştir. Bu noktalar, panoramik çekimler kullanılarak elde edilen geniş açılı görseller üzerinde mavi renkli simgeler ve her bir çalışma noktasına atanan numaralar ile tanımlanmıştır. Söz konusu yapılar ve çevresel elemanlar, kentin fiziksel yapısının geçmişten günümüze nasıl bir dönüşüm geçirdiğini ortaya koymak amacıyla sistematik bir analiz sürecine tabi tutulmuştur. Her bir yapı için, konum belirleme sürecinde ileri teknolojiye sahip GPS cihazları kullanılmış olup, binaların coğrafi koordinatları titizlikle tespit edilmiştir. Bu koordinatlar, her yapının fiziksel ve mekansal bağlamını daha net anlamak adına önemli bir referans noktası olarak değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra, her binanın yapım yılı, tarihi kaynaklar ve arşivler ışığında doğrulanarak, mimari gelişim süreci detaylandırılmaktadır. Bu kronolojik yaklaşım, yapıların sadece fiziksel varlıkları değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bağlamda taşıdıkları anlamların da gün yüzüne çıkarılmasını sağlamaktadır. Çalışma noktalarının Mogadişu kentinin İtalyan Sömürge dönemi, 1929 yılı haritası üzerindeki konumları (Fotograf a) gösterilmektedir. Ayrıca bu dönemdeki konumların, günümüzdeki Mogadişu'nun yüksek çözünürlüklü uydu görseli üzerindeki izdüşümleri (Fotoğrad b) gösterilmektedir.

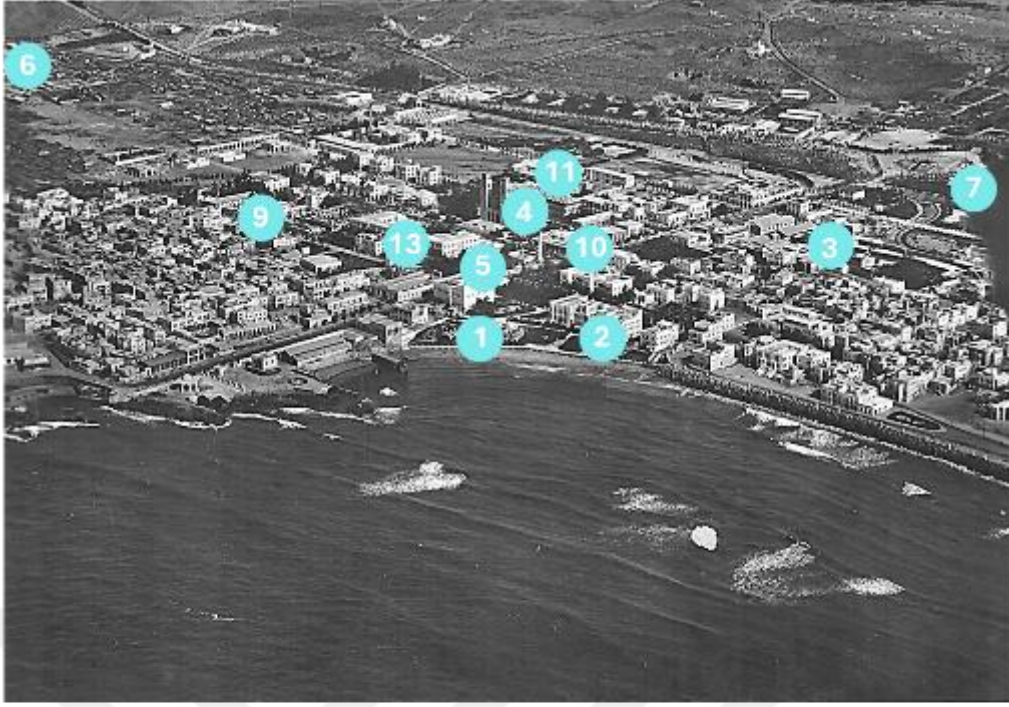
Fotoğraf (a)

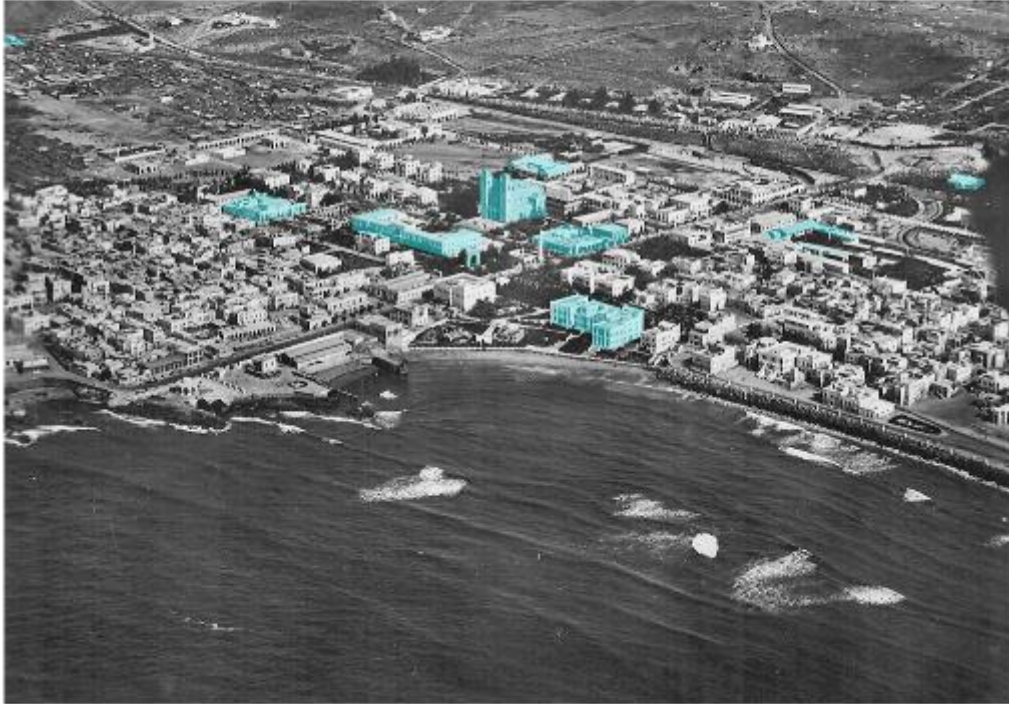
Fotoğraf (b)

Şekil 4.1: (a) 1929 yılı Mogadişu kent planı üzerinde çalışma noktalarının konumu (b) 2024 yılı uydu fotoğrafı üzerinde çalışma noktaları konumları gösterilmektedir.

Kaynak: mogadishuimages.wordpress, 2024 ve Google üzerinden yazar tarafından hazırlanmıştır.

Fotoğraf (a)

Fotoğraf (b)

Şekil 4.2: Fotoğraf (a) 1938 yılı Mogadişu hava fotoğrafı üzerinde çalışma noktalarının konumu (b) çalışma noktası olarak ele alınan yapıların hava fotoğrafındaki konumları

Kaynak: mogadishuimages.wordpress, 2024 ve jpg üzerinden yazar tarafından hazırlanmıştır.

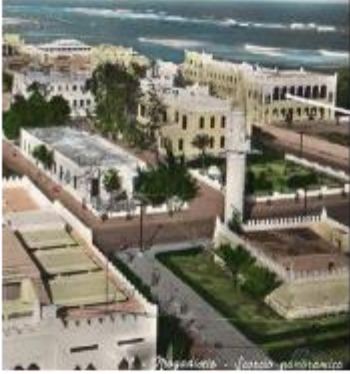

4.1.1.1 Çalışma noktalarındaki yapılar ve bilgileri

Her yapı için oluşturulan detaylı yapı-künyeleri, söz konusu binaların inşa edildikleri dönemden günümüze kadar geçirdikleri evreleri ayrıntılı bir biçimde ele almaktadır. Bu yapı-künyeleri, binaların hem mimari özelliklerini hem de işlevsel dönüşümlerini yansıtacak şekilde yapılandırılmıştır. Yapıların mevcut durumu, kent belleği içerisindeki rolünü analiz etmek amacıyla kapsamlı bir biçimde değerlendirilmiş ve farklı dönemlerde çekilen görsellerle desteklenmiştir. Sömürge döneminden kalma görsel arşivler ile güncel fotoğraflar karşılaştırılarak, binaların zaman içindeki fiziksel aşınmaları, eklemeler ya da yıkımlar gibi değişimler de incelenmiştir. Bu yöntemle, her bir binanın sadece mimari özellikleri değil, aynı zamanda kentin morfolojisi içerisindeki yeri ve toplumsal bellekteki temsili de ele alınmaktadır. Ayrıca, bu binaların kentin kentsel dokusu ve mekânsal gelişimi üzerindeki etkileri analiz edilmekte, binaların fiziksel varlıklarının ötesine geçen sosyo-kültürel anlamları da göz önünde bulundurulmaktadır. Binaların inşasında kullanılan malzemeler, yapısal teknikler ve estetik unsurlar hem dönemin mimari anlayışını hem de binaların kentle kurduğu ilişkileri anlamak açısından önemlidir. Böylelikle, bu çalışma, Mogadişu'daki İtalyan Sömürge Dönemi yapılarının kent belleği ve mekânsal dokusu üzerindeki etkilerini, çok katmanlı bir yaklaşımla ele alarak, mimari ve kentsel analiz süreçlerine yeni bir bakış açısı kazandırmayı amaçlamaktadır.

Çalışma noktası 1: Palazzo del Governatore

Palazzo del Governatore, Mogadişu'nun mimari kimliğinde bir dönüm noktası olarak kabul edilir. Günümüzde, bu yapı, şehrin tarihî merkezi ile modern gelişim alanları arasındaki bağlantıyı temsil eder. Modern binalar, yerel kültürel değerlerle uyumlu bir şekilde inşa edilmeye çalışılırken, Palazzo del Governatore gibi tarihî yapılar, Mogadişu'nun zengin tarihî mirasını hatırlatmaya devam etmektedir. Yapının iç mekânı, İtalyan mimarisinin zarafetini yansıtır ve dönemin lüks anlayışını gösterir. İç mekânda kullanılan malzemeler, binanın statüsünü ve kalitesini yansıtırken, geniş salonlar ve yüksek tavanlar, yapının hem işlevselliğini hem de estetiğini destekler. Tavan süslemeleri ve duvar işçilikleri, İtalyan sanatının ve zanaatkarlığının izlerini taşır. Mogadişu'nun sıcak iklimi göz önüne alındığında, binanın tasarımında doğal havalandırma ve gölge sağlayan unsurların yer alması dikkat çekicidir. Geniş pencereler ve derin saçaklar, binanın iç mekânını serin tutmak için tasarlanmıştır (FUENTE COBO, 2015; Pessina, 2004).

Tablo 4.2: Çalışma noktası 1 yapı künyesini göstermektedir.

Çalışma noktası: 1	
<p>GPS konum: 2°24"N 45°20'30"E İşlev kimliği: İdari yapı Yapım yılı: 1920 Kolonyel kimlik: Palazzo del Governatore Mogadiscio Tanınan ismi: Hotel Curubo / Otel Urubu / Al Urubu Oteli Günümüz işlevi: Yapı İç Savaş sonrasında tamamen yıkılmış durumdadır</p>	
	
Fotograf (a) 1930'lar	Fotograf (b) 1960'lar
	
Fotograf (c) 1990'lar	

Kaynak: (a) Kilise kulesinden çekilmiş– valilik sarayı çok net görünüyor Library of Congress, Palazzo del Governatore Mogadicio; (b) Mapio, Hotel Urubo,; (c) Hotel Urubo, İç savaş süreci 2010'lar, gettyimages.ie.

İtalyan Somali'si valisinin resmi konutu olarak tarihsel ehemmiyete sahip olan Vali Sarayı, İtalyanca'da Palazzo del Governatore olarak da tanınır. Vali Sarayı ileriki dönemlerde Somaliland Güven Bölgesi'nin yönetim merkezi olarak görev yapmıştır. Mogadişu'nun belediye binası olarak amaçlanıp Sömürge dönemde Mogadişu'da, Somali'nin güneyinde başkent içerisinde inşa edilerek hükümet nezdinde değerini korumuştur. Somali'de en ünlü olan devlet yapılarından biri olarak Governör Sarayı önemli bir konumdadır. Çünkü burası Somali bayrağının ilk defa açıldığı konumdur. Böylelikle Somali halkı için en değerli konum olarak bilinmektedir (Santoianni, 2008). Vali Sarayı 1920'li yılların son çeyreğinde inşa edildi. Yapıldığı dönem Kentsel planlama kurallarının yaygın olarak benimsendiği, İtalyan mimari tarzlarının ve kentin kapsamlı kentsel yenileme çabalarının önemli bir kısmı temsil etmektedir. Vali Sarayı, dönemin İtalyan sömürge yapılarında yaygın olan estetik ve ideolojik motifleri iyi bir biçimde yansıtmaktadır. Önemli konumu ve gösterişli tasarımı ile Mogadişu'daki İtalyanlar dönemindeki yönetim sömürge gücün ve teftişin görsel bir yansıması olarak rolünü vurgulamaktadır (Santoianni, 2008). Okyanusa ve limana hâkim bir konumda bulunan, İtalyan ve Arap mimari tarzlarının birleşimi olan Vali Sarayı, Mogadişu'nun gözde yerlerinden Corso Umberto'da yer almaktadır. Tasarım olarak iki biçiminde içerisinde barındırıyordu. Genel biçim olarak Mogadişu'nun İslam mimarisini yansıtırken İtalyan Rönesans mobilyaları ile döşenmişti. Sarayın geniş bahçesi ile görkem kendini daha da göstererek devam ediyordu. Zemin katta salonlar ve odalar bulunmaktadır. Odalarda, İtalya Kraliçesi Elena'ya atfedilmiş halılarla bezenmiş. Arap salonunda eski Mogadişu'nun İslam mimarisini hatırlatan dekorasyonlar bulunmaktadır. Adalet salonunda, Aosta Vadisi'nin Gotik tarzında döşenmiş. Müzakere salonlarında klasik İtalyan mimari motiflerini içeren önemli dekorasyonlar bulunmaktadır. San Giorgio'nun önemli bir değere sahip tasviri bulunmaktadır (Santoianni, 2008). İkinci kat özel kullanımlar için ayrılmıştı. Burada kraliyet konukları için hazırlanmış odalar bulunmaktadır. Böylelikle saray hem diplomatik konuklar için hem de yönetim için çift taraflı bir fonksiyon olarak işlev görmektedir. Vali Sarayı'nın Cesare Maria De Vecchi'nin yönetiminde 1920'lerin sonlarına doğru açılması İtalyan sömürge yönetimi açısından önemli bir durumdu. Bu dönemde sarayın bahçesinde yapılan kazılarda önemli keşifler yapılmıştır. Bu keşiflerden en önemlilerinden birisi antik Arap sarayı El Muzaffa'dır. Bu tarihi açıdan farklı bir boyut kazandırmıştır (Ahmed, 2023). İddialara göre siyasi anlaşmazlıklar üzerine 1975

yılında Vali Sarayı baştan aşağı yıkılarak dramatik bir durumla karşı karşıya kaldı. Daha sonraki yıllarda site Mogadişu'nun kentsel peyzajında önemli bir değişime öncülük edecek lüks Al Uruba Otel'in inşası yapılarak değerli bir mimari ve tarihi açıdan değer taşıyan simgenin kaybına sebep olundu(Ahmed, 2023). Yapı günümüze bütünlüğünü kaybetmiş ve yok olmuş durumdadır.

Şekil 4.3: Fotograf (d) iç savaş sonrası 2014 (e) Otel Uruba'nun günümüzdeki durumu (2024)

Kaynak: gettyimages.ie,2024; Günümüzdeki durumu gösteren fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir

Çalışma noktası 2: Ospedale de Martino

Ospedale de Martino, Mogadişu'nun İtalyan koloniyel döneminden günümüze kadar uzanan mimari tarihinin önemli bir parçasıdır. Bu yapı, 1920'li yıllarda İtalyan yönetimi tarafından inşa edilmiştir ve sömürge döneminin sağlık altyapısının bir

parçası olarak hizmet vermiştir. İtalyan mimarisi, modern sağlık hizmetlerine olan ihtiyaçla birleşerek, bu hastanenin tasarımında belirleyici olmuştur. Mimari açıdan, Ospedale de Martino binası, işlevselliği ve estetiği bir araya getiren özelliklere sahiptir.

Tablo 4.3: Çalışma noktası 2 yapı künyesini göstermektedir.

Çalışma noktası: 2	
<p>GPS konum: 2°1'46"N 45°20'17"E İşlev kimliği: Hastane Yapım yılı: 1922 Kolonyel kimlik: Ospedale de Martino Tanınan ismi: Osbitale De Jakumo Di Martino/ Baangaaso Günümüz işlevi: Giacomo De Martini Hastanesi / Cisbitaalka Martini</p>	 <p>Google Earth uydu fotoğrafı 2024</p>
 <p>Fotograf (a) 1920'ler</p>	
 <p>Fotograf (b) Günümüz 2024</p>	

Kaynak: (a) italiacoloniale, Ospedale de Martino,; (b) Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir. 2024

Yapı, dönemin modernist mimari anlayışını yansıtarak, İtalyan şehircilik prensiplerine uygun bir şekilde inşa edilmiştir. Bina, geniş pencereleri, simetrik düzeni ve ferah iç mekânları ile dikkat çeker. Bu özellikler hem hastane personelinin hem de hastaların konforunu artırmak amacıyla tasarlanmıştır. Aynı zamanda, yerel iklim koşullarına uyum sağlamak amacıyla doğal havalandırma sistemleri ve geniş koridorlar inşa edilmiştir. Ospedale de Martino'nun yapımında kullanılan malzemeler, dönemin yerel kaynakları ve İtalyan inşaat tekniklerinin bir kombinasyonudur. Bina, Mogadişu'nun sıcak ve nemli iklimine dayanıklı olacak şekilde tasarlanmıştır. Kalın duvarlar ve geniş saçaklar, binanın iç mekânlarının serin kalmasını sağlarken, yapı yerel mimari unsurlarla da bütünleşmiştir. Bu durum, İtalyan mimarlarının yerel şartlara duyarlılığını ve binanın işlevsel gereksinimlerini dikkate aldıklarını gösterir.

Günümüzde, Ospedale de Martino, Mogadişu'nun sağlık hizmetlerinde hâlâ önemli bir rol oynamaktadır, ancak binanın zaman içindeki bakımı ve korunması konularında ciddi zorluklarla karşılaşmıştır. Savaşlar ve siyasi istikrarsızlık, binanın orijinal mimari bütünlüğünü korumasını zorlaştırmış, ancak yapı, Mogadişu'nun tarihî ve kültürel hafızasında güçlü bir yer edinmeye devam etmiştir. Mimari vizyondan bakıldığında, Ospedale de Martino'nun günümüzdeki durumu, İtalyan kolonyel mirasının Mogadişu'daki kalıcı etkilerini temsil eder. Bu yapı, şehrin değişen yüzüne rağmen, geçmişle olan bağları koruyan bir simge olarak ayakta kalmıştır. Bu nedenle, Ospedale de Martino, hem Mogadişu'nun mimari tarihinin bir parçası olarak hem de kent hafızasında yer eden bir sağlık yapısı olarak önemini sürdürmektedir. Binanın korunması ve restorasyonu, sadece mimari mirasın değil, aynı zamanda Mogadişu'nun toplumsal hafızasının da bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Yapı, başlangıçta 1922'de kurulan küçük bir hastaneye olarak ortaya çıkmış ve koloninin başlıca sağlık tesisi haline gelmiştir. Şu anda modern olanaklara sahiptir, bunlar arasında ileri cerrahi salonlar, bakteriyolojik laboratuvarlar ve 195 yatak kapasiteli özel bölümler bulunmaktadır. Son yıllarda hasta sayısında iki kat artış ve hastanede yatış günlerinde önemli bir artış yaşanmıştır. Sağlık profesyonelleri tarafından özenle yürütülen hastanenin tropikal patoloji üzerine bilimsel araştırmaları, tıbbi bilgiye katkı sağlamaktadır. 1910-1916 yılları arasında Somali'nin İtalyan Valisi olan Giacomo De Martino'nun adı verilen hastane, Mogadişu'da etkinliğini sürdürmektedir ve uzun süreli mirasını simgelemektedir (Alpozzi, 2018).

Çalışma noktası 3: Banca d'Italia

Banca d'Italai 15 Kasım 1920'de Mogadişu'da şubelerini açarak çalışmaya başladı. Bankanın açılması Somali'nin ticari işlerinde çok önemli bir noktaya sahiptir. Bölgedeki geleneksel bankacılık anlayışı yerini modern bankacılık uygulamalarına bırakmıştır. Modern bankacılık ile İtalyan sömürge hedeflerinin desteklediği ekonomik adımları destekleyerek stratejik bir aşama hayata geçirilmiştir. Böylelikle ticari işler, sermaye tepkilerini ve kredi alımını daha kolay hale getirmek amacıyla malî açıdan destek sağlamıştır. Gelişen ziraatçılık faaliyetleri ve altyapıdaki olumlu gelişmelerin arkasında Somali'de kurulan Banca d'Italai'nın olması, ekonomik gelişmenin tetikleyicisi olmuştur. Mali arabuluculuk sürecinde önemli bir etken olup toplumda önemli ticari alışverişleri teşviğe yardımcı olmuştur (Strangio, 2011). Mogadişu'daki Banka İtalya'nın faaliyette bulunduğu süre boyunca, finansal sömürü ve finansal modernizasyonun karışık faaliyetlerini yönetmiştir. Yapılan işler sadece İtalyanları ve işletmelerini ekonomik olarak desteklemekle kalmamış bir yandan da arazi hakkı reformu, maden arama ve çıkarma, İtalyan egemenliğinin artırılması gibi pek çok sömürge politikalarla da ilgilenmiştir. Banka İtalya'nın tarihsel gelişimi, sömürge karşılaşmaları destekleyici güç, ekonomi ve bilgi dinamiklerini ortaya koyarken, bu ilişkilerin modern sosyo-ekonomik kültürü belirlemede üstlendiği amaç köklü miraslarını da açığa çıkarmaktadır. Yapı, yalnızca bir finans kurumu olarak değil, aynı zamanda İtalyan mimarisinin zarafetini ve işlevselliğini sergileyen bir eser olarak da önem taşır. Mimari açıdan, Banca d'Italia binası, İtalyan neoklasik tarzının etkilerini taşır. Bina, simetrik yapısı, sütunları ve kemerleriyle dikkat çeker. Bu mimari unsurlar, yapının güçlü ve güvenilir bir finans kurumu olarak algılanmasını pekiştirmiştir. Binanın dış cephesindeki detaylı süslemeler ve zarif taş işçiliği, dönemin İtalyan mimari anlayışının bir yansımasıdır. Aynı zamanda, yapı, İtalyan koloni yönetiminin gücünü ve prestijini yansıtmak amacıyla da inşa edilmiştir. İç mekânda, geniş salonlar ve yüksek tavanlar, bankanın işlevselliğini artırmak amacıyla tasarlanmıştır. Bu tasarım hem çalışanların hem de müşterilerin rahat ve verimli bir ortamda bulunmalarını sağlamıştır. Ayrıca, yapının iç dekorasyonunda kullanılan malzemeler, İtalyan zanaatkarlığının kalitesini yansıtarak, bankanın itibarını daha da yükseltmiştir. Banca d'Italia binası, yerel iklim koşullarına uyum sağlamak için tasarlanan özelliklere de sahiptir. Binanın geniş pencereleri ve kalın duvarları, iç mekânın serin kalmasına yardımcı olmuş, böylece Mogadişu'nun sıcak ve nemli

iklimine karşı dayanıklılık sağlanmıştır. Bu unsurlar, İtalyan mimarların yerel çevreye duyarlılık gösterdiğini ve binayı uzun ömürlü kılmayı amaçladıklarını ortaya koyar.

Tablo 4.4: Çalışma noktası 3 yapı künyesini göstermektedir.

Çalışma noktası: 3	
<p>GPS konum: 2°2'12"N 45°20'31"E İşlev kimliği: Banka Yapım yılı: 1920 Koloniyel kimlik: Banca d'Italia / Banca Nazionale Somala Tanınan ismi: Bangiga Dhexe Ee Somaliya Günümüz işlevi: Central Bank of Somalia / Somali Merkez Bankası</p>	 <p>Google Earth uydu fotoğrafı 2024</p>
 <p>Fotograf (a) 1920'ler</p>	 <p>Fotograf (b) 1960'lar</p>
 <p>Fotograf (c) 1970'ler</p>	 <p>Fotograf (d) Günümüz 2024</p>

Kaynak: (a) italiacoloniae, 2024; (b) Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir. 2024

Günümüzde, Banca d'Italia binası, Mogadişu'nun tarihî merkezinde önemli bir yapı olarak varlığını sürdürmektedir. Ancak, yıllar içinde meydana gelen savaşlar ve siyasi istikrarsızlıklar, binanın orijinal mimari özelliklerinin korunmasını zorlaştırmıştır. Buna rağmen, yapı, Mogadişu'nun tarihî dokusunun bir parçası olarak ayakta kalmaya devam etmektedir.

Çalışma noktası 4: Cattedrale di Mogadiscio

Mogadişu Katedrali, İtalyan kolonileştirmesi sırasında inşa edilmiş ve önemli bir dini ve kültürel sembol olmuştur. İnşaatı 1923 yılında hemen Mogadişu kentsel planı hayata geçirildikten sonra o dönemin İtalyan Somali'si Valisi Cesare Maria de Vecchi tarafından başlatılmıştır. Bu girişim, Mogadişu'nun o dönemdeki dönüşüm sürecinde önemli bir adımı temsil etmiştir(Alpozzi, 2016). Mogadişu Katedrali'nin resmi açılışı 1 Mart 1928'te yapılmıştır. Törene Prens Umberto di Savoia da katılmıştır. Yapı, Mogadişu'nun İtalyanlar altındaki önemli bir unsuru olmuştur. Bu dönemde katedral, dinsel ve sosyal kültür dokusunda önemli bir istilaya sebep olmuştur (Alpozzi, 2016). 27 Ekim 1927'de katedral açılışı yapılmadan önce İtalyan Somali'si Valisi Cesare Maria de Vecchi şu sözleri söylemiştir:

“Mogadişu kenti son birkaç yıl içerisinde geçirdiği başkalaşım ile bambaşka bir silüet haline gelmiştir. Yapılan bu yapılar, bunların yapılmasına yardımcı olan kıyı uygarlığının ve onu yöneten hükümetin eylemlerinin karşılığıdır. Yaptığımız yapılar beton, taş ve bronzla işleyerek yaptıklarımız bizim aslında ne kadar da istekli bir duruş sergilediğimizi ve kimin yol gösterdiğini gösterecektir. Katolik ruhunun mükemmel bir abidesi olan Cefalù katedralinden ilham alınan ve Sicilya'nın Hristiyan fethinin sembolü olan sanatımızın açıkça göstergesi olup , faşizmin manevi değerlerini onarır” (De Vecchi di Val Cismon, 1935).

O dönemdeki İtalyan kolonileştirmesinin izlerini taşıyan Mogadişu Katedrali'nin mimari özellikleri gotik-normandy tarzında yapılmış olup Cefalù Katedrali'nin formuna göre tasarlanmıştır. İç mekânı, Latin haç planlanmasına göre yapılarak üç nefli bir yapıda olup pilastırlarla ayrılmıştır.

Tablo 4.5: Çalışma noktası 4 yapı künyesini göstermektedir.

Çalışma noktası: 4	
<p>GPS konum: 2°2'12"N 45°20'31"E İşlev kimliği: Katedral Yapım yılı: 1928 Kolonyel kimlik: Cattedrale di Mogadiscio Tanman ismi: Mogadishu Cathedral Günümüz işlevi: Mogadişu Katedrali</p>	 <p>Google Earth uydu fotoğrafı 2024</p>
 <p>Fotoğraf (a) 1920'lar</p>	 <p>Fotoğraf (c) Günümüz 2024</p>
 <p>Fotoğraf (b) 1970'lar</p>	

Kaynak: (a) Ctedrale Mogaddicio, Archivio Luce, 2024; (b) ilcornodafrica.it, Chatedrale Mogadiscio, 2024; (c) Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir.

Pencereleri monofore ve bifore şeklinde süslenmiştir. İç mekânda İsa heykeli ve Torinolu heykeltıraş Cesare Biscarra'nın Monumental Madonna heykeli vardır. Aynı

zamanda katedralin inşasında mühendis Antonio Vandone Conte di Cortemiglia'nın yapmış olduğu özel tasarımlarına da yer verilmiştir (Alpozzı, 2018). Yapılan bu önemli mimari dokunuşlar, katedralin o zamanki değerini ve estetik açıdan önemini göstermektedir. Yapıda o dönemdeki İtalyan faşizminin izleri bulunmaktadır. Mogadişu Katedrali yalnızca dinsel bir yapı olmakla kalmayıp aynı zamanda İtalyan boyunduruğunun göstergesi olması için itinayla tasarımı yapılmıştır. Bundan dolayı katedralin mimari stili ve iç süslemelerindeki ayrıntılar, dönemin politik ve sosyal durumunu göstermek için özenle tercih edilmiştir. Mogadişu Katedrali yalnızca dini bir yer olmakla kalmayıp aynı zamanda İtalyan faşizminin ve kolonileştirmesinin bir göstergesi olarak da analiz etmek gerekir (Alpozzı, 2018). Yerel ortama dikkat edilmeden tasarlanan 37 metrelik çan kuleleri, klasik ve yoğun olan Arap tarzı kent dokusunu arka planda bırakmıştır (Ali & Cross, 2014). Yağmalanan ve tahribata uğrayan Mogadişu Katedrali 1989 yılında iç savaş ve siyasal dengesizlikten olumsuz etkilenmiştir. Fransisken rahibi ve Mogadişu piskoposu Pietro Salvatore Colombo'nun, 9 Temmuz 1989'da Mogadişu'nun piskoposluk merkezî olan katedralde katledilmesinden sonra yapı kapatıldı (*Aid to the Church in Need - Religious Freedom in the Majority Islamic Countries. 1998 Report*, t.y.). Diğer taraftan, İtalyan zanaatkârlığının incelikli detayları, iç mekânın her köşesinde kendini gösterir ve yapının dini bir merkez olmasının ötesinde, sanatsal bir eser olarak da kabul edilmesini sağlar. Ancak, Cattedrale di Mogadiscio'nun tarihi, İtalya'nın Somali üzerindeki sömürgeci hakimiyetinin sona ermesi ve 1990'lı yıllarda meydana gelen iç savaşın yıkıcı etkileri ile şekillenmiştir. Katedral, iç savaş sırasında ağır hasar almış ve büyük ölçüde yıkılmıştır. Yıllar boyunca harap durumda kalan yapı, Mogadişu'nun savaş sonrası yeniden inşa sürecinde bir sembol haline gelmiştir.

Çalışma noktası 5: Umberto di Savoy anıtı

1928 yılında Mogadişu'yu ziyaret eden İtalyan Savoy kraliyet ailesinin Piedmont prensi prens Umberto'nun gelişini şerefleştirmek amacıyla inşa edilmiştir (Alpozzı, 2018). Sömürge Birlikler Kraliyet Kolordusunun askerleri, Zafer takının açılış seremonisinde Savoy Hanedanı Prensi'ne olan saygılarını göstermek amacıyla resmi geçit töreni hazırlandı. Bu törenin bir diğer amacı da yakın bir zamanda bitirilen kuzey Sultanlıklarının ortadan kaldırılması operasyonlarının da bittiğini gösteren törenlerdir. Bu tören Val Cismon Valisi C.M. De Vecchi tarafından düzenlendi

(Alpozzi, 2018). Torinolu heykeltıraş Cesare Biscarra tarafından yapılan zafer takı 14 metre yüksekliğindedir.

Tablo 4.6: Çalışma noktası 5 yapı künyesini göstermektedir.

Çalışma noktası: 5	
<p>GPS konum: 2°2'5"N 45°20'33"E İşlev kimliği: Anıt Yapım yılı: 1928 Koloniyel kimlik: Umberto di Savoy Tanınan ismi: Arch of Umberto I Günümüz işlevi: Umberto di Savoy Zafer takı</p>	
	
<p>Fotoğraf (a) 1920'ler</p>	<p>Fotoğraf (c) Günümüz 2024</p>
	
<p>Fotoğraf (b) 1970'ler</p>	

Kaynak: (a) l'arco di trionfo Umberto di savoia, Archivio Luce, 2024; (b) del campe, 2024; (c) Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir 2024

Piedmont prensi prens Umberto Mogadişu'ya ilk kez resmi ziyaretini Mogadişu Katedrali inşa edildikten sonra gerçekleştirmiş oldu. Ekim 1934'te İtalya'nın Somali'deki topraklarına ikinci kez resmi ziyarette bulunulmuştur.. Günümüzde halen "A Umberto di Savoia – Roma'ya" yazısı bulunmaktadır. Zafer Takı, antik Roma zafer taklarını çağrıştıran neoklasik mimari üslubuyla göze çarpar. Görkemini ve gücünü göstermek için yapılan anıt; gösterişli detaylar, karışık kabartmalar ve büyüleyici sütunlardan oluşur. Mogadişu'da önemli bir merkezi kavşakta bulunan anıt, Mogadişu'nun değişen siyasi ve toplumsal ikliminde çeşitli dönüşümler geçirmiştir. Anıt, bağımsızlık sonrası dönemde, sömürgecilik karşıtı duyguların güçlenmesiyle birlikte tahrip edilmiştir. Bu süreçte, anıtın birçok bölümü zarar görmüş ve orijinal halinden uzaklaşmıştır. Ancak, anıtın kalıntıları, Somali'deki sömürge döneminin fiziksel izleri olarak hâlâ ayakta durmaktadır.

Çalışma noktası 6: Monumento Ai Caduti

Tanınmış Torinolu heykeltıraş Cesare Biscarra tarafından tasarlanan anıtın yapımı, Roma imparatorluk dönemine ait iki otantik sütunu sembolik olarak ortada yer alan, Mechul Asker (Toprağa Düşenler) kazılı asker adlarının bulunduğu bir orta adak sunağı ile çerçevelemiştir. Anıtın Mart 1928'deki açılışı, Somali'nin Mogadişu'ya yaptığı ziyaret ile aynı zamana denk gelmiş ve İtalyan sömürge propagandası çabalarında dönüm noktası oluşturmuştur. Tören, İtalyan yetkililerinin sömürge başarılarını sergileme ve bölgedeki hakimiyetlerini pekiştirme fırsatı olarak hizmet etmektedir. Monumento Ai Caduti ya da günümüzdeki adı ile Monumento ai Pionieri della Somalia (Somali'nin öncüleri), Mogadişu'da İtalyan sömürge döneminden kalan ve Somali'nin tarihsel belleğinde önemli bir yer tutan bir anıttır. Bu anıt, İtalyan sömürgeciliğinin Somali'deki erken dönemlerini ve bu topraklarda yerleşen ilk İtalyanları anmak amacıyla yapılmıştır. İtalyan sömürge yönetimi tarafından yaptırılan anıt, İtalyanların Somali'deki varlığını ve etkisini kalıcı hale getirmeyi amaçlamıştır. Anıt, mimarı hakkında spesifik bilgi bulunmamakla birlikte, dönemin ünlü İtalyan mimarlarından biri tarafından tasarlanmış olması olasıdır. Bu dönemde inşa edilen diğer anıtlar gibi, Anıt, İtalyan neoklasik ve faşist mimari tarzlarının izlerini taşır. Mimari özellikler açısından, anıt, tipik bir sömürge anıtı olarak simetrik bir düzen ve sade ama güçlü bir ifade taşır. Yüksek bir kaide üzerine oturtulmuş bir heykel ya da rölyef, anıtın ana odak noktasıdır. Heykel ya da rölyefler, genellikle İtalyanların Somali'ye getirdiği “medeniyet” ve “ilerleme” anlayışını simgelemek üzere

tasarlanmıştır. Anıtın yapısal düzeni ve kullanılan malzemeler, İtalyan mühendislik ve estetik anlayışının yansımasıdır.

Tablo 4.7: Çalışma noktası 6 yapı künyesini göstermektedir.

Çalışma noktası: 6

GPS konum: 2°2'5"N 45°20'33"E
İşlev kimliği: Anıt
Yapım yılı: 1928
Kolonyel kimlik: Monumento Ai Caduti / Monumento ai pionieri della Somalia
Tanınan ismi: Darljirka Dahsoon
Günümüz işlevi: Meçhul Asker Anıtı

Google Earth uydu fotoğrafı 2024

Fotograf (a) 1930'lar

Fotograf (b) 1930'lar

Kaynak: (a) ve (b) Monumento ai Caduti, Archivio Luce, 2024; (c) İç Savaş Dönemi Daljirka Dahsoon, nomadfawzi, 2024 (d) Günümüzdeki durum fotoğrafı yazar tarafından çekilmiştir.

Yapıldığı tarihten günümüze kadar Monumento ai Pionieri della Somalia, Somali'nin bağımsızlık mücadelesi ve sonrasındaki dönemde önemli değişikliklere uğramıştır. Bağımsızlık sonrası dönemde, anıt, sömürgeci geçmişin bir sembolü olarak görülmüş ve bu nedenle zarar görmüştür. Ancak, bu yapı, Mogadişu'daki diğer sömürge dönemi anıtları gibi, Somali'nin karmaşık tarihsel sürecinde bir iz bırakmaya devam etmiştir

Çalışma noktası 7 Scuola Italiana (Elementare-Liceo Classico)

Mogadişu'da İtalyan Somali'sinde yer alan, sömürge döneminde eğitimdeki kalitesinden dolayı kalitenin zirvesi olarak "Ginnasio-Liceo Emilio De Bono" lisesi gösterilmiştir.

Mimari tarz olarak Art Deco tarzında inşa edilmiştir. Mogadiscio Stazione ferroviaria tren istasyonuna yakın konumda bulunmaktadır. Konumunun merkeziciliği ve şehir manzarasına hakimliği dikkat çekmiştir (Santoianni, 2008).

Faşist dönemde askeri ve politik İtalyan general olan Emilio De Bono, önemli bir mevkiye gelmiştir. Mussolini'nin hükümetteki konumunda önemli bir yere sahipti. Bir süre sonra Mussolini'nin karşısında olmasından dolayı vatana ihanetten idam edilmiştir (*Britannica*, 2024). Bu hadiseden sonra kurumun adı "Duca degli Abruzzi" olmuştur. Zaman içerisinde çeşitli yenilikler yapılan kuruma bir ek kat daha çıkmıştır. "Ulusal Hukuk, Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü'nde Eylül 1954'te yapılan değişiklikler ile Somali eğitim şeklinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Lisans altı seviyesinde eğitim veren bir kurum Somali'nin geleceğinde önemli bir yere sahip olan yükseköğretimin temellerini atmıştır (Santoianni, 2008). Somali Hükümeti 1969'da Padova Üniversitesi antlaşma yaparak Hukuk ve Ekonomi Bölümleri'ni kurdu böylelikle eğitimin temellerinin daha sağlam atılması için önemli bir adım oldu. Bu önemli netice sonucu Somali'nin ilk üniversitesi olan Somali Ulusal Üniversitesi'nin kurulmasını sağlamıştır. Böylelikle Somali akademik anlamda önemli yol almıştır. Yapıldığı tarihten günümüze kadar, Scuola Italiana, Mogadişu'nun eğitim tarihinde önemli bir yer tutmuştur. Bağımsızlık sonrası dönemde okul, yerel yönetimlerin eline geçmiş ve Somali eğitim sistemine entegrasyon süreci yaşamıştır. Ancak, zaman içinde bakımsızlık ve iç savaş gibi faktörler nedeniyle bina zarar görmüş ve orijinal mimari özelliklerinden bazılarını kaybetmiştir. Buna rağmen, Scuola Italiana, Mogadişu'nun sömürge döneminden kalan en önemli eğitim yapılarından biri olarak hala ayakta durmakta ve kentin tarihi hafızasında yer

edinmektedir. Günümüzde, bu yapı, Somali'deki İtalyan mirasının ve geçmişin izlerini taşıyan önemli bir sembol olarak Mogadişu'nun mimari ve kültürel mirasının bir parçası olmaya devam etmektedir.

Tablo 4.8: Çalışma noktası 7 yapı künyesini göstermektedir.

Çalışma noktası: 7	
<p>GPS konum: 02°17"N 45°20'34"E İşlev kimliği: Okul Yapım yılı: 1930 Kolonyel kimlik: Ginnasio-Liveo Emilio De Bono / Scuola italiana (elementare-liceo classico) Tanımlanmış isim: Iskuulka Bartamaha Günümüz işlevi: De Bono Okulu /Skola Skandaryo İtalyano</p>	 <p>Google Earth uydu fotoğrafı 2024</p>
 <p>Fotoğraf (a) 1930'lar</p>	 <p>Fotoğraf (c) Günümüz 2024</p>
 <p>Fotoğraf (b) 1940'lar</p>	

Kaynak: (a) Ginnasio Emilio De Bono Lisesi, ArcAdiA Archivio Aperto d Ateneo, 2024; (b) Ginnasio Emilio De Bono Lisesi, ArcAdiA Archivio Aperto d Ateneo, 2024; (c) Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir

Çalışma noktası 8 II “Binocolo” di Mogadiscio

İtalyan mimar Carlo Enrico Rava tarafından tasarlanan "Mogadişu'nun Dürbünleri" Mogadişu'nun liman bölgesinde, deniz kenarında bulunmaktadır. Yapının inşaatı 1934 yılında bitirilmiştir. Zafer takı, İtalyan sömürge döneminin değerli bir anıttır.

Kral Vittorio Emanuele III'ün Somali'ye seyahatı anısına inşa edilmiştir (Alpozzi, 2017). Zafer takı, iki kuleden ve iki tane dizayn edilmiş kirişten oluşur. Cephesinde Ali Jama Camisi'nin minaresinin mimari motifini yansıtan ögeler kullanılmıştır. Yapı, insanların limana gemilerin yanaşmasını beklerken kullandıkları dürbünleri hatırlatmaktadır.

Kaybolan teşekkür metni şu şekildedir:

“Somali kıyıları, galibiyetin on altıncı senesinde övünç ve heyecan içerisindeydi. Majeste Vittorio Emanuele İu, Roma'nın şanını asırlar duyurup olağanüstü bu yaşamı yeniden yeşertmek için İtalya'nın yaşayan öncüsü olarak, tarım işçileri, savaşçıları bu toprakta ant içtiler III XI MCMXXXIV” (Alpozzi, 2017).

Modern İtalyan mimarlık alanında önemli bir mimar olan Carlo Enrico Rava, dürbünlü zafer takını tasarlamıştır. Gruppo Sette'nin kurucu üyelerinden birisidir. Kendisi Ubaldo Castagnoli, Luigi Figini, Guido Frette, Sebastiano Larco, Gino Pollini ve Giuseppe Terragni gibi önemli kişilerle beraber çalışmıştır. Congrès International d'Architecture Moderne (CIAM) için 1928'de İtalyan temsilcisi olarak seçilmiştir. Rava, mimari kalitesi ve liderliğiyle İtalyan mimarlık hareketine önemli katkılarda bulunmuştur (McLaren, 2008). Rava'nın sadece mimari değil siyasi kariyeri de göze çarpardı. Rava, 1927'de Tripolitanya Genel Sekreteri olarak atandıktan sonra Somali'nin Vali Genel Sekreteri görevine getirilmiştir. Bu görevlendirmeler Rava'nın İtalyan sömürgecilik stratejilerinde önemli bir yer sahip olduğunun göstergesidir (McLaren, 2008). Mimari özellikleri açısından, Il Binocolo, adını aldığı dürbün şekline sahip bir yapı olarak öne çıkar. Yapı, denize doğru uzanan iki büyük gözlem penceresine sahip olup, bu pencereler, Mogadişu'nun muhteşem deniz manzaralarını ve kıyı şeridini gözlemlemek için kullanılmıştır. Yapıldığı tarihten günümüze kadar Il Binocolo, Mogadişu'nun tarihi dokusunun bir parçası olarak varlığını sürdürmüştür. Bağımsızlık sonrası dönemde, bu yapı, kentin sömürge geçmişinin bir kalıntısı olarak görülmüş ve bir dönem ilgisiz kalmıştır.

Tablo 4.9: Çalışma noktası 8 yapı künyesini göstermektedir.

Çalışma noktası: 8

GPS konum: 2° 2'12.05"N
45°20'58.41"E
İşlev kimliği: Anıt
Yapım yılı: 1934
Kolonyel kimlik: Il "Binocolo" di
Mogadiscio
Tanım ismi: Arca Binocolo
Günümüz işlevi: Mogadişu
Dürbünlü Zafer Takı

Google Earth uydu fotoğrafı 2024

Fotoğraf (a) 1930'lar

Fotoğraf (b) 1960'lar

Fotoğraf (c) Günümüz 2024

Kaynak: (a) Mogadishu: Images from the Past,2024; (b) gettyimages, 2024; (c) Fotoğraf tarafından çekilmiştir.

Çalışma noktası 9 Albergo Croce del Sud

Croce del Sud Oteli'nin mimari anlamdaki önemi, sömürgecilik ve yerel ortama elverişli olan yaratıcı mekânsal tasarım anlayışının çözümlenmesini içerir. 1933-1934 yılında inşa edilen Croce del Sud Oteli modernist yaklaşımı açıkça dile getirilen ilk örnektir. Otelin arşiv fotoğraflarına bakılınca daha önce yapılan binaların eski sömürge veya İslam tarzlarına bakarak otelin modern bir yaklaşımla yapıldığı kanaatine varırız (Ramchurn, 2014). Mimar Carlo Enrico Rava'nın sömürge dizaynı desenlerini modern yapı teknikleriyle bütünleştirdi. Böylelikle yerel halkı ve İtalyan yerleşimcileri ortak noktada buluşturan bir yapı yapılmasını sağladı. Otelin dış mekân tasarımı doğal havalandırmaya önem verip konumlandırılmasına dikkat eden ve Mogadişu'nun iklimsel, sosyal ve kültürel canlılığına da göz önünde bulunduran bir anlayışın yansımasıydı. Touring Club'ın posterlerde ve propagandalarda çokça bulunması, onun sömürge stratejisinin sembolü olarak statüsünü vurgulamaktadır (Alpozzi, 2017). Hem yerleşim hem de ticari fonksiyonları barındıran bir karma konstrüksiyon olan Croce del Sud Oteli, uyumlu bir mimari çerçeve içinde dizayn edilmiştir. Mekânsal verimliliği artırmakla birlikte sosyal ilişkileri ve doğal hava sirkülasyonunu özendirmek amacıyla özenle düşünülen uzunlamasına dikdörtgen sistemi, merkezi bir bahçe etrafında düzenlenmiştir.

Restoran gibi halka açık yerler ile ticari işletmeleri içermekte olan zemin kat, avluya açılan bir avlu girişiyle zenginleştirilmiştir. Otuz yatak odası, ekvatorial iklim koşullarında doğal bir havalandırma ihtiva etmek üzere düzenlenirken, ilk kat odalarına ulaşım, avludaki simetrik "L" şekilli merdivenlerle basitleştirilmiştir. Mogadişu'da o zaman diliminde sık görülen sömürge estetiği belirten beyaz sıva ve palmye yeşili ayrıntılar ile otelin dış cephesi özenle dizayn edilmiştir (Alpozzi, 2017). İnşa edildiği dönemde, Albergo Croce del Sud, bölgedeki elitlerin ve önemli ziyaretçilerin konakladığı seçkin bir mekân olarak biliniyordu. Ancak İkinci Dünya Savaşı ve sonrasındaki siyasi değişikliklerle birlikte, otel yapısal ve işlevsel değişikliklere uğramıştır. Sömürge dönemi sona erdiğinde, bu tür yapılar genellikle terk edilmiş veya çeşitli yenilikler geçirmiştir. Albergo Croce del Sud de bu süreçten nasibini almış ve zamanla farklı işlevlerle kullanılmıştır. Günümüzde, yapının tarihi ve mimari değerleri korunarak, Mogadişu'nun kültürel miraslarından biri olarak değerlendirilmektedir. Restorasyon projeleri, yapının orijinal estetik özelliklerini korumayı ve halkın bu tarihî yapıyı daha iyi anlamasını sağlamayı hedeflemektedir

Tablo 4.10: Çalışma noktası 9 yapı künyesini göstermektedir.

Çalışma noktası: 9	
<p>GPS konum: 2°24"N 45°20'27"E İşlev kimliği: Otel Yapım yılı: 1934 Kolonyel kimlik: Albergo Croce del Sud Tanınan ismi: Wadaa Ma Goys / Corse Del Sud Oteli Günümüz işlevi:</p>	 <p>Google Earth uydu fotoğrafı 2024</p>
 <p>Fotograf (a) 1930'ler</p>	 <p>Fotograf (b) 1930'lar</p>
 <p>Fotograf (c) 1960'lar</p>	 <p>Fotograf (d) Günümüz 2024</p>

Kaynak: (a) Albergo Crose Del sud, ArcAdiA Archivio Aperto d Ateneo, 2024; (b) Mogadishu: Images from the Past,2024; (c) Barbara Shipka, 2024; (d) Fotoğraf yazara aittir.

Mogadişu'daki ilk sinema salonunun açılışı 1934 yılında Cinema Italia ile simgelenir. Sömürge dönemdeki ırkçılığı, sadece İtalyanlara açık ve Somali toplumunun erişimine kapalı olarak gösteren bir kültürel alan olarak çalışır. Fakat yangınlar sonucu hasar gören sinema salonu yeniden inşa edilerek 1938 Cinema cafe Nazionale (Somaliler arasında Cinema Hamar (Xamar)) ismini almıştır. Tekrar yapılanma sürecinde beyaz sıvalı binalarla benzeşen bir görünüş alarak Mogadişu'nun karakteristik mimari tarzı benimsenir. Mogadişu'nun sinematik manzarasındaki sosyo-kültürel dinamiklerin değişimi, Cinema Nazionale'nin gittikçe yabancılar ve varlıklı Somali nüfusu tarafından arzu edilen bir mekân haline gelmesi ile temsil edilir (Kapil, 2016).Yapı, İtalyan hükümeti ve İtalyan özel sektörü tarafından, Mogadişu'nun sömürge yönetimini güçlendirmek ve bölgedeki İtalyan etkisini artırmak amacıyla yapılmıştır. Cinema Italia, özellikle sinemaseverler için tasarlanmış bir kültürel mekân olarak işlev görmüş, Cafe Nazionale Bar ise hem yerel halkın hem de ziyaretçilerin sosyalleşebileceği bir alan sunmuştur. Bu yapılar, dönemin modern yaşam tarzını ve lüks anlayışını Mogadişu'ya taşımayı amaçlamıştır. Cinema Italia, mimar Giovanni Battista D'Adamo tarafından tasarlanmıştır. Yapının mimarisi, İtalyan kolonyal tarzının karakteristik özelliklerini taşır. Geniş bir cephe, yüksek tavanlar ve büyük pencereler, sinemanın iç mekânında geniş ve ferah bir atmosfer yaratmak amacıyla kullanılmıştır. Dış cephede, klasik İtalyan mimarisinin izlerini taşıyan sütunlar ve kemerli girişler dikkat çeker. Sinemanın iç tasarımında ise, Art Deco etkileri görülür; bu etkiler hem şık hem de fonksiyonel bir iç mekan yaratma amacı güder. Ayrıca, sinema salonunun akustik özellikleri, film izleme deneyimini en üst düzeye çıkarmak için özel olarak tasarlanmıştır. Cafe Nazionale Bar ise aynı dönemde, mimar Giuseppe Mazzocchi tarafından tasarlanmıştır. Bu yapı hem iç hem de dış mekânlarda zarif detaylara sahiptir. Dış cephesi, dönemin popüler olan İtalyan Rönesans tarzını yansıtır; süslü taş işçiliği, geniş pencereler ve zarif balkonlar bu tarzın örneklerindedir. İç mekân ise, dönemin lüks anlayışını yansıtan mobilyalar ve dekoratif öğelerle donatılmıştır. Cafe'nin tasarımında, sosyal etkileşimi teşvik eden geniş oturma alanları ve estetik detaylar ön plandadır. Yapı, inşa edildikleri dönemde Mogadişu'nun sosyal hayatının merkezleri arasında yer almıştır. Ancak, İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan siyasi değişimler, bu yapıları da etkilemiştir. Sömürge dönemi sonrasında, bu binalar farklı amaçlarla kullanılmaya başlanmış, bazı bölümleri zamanla terk edilmiştir. Günümüzde metruk ve kısmen yıkılmış durumdadır.

Tablo 4.11: Çalışma noktası 10 yapı künyesini göstermektedir.

Çalışma noktası: 10

GPS konum: 2°2'9"N
45°20'32"E
İşlev kimliği: Sinema ve kafe
Yapım yılı: 1923
Kolonyel kimlik: Cinema
Italia-Cafe Nazionale Bar
Tanınan ismi: İtalyan Sineması
/ Cinema Italia / Sinema Hamar
Günümüz işlevi:

Google Earth uydu fotoğrafı 2024

Fotoğraf (a) 1920'ler

Fotoğraf (b) 1930'lar

Kaynak: (a) Mogadishu: Images from the Past,2024; (b) ArcAdiA Archivio Aperto d Ateneo, 2024; (c) Fotoğraf yazara aittir.

Şekil 4.4: Fotoğraf (d) Günümüzdeki durum (2024) **kaynak:** Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir.

Çalışma noktası 11: Scuola Collegio Regina Elena

Yalnızca İtalyanlar için hizmet sağlayan "Scuola Regina Elena", Mogadişu'nun İtalyan idaresindeki ilk eğitim kurumuydu. İtalyan sömürgeleştirme gayretlerinin bir parçası olan ve İtalya Kraliçesi Elena'nın ismi ile anılan bu okul, Somali'deki İtalyan göçmenlere resmi eğitimi tanıtmayı gaye ediniyordu. İtalyan Somali Topraklarının daha hacimli sosyo-kültürel görünüşünü etkileyen bu kurum, İtalyanlar için öncü olarak Mogadişu'nun eğitim sisteminin oluşumuna katkıda (Santoianni, 2008). Yapının tasarımı, dönemin önde gelen İtalyan mimarlarından Marcello Piacentini tarafından gerçekleştirilmiştir. Piacentini, özellikle İtalyan kolonyal mimarisiyle tanınan bir isimdir ve Scuola Collegio Regina Elena'nın tasarımında da bu tarzın izlerini görmek mümkündür. Okulun mimarisi, geniş ve açık alanlar, yüksek tavanlar ve geniş pencereler gibi fonksiyonel özelliklerle öne çıkar

Tablo 4.12: Çalışma noktası 11 yapı künyesini göstermektedir.

Çalışma noktası: 11

GPS konum: 2°2'10"N
45°20'24"E
İşlev kimliği: Okul
Yapım yılı: 1935
Kolonyel kimlik: Scuola Collegio
Regina Elena
Tanıma ismi: Scuola Regina
Elena / Regina Elena
Günümüz işlevi: Hawo Tako
İlkokulu

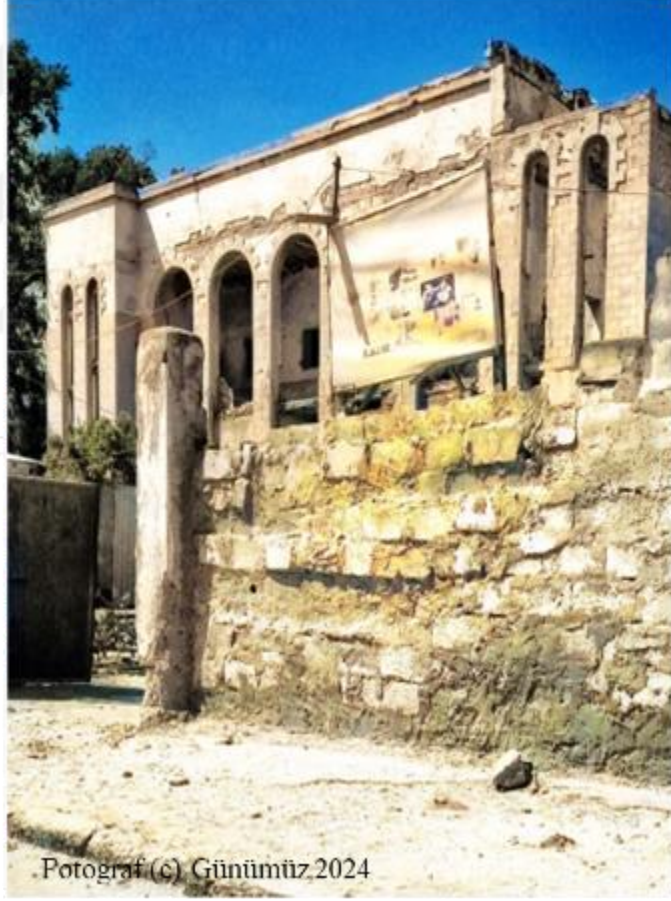
Google Earth uydu fotoğrafı 2024

Fotoğraf (a) 1920'ler

Fotoğraf (b) 2000'ler

Fotoğraf (c) Günümüz, 2024

Kaynak: (a) Scuola Collegio Regina Elena, Delcamp, 2024; (b) Scuola Collegio Regina Elena, Delcamp, 2024; (c) Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir.

Binanın dış cephesi, klasik kolonyal mimarinin zarif detaylarını içerir; sütunlar, kemerli pencereler ve süslü taş işçiliği bu dönemin karakteristik öğelerindedir. İnşa edildiği dönemde, Scuola Collegio Regina Elena, modern eğitim olanakları sunan ve İtalyan eğitim sistemini tanıtan önemli bir okul olarak işlev görmüştür. Okul hem öğrenci kapasitesi hem de eğitim kalitesi açısından bölgede önemli bir merkez haline gelmiştir. Günümüzde, Scuola Collegio Regina Elena, Mogadişu'nun tarihî ve kültürel mirası olarak değerlendirilen bir yapıdır. Ancak, yıllar içinde yapının işlevi ve durumu değişmiştir. Sömürge dönemi sonrasında, okul farklı amaçlarla kullanılmış ve bazı bölümleri restore edilmiştir. Bugün, tarihi değerini koruyan bir yapı olarak, eğitim ve kültürel etkinliklerde kullanılmaya devam etmektedir.

Çalışma noktası 12: Casa del Fascio'

"Faşist mimarlık"ın merkezinde bulunarak faşist rejimin ideolojik ruhunu ve estetik prensiplerini gösteren kusursuz bir örnek, Mogadişu'nun Casa del Fascio binasıdır. Büyüklük ve ihtişam yönünden dikkat çeken bina, başlangıç olarak mermer ve kırmızı tuğla kullanılarak inşa edilmiştir; bu bina, 30 metre yüksekliğindeki fener kuleye sahiptir. Casa del Fascio'nun tasarımını, ünlü İtalyan mimar Giuseppe Terragni üstlenmiştir. Terragni, özellikle modernist ve faşist mimari anlayışıyla tanınan bir isimdir ve Casa del Fascio bu tarzın önemli bir örneğidir. Yapı, modernist çizgilerle faşist mimari estetiğini birleştirir ve bu sayede dönemin ideolojik hedeflerini hem estetik hem de fonksiyonel olarak temsil eder. Binanın mimari özellikleri arasında, geniş ve açık cepheler, geometrik formlar ve net çizgiler dikkat çeker. Dış cephesi, büyük pencere açıklıkları ve sade ama etkileyici taş işçiliği ile modernist bir görünüm sunar. Ayrıca, yapının simetrik düzeni ve minimalist dekoratif öğeleri, faşist mimarinin karakteristik özelliklerini yansıtır. Casa del Fascio'nun iç mekânında ise, büyük ve açık alanlar, toplantı salonları ve idari bürolar bulunur; bu alanlar hem işlevselliği hem de dönemin estetik anlayışını yansıtacak şekilde düzenlenmiştir. İçeri giren ziyaretçiler tamamen mermerle süslenmiş muhteşem bir giriş holüyle karşılanır, zenginliği ve kalıcılığı bu malzeme seçimi ile iletilen bir seçimdir (Strazza, 2012). Türlü idari işlevler ve bürokratik çalışmalar için merkezler olarak hizmet veren takribî 60 özel ofis titizlikle binanın geniş alanlarında yaklaşık olarak 1970 metrekarelik bir arazide yapılmıştır. Floransa Rönesans döneminin mimari mirasından ilham alan Casa del Fascio, simetrik oranlar, klasik motifler ve uyumlu bir mekânsal düzenleme ile tasarlanmıştır. Somali mimari ilerleyişi bağlamında modern bir mühendislik anlayışına

bir taahhüt manasına gelen geleneksel inşaat yöntemlerinden saparak modern mühendislik prensiplerine sadakat gösteren güçlendirilmiş beton yapım tekniklerinin ilerici bir şekilde kullanılması öne çıkmıştır (Strazza, 2012). Yapı, inşa edildiği dönemde, İtalyan faşist yönetiminin gücünü ve prestijini simgeleyen bir yapı olarak öne çıkmıştır.

Tablo 4.13: Çalışma noktası 12 yapı künyesini göstermektedir.

Çalışma noktası: 12

GPS konum: 2° 2'19.10"N
45°20'29.97"E
İşlev kimliği: Ofis
Yapım yılı: 1938
Kolonyel kimlik: Casa del Fascio di Mogadiscio
Tanınan ismi: Mogadişu Faşist evi
Günümüz işlevi:

Google Earth uydu fotoğrafı 2024

Fotoğraf (a) 1920'ler

Fotoğraf (b) 1970'ler

Fotoğraf (c) Günümüzdeki durum 2024

Kaynak: (a) Casa del Fascio, Alamy, 2024; (b) Casa del Fascio, Archivio Luce, 2024; (c) Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir.

Çalışma noktası 13: Pallazzo Municipale di Mogadiscio

Palazzo Municipale di Mogadiscio, Mogadişu'nun en önemli ve ikonik yapılarından biridir. İtalyan sömürge döneminde inşa edilen bu yapı hem mimari hem de tarihî açıdan büyük bir öneme sahiptir. İtalya'nın Somali üzerindeki hakimiyetini pekiştirmek ve Mogadişu'yu modern bir şehir haline getirmek amacıyla inşa edilen bu belediye binası, dönemin sömürge mimarisinin güçlü bir temsilcisidir. Palazzo Municipale di Mogadiscio, 1930'ların başlarında İtalyan sömürge yönetimi tarafından inşa edilmiştir. Yapının amacı, Mogadişu'nun yönetim merkezi olarak işlev görmek ve İtalyan idari sisteminin etkin bir şekilde işlenmesini sağlamaktır. Aynı zamanda, İtalya'nın sömürge gücünü ve kültürel etkisini yansıtan prestijli bir yapı olarak da tasarlanmıştır. Belediye binası, yerel halk üzerinde İtalyan kültürünü ve modernizasyon çabalarını yansıtmaya amacı güderken, aynı zamanda İtalyan yöneticiler için de bir yönetim merkezi olarak hizmet vermiştir. Binanın, Florestano Di Fausto'dur. Mimar, İtalyan sömürge mimarisinin önde gelen isimlerinden biridir ve bu binanın tasarımında da bu tarzın etkilerini görmek mümkündür. Yapının mimarisi, İtalyan Rönesans ve Barok mimarisi ile modernist unsurların bir birleşimini temsil eder. Bu tarz, İtalyan sömürge mimarisinin tipik özelliklerini yansıtarak, bir yandan klasik İtalyan estetiğini, diğer yandan da modern yönetim binalarının fonksiyonelliğini bir araya getirir. Binanın cephesi, zarif kemerli pencereler, büyük sütunlar ve detaylı taş işçiliği ile süslenmiştir.

Geniş bir avluya bakan ana giriş, ziyaretçileri etkileyici bir şekilde karşılayan büyük bir kapıya sahiptir. Binanın iç mekanları ise geniş ve yüksek tavanlıdır; bu alanlar, yönetim ofisleri, toplantı salonları ve kamu hizmetleri için ayrılmıştır. İç dekorasyonda, sade ve işlevsel bir tasarım anlayışı benimsenmiş, ancak aynı zamanda İtalyan estetiğini yansıtan dekoratif unsurlar da kullanılmıştır. Ofis binası, inşa edildiği dönemde, Mogadişu'nun idari ve siyasi merkezi olarak büyük bir rol oynamıştır. İtalyan sömürge yönetimi boyunca, bu bina şehir yönetiminin kalbi olarak hizmet vermiş ve önemli kararların alındığı bir merkez haline gelmiştir. Ancak, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ve Somali'nin bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte, yapının işlevi ve durumu önemli ölçüde değişmiştir.

Sömürge dönemi sona erdikten sonra, Palazzo Municipale, Somali'nin bağımsız hükümeti tarafından kullanılmaya devam etmiş, ancak yapının bazı bölümleri zamanla zarar görmüş ve restorasyon gerektirmiştir.

Tablo 4.14: Çalışma noktası 13 yapı künyesini göstermektedir.

Çalışma noktası: 13	
<p>GPS konum: 2°2'4"N 45°20'30"E İşlev kimliği: Ofis Yapım yılı: 1936</p> <p>Kolonyel kimlik: Palazzo Municipale di Mogadiscio Tanınan ismi: Palazzo degli Uffici / Fiscio Governe Günümüz işlevi: Mogadişu Belediye binası</p>	 <p>Google Earth uydu fotoğrafı 2024</p>
 <p>Fotograf (a) 1930'ler</p>	 <p>Fotograf (b) 1960'lar</p>
 <p>Fotograf (c) 1990'ler</p>	

Kaynak: (a) afropean, 2024; (b) ashuriye. blogspot, 2024; (c) ashuriye.blogspot, 2014; (d) Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir.

Şekil 4.5: Fotograf (d) Günümüzdeki durum (2024).

Kaynak: Fotoğraf yazar tarafından çekilmiştir.

Savaşlar ve iç karışıklıklar sırasında bina ciddi hasarlar almış ve bu süreçte bazı tarihi özelliklerini kaybetmiştir. Ancak, Mogadişu'nun yeniden inşa edilmesi ve kültürel mirasın korunması çabaları kapsamında, Palazzo Municipale di Mogadiscio'nun restore edilmesi ve eski ihtişamına kavuşturulması yönünde çalışmalar yapılmaktadır. Günümüzde de Palazzo Municipale, Mogadişu'nun zengin tarihini ve İtalyan sömürge mimarisinin etkilerini yansıtan önemli bir yapı olarak değerlendirilmektedir. Bu yapı, şehirdeki mimari mirasın korunması ve geleceğe taşınması adına önemli bir simge olmayı sürdürmektedir.

4.1.2 Yerinde Görüşme Yapılması Ve Notları

Yapıların tarihsel ve kültürel önemini daha iyi anlamak için, o dönemi hatırlayan insanlarla yapılan görüşmeler yapılarak ve toplumsal hafızanın anılarına yönelik bilgiler toplanmaktadır. Görüşmelerde, İtalyan sömürge döneminde yaşamış kişiler, Mogadişu'nun değişen kentsel kimliğini ve İtalyan mimarisinin şehre kattığı unsurları

ayrıntılı olarak paylaşmıştır. Görüşmelere farklı mesleklerden, yaş gruplarından toplam 13 kişi, rastlantısal (non-probabilistic) olarak belirlenmiştir. Görüşme yapılan ve hatıratların sorulan katılımcı profili bu şekillidedir.

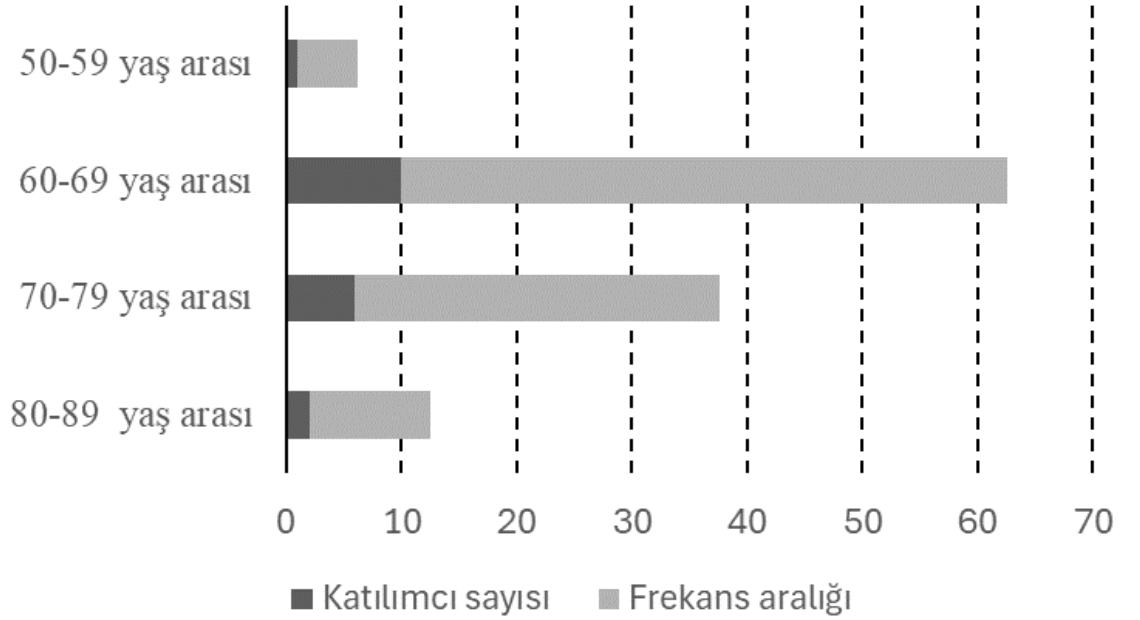
Tablo 4.15: Katılımcılar ile yapılan mülakat tarihleri ve demografik bilgiler (I)

No	Meslak	İsim kodu	Cinsiyet	Eğitim	Yaş	Görüşme tarihi
1	İş insanı	MHE	Erkek	Lise	66 yaşında	30.04.2024
2	Esnaf	IAA	Erkek	İlk okul terk	70 yaşında	23.04.2024
3	Akademisyen	EA	Erkek	Doktora	66 yaşında	23.04.2024
4	Emekli- eski havayolu çalışanı	HA	Erkek	Meslek okulu	78 yaşında	30.04.2024
5	Avukat	AAS	Erkek	Üniversite	75 yaşında	30.04.2024
6	Politikacı- Eski bakan	ZMHA	Erkek	Üniversite	69 yaşında	07.05.2024
7	Politikacı- akademisyen	MDA	Erkek	Üniversite	62 yaşında	07.05.2024
8	İş insanı	AAG	Erkek	Lise	72 yaşında	23.04.2024
9	Emekli- asker	AAM	Erkek	Lise	80 yaşında	16.04.2024
10	Emekli	AW	Erkek	Lise	83 yaşında	16.04.2024
11	Akademisyen- müh. Fakültesi dekan	JA	Erkek	Doktora	70 yaşında	16.04.2024
12	İş insanı	HAA	Erkek	Lise	60 yaşında	07.05.2024
13	Emekli- memur	ADHD	Erkek	Lise	79 yaşında	07.05.2024
14	Avukat	OY	Erkek	Üniversite	37 yaşında	08.05.2024
15	Akademisyen	YA	Erkek	Doktora	71 yaşında	09.05.2024

16	Akademisyen	ADA	Erkek	Doktora	57 yaşında	09.05.2024
17	Esnaf-seyahat agente sahibi	AY	Erkek	Lise	62 yaşında	09.05.2024
18	İş insanı	AP	Erkek	Lise	65 yaşında	09.05.2024
19	İmam	HI	Erkek	Orta okul	66 yaşında	09.05.2024

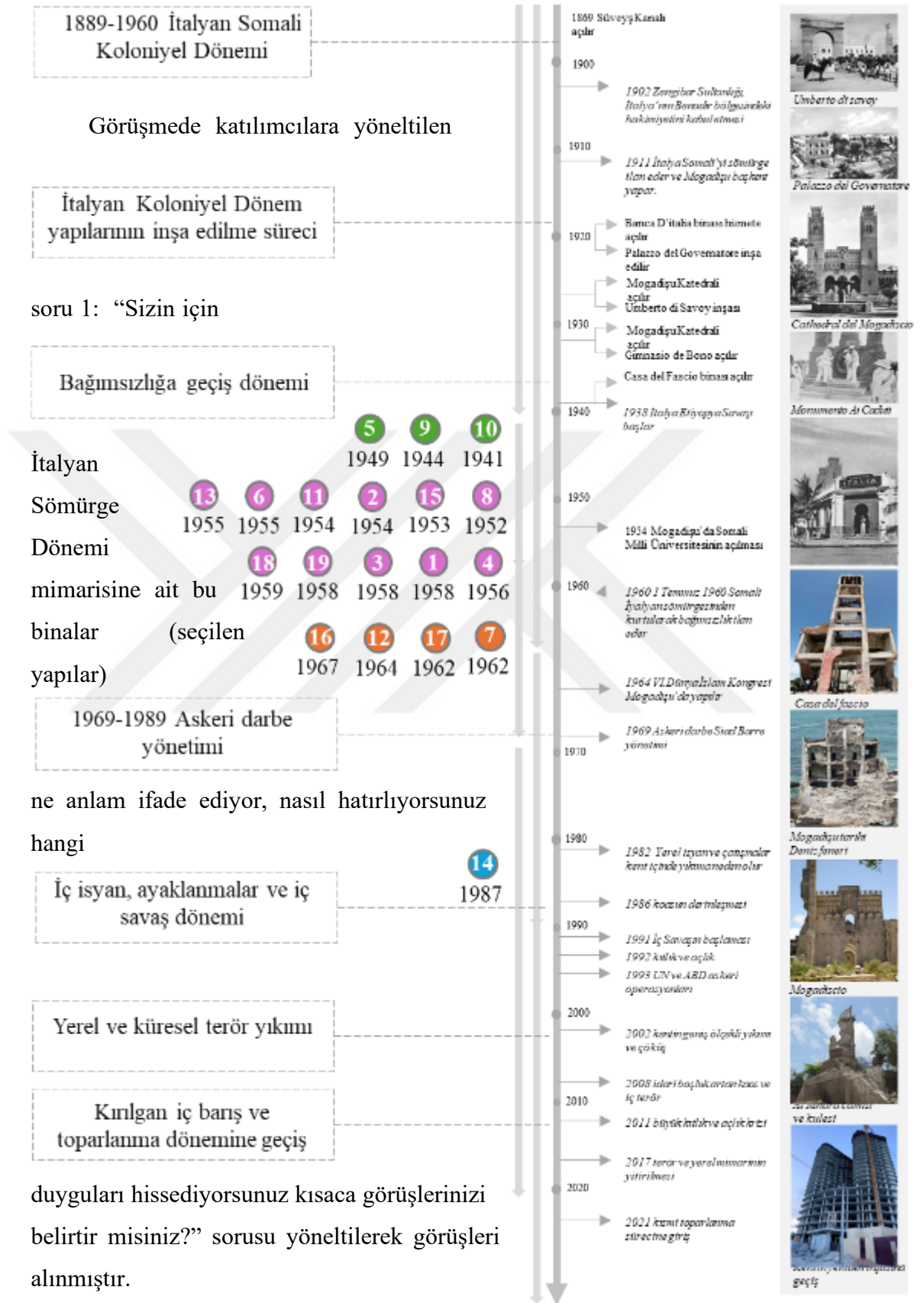
Tablo 4.16: Katılımcıların yaş aralıklarının Frekans dağılımı tablosu.

Katılımcı yaş aralığı	Katılımcı sayısı	Frekans aralığı
80-89 yaş arası	2	11
70-79 yaş arası	6	32
60-69 yaş arası	10	53
50-59 yaş arası	1	5
	Toplam	100

Şekil 4.6: Katılımcıların yaş aralıklarının Frekans dağılımı.

Tablo 4.17: Katılımcıların demografik bilgileri doğum yılları ve Mogadişu sosyo-politik kronolojik akış ilişkisini gösteren tablo (II)

Yarı yapılandırılmış bir görüşme sorusu olarak, "Sizin için İtalyan Sömürge Dönemi mimarisine ait bu binalar ne anlam ifade ediyor, hangi duyguları hissediyorsunuz kısaca görüşlerinizi belirtir misiniz?" sorusunu toplumsal hafıza ve kent imgesi bağlamında sormak, bu yapıların bireyler ve toplum üzerindeki derin etkilerini anlamak açısından kritik öneme sahiptir. Toplumsal hafıza, bir topluluğun geçmişteki olayları, deneyimleri ve kültürel mirası kolektif olarak hatırlama ve anlamlandırma biçimidir. Bu bağlamda, mimari yapılar toplumsal hafızanın somut birer temsilcisidir. İtalyan sömürge dönemine ait binalar, geçmişin fiziksel izlerini taşıdıkları için bireylerin ve toplumun belleğinde derin izler bırakmış olabilir. Bu yapılar, sadece mimari unsurlar olmaktan öte, tarihsel olayları, sosyal değişimleri ve kültürel dönüşümleri temsil ederler. Dolayısıyla, bu yapılar hakkındaki duygular ve anlamlar, bireylerin kentsel hafızalarının nasıl şekillendiğini ve geçmişle olan bağlarını keşfetmek için bir fırsat sunar. Bu soruyu sorduğunuzda, insanların bu yapılarla olan ilişkilerini ve bu binaların onların hafızasında nasıl yer ettiğini anlamayı hedeflersiniz. İnsanların bu yapılarla ilgili anıları, sömürge dönemine ait travmatik deneyimleri, ya da belki de olumlu nostaljik hatıraları canlanabilir. Bu da bu binaların toplumsal hafızada nasıl yer aldığını anlamamıza yardımcı olabilir. Diğer taraftan, evin Lynch'in *kent imgesi* kavramı, bireylerin yaşadıkları şehri zihinsel olarak nasıl algıladıkları ve hatırladıkları üzerine yoğunlaşır. Bir kentin imgesi, o kentte yaşayanların kişisel deneyimlerine, hafızalarına ve duygusal bağlantılarına dayalıdır. Bu bağlamda, sömürge dönemine ait binalar, Mogadişu'nun kentsel imgesinin ayrılmaz bir parçası olabilir. İnsanların bu binaları nasıl algıladığı, kent imgesi ve kentsel hafıza arasında güçlü bir ilişki kurar. Bu yapılar, bir yandan geçmişin kalıntıları olarak olumsuz bir algıya yol açabilirken, diğer yandan kentin kimliğini ve kültürel dokusunu zenginleştiren unsurlar olarak görülebilir. Bu soruyu sorarak, insanların bu binaların kentin genel imgesi üzerindeki etkisini nasıl algıladıklarını anlayabilirsiniz. Bazı bireyler için bu yapılar kentin estetik ve tarihi değerine katkıda bulunan unsurlar olabilirken, diğerleri için sömürge geçmişinin bir hatırlatıcısı olarak olumsuz veya olumlu duygular uyandırabilir. Bu soru, bireylerin toplumsal hafızalarına ve kent imgesine dair algılarını ortaya çıkarmayı amaçlar. Beklenen cevaplar, kişisel ve toplumsal hafıza arasındaki kesişimi ve kentin fiziksel yapılarının bu hafızadaki yerini göstermektedir. Bu bağlamda, bireylerin kişisel deneyimleri ve duygusal tepkileri, kentin hafızasının nasıl biçimlendiğine dair değerli veriler içermektedir. Katılımcılar

ile yapılan görüşme notları (ses kaydı dökümü transkript EK’dedir) tablolaştırılarak, her bir çalışma noktasındaki yapı özelinde aşağıdaki gibi listelenmektedir.

Tablo 4.18: Çalışma Noktası 1 İçerik Analizi Sonuç tablosu

ÇALIŞMA NOKTASI 1: Mogadişu Valilik Sarayı					
yaş no	Duygu durumu			Yüklenen anlamlar	
66	1	Keder, acı Öfke, itiraz	Umut Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Kolonyel mimari temsili Sömürgecilerin ayrımcılığı
70	2	Direnç Öfke, itiraz	Umut Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Kolonyel mimari temsili Bireysel derin anılar
66	3	Keder, acı Öfke, itiraz	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Direnç	Geçmişin eğlence hayatı
68	4	Keder, acı	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
75	5	Keder, acı Öfke, itiraz	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Bireysel derin anılar Sömürge dönemi zorlukları
69	6	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Öfke, itiraz Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Sömürge dönemi zorlukları
62	7	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Öfke, itiraz Kayıp hissi	Keder, acı Öfke, itiraz	Kültürel prestijin kaybı İç savaş yıkımı
72	8	Hayal kırgınlıkları Öfke, itiraz	Keder, acı Kayıp hissi	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	İç savaş yıkımı

					Kolonyel mimari temsili
80	9	Keder, acı	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Bireysel derin anılar
83	10	Keder, acı	Kayıp hissi	Öfke, itiraz	Bireysel derin anılar
70	11	Öfke, itiraz	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Direnç Keder, acı	Kültürel prestijin kaybı Bireysel derin anılar
60	12	Öfke, itiraz	Kayıp hissi Keder, acı	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	İç savaş yıkımı Geçmişin eğlence hayatı
69	13	Kayıp hissi	Umut Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Sömürge dönemi zorlukları
37	14	Öfke, itiraz	Kayıp hissi	Direnç	Kültürel prestijin kaybı
71	15	Direnç	Kayıp hissi	Keder, acı Öfke, itiraz	Sömürge dönemi zorlukları
57	16	Direnç Öfke, itiraz	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Keder, acı	Kültürel prestijin kaybı Bireysel derin anılar
62	17	Nostaljik özlem	Kayıp hissi	Hayal kırgınlıkları	Bireysel derin anılar
65	18	Öfke, itiraz	Umut Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Hayal kırgınlıkları	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
66	19	Endişe, belirsizlik Öfke, itiraz	Umut Kayıp hissi	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Askeri darbe günlerinin zorluğu Sömürgecilerin ayrımcılığı

Tabloda, katılımcıların yaş gruplarıyla bağlantılı olarak, bina hakkında hissettikleri farklı duygusal tepkiler ve bu tepkilerin nedenleri detaylandırılmaktadır. Duygu durumu kısmında en sık karşılaşılan tepkilerden biri "Direnç" ve "Kayıp hissi" olarak öne çıkmakta. Bu, özellikle İtalyan sömürge döneminin baskıcı politikalarıyla ve sarayın bu dönemin sembolü olarak görülmesiyle bağlantılı olabilir. Ayrıca, "keder ve "itiraz" gibi geçmişe dair duygusal bağlar da sıkça vurgulanmaktadır.

Tablo 4.19: Çalışma Noktası 2 İçerik Analizi Sonuç tablosu

ÇALIŞMA NOKTASI 2: Giacomo De Martini Hastanesi					
yaş	no	Duygu durumu		Yüklenen anlamlar	
66	1	Öfke, itiraz	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Direnç Keder, acı	Askeri darbe günlerinin zorluğu İç savaş yıkımı
70	2	Direnç Öfke, itiraz	Umut Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Kolonyel mimari temsili Bireysel derin anılar
66	3	Keder, acı Öfke, itiraz	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Direnç	Kültürel prestijin kaybı
68	4	Keder, acı	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
75	5	Hayal kırgınlıkları Öfke, itiraz	Keder, acı Kayıp hissi	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Kültürel prestijin kaybı
69	6	Nostaljik özlem	Öfke, itiraz Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Sömürge dönemi zorlukları
62	7	Hayal kırgınlıkları	Öfke, itiraz Kayıp hissi	Keder, acı Öfke, itiraz	İç savaş yıkımı Geçmişin eğlence hayatı
72	8	Direnç	Endişe, belirsizlik Keder, acı	Kayıp hissi	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili

80	9	Keder, acı	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Bireysel derin anılar
83	10	Keder, acı	Kayıp hissi	Öfke, itiraz	Bireysel derin anılar
70	11	Nostaljik özlem	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Direnç Öfke, itiraz	Kültürel prestijin kaybı Askeri darbe günlerinin zorluğu
60	12	Keder, acı Öfke, itiraz	Öfke, itiraz	Kayıp hissi Direnç	İç savaş yıkımı Geçmişin eğlence hayatı
69	13	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Keder, acı	Öfke, itiraz	Sömürge dönemi zorlukları
37	14	Öfke, itiraz	Nostaljik özlem	Kayıp hissi	Kültürel prestijin kaybı
71	15	Endişe, belirsizlik	Keder, acı Umut	Endişe, belirsizlik Öfke, itiraz	Askeri darbe günlerinin zorluğu
57	16	Umut Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Keder, acı	Umut Hayal kırgınlıkları	Kültürel prestijin kaybı Askeri darbe günlerinin zorluğu
62	17	Keder, acı	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Öfke, itiraz Keder, acı	Bireysel derin anılar
65	18	Kayıp hissi Umut	Endişe, belirsizlik Hayal kırgınlıklar	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
66	19	Öfke, itiraz	Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik	Sömürgecilerin ayrımcılığı

Tablo 4.20: Çalışma Noktası 3 İçerik Analizi Sonuç tablosu

ÇALIŞMA NOKTASI 3: İtalya Bankası					
yaş	no	Duygu durumu			Yüklenen anlamlar
66	1	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Kayıp hissi	Keder, acı Öfke, itiraz	İç savaş yıkımı Geçmişin eğlence hayatı
70	2	Endişe, belirsizlik	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Direnç Öfke, itiraz	Sömürge dönemi zorlukları
66	3	Direnç Umut	Kayıp hissi Keder, acı	Keder, acı Öfke, itiraz	Kültürel prestijin kaybı
68	4	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Umut Hayal kırgınlıkları	Keder, acı	Sömürge dönemi zorlukları
75	5	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Kayıp hissi	Keder, acı Öfke, itiraz	Kültürel prestijin kaybı Bireysel derin anılar
69	6	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Kayıp hissi	Umut Hayal kırgınlıkları	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
62	7	Keder, acı Öfke, itiraz	Kayıp hissi	Umut Hayal kırgınlıkları	Bireysel derin anılar Sömürge dönemi zorlukları
72	8	Umut	Kayıp hissi	Öfke, itiraz	Sömürge dönemi zorlukları
80	9	Endişe, belirsizlik	Umut Kayıp hissi	Keder, acı	Kültürel prestijin kaybı İç savaş yıkımı
83	10	Öfke, itiraz	Umut Kayıp hissi	Umut	Kolonyel mimari temsili Sömürgecilerin ayrımcılığı
70	11	Direnç Keder, acı	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Öfke, itiraz	Kolonyel mimari temsili Bireysel derin anılar

60	12	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Kayıp hissi	Umut	Geçmişin eğlence hayatı
69	13	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Kayıp hissi	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
37	14	Direnç	Öfke, itiraz Hayal kırgınlıkları	Umut	Bireysel derin anılar
71	15	Keder, acı Öfke, itiraz	Öfke, itiraz Kayıp hissi	Direnç Umut	Bireysel derin anılar
57	16	Endişe, belirsizlik Keder, acı	Keder, acı Kayıp hissi	Direnç Öfke, itiraz	Kültürel prestijin kaybı Bireysel derin anılar
62	17	Hayal kırgınlıkları	Kayıp hissi	Nostaljik özlem	Bireysel derin anılar
65	18	Endişe, belirsizlik Hayal kırgınlıkları	Hayal kırgınlıkları Öfke, itiraz	Öfke, itiraz	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
66	19	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Umut	Endişe, belirsizlik Öfke, itiraz	Askeri darbe günlerinin zorluğu Sömürgecilerin ayrımcılığı

Çalışma noktası 3 için görüşme yapılan bireyler, bağımsızlık, umut, endişe, belirsizlik, yoksulluk, direnç, çatışma ve merak gibi çeşitli duygular ifade etmişlerdir. Bu duygular, yapının hem bireysel hem de toplumsal hafızada önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Yapıya yüklenen anlamlar arasında kolonyel mimari ikon, bağımsızlık temsili, geçmişin izleri, dış ticarete açılan kapı ve finansal güç gibi kavramlar dikkat çekmektedir. Bu durum, yapının sadece fiziksel bir yapı olmanın ötesinde, Mogadişu'nun tarihsel, ekonomik ve toplumsal hafızasında derin izler bıraktığını ortaya koymaktadır. Tabloda yer alan katılımcılar, yapıya dair hem olumlu hem de olumsuz duygular yaşamaktadır; bu da yapıların bireylerin hafızasında karmaşık ve çok boyutlu bir yer edindiğini göstermektedir.

Tablo 4.21: Çalışma Noktası 4 İçerik Analizi Sonuç tablosu

ÇALIŞMA NOKTASI 4: Mogadişu Katedrali					
yaş	no	Duygu durumu			Yüklenen anlamlar
66	1	Keder, acı Öfke, itiraz	Umut Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Kolonyel mimari temsili Sömürgecilerin ayrımcılığı
70	2	Direnç Öfke, itiraz	Umut Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Kolonyel mimari temsili Bireysel derin anılar
66	3	Keder, acı Öfke, itiraz	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Direnç	Geçmişin eğlence hayatı
68	4	Keder, acı	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
75	5	Keder, acı Öfke, itiraz	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Bireysel derin anılar Sömürge dönemi zorlukları
69	6	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Öfke, itiraz Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem Hayal kırğınlıkları	Sömürge dönemi zorlukları
62	7	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Öfke, itiraz Kayıp hissi	Keder, acı Öfke, itiraz	Kültürel prestijin kaybı İç savaş yıkımı
72	8	Hayal kırgınlıkları Öfke, itiraz	Keder, acı Kayıp hissi	Nostaljik özlem Hayal kırğınlıkları	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
80	9	Keder, acı	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Bireysel derin anılar
83	10	Keder, acı	Kayıp hissi	Öfke, itiraz	Bireysel derin anılar

70	11	Öfke, itiraz	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Direnç Keder, acı	Kültürel prestijin kaybı Bireysel derin anılar
60	12	Öfke, itiraz	Kayıp hissi Keder, acı	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	İç savaş yıkımı Geçmişin eğlence hayatı
69	13	Kayıp hissi	Umut Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Sömürge dönemi zorlukları
37	14	Öfke, itiraz	Kayıp hissi	Direnç	Kültürel prestijin kaybı
71	15	Direnç	Kayıp hissi	Keder, acı Öfke, itiraz	Sömürge dönemi zorlukları
57	16	Direnç Öfke, itiraz	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Keder, acı	Kültürel prestijin kaybı Bireysel derin anılar
62	17	Nostaljik özlem	Kayıp hissi	Hayal kırgınlıkları	Bireysel derin anılar
65	18	Öfke, itiraz	Umut Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Hayal kırgınlıkları	İç savaş yıkımı Koloniyel mimari temsili
66	19	Endişe, belirsizlik Öfke, itiraz	Umut Kayıp hissi	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Askeri darbe günlerinin zorluğu Sömürgecilerin ayrımcılığı

Çalışma noktası 4 Mogadişu Katedrali'nin farklı yaş gruplarındaki bireyler tarafından hangi duygularla ilişkilendirildiğini ve yapıya yüklenen anlamları göstermektedir. Katılımcıların duyguları, korku, endişe, acı, öfke, bağımsızlık ve direnç gibi geniş bir yelpazede yer almaktadır. Bu duygular, katedralin bireylerde yarattığı derin sosyal ve tarihsel izlerin bir yansımasıdır. Katedrale yüklenen anlamlar arasında toplumsal

ayrışma, kolonyel ayrımcılık, geçmişin silinen izi ve köle ve işçilerin emeği gibi önemli kavramlar bulunmaktadır. Bu durum, katedralin sadece bir dini yapı değil, aynı zamanda kolonyel dönemin acı veren hatıralarını ve savaşın yıkıcı etkilerini hatırlatan bir simge olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.22: Çalışma Noktası 5 İçerik Analizi Sonuç tablosu

ÇALIŞMA NOKTASI 5: Umberto di Savoy Zafer Takı					
yaş	no	Duygu durumu			Yüklenen anlamlar
66	1	Umut Hayal kırgınlıkları	Keder, acı Öfke, itiraz	Öfke, itiraz	İç savaş yıkımı Geçmişin eğlence hayatı
70	2	Umut Kayıp hissi	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Kayıp hissi	Sömürge dönemi zorlukları
66	3	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Öfke, itiraz	Kültürel prestijin kaybı
68	4	Kayıp hissi	Hayal kırgınlıkları Öfke, itiraz	Direnç	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
75	5	Umut	Keder, acı	Direnç Öfke, itiraz	Bireysel derin anılar Sömürge dönemi zorlukları
69	6	Hayal kırgınlıkları	Keder, acı	Nostaljik özlem	Sömürge dönemi zorlukları
62	7	Umut Kayıp hissi	Öfke, itiraz	Umut Kayıp hissi	Kültürel prestijin kaybı İç savaş yıkımı
72	8	Umut Kayıp hissi	Keder, acı Öfke, itiraz	Öfke, itiraz Kayıp hissi	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
80	9	Nostaljik özlem	Umut	Kayıp hissi	Bireysel derin anılar

83	10	Endişe, belirsizlik	Öfke, itiraz	Kayıp hissi	Bireysel derin anılar
70	11	Endişe, belirsizlik	Keder, acı	Kayıp hissi	Kültürel prestij kaybı Bireysel derin anılar
60	12	Direnç	Endişe, belirsizlik Öfke, itiraz	Hayal kırıklıkları Kayıp hissi	Sömürge dönemi zorlukları
69	13	Endişe, belirsizlik Umut	Endişe, belirsizlik Öfke, itiraz	Kayıp hissi Keder, acı	Kültürel prestij kaybı Bireysel derin anılar
37	14	Endişe, belirsizlik	Keder, acı Öfke, itiraz	Umut Hayal kırıklıkları	Bireysel derin anılar
71	15	Direnç	Endişe, belirsizlik Keder, acı	Kayıp hissi	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
57	16	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Hayal kırıklıkları	Kayıp hissi	Askeri darbe günlerinin zorluğu Sömürgecilerin ayrımcılığı
62	17	Endişe, belirsizlik	Hayal kırıklıkları		Kolonyel mimari temsili
65	18	Umut	Hayal kırıklıkları	Nostaljik özlem	Bireysel derin anılar
		Endişe, belirsizlik	Öfke, itiraz		Bireysel derin anılar
		Öfke, itiraz		Umut	Bireysel derin anılar
66	19	Direnç	Umut	Keder, acı	

Çalışma noktası 5, Zafer Takı için hazırlanan Tabloya göre, yapıya atfedilen anlamlar büyük ölçüde tarihsel ve toplumsal konularla ilişkilidir. Kolonyel mimari tarihin izleri, faşizm ve mimari temsili, kültürel miras bilinci, geçmişin silinen izi, iç savaş sonrası güvenlik sorunları gibi kavramlar öne çıkmaktadır.

Duygusal olarak bakıldığında, birçok katılımcı için yapının yabancılaşma ve sahiplenmeme gibi hisler uyandırdığı görülmektedir. Bu durum, yapının kolonyel geçmişten gelen izlerinin hala bireylerin üzerinde nasıl etkiler yarattığını ve bu tür yapıların toplumsal hafızada ne tür bir yer tuttuğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, kültürel miras bilinci ve geçmişin silinen izi gibi kavramlar, bu yapıların tarihi ve kültürel öneminin hatırlanmasına ve korunmasına yönelik bir farkındalık olduğunu da işaret ettiği söylenebilir. Tablo genel olarak, Umberto di Savoy Zafer Takı'nın, Mogadişu'daki bireyler için tarihsel ve toplumsal bir simge olmaya devam ettiğini ve bu yapının hem pozitif hem de negatif duygusal tepkilere yol açtığını göstermektedir.

Tablo 4.23: Çalışma Noktası 6 İçerik Analizi Sonuç tablosu

ÇALIŞMA NOKTASI 6: İtalyan meçhul asker anıtı					
yaş	no	Duygu durumu			Yüklenen anlamlar
66	1	Keder, acı	Nostaljik özlem	Direnç	Kolonyel mimari temsili
70	2	Direnç	Keder, acı Nostaljik özlem	Umut	Kolonyel mimari temsili İç savaş yıkımı
66	3	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Direnç Öfke, itiraz	Keder, acı Kayıp hissi	Askeri darbe günlerinin zorluğu Bireysel derin anılar
68	4	Umut	Keder, acı	Direnç	Askeri darbe günlerinin zorluğu
75	5	Keder, acı	Direnç	Nostaljik özlem	Askeri darbe günlerinin zorluğu

69	6	Direnç	Keder, acı	Umut	Askeri günlerinin zorluğu	darbe
62	7	Nostaljik özlem	Direnç	Keder, acı	Kolonyel mimari temsili	
72	8	Keder, acı	Nostaljik özlem	Direnç	İç savaş yıkımı	
80	9	Umut	Keder, acı	Nostaljik özlem	İç savaş yıkımı	
83	10	Nostaljik özlem	Direnç	Keder, acı	Bireysel anılar	derin
70	11	Keder, acı Öfke, itiraz	Nostaljik özlem Kayıp hissi	Umut Direnç	Kolonyel mimari temsili Bireysel anılar	derin
60	12	Direnç	Umut	Nostaljik özlem	Askeri günlerinin zorluğu	darbe
69	13	Nostaljik özlem	Keder, acı	Umut	Askeri günlerinin zorluğu	darbe
37	14	Umut	Direnç	Keder, acı	Kolonyel mimari temsili	
71	15	Keder, acı Öfke, itiraz	Nostaljik özlem Endişe, belirsizlik	Direnç Hayal kırkınlıkları	Askeri günlerinin zorluğu Bireysel anılar	darbe derin
57	16	Umut	Direnç	Keder, acı	Bireysel anılar	derin
62	17	Direnç	Keder, acı	Nostaljik özlem	Kolonyel mimari temsili	
65	18	Keder, acı	Direnç	Umut	Askeri günlerinin zorluğu	darbe
66	19	Nostaljik özlem	Umut	Keder, acı	Kolonyel mimari temsili	

Çalışma noktası 6 ile ilgili yapılan görüşmelere göre hazırlanan bu tabloya göre, İtalyan Meçhul Asker Anıtı'nın Mogadişu'daki bireyler tarafından genellikle yerel kimlik ve askeri güçle ilgili kavramlar etrafında toplanmaktadır. Özellikle yerel askeri güç temsili, yerel kimlik temsili, geçmişten kalan iz, savaşlardan geriye kalan ve tören ve seremoni mekanı gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Bireyler, anıtı yerel askeri rejimle ve onun tarihsel izleriyle ilişkilendirmişlerdir. Ayrıca, yerel kültürden ayrışma ve askeri rejim dönemi izleri gibi kavramlar da, anıtın toplumda bazı ayrışmalara veya rejimle ilgili olumsuz hatıralara işaret ettiğini göstermektedir. Tören ve seremoni mekanı olarak tanımlanması, bu yapının geçmişte önemli törenlere ev sahipliği yaptığını ve sembolik bir değer taşıdığını da göstermektedir.

Genel olarak tablo, İtalyan Meçhul Asker Anıtı'nın, yerel halk için hem askeri güçle hem de tarihsel ve kültürel mirasla bağlantılı olarak hatırlandığını, aynı zamanda toplum içinde ayrışmalar ve farklı anlamlar yüklenen bir simge olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4.24: Çalışma Noktası 7 İçerik Analizi Sonuç tablosu

ÇALIŞMA NOKTASI 7: Emilio De Bono Lisesi					
yaş	no	Duygu durumu			Yüklenen anlamlar
66	1	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Keder, acı Öfke, itiraz	Umut Hayal kırgınlıkları	İç savaş yıkımı Koloniyel mimari temsili
70	2	Endişe, belirsizlik	Direnç Öfke, itiraz	Umut Kayıp hissi	Bireysel derin anılar
66	3	Direnç	Keder, acı Öfke, itiraz	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Bireysel derin anılar
68	4	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Keder, acı	Kayıp hissi	Kültürel prestij kaybı Bireysel derin anılar
75	5	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Keder, acı Öfke, itiraz	Hayal kırgınlıkları	İç savaş yıkımı

				Kayıp hissi	Geçmişin eğlence hayatı
69	6	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Öfke, itiraz Hayal kırgınlıkları	Sömürge dönemi zorlukları
62	7	Keder, acı	Nostaljik özlem	Kayıp hissi	Kültürel prestijin kaybı
72	8	Nostaljik özlem	Hayal kırgınlıkları	Keder, acı	Sömürge dönemi zorlukları
80	9	Endişe, belirsizlik	Keder, acı	Kayıp hissi	Bireysel derin anılar
83	10	Öfke, itiraz	Keder, acı	Kayıp hissi	Bireysel derin anılar
70	11	Direnç Keder, acı	Öfke, itiraz	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
60	12	Endişe, belirsizlik	Öfke, itiraz	Kayıp hissi	İç savaş yıkımı
69	13	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Kayıp hissi	Umut Hayal kırgınlıkları	Kolonyel mimari temsili Sömürgecilerin ayrımcılığı
37	14	Direnç	Öfke, itiraz	Kayıp hissi	Kolonyel mimari temsili
71	15	Keder, acı	Direnç	Kayıp hissi	İç savaş yıkımı
57	16	Keder, acı	Direnç	Kayıp hissi	Kolonyel mimari temsili
62	17	Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem	Kayıp hissi	Bireysel derin anılar
65	18	Endişe, belirsizlik	Öfke, itiraz	Umut	Sömürge dönemi zorlukları
66	19	Nostaljik özlem	Endişe, belirsizlik	Kayıp hissi	İç savaş yıkımı

Çalışma noktası7 ile ilgili hazırlanan tabloya göre, Emilio De Bono Lisesi bireyler tarafından büyük ölçüde kolonyel dönem ve sonrasına ilişkin bireysel ve toplumsal deneyimlerle ilgilidir. Özellikle bireysel deneyim ve anılar, kolonyal dönemin prestijli okulu, toplumsal ayrışmanın temsili, yerel kültürden ayrışma ve kolonyel mimari tarihin izleri gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Bazı katılımcılar, lisenin kolonyal dönemin prestijli okulu olarak hatırlanmasını vurgularken, diğerleri toplumsal ayrışmanın temsili ve yerel kültürden ayrışma gibi daha olumsuz anlamlar yüklemişlerdir. Ayrıca, geçmişten kalan izler ve yeni zamanlar ve modern Somali gibi kavramlar, lisenin hem geçmişe hem de bugüne dair karmaşık bir yer tuttuğunu söylemek mümkündür.

Tablo 4.25: Çalışma Noktası 8 İçerik Analizi Sonuç tablosu

ÇALIŞMA NOKTASI 8: Mogadişu Dürbünü Zafer Takı					
yaş	no	Duygu durumu			Yüklenen anlamlar
66	1	Keder, acı	Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik	Kolonyel mimari temsili
70	2	Öfke, itiraz	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Bireysel derin anılar
66	3	Keder, acı	Kayıp hissi	Direnç	Geçmişin eğlence hayatı
68	4	Keder, acı	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	İç savaş yıkımı
75	5	Öfke, itiraz	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Bireysel derin anılar
69	6	Hayal kırgınlıkları	Öfke, itiraz	Nostaljik özlem	Sömürge dönemi zorlukları
62	7	Nostaljik özlem	Kayıp hissi	Keder, acı	İç savaş yıkımı
72	8	Öfke, itiraz	Kayıp hissi	Hayal kırgınlıkları	İç savaş yıkımı
80	9	Keder, acı	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Bireysel derin anılar

83	10	Keder, acı	Kayıp hissi	Öfke, itiraz	Bireysel derin anılar
70	11	Öfke, itiraz	Kayıp hissi	Keder, acı	Kültürel prestijin kaybı
60	12	Öfke, itiraz	Keder, acı	Endişe, belirsizlik	İç savaş yıkımı
69	13	Kayıp hissi	Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik	Sömürge dönemi zorlukları
37	14	Öfke, itiraz	Kayıp hissi	Direnç	Kültürel prestijin kaybı
71	15	Direnç	Kayıp hissi	Keder, acı	Sömürge dönemi zorlukları
57	16	Öfke, itiraz	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Kültürel prestijin kaybı
62	17	Nostaljik özlem	Kayıp hissi	Hayal kırgınlıkları	Bireysel derin anılar
65	18	Öfke, itiraz	Umut	Endişe, belirsizlik	İç savaş yıkımı
66	19	Endişe, belirsizlik	Umut	Hayal kırgınlıkları	Askeri darbe günlerinin zorluğu

Çalışma noktası 8 için hazırlanan tabloya göre, Mogadişu'daki Dürbünlü Zafer Takı'na yönelik bireylerin duygu durumlarını ve bu yapıya yüklenen anlamları göstermektedir. Anıta atfedilen anlamlar, özellikle bireysel deneyim ve anılar, iç savaştan geriye kalanlar, mevcut bakımsız durum, tören ve seremoni mekanı, ve kolonyel mimari tarihin izleri gibi çeşitli başlıklar etrafında toplanmıştır. Bazı katılımcılar için anıt, iç savaştan geriye kalanlar ve mevcut bakımsız durum ile ilişkilendirilmiş, bu da yapının zamanla fiziksel ve sembolik olarak yıpranmış olduğunu düşündürmektedir. Diğer taraftan, kolonyel mimari tarihin izleri ve bireysel deneyim ve anılar gibi kavramlar, yapının geçmişteki tarihi ve kişisel anlamlarını vurgulamaktadır. Ayrıca, tören ve seremoni mekanı olarak hatırlanması, bu yapının eskiden önemli sosyal ve kültürel etkinliklere ev sahipliği yaptığını da göstermektedir. Genel olarak bu tablo, Mogadişu Dürbünlü Zafer Takı'nın hem geçmişe dair kişisel ve

toplumsal hafızada bir yer edindiğini hem de günümüzde bakımsızlığı ve iç savaşın etkileri nedeniyle kaybolan bir anlam taşıdığını ortaya koymaktadır.

Tablo 4.26: Çalışma Noktası 9 İçerik Analizi Sonuç tablosu

ÇALIŞMA NOKTASI 9: Croce del Sud Hoteli					
yaş	no	Duygu durumu			Yüklenen anlamlar
66	1	Umut Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Keder, acı Öfke, itiraz	İç savaş yıkımı Geçmişin eğlence hayatı
70	2	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Öfke, itiraz	Sömürge dönemi zorlukları
66	3	Hayal kırgınlıkları	Direnç	Öfke, itiraz	Kültürel prestijin kaybı
68	4	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Keder, acı	Sömürge dönemi zorlukları
75	5	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Keder, acı Öfke, itiraz	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
69	6	Öfke, itiraz Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Askeri darbe günlerinin zorluğu Sömürgecilerin ayrımcılığı
62	7	Öfke, itiraz Kayıp hissi	Keder, acı Öfke, itiraz	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Kolonyel mimari temsili Sömürgecilerin ayrımcılığı
72	8	Keder, acı Kayıp hissi	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Hayal kırgınlıkları Öfke, itiraz	Kolonyel mimari temsili Bireysel derin anılar
80	9	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Keder, acı	Geçmişin eğlence hayatı
83	10	Kayıp hissi	Öfke, itiraz	Keder, acı	İç savaş yıkımı

			Hayal kırgınlıkları		Geçmişin eğlence hayatı
70	11	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Direnç Keder, acı	Öfke, itiraz	Bireysel derin anılar Sömürge dönemi zorlukları
60	12	Keder, acı	Nostaljik özlem	Öfke, itiraz	Geçmişin eğlence hayatı
69	13	Umut Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Kayıp hissi	Kültürel prestijin kaybı İç savaş yıkımı
37	14	Kayıp hissi	Direnç	Öfke, itiraz	Kolonyel mimari temsili
71	15	Kayıp hissi	Öfke, itiraz	Direnç	Geçmişin eğlence hayatı
57	16	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Keder, acı	Direnç Öfke, itiraz	Bireysel derin anılar
62	17	Kayıp hissi	Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem	Bireysel derin anılar
65	18	Umut Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Hayal kırgınlıkları	Öfke, itiraz	Kültürel prestijin kaybı Geçmişin eğlence hayatı
66	19	Umut Kayıp hissi	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Öfke, itiraz	Bireysel derin anılar

Çalışma noktası 9 için hazırlanan tabloya göre Croce del Sud Hotelı'ne bireylerin yükledikleri anlamları ve bu yapı karşısında hissettikleri duyguları göstermektedir. Yüklenen anlamlar, yapının hem kolonyel dönemdeki işlevi hem de bireylerin kişisel hatıraları ile ilişkilidir. Duygular ve anlamlar başlıkları arasında öne çıkan kavramlar kolonyel tavır ve zulüm, mimari özgün işlev ve nitelikler, işlevsel değişim ve dönüşüm, faşist dönem sosyo-kültürel çatışmalar gibi tarihsel ve sosyal içerikli ifadeler yer almaktadır. Bazı katılımcılar için bu yapı, kahve kokusu ve deneyimi ya

da sinema izleme deneyimi gibi daha bireysel ve nostaljik hatıralarla ilişkilendirilmiştir. Diğer katılımcılar için ise yapı, kolonyel kültüre öykünme, savaşın yıkıcı izleri ve faşist dönem sosyo-kültürel çatışmalar gibi daha ağır ve olumsuz tarihsel yükler taşımaktadır. Yerel ve yabancı halkın buluşma mekanı gibi ifadeler, yapının sosyal bağlamda da önemli bir buluşma noktası olduğunu ortaya koymaktadır. Genel olarak tablo, Croce del Sud Hotelı'nin bireyler için hem kolonyal baskıları ve faşist dönemin izlerini taşıyan bir yapı olduğunu hem de geçmişin kültürel ve sosyal

Tablo 4.27: Çalışma Noktası 10 İçerik Analizi Sonuç tablosu

ÇALIŞMA NOKTASI 10: İtalyan Sineması ve Naziolane Cafe					
yaş	no	Duygu durumu			Yüklenen anlamlar
66	1	Umut Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Keder, acı Öfke, itiraz	İç savaş yıkımı Geçmişin eğlence hayatı
70	2	Umut Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Direnç Öfke, itiraz	Sömürge dönemi zorlukları
66	3	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Direnç Nostaljik özlem	Keder, acı Öfke, itiraz	Kültürel prestij kaybı
68	4	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Keder, acı	Sömürge dönemi zorlukları
75	5	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Keder, acı Öfke, itiraz	Kültürel prestij kaybı Bireysel derin anılar
69	6	Öfke, itiraz Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Bireysel derin anılar
62	7	Öfke, itiraz Kayıp hissi	Keder, acı Öfke, itiraz	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
72	8	Keder, acı Kayıp hissi	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Hayal kırgınlıkları Öfke, itiraz	Askeri darbe günlerinin zorluğu

					Sömürgecilerin ayrımcılığı
80	9	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Keder, acı	Kolonyel mimari temsili
83	10	Kayıp hissi	Öfke, itiraz	Keder, acı	Bireysel derin anılar
70	11	Hayal kırgınlıkları	Keder, acı	Öfke, itiraz	Geçmişin eğlence hayatı
60	12	Kayıp hissi Keder, acı	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Öfke, itiraz	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
69	13	Umut Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Kayıp hissi	Bireysel derin anılar Sömürge dönemi zorlukları
37	14	Kayıp hissi	Direnç	Öfke, itiraz	Sömürge dönemi zorlukları
71	15	Kayıp hissi	Keder, acı Öfke, itiraz	Direnç	Kültürel prestij kaybı İç savaş yıkımı
57	16	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Keder, acı	Direnç Öfke, itiraz	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
62	17	Kayıp hissi	Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem	Bireysel derin anılar
65	18	Umut Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Hayal kırgınlıkları	Öfke, itiraz	Bireysel derin anılar
66	19	Umut Kayıp hissi	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Öfke, itiraz	Kültürel prestij kaybı Bireysel derin anılar

Çalışma noktası 10 için hazırlanan tabloya göre İtalyan Sineması ve Nazionale Cafe'ye yüklenen anlamlar, hem mimari hem de toplumsal geçmişle bağlantılıdır. Özellikle

mimari özgün işlev ve nitelikler, sinema izleme deneyimi, kültürel miras bilinci, yerel kültürden ayrışma ve kolonyel ayrımcılık gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Birçok katılımcı için bu yapılar, sinema ve kafe kültürünün nostaljik bir yansıması olan sinema izleme deneyimi ile kişisel anılar uyandırmıştır. Diğer yandan, yapılar, kolonyel ayrımcılık ve yerel kültürden ayrışma gibi toplumsal ve tarihsel ayrışmalara da işaret etmektedir. Bu da kolonyal dönemin olumsuz etkilerinin hala bireysel ve kolektif hafızada canlı olduğunu gösterir. Bunun yanı sıra, iç savaştan geriye kalanlar gibi ifadeler, bu yapıların savaşın yarattığı tahribatı simgeleyen bir yönünü de vurgulamaktadır.

Tablo 4.28: Çalışma Noktası 11 İçerik Analizi Sonuç tablosu

ÇALIŞMA NOKTASI 11: Scuola Collegio Regina Elena					
yaş	no	Duygu durumu			Yüklenen anlamlar
66	1	Umut Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Keder, acı Öfke, itiraz	İç savaş yıkımı Geçmişin eğlence hayatı
70	2	Umut Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Direnç Öfke, itiraz	Sömürge dönemi zorlukları
66	3	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Direnç Nostaljik özlem	Keder, acı Öfke, itiraz	Kültürel prestij kaybı
68	4	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Keder, acı	Sömürge dönemi zorlukları
75	5	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Keder, acı Öfke, itiraz	Kültürel prestij kaybı Bireysel derin anılar
69	6	Öfke, itiraz Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Bireysel derin anılar
62	7	Öfke, itiraz Kayıp hissi	Keder, acı Öfke, itiraz	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili

72	8	Keder, acı Kayıp hissi	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Hayal kırgınlıkları Öfke, itiraz	Askeri darbe günlerinin zorluğu Sömürgecilerin ayrımcılığı
80	9	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Keder, acı	Kolonyel mimari temsili
83	10	Kayıp hissi	Öfke, itiraz	Keder, acı	Bireysel derin anılar
70	11	Hayal kırgınlıkları	Keder, acı	Öfke, itiraz	Geçmişin eğlence hayatı
60	12	Kayıp hissi Keder, acı	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Öfke, itiraz	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
69	13	Umut Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Kayıp hissi	Bireysel derin anılar Sömürge dönemi zorlukları
37	14	Kayıp hissi	Direnç	Öfke, itiraz	Sömürge dönemi zorlukları
71	15	Kayıp hissi	Keder, acı Öfke, itiraz	Direnç	Kültürel prestijin kaybı İç savaş yıkımı
57	16	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Keder, acı	Direnç Öfke, itiraz	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
62	17	Kayıp hissi	Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem	Bireysel derin anılar
65	18	Umut Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Hayal kırgınlıkları	Öfke, itiraz	Bireysel derin anılar
66	19	Umut Kayıp hissi	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Öfke, itiraz	Kültürel prestijin kaybı Bireysel derin anılar

Çalışma noktası 11 için hazırlanan tabloya göre, Scuola Collegio Regina Elena'ya atfedilen anlamlar, büyük ölçüde tarihsel, mimari ve bireysel deneyimlerle ilişkilidir. Bağımsızlık mücadelesi, kolonyel ayrımcılık, askeri rejim dönemi izleri, geçmişten kalan izler, mimari özgün işlev ve nitelikler ve bireysel hatıra ve deneyimler gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Katılımcılar arasında bazıları, yapıyı bağımsızlık mücadelesi ile ilişkilendirirken, diğerleri ise yapıyı kolonyel ayrımcılık ve askeri rejim dönemi izleri gibi tarihsel olumsuzluklarla özdeşleştirmiştir. Yapının mimari özellikleri de önemli bir anlam yüklemesi olarak görülmektedir. Mimari özgün işlev ve nitelikler ve geçmişten kalan izler gibi kavramlar, yapının tarihsel ve fiziksel varlığını önemli kılmaktadır. Bunun yanı sıra, yeni zamanlar ve modern Somali gibi ifadeler, yapının modern Somali ile ilişkilendirilen güncel bir anlam da taşıdığını göstermektedir. Sonuç olarak, Scuola Collegio Regina Elena, bireyler için hem tarihi bir eğitim kurumu hem de geçmişin izlerini ve mücadelelerini yansıtan önemli bir simge olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 4.29: Çalışma Noktası 12 İçerik Analizi Sonuç tablosu

ÇALIŞMA NOKTASI 12: Casa del Fascio di Mogadisco					
yaş	no	Duygu durumu			Yüklenen anlamlar
66	1	Umut Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Keder, acı Öfke, itiraz	İç savaş yıkımı Geçmişin eğlence hayatı
70	2	Umut Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Direnç Öfke, itiraz	Sömürge dönemi zorlukları
66	3	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Direnç Nostaljik özlem	Keder, acı Öfke, itiraz	Kültürel prestij kaybı
68	4	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Keder, acı	Sömürge dönemi zorlukları
75	5	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Keder, acı Öfke, itiraz	Kültürel prestij kaybı Bireysel derin anılar

69	6	Öfke, itiraz Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Bireysel derin anılar
62	7	Öfke, itiraz Kayıp hissi	Keder, acı Öfke, itiraz	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
72	8	Keder, acı Kayıp hissi	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Hayal kırgınlıkları Öfke, itiraz	Askeri darbe günlerinin zorluğu Sömürgecilerin ayrımcılığı
80	9	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Keder, acı	Kolonyel mimari temsili
83	10	Kayıp hissi	Öfke, itiraz	Keder, acı	Bireysel derin anılar
70	11	Hayal kırgınlıkları	Keder, acı	Öfke, itiraz	Geçmişin eğlence hayatı
60	12	Kayıp hissi Keder, acı	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Öfke, itiraz	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
69	13	Umut Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Kayıp hissi	Bireysel derin anılar Sömürge dönemi zorlukları
37	14	Kayıp hissi	Direnç	Öfke, itiraz	Sömürge dönemi zorlukları
71	15	Kayıp hissi	Keder, acı Öfke, itiraz	Direnç	Kültürel prestij kaybı İç savaş yıkımı
57	16	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Keder, acı	Direnç Öfke, itiraz	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili
62	17	Kayıp hissi	Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem	Bireysel derin anılar

65	18	Umut Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Hayal kırgınlıkları	Öfke, itiraz	Bireysel derin anılar
66	19	Umut Kayıp hissi	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Öfke, itiraz	Kültürel prestijin kaybı Bireysel derin anılar

Çalışma noktası 12 için hazırlanan tabloya göre Faşist Evi için yüklenen anlamlar, büyük ölçüde tarihsel olaylar ve toplumsal çatışmalarla ilgilidir. Mahkeme ve idamlar, faşist dönem sosyo-kültürel çatışmalar, askeri rejim dönemi izleri, kolonyel ayrımcılık ve iç savaştan geriye kalanlar gibi kavramlar bu anlamlar arasında öne çıkmaktadır. Katılımcılar arasında, yapı güçlü bir şekilde faşist dönemin ve o döneme ait sosyo-kültürel çatışmaların bir simgesi olarak algılanmaktadır. Aynı zamanda, mahkeme ve idamlar ile ilişkilendirilmesi, yapının baskıcı ve zorlayıcı bir tarihi miras taşıdığını göstermektedir. Diğer yandan, mimari özgün işlev ve nitelikler gibi ifadeler, yapının mimari açıdan da dikkat çekici olduğunu ve bu yönüyle de bir anıtsal değer taşıdığını göstermektedir.

Tablo 4.30: Çalışma Noktası 13 İçerik Analizi Sonuç tablosu

ÇALIŞMA NOKTASI 13: Palazzo Municipale di Mogadisco					
yaş no	Duygu durumu			Yüklenen anlamlar	
66	1	Umut Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Keder, acı Öfke, itiraz	İç savaş yıkımı Geçmişin eğlence hayatı
70	2	Umut Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Direnç Öfke, itiraz	Sömürge dönemi zorlukları
66	3	Hayal kırgınlıkları Kayıp hissi	Direnç Nostaljik özlem	Keder, acı Öfke, itiraz	Kültürel prestijin kaybı
68	4	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Keder, acı	Sömürge dönemi zorlukları
75	5	Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik	Keder, acı	Kültürel prestijin kaybı

		Kayıp hissi	Nostaljik özlem	Öfke, itiraz	Bireysel anılar	derin
69	6	Öfke, itiraz Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Bireysel anılar	derin
62	7	Öfke, itiraz Kayıp hissi	Keder, acı Öfke, itiraz	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili	
72	8	Keder, acı Kayıp hissi	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Hayal kırgınlıkları Öfke, itiraz	Askeri darbe günlerinin zorluğu Sömürgecilerin ayrımcılığı	
80	9	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik	Keder, acı	Kolonyel mimari temsili	
83	10	Kayıp hissi	Öfke, itiraz	Keder, acı	Bireysel anılar	derin
70	11	Hayal kırgınlıkları	Keder, acı	Öfke, itiraz	Geçmişin eğlence hayatı	
60	12	Kayıp hissi Keder, acı	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Öfke, itiraz	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili	
69	13	Umut Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Nostaljik özlem	Kayıp hissi	Bireysel anılar Sömürge zorlukları	derin
37	14	Kayıp hissi	Direnç	Öfke, itiraz	Sömürge zorlukları	dönemi
71	15	Kayıp hissi	Keder, acı Öfke, itiraz	Direnç	Kültürel prestijin kaybı İç savaş yıkımı	
57	16	Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Keder, acı	Direnç Öfke, itiraz	İç savaş yıkımı Kolonyel mimari temsili	
62	17	Kayıp hissi	Hayal kırgınlıkları	Nostaljik özlem	Bireysel anılar	derin

65	18	Umut Kayıp hissi	Endişe, belirsizlik Hayal kırgınlıkları	Öfke, itiraz	Bireysel anılar	derin
66	19	Umut Kayıp hissi	Nostaljik özlem Hayal kırgınlıkları	Endişe, belirsizlik Öfke, itiraz	Kültürel kayıbı Bireysel anılar	prestijin derin

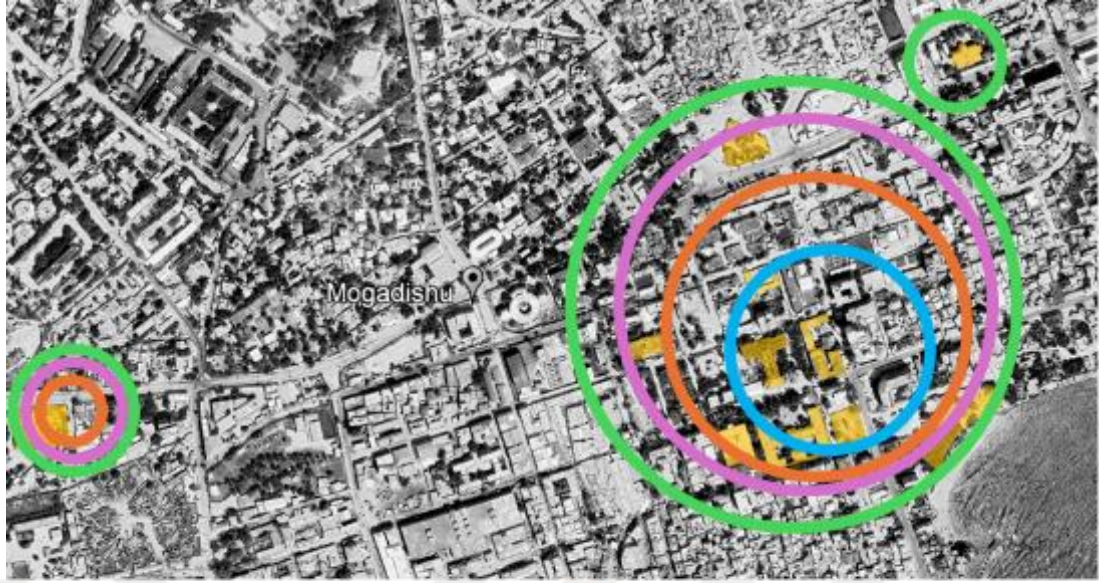
Çalışma noktası 13 için hazırlanan tabloya göre; Belediye Binası (Palazzo Municipale di Mogadiscio) için bireylerin hissettikleri duyguları ve yapıya yükledikleri anlamları göstermektedir. Yapıya atfedilen anlamlar, geniş bir tarihsel ve toplumsal bağlamı kapsamaktadır. Öne çıkan kavramlar arasında yeni zamanlar ve modern Somali, bağımsızlık mücadelesi, iç savaştan geriye kalanlar, askeri rejim dönemi izleri, faşist dönem sosyo-kültürel çatışmalar ve mimari özgün işlev ve nitelikler yer almaktadır. Birçok katılımcı, binayı bağımsızlık mücadelesi ve modern Somali ile ilişkilendirerek, yapının bugünkü Somali'nin siyasi ve sosyal yapısıyla olan bağlantısına vurgu yapmaktadır. Aynı zamanda, iç savaştan geriye kalanlar ve askeri rejim dönemi izleri gibi kavramlar, yapının zorlu dönemleri hatırlatan bir tarihi mirasa sahip olduğunu göstermektedir. Faşist dönem sosyo-kültürel çatışmalar ifadesi, yapının faşist dönemdeki etkilerini ve bu dönemin toplumsal çatışmalarını yansıttığını ortaya koyarken, tören ve seramoni mekânı olarak anılması, binanın geçmişte önemli kamusal etkinliklere ev sahipliği yaptığını düşündürmektedir. Mimari özgün işlev ve nitelikler ise yapının sadece tarihsel değil, aynı zamanda mimari bir değer taşıdığını göstermektedir. Genel olarak, Belediye Binası, bireyler için hem Somali'nin bağımsızlık mücadelesini ve modernleşme sürecini simgeleyen hem de geçmişin ağır toplumsal ve politik olaylarını hatırlatan çok katmanlı bir yapı olarak değerlendirilmektedir.

Çalışma noktalarındaki yapılar ile katılımcılar arasındaki, toplumsal hafıza izlerini bulmak için hazırlanan bu tablolar, Mogadişu'daki İtalyan kolonyal dönem yapılarının yerel halkın hafızasında ve duygusal dünyasında nasıl anlamlar taşıdığını ve farklı yaş gruplarındaki bireylerin bu yapılarla nasıl ilişkilendiğini kapsamlı bir şekilde gözler önüne sermektedir. Katılımcıların bu yapılara yükledikleri anlamlar, sadece mimari özelliklerle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda sosyal, politik ve tarihsel bağlamlara dayanmaktadır. Bu bağlamda tablolar, Mogadişu'nun kolonyal dönemden modern

döneme uzanan mimari mirasının sadece fiziksel yapılarla değil, aynı zamanda bireylerin ve toplumun hafızasında bıraktığı izlerle de değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. Bu yapılar, sadece birer mimari eser değil, aynı zamanda toplumsal kimliğin, hafızanın ve tarihsel süreçlerin önemli simgeleridir.

Görüşmede katılımcılara yöneltilen soru 2: “Sizin için İtalyan Sömürge Dönemi mimarisine ait bu binalar (seçilen yapılar) kent imgesi olarak nasıl görüyorsunuz? sorusu yöneltilerek görüşleri alınmıştır.

Araştırma sorusunun amacı, Mogadişu’daki İtalyan sömürge dönemi mimarisine ait yapıların kent imgesi olarak nasıl algılandığını ve bu yapıların toplumsal bellek üzerindeki etkilerini anlamaktır. Özellikle, sömürge döneminden kalan bu yapılar, Mogadişu'nun çeşitli sosyo-politik dönemlerinde nasıl algılandığını ve bu algının toplumsal bellekte nasıl evrildiğini incelemektedir. Mogadişu, tarih boyunca sömürgecilik, askeri darbeler, iç savaş ve modernleşme süreçleri gibi birçok çalkantılı dönemden geçmiştir. Bu süreçler, kentin fiziksel ve toplumsal yapısını büyük ölçüde değiştirmiştir. İtalyan sömürge dönemi yapıları, kent belleğinde önemli bir yer tutmakla birlikte, her sosyo-politik dönemde farklı anlamlar kazanmıştır. Sömürge döneminde baskının ve ayrımcılığın sembolü olan bu yapılar, bağımsızlık mücadelesi sırasında direnişin ve ulusal kimliğin birer simgesine dönüşmüştür. Araştırma, bu yapılarla halkın nasıl bir bağ kurduğunu, bu yapıların toplumsal bellekte nasıl yer edindiğini ve günümüzde modern Somali toplumundaki algılarını açığa çıkarmayı hedefler. Bu, yapının yalnızca fiziksel varlığını değil, aynı zamanda toplumsal hafızadaki sembolik değerini anlamak açısından önemlidir. Buna göre Lynch’in kentsel imge öğeleri harita şemalar üzerinde gösterilerek bilgi toplanmıştır.

- 1940-1949 arasında doğanlar 84-75 yaş arası ● 1960-1969 arasında doğanlar 64-55 yaş arası
● 1950-1959 arasında doğanlar 74-65 yaş arası ● 1970-1989 arasında doğanlar 54-44 yaş arası

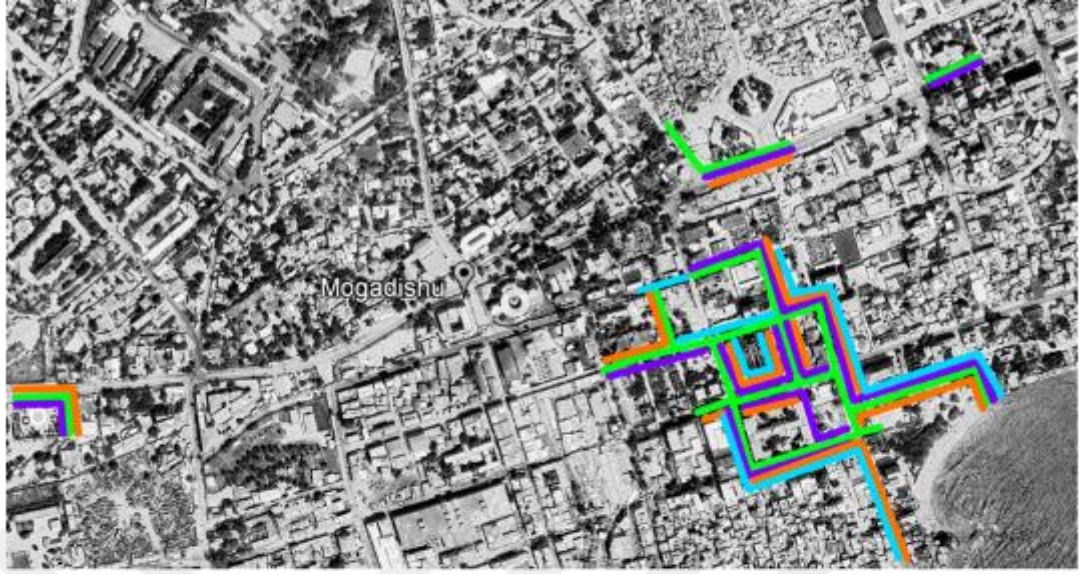
Şekil 4.7: Lynch'in kentsel imge öğelerinden "bölgeler" işaretlenmektedir.

Kaynak: Google harita üzerinden yazar tarafından hazırlanmıştır.

Bu şema, "Bölgeler" ile ilgili Mogadişu kentindeki İtalyan sömürge dönemi yapılarının toplumsal hafıza ve kent imgeleri üzerindeki etkisini farklı yaş gruplarından bireylerin beyanlarına göre bölgelere ayırarak göstermektedir. Farklı renklerle gösterilen dairesel bölgeler, kentteki bu yapıların etrafında oluşan kolektif hafıza ve toplumsal algıyı simgelemektedir. En içte yer alan mavi daire, bu yapılarla en güçlü duygusal bağa sahip olan ve yapılarla en çok etkileşime giren bireylerin 54-44 yaş aralığı işaretlediği bölgeyi ifade eder. Bu grup genellikle 50 yaş üstü bireylerdir ve bu bireyler, sömürge dönemi yapılarla doğrudan etkileşimde bulunmuş veya o dönemin etkilerini deneyimlemiş kişilerdir. Bu gruptaki bireyler, yapıların bağımsızlık mücadelesi, tören ve seremoni mekânı olarak önemli bir yere sahip olduğunu ifade eder. Aynı zamanda, yapılar bu grupta nostaljik özlem ve bağlılık duygularını da tetiklemektedir. Bir sonraki turuncu daire, 64-55 yaş arası bireylerin bölgesini temsil eder. Bu grupta, yapıların tarihsel izleri hala canlıdır, ancak bu yapılarla ilgili daha fazla sosyal ayrışma ve güç ve yönetim sembolizmi vurgulanır. Bu grup için, yapılar aynı zamanda iç savaştan geriye kalanlar ve askeri rejim döneminin izleri olarak hafızada yer etmiştir. Bu bireyler, yapıların sosyal ve politik anlamlarını daha fazla

vurgularlar. Pembe daire ise 74-65 yaş grubunu kapsar. Bu grup, yapıları büyük ölçüde dolaylı olarak tanımış ve deneyimlemiştir. Onlar için yapılar, kolonyel ayrımcılık ve toplumsal güç gibi olumsuz anlamlarla ilişkilendirilir. Bu grup, yapıları daha çok tarihsel bilgi ve anlatılar üzerinden tanımış olup, kişisel bir bağdan ziyade toplumsal hafızaya dayanan bir ilişkiye sahiptir. Son olarak, yeşil daire şehrin daha geniş bir alanını kapsayan ve daha ileri yaştaki 84-75 yaş arasındaki bireylerin işaret ettiği grubu temsil eder. Bu grup, yapılarla en fazla duygusal bağa sahip olan kesimdir ve bu yapılara karşı genellikle nostalji, acı, öfke ve bireysel deneyimleri ifade eder.

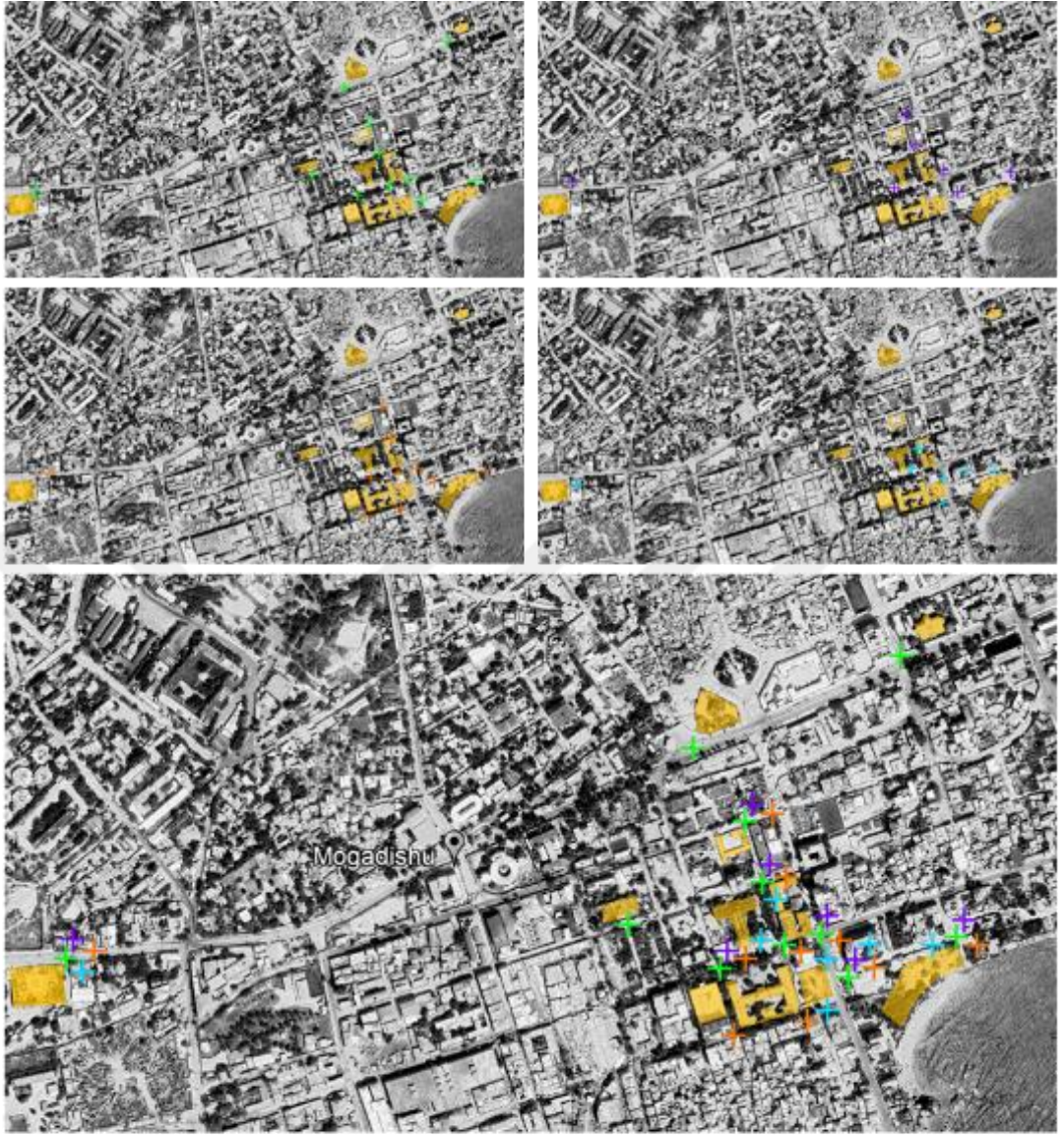
- 1940-1949 arasında doğanlar 84-75 yaş arası ● 1960-1969 arasında doğanlar 64-55 yaş arası
● 1950-1959 arasında doğanlar 74-65 yaş arası ● 1970-1989 arasında doğanlar 54-44 yaş arası

Şekil 4.8: Lynch'in kentsel imge öğelerinden "yollar" işaretlenmektedir.

Kaynak: Google harita üzerinden yazar tarafından hazırlanmıştır.

Bu tabloya göre, farklı renklerle gösterilen yollar, kentin belirli bölgelerinde bu yapıların çevresinde şekillenen günlük yaşam rotalarını ve farklı yaş gruplarının bu yolları nasıl algıladıklarını temsil etmektedir. Yeşil yollar, en yaşlı grup olan 87-75 yaş ve üzerindeki bireylerin kullandığı ve önem verdiği yolları işaret etmektedir. Bu grup, Mogadişu'nun sömürge dönemindeki yolları ve bu yolların bağlandığı yapılarla

duygusal bir bağ kurmaktadır. Onlar için bu yollar, bağımsızlık mücadelesi sırasında oynadığı rol ve sosyal toplanma mekanları açısından tarihsel bir öneme sahiptir. Yeşil yollar, bu yapıların etrafında dolaşan bir ağ gibi görünmekte, bu yaş grubunun kentin tarihi merkezleriyle daha sıkı bir bağ kurduğunu ve bu yolları hala aktif olarak kullandığını gösterir. Turuncu yollar, 64-55 yaş aralığındaki bireylerin kentsel hareketliliklerini gösterir. Bu yaş grubu için yollar, hem geçmişe dair hatıraların hem de modernleşme sürecinin sembolüdür. Bu yollar, bu grubun kentin farklı noktaları arasındaki bağlantıları sağlama amacıyla kullandığı ana arterlerdir. Turuncu yollar, yapıların sadece birer tarihsel anı değil, aynı zamanda modern kentsel gelişimle iç içe olduğunu ve bu yolların sosyal ve ticari aktivitelerin merkezi olduğunu göstermektedir. Mor yollar, 74-65 yaş aralığındaki bireylerin kentsel rotalarını gösterir. Bu grup, yolları daha çok modern Somali'nin bir parçası olarak algılamakta ve yapılarla olan bağları daha zayıftır. Kolonyal dönemin sembolik yolları, bu grup için geçmişin bir parçası olarak kalmış ve günlük yaşamda işlevsel olarak azalan bir değere sahip olmuştur. Mor yollar, bu yaş grubunun bu tarihi bölgelerden uzaklaştığını ve modern kent merkezlerine yöneldiğini ifade eder. Mavi yollar, 54-44 yaş altındaki bireylerin yollarla olan ilişkisini temsil eder. Bu yaş grubu için yollar, kentsel gelişim ve modernleşme ile ilişkilidir. Genç bireyler, sömürge dönemine ait yollarla tarihsel bir bağ kurmazlar ve bu yolları sadece geçiş rotaları olarak görülmektedir.

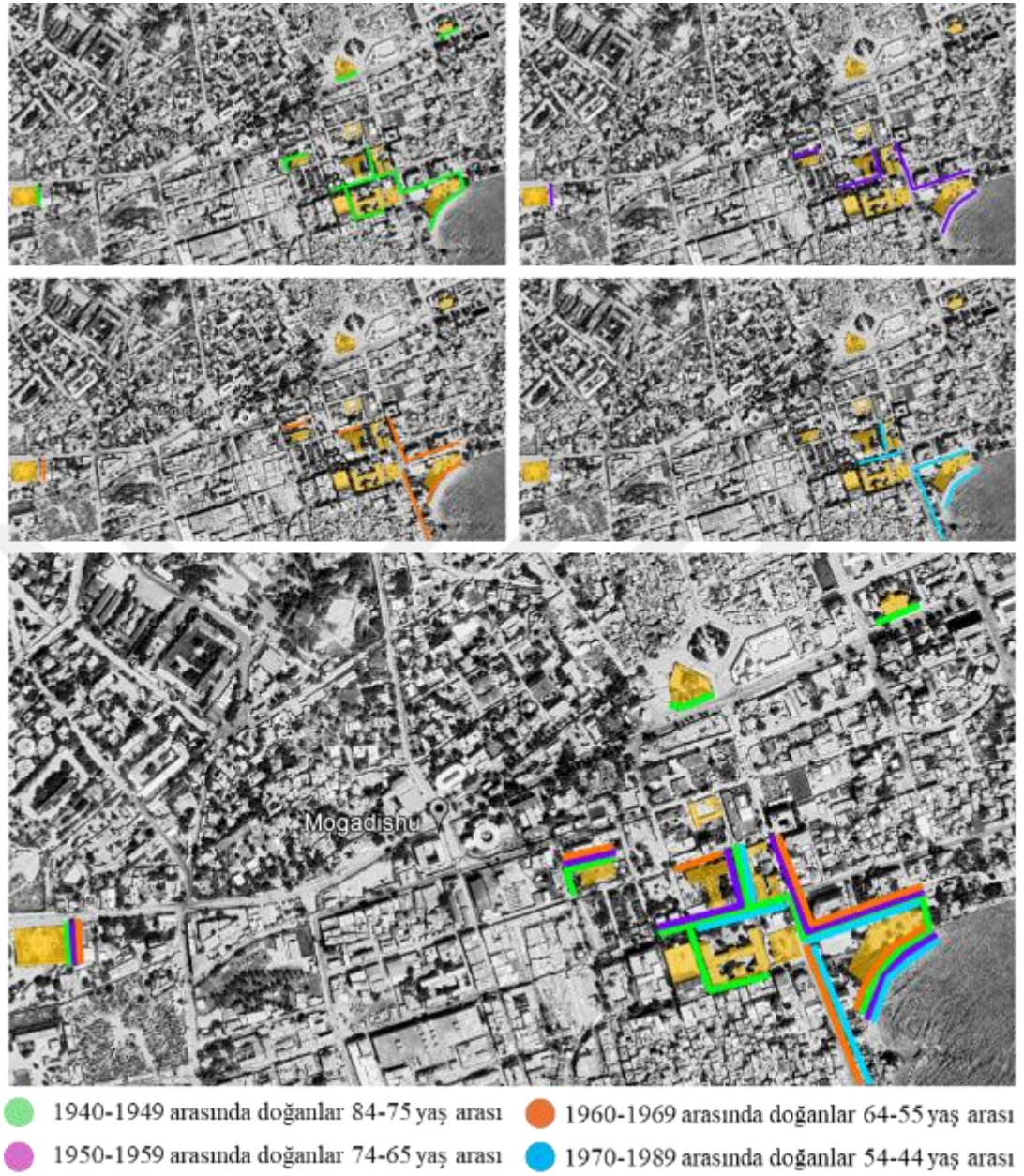
- 1940-1949 arasında doğanlar 84-75 yaş arası ● 1960-1969 arasında doğanlar 64-55 yaş arası
● 1950-1959 arasında doğanlar 74-65 yaş arası ● 1970-1989 arasında doğanlar 54-44 yaş arası

Şekil 4.9: Lynch'in kentsel imge öğelerinden "düğüm noktaları" işaretlenmektedir.

Kaynak: Google harita üzerinden yazar tarafından hazırlanmıştır.

Bu tabloya göre. Düğüm noktaları, kent içinde farklı yolların ve hareketliliklerin kesiştiği, insanların toplandığı ve kent yaşamı açısından stratejik öneme sahip alanlardır. Şemada farklı renklerle gösterilen düğüm noktaları, görüşme yapılan bireylerin bu alanları nasıl algıladığını ve bu yapıların kentsel bellekte nasıl yer ettiğini

temsil etmektedir. Yeşil düğüm noktaları, en yaşlı grup olan 84-75 yaş ve üzeri bireylerin vurguladığı stratejik alanlardır. Bu gruptaki insanlar, sömürge döneminden kalan yapılar etrafında oluşan bu düğüm noktalarına özellikle tarihsel bir bağ kurmaktadır. Onlar için bu alanlar hem sosyal toplanma merkezleri hem de bağımsızlık mücadelesi sırasında kritik rol oynayan noktalar olarak görülmektedir. Yeşil düğüm noktaları, kent içindeki hareketliliğin en yoğun olduğu ve bu yaş grubunun hala aktif olarak kullandığı yerlerdir. Bu bireyler, bu noktaları tarihsel hafızanın merkezinde tutmakta ve günlük hayatlarında da bu bölgeleri kullanmaya devam etmektedir. Turuncu düğüm noktaları, 65-54 yaş grubunun kentsel algılarında önemli olan yerleri gösterir. Bu grup, daha modern ve işlevsel amaçlarla bu noktaları kullanır. Ancak bu bireyler için de düğüm noktaları, geçmişin izlerini taşır. Bu bölgelerdeki yapıların hala önemli kamusal işlevlere sahip olması, bu yaş grubunun düğüm noktalarına duyduğu ilgiyi artırmaktadır. Turuncu düğüm noktaları hem geçmişle bağ kuran hem de modern Mogadişu'nun günlük yaşamında stratejik işlevleri olan alanları temsil eder. Mor düğüm noktaları, 74-65 yaş grubu bireylerin algılarını yansıtır. Bu grup için düğüm noktaları, daha çok modern kentin sosyal ve ticari merkezleri olarak işlev görmektedir. Sömürge dönemine dair yapılarla daha zayıf bir bağ kuran bu grup, düğüm noktalarını işlevsellik temelinde kullanmakta ve tarihi değerlerinden ziyade modern kentsel bağlantıları açısından değerlendirmektedir. Bu grup için düğüm noktaları, geçmişten çok geleceğe yönelik bir işlev taşır. Mavi düğüm noktaları, 54-44 yaş altındaki genç bireylerin kent imgeleriyle bağlantılı olarak tanımladığı noktaları göstermektedir. Bu grup için düğüm noktaları, genellikle ticaret, modern eğlence ve sosyal etkinlikler ile ilişkilidir. Bu genç bireyler, düğüm noktalarını tarihsel değil, modern kent yaşamının merkezi olarak görmektedir. Her yaş grubu bu noktaları farklı biçimlerde algılasa da bu alanlar Mogadişu'nun kent belleği ve kentsel hareketliliği açısından önemli düğüm noktaları olmaya devam etmektedir.

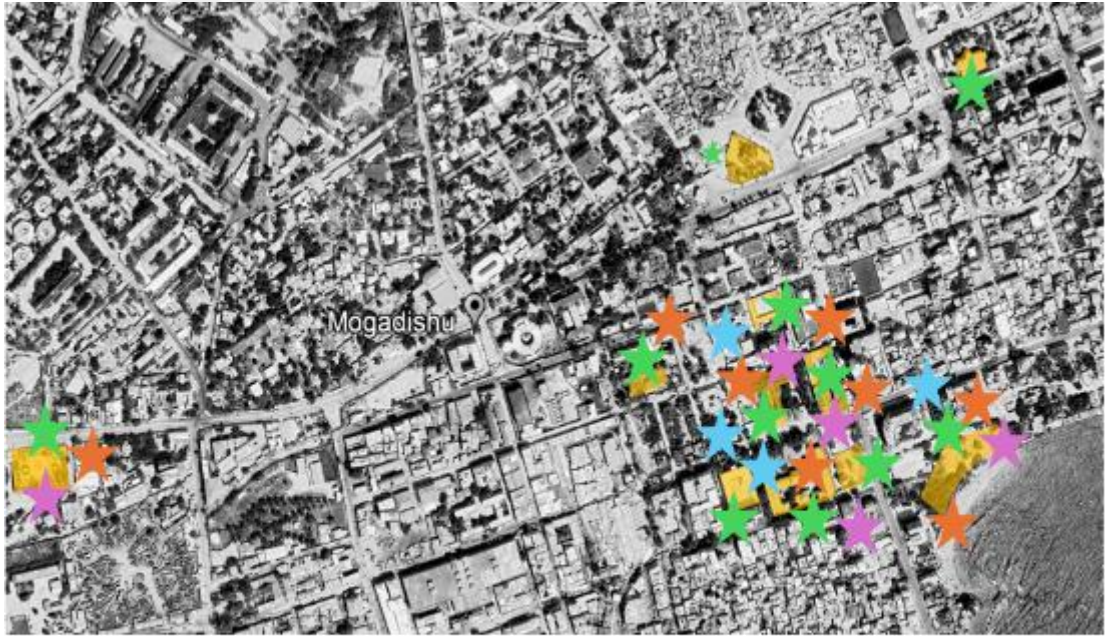

Şekil 4.10: Lynch'in kentsel imge öğelerinden "kenarlar" işaretlenmektedir.

Kaynak: Google harita üzerinden yazar tarafından hazırlanmıştır.

Mogadişu'daki İtalyan sömürge dönemi yapılarının kenarlar kavramı üzerinden, farklı yaş gruplarının kentsel algılarını ve bu yapıların etrafındaki sınırları nasıl tanımladıklarını incelemektedir. Kent imgelerinde "kenarlar", belirli bölgeleri veya mahalleleri ayıran, belirgin sınırlar oluşturan fiziksel ya da algısal çizgilerdir. Bu şema, farklı yaş gruplarının bu kenarlara nasıl yaklaştığını ve bu sınırların kentsel deneyimleri nasıl etkilediğini göstermektedir. Yeşil kenarlar, 84-75 yaş ve üzerindeki

bireylerin beyanlarına göre önemli kabul edilen sınırları temsil eder. Bu grup, sömürge dönemi yapılarına bağlı olarak bu kenarları sosyal ve tarihsel bağlamda tanımlamaktadır. Bu bireyler için bu kenarlar, tarihsel bölgeleri ve bağımsızlık mücadelesi sırasında önemli olan alanları belirginleştirir. Bu sınırlar, geçmişteki sosyal ayrımları ve kentsel yapıyı hatırlatan bölgeler olarak algılanır. Turuncu kenarlar, 64-55 yaş aralığındaki bireyler tarafından tanımlanan sınırları işaret eder. Bu grup, bu kenarları daha çok ticaret ve kentsel gelişim açısından görmektedir. Sömürge dönemine dair yapılar etrafındaki bu kenarlar, kentsel gelişimle iç içe geçmiş ve modern kentin sınırlarını belirleyen yapılar haline gelmiştir. Mor ve mavi kenarlar, 74-65 ile 54-44 yaş grubu algıladığı kentsel sınırları temsil eder. Bu gruplar için bu kenarlar, daha çok ticari faaliyetler, eğlence alanları veya modern gelişim bölgeleri olarak algılanmaktadır. Bu yaş grupları, tarihi sınırları daha az önemseyip modern kentsel yaşamın getirdiği yeni sınırlarla ilgilenirler.

- 1940-1949 arasında doğanlar 84-75 yaş arası
- 1960-1969 arasında doğanlar 64-55 yaş arası
- 1950-1959 arasında doğanlar 74-65 yaş arası
- 1970-1989 arasında doğanlar 54-44 yaş arası

Şekil 4.11: Lynch'in kentsel imge öğelerinden "nirengi noktaları" işaretlenmektedir.

Kaynak: Google harita üzerinden yazar tarafından hazırlanmıştır.

Bu şemaya göre, Mogadişu kentindeki nirengi noktaları kentsel mekanlarda insanların yön bulmasına yardımcı olan, dikkat çekici ve hafızada yer eden belirgin alanlardır. Şemada, farklı renklerle gösterilen yıldızlar, görüşme yapılan farklı yaş gruplarının Mogadişu'daki İtalyan sömürge dönemi yapıları etrafında tanımladığı nirengi noktalarını temsil etmektedir. Yeşil yıldızlar, 84-75 yaş ve üzerindeki bireylerin vurguladığı önemli nirengi noktalarını işaret eder. Bu yaş grubu için bu yapılar, kentin tarihsel ve kültürel kimliğini oluşturan ana nirengi noktalarıdır. Onlar için yapılar, bağımsızlık mücadelesi, sosyal toplanma mekanları ve tarihi hafıza açısından belirleyici rol oynar. Bu bireyler, yapıların etrafında oluşan kent imgelerini ve yön bulma noktalarını güçlü bir şekilde hatırlamaktadır. Turuncu yıldızlar, 64-55 yaş aralığındaki bireylerin kentsel yön bulma açısından önemli bulduğu alanları gösterir. Bu grup için yapılar, toplumsal ayrışma ve modernleşme süreçlerinin izlerini taşır. Bu noktalar hem geçmişe dair işaretler hem de modern kentin sosyal ve ticari merkezlerine dönüşmüştür. Mor ve mavi yıldızlar, 74-65 yaş ve 54-44 yaş arasındaki bireylerin kentsel imgelerinde yer alan nirengi noktalarını işaret etmektedir. Yapılan görüşmelere göre bu beş şema, Kevin Lynch'in kentsel imge öğeleri olan yollar, kenarlar, düğüm noktaları, nirengi noktaları ve bölgeler kavramlarını Mogadişu kentinde nasıl şekillendiğini ve farklı yaş gruplarının bu öğeleri nasıl algıladığını göstermektedir. Yollar şemasında, çeşitli yaş gruplarının kenti nasıl deneyimlediği ve hangi yolları daha sık kullandıkları vurgulanmaktadır. Kenarlar şemasında, sosyal ve politik ayrışmaların kentsel sınırlar olarak algılandığı görülmektedir. Düğüm noktaları, kentin sosyal ve ticari merkezleri etrafında farklı yaş gruplarının toplanma noktalarını göstermektedir. Nirengi noktaları, bireylerin kent içinde yönlerini bulmak ve hatırlamak için kullandıkları önemli yapıların yaş gruplarına göre nasıl değiştiğini sergilemektedir. Bölgeler, farklı yaş gruplarının kentsel mekanları nasıl tanımladığı ve bu bölgelerin tarihsel ve modern kentsel anlamlarını nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Diğer bir deyişle, bu şemalar, Lynch'in kentsel imge öğelerinin Mogadişu'daki kent deneyimini nasıl derinden etkilediğini göstermektedir.

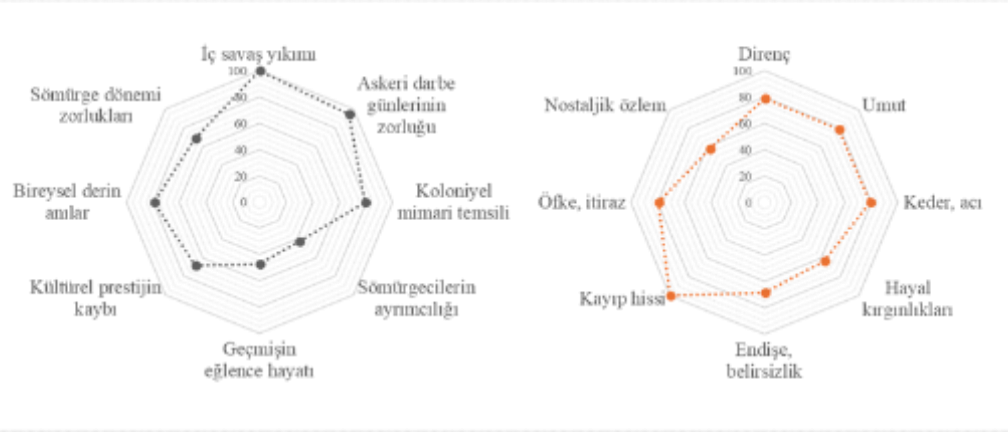
4.2 Verilerin Analizi Ve Bulguların Tartışılması

Yapılan alan çalışmasında yerinde gözlem ve görüşme yapılarak toplanan bilgilerin, taksonomisi, tablolaştırılması ve içerik çözümlemesinin yapılması ile ilgi çekici ve çalışmanın temel sorunsalına cevap olabilecek bulgulara erişmiştir. Buna göre Mogadişu'daki İtalyan sömürge dönemi yapıları, farklı yaş gruplarının algıları

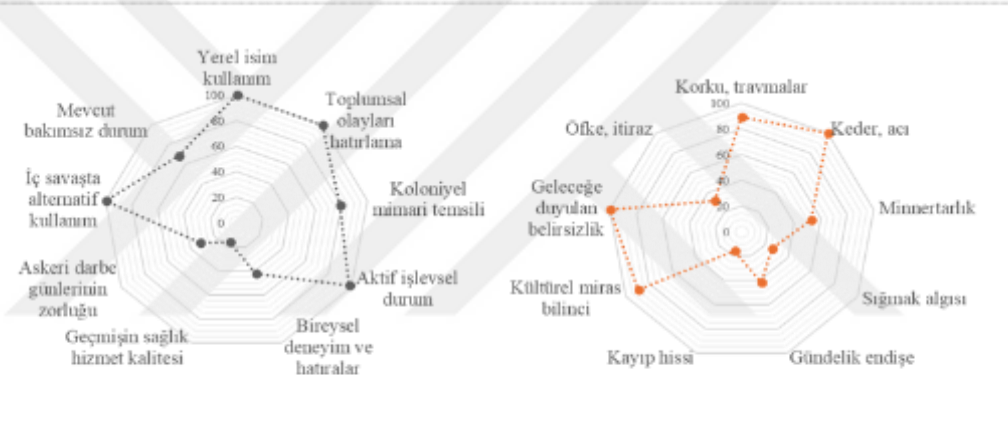
doğrultusunda Kevin Lynch'in kentsel imge öğeleri olan yollar, kenarlar, düğüm noktaları, nirengi noktaları ve bölgeler açısından farklı anlamlar taşımaktadır. İlk grup (84-75 yaş), bu yapıları tarihsel kimliğin ve bağımsızlık mücadelesinin birer sembolü olarak algılar. Onlar için bu yapılar ve çevresindeki yollar ve düğüm noktaları, sömürge döneminden kalma sosyal ve siyasi toplanma mekanlarıdır. Bu grupta, kentin kenarları sömürge dönemindeki sosyal ayrışmayı hatırlatmaktadır. İkinci grup (74-65 yaş), bu yapıları hem modernleşme hem de toplumsal ayrışma ile ilişkilendirir. Bu bireyler için yapılar hem nostaljik hem de kentin modern işlevsel merkezleri olarak önemlidir. Bu grupta, yapılar, düğüm noktaları ve nirengi noktaları olarak hala aktif bir işlev taşıyabilmektedir. Üçüncü grup (65-55 yaş arası) ise bu yapıları daha çok modern kent imgelerinin bir parçası olarak görür. Dördüncü grup (54-44 yaş arası) için ise, yollar ve kenarlar, daha çok ticari ve sosyal merkezleri ayırır ve bu yapılar geçmişin sembollerinden kısmen kayıtsızlık kalabilmektedir. Lynch'in öğeleri bağlamında, her yaş grubu bu yapılarla farklı bir ilişki kurar ve bu yapılar kentin belleğinde farklı şekillerde yer ettiği tespit edilmiştir. Diğer taraftan görüşme yapılarak toplanan bilgilerin Frekans analizleri, içerik analizine daha derin bakış açısı sağlar niteliktedir. Buna göre her bir yapı i.in katılımcıların görüşleri Radar Şema (Radar / Web Chart) üzerinde işaretlenerek çözümleme yapılmıştır.

Yüklenen anlam — Duygu durumu —

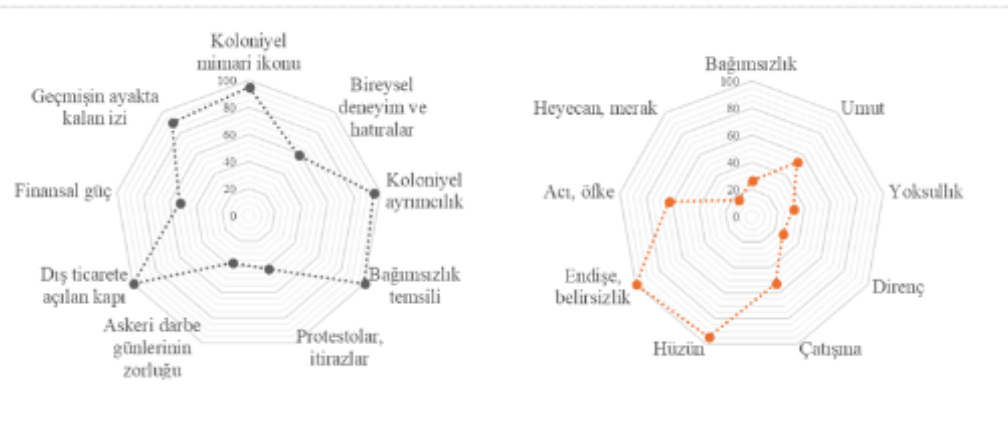
Çalışma noktası 1: Palazzo del Governatore Mogadiscio

Çalışma noktası 2: Ospedale de Martino

Çalışma noktası 3: Banca Nazionale Somala

Şekil 4.12: Çalışma noktaları 1-2-3 için Duygu durumu ve Yüklenen anlam şemaları

Çalışma noktası 1’de; iç savaş yıkımı ve askeri darbe günlerinin zorluğu en yüksek frekansa (%100 ve %95) sahipken, bu yapıların tarihsel bağlamda travmatik olaylarla güçlü bir şekilde ilişkilendirildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra, kolonyel mimari temsili ve bireysel derin anılar da yüksek frekansta belirtilmiştir, bu da yapıların sadece toplumsal hafızada değil, bireysel hafızalarda da önemli bir yere sahip olduğunu gösterir. Duygular açısından, kayıp hissi ve direnç en yüksek frekansa sahiptir, bu da yapıların geçmişte yaşanan kayıplara rağmen bir direnç duygusunu tetiklediğini gösterir. Aynı zamanda umut ve keder gibi duygular da yüksek oranda ifade edilmiştir, bu da katılımcıların karmaşık duygusal bir deneyim yaşadığını gösterir.

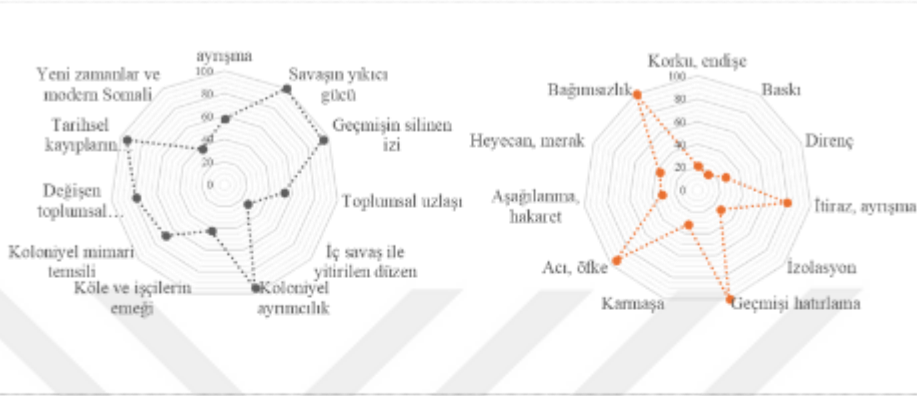
Çalışma noktası 2’ de, toplumsal olayların hatırlanması ve kolonyel mimari temsili gibi anlamların öne çıktığı yapıları göstermektedir. Bu yapılar, toplumsal hafızada daha fazla kültürel ve tarihsel bağlamla ilişkilendirilirken, duygular açısından korku, travmalar ve gündelik endişeler yüksek frekansta ifade edilmiştir. Bu durum, bu yapıların daha çok geçmişin travmatik etkilerini tetiklediğini ortaya koymaktadır.

Çalışma noktası 3’de ise kolonyel mimari ikon, bağımsızlık temsili ve finansal güç gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Bu yapılar, hem tarihsel hem de modern bağlamda önemli semboller olarak görülmektedir. Duygusal olarak, acı, öfke, endişe ve belirsizlik daha düşük frekansta ifade edilse de, bu yapıların hala negatif duygularla ilişkilendirildiği açıktır. Bununla birlikte, heyecan ve merak gibi pozitif duygular da bu yapılara karşı hissettiği görülmektedir.

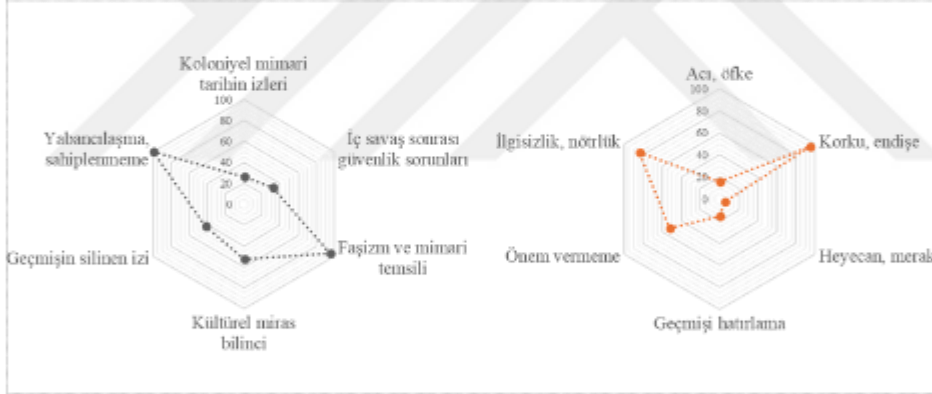
Karşılaştırmalı olarak bakıldığında, tüm yapıların hem tarihsel hem de kişisel bağlamda karmaşık duygular uyandırdığı ve katılımcıların bu yapılarla ilişkili hem olumlu hem de olumsuz duygular yaşadığı görülmektedir. Her yapının kendi özel tarihi ve sosyal anlamı olduğu için, bu farklı yapılar toplumun kolektif hafızasında farklı şekillerde yer edindiği söylenebilir.

Yüklenen anlam ——— Duygu durumu ———

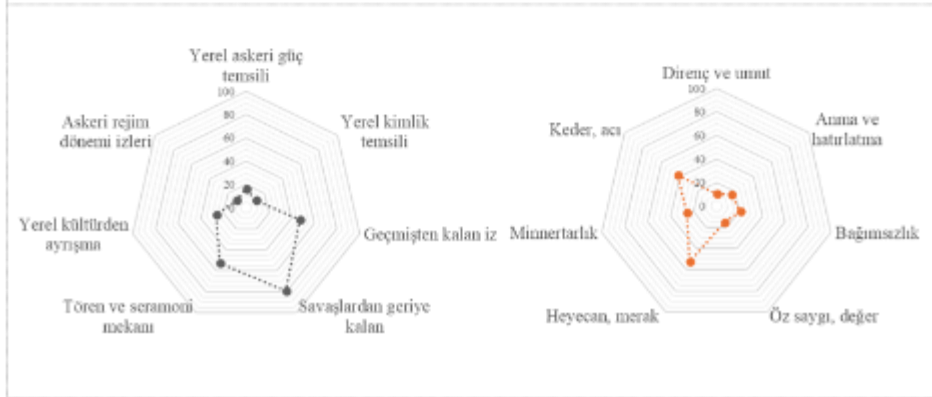
Çalışma noktası 4: Cattedrale di Mogadiscio

Çalışma noktası 5: Umberto di Savoy

Çalışma noktası 6: Monumento Ai Caduti

Şekil 4.13: Çalışma noktaları 4-5-6 için Duygu durumu ve Yüklenen anlam şemaları

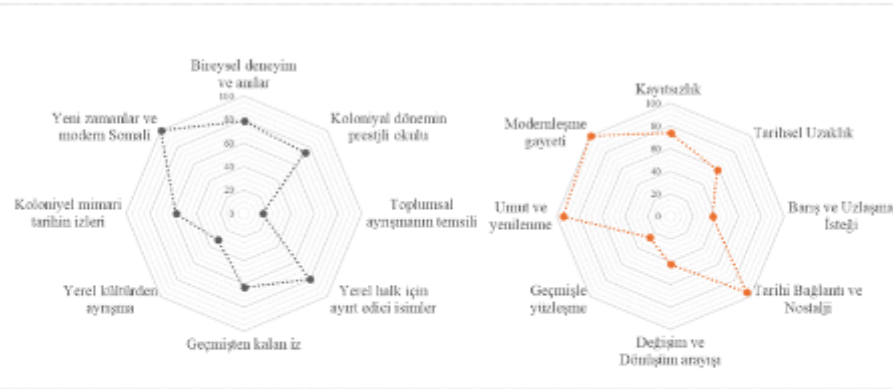
Çalışma noktası 4’de kolonyel mimari temsili ve tarihsel izler en yüksek frekansta (%100) vurgulanmıştır, bu da yapıların tarihsel anlamının halk arasında ne kadar yaygın olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, korku, endişe, bağımsızlık ve itiraz gibi duygular da oldukça yüksek frekanslarda ifade edilmiştir. Bu yapılar, toplumda güçlü bir tarihsel ve politik travmayı tetiklemektedir. Özellikle aşağılanma ve hakaret gibi olumsuz duygularla yapıların bağdaştırılması, yapıların geçmişte toplumsal hiyerarşi ve ayrımcılıkla ilişkilendirildiğini ortaya koymaktadır.

Çalışma noktası 5’te kolonyel mimari tarihinin izleri ve faşizm temsili yine öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, duygular açısından acı, öfke en yüksek frekansta (%100) görülmektedir. Bu durum, bu yapılarla ilgili kolonyal baskının halkta derin bir iz bıraktığını göstermektedir. Ancak, bazı katılımcılar heyecan ve merak gibi daha pozitif duygular da ifade etmiştir, bu da yapılarla olan ilişkilerde karmaşıklığı ortaya koymaktadır.

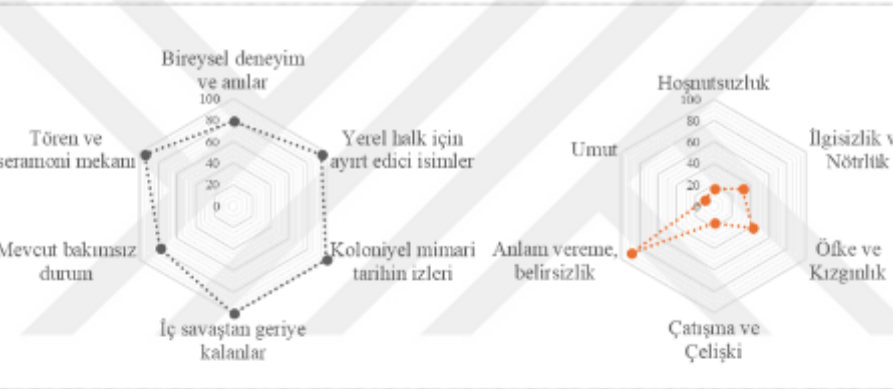
Çalışma noktası 5’de ise yerel askeri güç temsili ve geçmişin izleri en yüksek frekansta vurgulanmıştır. Bu yapılar, özellikle askeri rejim dönemleriyle ilişkilendirilmekte ve halk arasında güçlü bir sembolik değere sahiptir. Duygusal olarak, direnç ve umut gibi pozitif duygular, yapının halkta dirençli bir ruhu tetiklediğini ve aynı zamanda tarihsel bağlamda umut verdiğini göstermektedir.

Yüklenen anlam ——— Duygu durumu ———

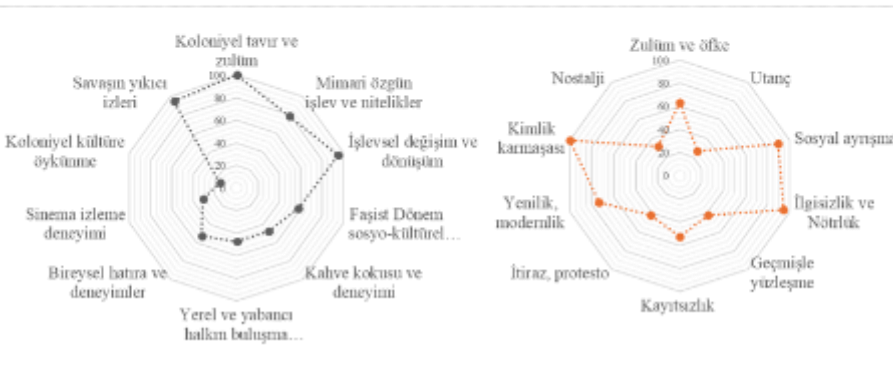
Çalışma noktası 7: Ginnasio-Liveo Emilio De Bono

Çalışma noktası 8: Il "Binocolo" di Mogadiscio

Çalışma noktası 9: Albergo Croce del Sud

Şekil 4.14: Çalışma noktaları 7-8-9 için Duygu durumu ve Yüklenen anlam şemaları

Çalışma noktası 6'da bireysel deneyim ve anılar, kolonyal dönemin prestijli okulu ve kolonyal mimari tarihin izleri en yüksek frekansta yer alıyor. Bu yapı, hem kolonyal

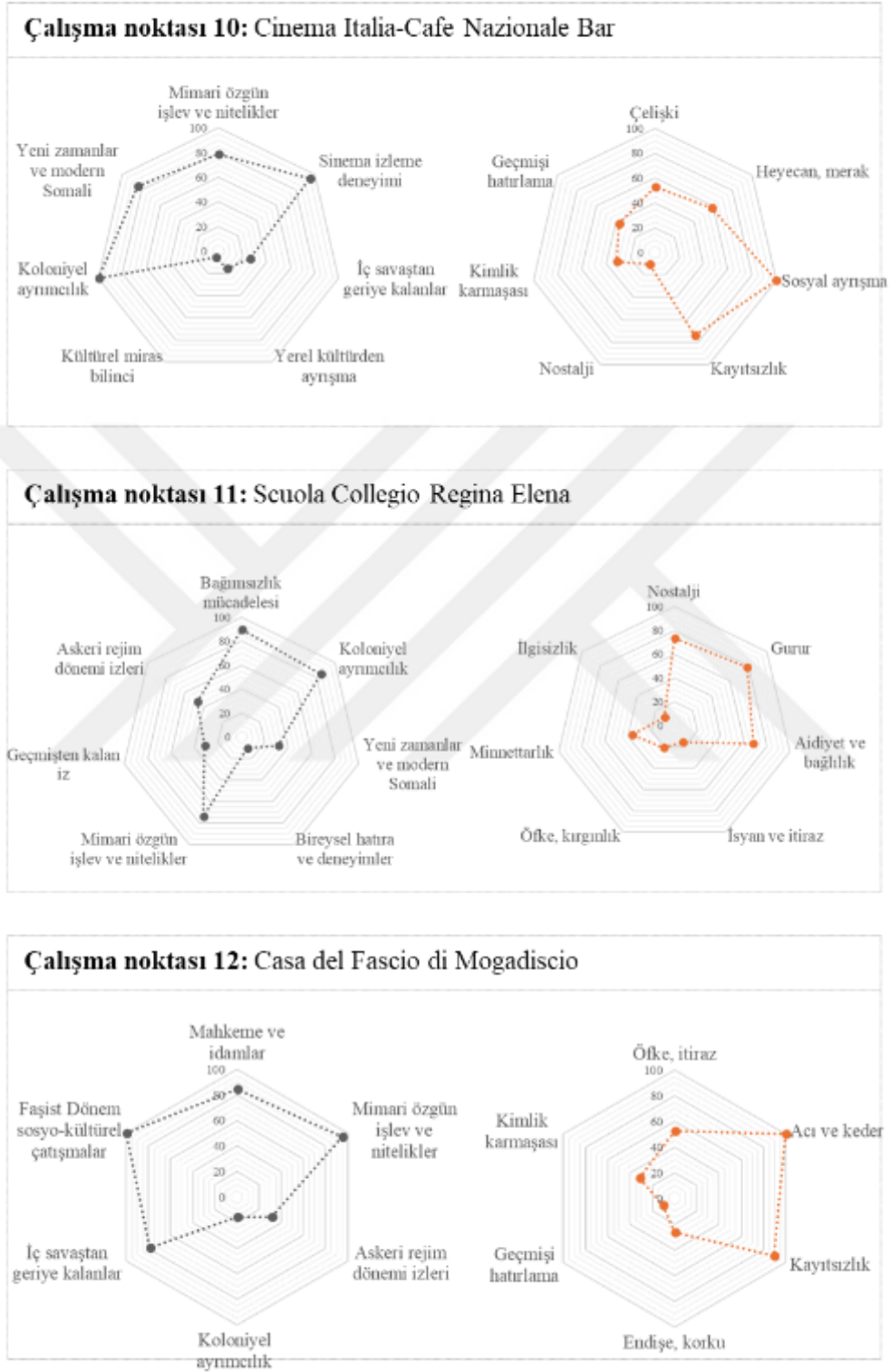
dönemin baskıcı geçmişini hatırlatıyor hem de bireysel hafızalarda nostaljik bir anı bırakmış görünüyor. Aynı zamanda, modernleşme ve toplumsal ayrışma temsili gibi kavramlar da ön plana çıkıyor, bu da yapının bir dönemin sembolü olduğunu gösteriyor. Duygusal açıdan, kayıtsızlık, tarihsel uzaklık ve barış ve uzlaşma isteği gibi daha pasif tepkilerin yanı sıra, tarihsel bağ ve nostalji gibi duygular da önemli yer tutuyor.

Çalışma noktası 7'de ise bireysel deneyimler ve anılar en yüksek frekansta vurgulanıyor, bu yapıların kişisel hafızalarda güçlü bir yer tuttuğunu gösteriyor. Ancak bu yapılar aynı zamanda mevcut bakımsız durum ve iç savaştan geriye kalanlar gibi daha olumsuz bağlamlarla da ilişkilendiriliyor. Duygusal olarak, hoşnutsuzluk ve çatışma ve çelişki en yüksek frekansta ifade edilmiş, bu da yapıların toplumda derin bir rahatsızlık ve çatışma hissi yarattığını gösteriyor. Umut gibi pozitif duygular ise daha düşük frekansta kalıyor, bu da yapıların genel olarak olumsuz bir duygusal mirasa sahip olduğunu ortaya koyuyor.

Çalışma noktası 8'de ise kolonyel tavır ve zulüm, faşist dönemin sosyo-kültürel çatışmaları ve sinema izleme deneyimi gibi çok çeşitli anlamlar öne çıkıyor. Bu yapı, kolonyal dönemin hem baskıcı yönlerini hem de sosyal ve kültürel yönlerini yansıtıyor. Sinema izleme deneyimi ve kahve kokusu ve deneyimi gibi kavramlar, yapının sadece politik değil, aynı zamanda sosyal bir anlam taşıdığını gösteriyor. Duygusal olarak ise zulüm ve öfke, sosyal ayrışma ve kayıtsızlık en yüksek frekansta ifade edilmiş, bu da yapının toplumda derin olumsuz izler bıraktığını ortaya koyuyor. Ancak, nostalji ve kimlik karmaşası gibi daha karmaşık ve olumlu duygular da görülüyor, bu da yapının kişisel hafızalarda olumlu ve olumsuz hisleri bir arada tetiklediğini gösteriyor.

Karşılaştırmalı olarak bakıldığında, bu üç yapı farklı sosyal ve tarihsel bağlamlarda yer alıyor. İlk yapı daha çok tarihsel bir sembol olarak hatırlanırken, ikinci yapı kişisel hafızalarda olumsuz bir iz bırakmış. Üçüncü yapı ise hem sosyal hem de bireysel hafızalarda daha karmaşık ve derin duygular uyandırıyor. Tüm yapılar, Mogadişu'nun tarihindeki travmatik olayları hatırlatırken, aynı zamanda bireylerde karmaşık duygusal tepkiler yaratmaktadır.

Yüklenen anlam ——— Duygu durumu ———

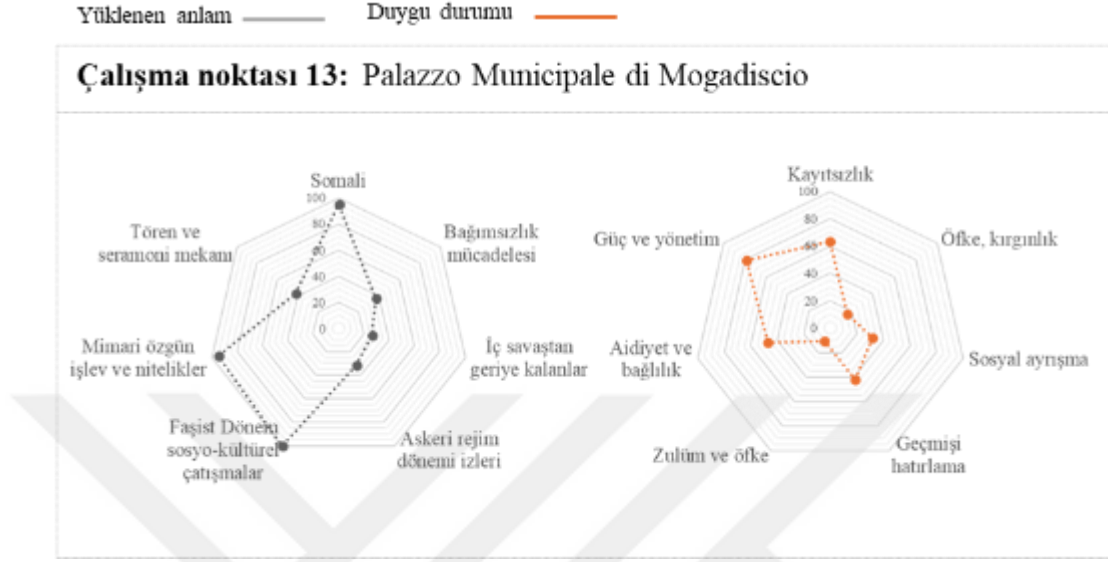

Şekil 4.15: Çalışma noktaları 10-11-12 için Duygu durumu ve Yüklenen anlam şemaları

Çalışma noktası 10 da, mimari özgün işlev ve nitelikler %100 ile en yüksek frekansta görülüyor. Bu, yapının mimari açıdan halk tarafından önemli bir sembol olarak görüldüğünü gösteriyor. Bununla birlikte, kolonyel ayrımcılık ve yerel kültürden ayrışma da önemli oranda vurgulanmış. Bu, yapının yerel halk için bir zamanlar sosyal ayrımcılığı ve dışlanmayı simgelediğini ifade ediyor. Duygusal açıdan, çelişki ve sosyal ayrışma en yüksek frekansta öne çıkmış olup, bu yapıların toplumsal yapıda hala bölünme ve çatışmayı temsil ettiğini gösteriyor. Aynı zamanda, kayıtsızlık ve nostalji de halkın bu yapılara karşı duygusal tepkilerinin karmaşık olduğunu ortaya koyuyor.

Çalışma noktası 11’de, bağımsızlık mücadelesi en yüksek frekansa (%100) sahiptir. Bu, yapının halkın özgürlük arayışında sembolik bir yer tuttuğunu gösteriyor. Aynı zamanda, kolonyel ayrımcılık ve askeri rejim dönemi izleri de önemli bir yer tutuyor, bu da yapının geçmişteki baskıcı rejimlerin izlerini taşıdığını ifade ediyor. Duygusal olarak, minnettarlık ve gurur gibi pozitif duygular öne çıkarken, öfke ve kızgınlık da önemli bir yer tutuyor. Bu, halkın hem olumlu hem de olumsuz duygularla bu yapıyı hatırladığını gösteriyor.

Çalışma noktası 12’de, nostalji %100 ile en yüksek frekansta ifade edilmiş. Bu da yapının geçmişle olan derin bağını ve halkın bu yapıya karşı nostaljik bir özlem duyduğunu gösteriyor. aidiyet ve bağlılık gibi duygular da önemli bir yer tutuyor, bu da yapının halkın kimlik hissiyle güçlü bir bağlantıya sahip olduğunu ifade ediyor. Diğer yandan, öfke ve kızgınlık da yüksek frekansta ifade edilmiş, bu da yapının bir yandan olumlu hislerle hatırlanırken bir yandan da geçmişteki zorlukları tetiklediğini gösteriyor.

Şekil 4.16: Çalışma noktaları 13 için Duygu durumu ve Yüklenen anlam şemaları

Çalışma noktası 13’de yapıya yüklenen anlama göre; , Somali %100 ile en yüksek frekansta ifade edilmiş olup, bu yapının Somali kimliği ve bağımsızlık mücadelesiyle güçlü bir şekilde ilişkilendirildiğini gösterir. Ayrıca tören ve seremoni mekanı ve bağımsızlık mücadelesi de yüksek frekanslarda vurgulanmış. Yapının halk tarafından tarihsel bir sembol ve milli kimlik açısından önemli bir alan olarak algılandığı açıkça görülmektedir. Faşist Dönem sosyo-kültürel çatışmalar ve askeri rejim dönemi izleri gibi negatif tarihsel olaylar da yapı ile bağlantılıdır. Yapının tetiklediği duygulara bakıldığında, kayıtsızlık %100 frekans ile en yüksek seviyede ifade edilmiş, bu da yapının halkın bir kısmı için artık anlamını yitirdiğini veya duygusal bağın zayıfladığını gösterir. Bununla birlikte, öfke ve kırgınlık, zulüm ve öfke gibi negatif duygular da yüksek frekansta öne çıkıyor. Ancak aidiyet ve bağlılık gibi pozitif duyguların da varlığı, yapının bazı insanlar için hala bir anlam taşıdığını ifade eder. Her iki grafik, yapının tarihsel ve sosyal önemini korusa da, duygusal bağların karmaşık ve büyük ölçüde olumsuz olduğunu göstermektedir.

Mogadişu’daki İtalyan sömürge dönemi yapılarının toplumsal hafıza üzerindeki etkileri, görüşme yapılan bireylerde tetiklediği duygular ve yapıya yüklenen anlamlar

üzerinden analiz edildiğinde, çok katmanlı bir tarihsel süreç ortaya çıkmaktadır. Yüklediğiniz son beş tabloya göre bu yapıların halkın hafızasında nasıl yer ettiği ve hangi duyguları tetiklediğini frekans analizleriyle değerlendirerek, genel bir karşılaştırma yapabiliriz. İlk olarak, bağımsızlık mücadelesi birçok yapı için en yüksek frekanslarda ifade edilmiştir. Özellikle bu yapılar, halkın özgürlük ve bağımsızlık arayışında sembol haline gelmiştir. Bağımsızlık mücadelesi %100 ile öne çıkarken, bu yapıların sadece mimari veya tarihi bir unsur olarak değil, aynı zamanda Somali halkının kendi kimliğini bulma ve sömürgecilik karşısında direnişin bir parçası olarak görüldüğünü gösterir. Bu, toplumsal hafızanın bu yapılar üzerinden yeniden inşa edilmesinde kilit bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte, yapılar faşist dönemin sosyo-kültürel çatışmaları ve askeri rejim dönemi izleri gibi olumsuz tarihsel olaylarla da yüksek oranda ilişkilendirilmiştir. Bu bağlamda, halkın büyük bir kısmı için bu yapılar, geçmişin travmatik izlerini hatırlatmaktadır. Faşist dönem ve askeri rejim gibi kavramlar, sömürge döneminin baskıcı ve ayrımcı politikalarını işaret eder ve halkta genellikle öfke, kızgınlık ve zulüm duygularını tetikler. Bu duygular, yapının sembolik değeriyle birleştiğinde, bu yapılarla olan ilişkilerin halkın tarihsel travmalarını sürekli hatırlatan unsurlar olarak toplumsal hafızada kalıcı bir yer ettiğini gösterir. Diğer taraftan, bazı yapılar nostalji ve aidiyet gibi daha pozitif duygularla da ilişkilendirilmiştir. Örneğin, tören ve seremoni mekanı olarak kullanılan yapılar, halkın geçmişte bu mekanları sosyal ve kültürel etkinlikler için kullanmış olmasının bir sonucu olarak olumlu bir anı bırakmıştır. Ancak bu pozitif duygular, genellikle daha düşük frekansta ifade edilmiştir ve büyük oranda geçmişin acı deneyimleriyle gölgelenmiştir.

Duygusal açıdan kayıtsızlık da dikkat çekici bir şekilde öne çıkmaktadır. Bu, halkın bir kısmı için bu yapılarla olan bağın zayıfladığını veya anlamını yitirdiğini gösterir. Ancak bu kayıtsızlık, genellikle öfke, kızgınlık ve sosyal ayrışma gibi daha yoğun duygularla birlikte var olmuştur. Bu da toplumda yapılarla ilgili duygusal bağların, tarihsel travmalarla şekillendiğini ve günümüzde bazı bireylerde bu bağın kopmuş olabileceğini gösterir. Toplumsal hafıza açısından değerlendirildiğinde, bu yapılar iki yönlü bir etkiye sahiptir: Bir yandan halkın kimliğini, bağımsızlık mücadelesini ve direniş ruhunu sembolize ederken, diğer yandan sömürgecilik ve faşist dönemin baskıcı politikalarının acı anılarını sürekli yeniden canlandırmaktadır. Yapılar, toplumsal hafızada derin izler bırakmış ve halkın tarihiyle yüzleşmesine neden

olmuştur. Bu yüzleşme, çoğu zaman acı ve travma dolu olsa da, halkın kendi geçmişini ve bağımsızlık arayışını anlamlandırma sürecinde kritik bir rol oynamaktadır.

Sonuç olarak, Mogadişu'daki İtalyan sömürge dönemi yapıları, toplumsal hafızada hem direnişi hem de sömürgeciliğin baskısını simgeleyen çok boyutlu bir rol oynamaktadır. Yapılar, halkın hem geçmişle yüzleşmesini sağlamakta hem de bu yapılar üzerinden geleceğe dair toplumsal bir hafıza inşa etmektedir. Bu nedenle, yapılar Somali halkının kimliği ve tarihi açısından kritik bir öneme sahip olduğunu söyleyebiliriz.

SONUÇ

Mogadişu'da İtalyan sömürge döneminde gerçekleştirilen mimari müdahaleler, şehrin kentsel ve kültürel peyzajını dönüştürmüş ve bu süreç, şehrin toplumsal hafızası üzerinde kalıcı izler bırakmıştır. İtalyan sömürge döneminde Mogadişu'da inşa edilen yapılar, neoklasik ve İtalyan mimari tarzlarını yansıtmaktadır. Bu dönemin karakteristik özellikleri arasında büyük kamu binaları, dini yapılar, konutlar ve ticaret merkezleri bulunmaktadır. Özellikle Katedraller, Fişio Governo (belediye binası), Cafe Nazionale gibi yapılar, bu mimari tarzın önemli örnekleridir. Bu binalar, geniş meydanlar ve düzenli kentsel alanlarla birleşerek şehrin mekânsal organizasyonunu köklü bir şekilde değiştirmiştir. İtalyan sömürge dönemi yapıları, sadece fiziksel varlıklar olarak değil, aynı zamanda toplumsal dinamikleri ve kentsel işlevleri yansıtan önemli unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Bu yapılar, sömürge yönetimi tarafından modernleşme aracı olarak kullanılmış ve şehrin sosyal yapısında önemli değişikliklere yol açmıştır. Kamu binaları, dini yapılar ve sosyal mekanlar, yerel halk arasında sosyal hiyerarşiyi ve sömürgeci ile yerli arasındaki güç dengesini yansıtmaktadır. Bu yapılar, toplumsal hafızada fetih, direniş ve adaptasyon gibi dinamikleri somutlaştıran mekânlar olarak kalmıştır. Yerel halkla yapılan mülakatlar ve gözlemler, İtalyan sömürge dönemi yapılarının toplumsal hafızada derin izler bıraktığını göstermektedir. Bu izlere göre şu 5 çıkarım yapılabilir:

- (I) Tablolardan anlaşıldığı üzere, yaş gruplarına göre İtalyan sömürge dönemine ait binalara karşı farklı duygusal tepkiler ve bağlar kurulmuştur. 84-75 yaş üstü bireyler, bu yapılarla güçlü bir nostaljik bağ kurarken, genç bireylerde 54-44 yaş arası bireyler nispeten kayıtsızlık ve yabancılaşma ön plana çıkmaktadır. Bu farklılık, geçmişle yüzleşme ve hatırlama sürecinin her yaş grubunda farklı yaşandığını göstermektedir. Yaşlı bireyler için bu yapılar hem sömürge baskısının birer hatırası hem de bağımsızlık mücadelesinin sembolleri olarak görülmektedir. Sosyo-politik akış içinde farklı zamanlarda kenti deneyimleyen bireyler ise bu yapıları, tarihsel bir değer yerine modern kentsel yaşamın bir parçası olarak daha az anlamlandırdığı söylenebilir.
- (II) Tablolar, sömürge dönemine ait binaların, Mogadişu halkı tarafından bağımsızlık mücadelesinin simgeleri olarak değerlendirildiğini gösteriyor. Özellikle 1940-1960 yılları arasında doğan bireylerde bu binalar, direniş,

bağımsızlık ve siyasi mücadele ile ilişkilendirilmiştir. Bu yaş grupları, sömürge dönemini ve bağımsızlık mücadelesini bizzat yaşamış veya bu dönemin etkilerini doğrudan deneyimlemiş bireylerdir. Bu yapılar, onların gözünde sadece mimari yapılar değil, aynı zamanda birer kolektif direniş simgesi olarak yer etmiştir. Bu bulgu, kentin mimari dokusunun toplumsal hafıza üzerindeki derin etkilerini ve bu yapıların, halkın kimlik ve mücadele hafızasında nasıl bir yer tuttuğunu göstermektedir. Bağımsızlık mücadelesi, özellikle Mogadişu'daki toplumsal hafıza ve mimari arasındaki güçlü bir bağlantıyı işaret ettiğini söylemek mümkündür. Bu çıkarım, İtalyan sömürge dönemi yapılarının kentin toplumsal hafızasındaki yerinin, zamanla değişime uğradığını ve farklı kuşakların bu yapılarla farklı bir bağ kurduğunu göstermektedir. Özellikle 1960 yılı ve sonrası doğan bireyler bu yapılarla olan bağlarını daha çok modernleşme ve ticari işlev üzerinden kurduğunu görülmektedir.

- (III) Tablolarda dikkat çeken bir diğer çıkarım, 54-44 yaş arası yani 1960-1970 yılları arasında doğan bireyler için bu yapıların ticari ve sosyal işlevleri öne çıkmaktadır. Bu bireyler için sömürge dönemine ait binalar, kentte modernleşme süreçleri ile ilişkilendirilmiş ve bu yapıların geçmişten çok günümüz ticari hayatının bir parçası olarak algılandığı görülmüştür. Özellikle kamu binaları, ticaret merkezleri ve sosyal alanlar olarak kullanılan bu yapılar, gençler için günlük yaşamın bir parçası haline gelmiştir. Bu durum, 84-75 yaş arasındaki yaşlı bireylere kıyasla genç nesillerin bu yapılarla tarihsel bir bağdan ziyade, daha pragmatik ve işlevsel bir ilişki kurduklarını göstermektedir. Mogadişu'daki İtalyan dönemi yapıları, gençler için kentin ekonomik ve sosyal dönüşümünün bir yansıması olarak algılandığını söyleyebiliriz.
- (IV) Ayrıca, İtalyan sömürge dönemine ait yapıların kentteki nirengi noktaları olarak algılanma durumu dikkat çekmektedir. Özellikle, ileri yaş aralığındaki bireyler (60 yaş ve üzeri), bu yapıları şehirdeki yön bulma ve kentsel hafıza açısından önemli noktalar olarak tanımlamıştır. Onlar için bu yapılar, Mogadişu'nun değişen yüzünde hala birer sabit nokta ve kent imgelerinin belirleyicileri olarak değerlendirilmektedir. Ancak daha genç bireyler için bu yapılar, daha az yön bulma işlevine sahiptir. Bu durum,

kent imgelerinin nesiller arası farklılık gösterdiğini ve kentsel mekandaki belirleyici nirengi noktalarının genç nesil için değiştiğini işaret eder. Gençler için bu yapılar, artık kentin kılavuz noktaları olmaktan çok, günlük yaşamdaki işlevsellikleri ile değerlendirildiği dikkat çekicidir.

- (V) Araştırmada, öne çıkan bir durum ise sömürge dönemine ait binaların toplumsal hafıza içerisindeki kültürel prestij kaybını da ortaya koymaktadır. Özellikle orta yaş ve üzeri gruplarda, bu yapılar sömürge döneminin ayrımcı politikaları ile ilişkilendirilmiş ve kültürel baskının birer sembolü olarak algılanmıştır. Bu gruplar, sömürge döneminde bu yapıların sadece kolonyal yöneticilere veya elit kesimlere hizmet ettiğini vurgulayarak, bu yapılarla olan bağlarının baskıcı bir miras üzerine kurulduğunu belirtmiştir. 1960 ve sonrasında doğan bireyler için ise bu yapılar, sömürge döneminin ayrımcı politikalarından ziyade ticaret ve modernleşme süreçleri ile ilişkilendirilmiş ve geçmişin travmatik izlerinden uzak bir algıyla değerlendirilmiştir. Bu, yapıların tarihi anlamlarının nesiller arasında nasıl dönüştüğünü ve toplumsal hafızadaki yerlerinin nasıl farklılaştığı görülmüştür. Örneğin Katedral gibi dini yapılar, halkın belleğinde zorla çalıştırılan esirler ve toplumsal direnişin sembolleri olarak yer almaktadır. Fişio Governo ve Cafe Nazionale gibi sosyal mekanlar ise, sadece sömürge döneminin sosyal dinamiklerini değil, aynı zamanda yerel halkın günlük yaşamındaki önemli anıları da yansıtmaktadır. Bu yapılar, Mogadişu'nun sosyo-kültürel dokusunun ayrılmaz bir parçası haline gelmiş ve toplumsal hafızada önemli yer tutmaktadır.

Etnografik görüşmeler ve sözlü mülakatlar, yerel halkın bu yapılarla ilişkilendirdiği anıları, duyguları ve anlatıları derinlemesine ele alarak, sömürge dönemi mimarilerinin günümüz Mogadişu'sunun kimlik inşasındaki rolünü aydınlatmaktadır. Yapılan mülakatlar, bu yapıların yerel topluluklar için sadece tarihi ve estetik bir öneme sahip olmadığını, aynı zamanda toplumsal hafızanın canlı unsurları olarak da önem taşıdığını göstermektedir. Yerel halk bu yapıları, sömürgecilik, direniş, adaptasyon ve kimlik gibi kavramlarla ilişkilendirerek, sömürge mirasının şehir ve sakinleri üzerindeki etkilerini somutlaştırmaktadır. Mimariler, fiziksel varlıklarının ötesinde, Mogadişu'nun tarihine, kimliğine ve kültürel mirasına dair önemli bilgiler sunarken,

aynı zamanda bu yapılar, şehrin toplumsal hafızasının somut yansımaları olarak işlev görmekte ve toplumsal hafıza ve kimliğin yeniden inşasında temel unsurlar olarak ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda, İtalyan sömürge dönemi mimarisi, Mogadişu'nun kentsel ve kültürel mirasının sürdürülebilirliği açısından korunması gereken bir değer haline gelmektedir. Bu yapıların korunması ve restorasyonu, sadece tarihi yapıları muhafaza etmekle kalmaz, aynı zamanda Mogadişu'nun toplumsal hafızasını ve kültürel kimliğini de güçlendirir. Bu, yerel halkın geçmişle olan bağlarını yeniden kurmasına ve bu tarihi mirası yeni nesillere aktarmasına olanak tanır. Dolayısıyla, İtalyan sömürge dönemi mimarisi, Mogadişu'nun hem tarihini hem de geleceğini şekillendiren kritik bir kuvvet olarak kabul edilmelidir.

Sonuç olarak, bu çalışma, Mogadişu'da İtalyan sömürge dönemi mimarisinin sadece fiziksel bir miras oluşturmadığını, aynı zamanda şehrin sosyal ve kültürel dokusunu şekillendiren ve günümüzde de etkisini sürdüren derin bir kültürel ve tarihsel etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır. Ortaya konan bu beş çıkarım ile, Mogadişu'daki İtalyan sömürge dönemi yapılarının toplumsal hafızada nasıl derin bir yer tuttuğunu ve bu yapıların farklı yaş grupları tarafından nasıl algılandığını ortaya koymaktadır. Sömürge dönemi yapıları, yaşlı nesiller için nostaljik, tarihsel ve sosyal hafıza açısından önemli bir yere sahipken, genç nesiller bu yapıları daha çok işlevsel ve modern kentin bir parçası olarak algılamaktadır. Bu farklılık, Mogadişu'daki kentsel mimarinin toplumsal bellekteki yerinin nasıl dönüştüğünü ve geçmişin mirasının nasıl yeniden yorumlandığını göstermektedir. İtalyan sömürge dönemi binaları, Mogadişu'nun kent kimliğinin bir parçası olmaya devam etse de, her yaş grubunun bu yapılarla kurduğu ilişki farklıdır. Bu yapılar, Mogadişu'nun kentsel belleğinde bir yandan bağımsızlık mücadelesini yansıtan simgeler olarak korunurken, bir yandan da modernleşme sürecinin bir parçası haline gelmiştir. Bu durum, kentin geçmişi ve geleceği arasındaki bağın nasıl kurulduğunu ve kentsel imgelerin zamanla nasıl evrildiğini anlamamıza yardımcı olma potansiyeli taşıması nedeni ile önem taşımaktadır. Bu nedenle bu tez çalışması ile ortaya konan araştırmanın, benzer tarihsel ve kültürel bağlamlara sahip diğer şehirler için de önemli dersler ve uygulamalar sunabileceği açıktır. Bu çalışma, kentsel planlama, miras koruma ve kültür politikaları bağlamında geniş kapsamlı etkileri ve uygulamaları olan bir katkı sağlama önemine sahiptir.

KAYNAKÇA

- Ahmed, M. A. (2023). *Mogadishu's Vanishing Heritage - Horn Heritage | Digital Museum*.
<https://www.hornheritage.org/mogadishus-vanishing-heritage/>
- Aid to the Church in Need - Religious Freedom in the Majority Islamic Countries. 1998 Report.* (t.y.). Geliş tarihi 01 Nisan 2024, gönderen
https://web.archive.org/web/20060823135507/https://alleanzacattolica.org/acs/acs_english/report_98/somalia.htm
- Ali, R., & Cross, A. (2014). *Mogadishu lost moderns*. Mosaic Rooms.
- Alpers, E. (1983). Muqdisho in the Nineteenth Century: A Regional Perspective. *Journal of African History*.
https://www.academia.edu/2630324/Muqdisho_in_the_Nineteenth_Century_A_Regional_Perspective
- Alpozzi, A. (2018). *Una banca per l'Impero. Quando l'Italia aveva un'idea di futuro | L'ITALIA COLONIALE*. <https://italiacoloniale.com/2018/01/31/una-banca-per-limpero-quando-litalia-aveva-unidea-di-futuro/>
- Alpozzi, A. (2016). *Viaggio nella Somalia italiana : la visita del Principe Umberto di Savoia nelle fotografie ritrovate di Carlo Pedrini*. ECLETTICA EDIZIONI.
https://books.google.com/books/about/Viaggio_nella_Somalia_italiana.html?hl=tr&id=5scGkAEACAAJ
- Alpozzi, A. (2017). Mogadiscio. L'albergo Croce de Sud |. *L'ITALIA COLONIALE*.
<https://italiacoloniale.com/2017/11/22/mogadiscio-lalbergo-croce-de-sud/>
- Anderson, S. (2020). Failed state (s): Mogadishu and the making of a post-colony. *The Routledge Companion to Italian Fascist Architecture*, , 167-178.
<https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780429328435-15/failed-state-sean-anderson>
- Anderson, S. S. (2006). Modernità and interiorità in colonial Asmara. *Italian Studies*, 61(2), 233-250. <https://doi.org/10.1179/007516306X142960>
- Arecchi, A. (1984). *City profile: Mogadishu*.
<https://arcadia.sba.uniroma3.it/handle/2307/4695>

- Assmann, A. (2008). Transformations between History and Memory. *Social Research: An International Quarterly*, 75(1), 49-72. <https://doi.org/10.1353/SOR.2008.0038>
- Atkinson, D. (2005). Constructing Italian Africa: Geography and Geopolitics. *Italian Colonialism*, 15-26. https://doi.org/10.1007/978-1-4039-8158-5_2
- Bakshi, A. (2014). Urban Form and Memory Discourses: Spatial Practices in Contested Cities. *Journal of Urban Design*, 19(2), 189-210. <https://doi.org/10.1080/13574809.2013.854696>
- Bilsel, C. (2017). Architecture and the Social Frameworks of Memory: A Postscript to Maurice Halbwachs' "Collective Memory". *Iconarp International J. of Architecture and Planning*, 5(1), 01-09. <https://doi.org/10.15320/ICONARP.2017.14>
- Boyer, M. (1994). *The city of collective memory: its historical imagery and architectural entertainments*. https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=c19GrhVBV90C&oi=fnd&pg=PP11&dq=Boyer+M+C,+1996+The+City+of+Collective+Memory:+Its+Historical+Imagery+and+Architectural+Entertainments&ots=GY6DqXXHP_&sig=4rvlde_4ejyhXjL9mFr4u4A7dc
- Britannica*. (2024). <https://www.britannica.com/biography/Emilio-De-Bono>
- Cangöz, B. (2005). Geçmişten günümüze belleği açıklamaya yönelik yaklaşımlara kısa bir bakış. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 22(1). <https://dergipark.org.tr/pub/huefd/issue/41201/502484>
- Cassanelli, L. (2016). *The shaping of Somali society: reconstructing the history of a pastoral people, 1600-1900*. [https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=YVlIrEAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR5&dq=Cassanelli,+L.+\(1982\)+The+Shaping+of+Somali+Society:+Reconstructing+the+History+of+a+Pastoral+People&ots=-nCXL_b_aF&sig=MfCB8QIRX9N0o_GMbvBzxxdW7C0](https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=YVlIrEAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR5&dq=Cassanelli,+L.+(1982)+The+Shaping+of+Somali+Society:+Reconstructing+the+History+of+a+Pastoral+People&ots=-nCXL_b_aF&sig=MfCB8QIRX9N0o_GMbvBzxxdW7C0)
- Chittick, N. (1982). Mediaeval Mogadishu. *Paideuma*, 28(1982), 45-62. <https://www.jstor.org/stable/41409873>
- Clark, M. (1996). *Modern Italy, 1871-1995*. İçinde *cir.nii.ac.jp* (2nd edition). Longman.
- De Vecchi di Val Cismon, C. M. (1935). *ORIZZONTI D IMPERO. Cinque anni in Somalia*. Mondadori.

- Demissie, F. (2012). *Colonial architecture and urbanism in Africa: Intertwined and contested histories*.
[https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=uwewUdsdQx8C&oi=fnd&pg=PR9&dq=Demissie,+F.+\(2012\)+%E2%80%98Colonial+Architecture+and+Urbanism+in+Africa:+An+Introduction%E2%80%99&ots=-LpyCzJJe0&sig=PQqomPZA1wvNrqo2oTfVIUvNfZI](https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=uwewUdsdQx8C&oi=fnd&pg=PR9&dq=Demissie,+F.+(2012)+%E2%80%98Colonial+Architecture+and+Urbanism+in+Africa:+An+Introduction%E2%80%99&ots=-LpyCzJJe0&sig=PQqomPZA1wvNrqo2oTfVIUvNfZI)
- Downing, Frances. (2000). *Remembrance and the design of place*. 187.
- Eker, C., & Aktaş, Ö. (2023). Kentsel Bellek Unsurları Olarak Görsel İletişim Öğeleri. *dergipark.org.tr*, 16(3), 1983-1998. <https://doi.org/10.35674/kent.1292344>
- Eraydın, Z. (2016). Kentsel markalaşma stratejilerinin kent belleği ve kent imgesi üzerine etkileri: Ankara örneği. *dergipark.org.trZ ERAYDINİdealkent, 2016•dergipark.org.tr*, 20, 830-855. <https://dergipark.org.tr/en/pub/idealkent/issue/36856/420013>
- Fried, M. (2017). Grieving for a Lost Home. *People and Buildings*, 229-248. <https://doi.org/10.4324/9781315126197-20/GRIEVING-LOST-HOME-MARC-FRIED>
- Fuller, M. (1996). Wherever you go, there you are: Fascist plans for the colonial city of Addis Ababa and the colonizing suburb of EUR'42. *journals.sagepub.comM FullerJournal of contemporary history, 1996•journals.sagepub.com*, 31(2), 397-418. <https://doi.org/10.1177/002200949603100209>
- Fuller, M. (2007). *Moderns Abroad Architecture Cities and Italian Imperialism*. https://www.academia.edu/47228857/Moderns_Abroad_Architecture_Cities_and_Italian_Imperialism
- Fuller, M. (2011). Italy's Colonial Futures: Colonial Inertia and Postcolonial Capital in Asmara. *California Italian Studies*, 2(1). <https://doi.org/10.5070/C321009014>
- Guadagni, M. M. (1979). *Somali land law: agricultural land from tribal tenure and colonial administration to socialist reform* [Doctoral dissertation, Universty of London]. <https://www.proquest.com/docview/2005233629/85AF9EFE2B9749CBPQ/1?accountid=210906&sourcetype=Dissertations%20&%20Theses>
- Herscher, A., room, A. R.-G., & 2000, undefined. (2000). Monument and crime: The destruction of historic architecture in Kosovo. *direct.mit.eduA Herscher, A*

- RiedlmayerGrey room, 2000•direct.mit.edu, 1, 108-122.
<https://doi.org/10.1162/152638100750173083/688208/152638100750173083.pdf>
- Kapil, İ. (2016). *The Cinema in Mogadiscio | Iris sans frontières*.
<https://irissansfrontieres.wordpress.com/2012/10/11/the-cinema-in-mogadiscio/>
- Kaya, A. T. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Zihinsel Haritalarında Kentin İmajı: Düzce Örneği: Üniversite Öğrencilerinin Zihinsel Haritalarında Kentin İmajı: Düzce Örneği. *tasarimkuram.comAT KayaTasarim+ Kuram, 2019•tasarimkuram.com*, 165-178.
<https://doi.org/10.14744/tasarimkuram.2019.82787>
- Lewis, I. M. (1988). *A modern history of Somalia : nation and state in the Horn of Africa*. 297.
- Lynch, K. (1960). The Image of the City. İçinde *Image of the City*. MIT PRESS.
https://books.google.com/books/about/The_Image_of_the_City.html?id=_pHRPWsSpAgC
- Marchal, R. (2006). Resilience of a city at war: territoriality, civil order and economic exchange in Mogadishu. *SpringerR MarchalAfrican Urban Economies: Viability, Vitality or Vitiation?, 2006•Springer*. https://doi.org/10.1057/9780230523012_9
- McLaren, B. L. (2008). Casa mediterranea, casa araba and primitivism in the writings of Carlo Enrico Rava. *The Journal of Architecture, 13*(4), 453-467.
<https://doi.org/10.1080/13602360802327745>
- Njoh, A. J. (2008). Colonial Philosophies, Urban Space, and Racial Segregation in British and French Colonial Africa. *Journal of Black Studies, 38*(4), 579-599.
- Nuzzaci, A. (2015). URBAN PLANNING IN SUB-SAHARAN AFRICA- ARCHİTECTURE AND TOWN PLANNING İN İTALİAN EAST AFRİCA DURİNG THE YEARS OF THE EMPIRE (1936-1941). İçinde C. Nunes Silva (Ed.), *books.google.comA NuzzaciUrban Planning in Sub-Saharan Africa: Colonial and Post-Colonial, 2015•books.google.com* (First). Routledge .
[https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=riLICQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA129&dq=Nuzzaci,+A.+\(2015\)+%E2%80%98Architecture+and+Town+Planning+in+Italian+East+Africa+during+the+Years+of+the+Empire&ots=MvFta87ull&sig=il0dnstxDa0Snu_QfoCQnJZdVcQ](https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=riLICQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA129&dq=Nuzzaci,+A.+(2015)+%E2%80%98Architecture+and+Town+Planning+in+Italian+East+Africa+during+the+Years+of+the+Empire&ots=MvFta87ull&sig=il0dnstxDa0Snu_QfoCQnJZdVcQ)

- Peter, D. L. (2012). *Milk and Peace, Drought and War: Somali Culture, Society, and Politics*.
<https://www.jstor.org/stable/23267181>
- Puzo, W. (1972). *Mogadishu, Somalia: geographic aspects of its evolution, population, functions and morphology*.
<https://search.proquest.com/openview/924bfe80777e3d4ef6e62be3bb9066bf/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750&diss=y>
- Ramchurn, R. (2014). Mogadishu's Modernist heritage. *architectsjournal.co.uk*.
<https://www.architectsjournal.co.uk/news/mogadishus-modernist-heritage>
- Rapoport, A. (1993). *Human Aspects of Urban Form: Towards a Man Environment Approach to Urban Form and Design: Amazon.co.uk: Rapoport, Amos: 9780080242804: Books*. 442.
https://books.google.com/books/about/Human_Aspects_of_Urban_Form.html?id=rh_aPPwAACAAJ
- Santoianni, V. (2008). *Il Razionalismo nelle colonie italiane 1928-1943. La «nuova architettura» delle Terre d'Oltremare*. <https://doi.org/10.6092/UNINA/FEDOA/1881>
- Silva, C. N. (2020). Architecture and Town Planning in Italian East Africa During the Years of the Empire (1936–1941) Anna Nuzzaci. *Urban Planning in Sub-Saharan Africa*, 151-166. <https://doi.org/10.4324/9781315797311-15/ARCHITECTURE-TOWN-PLANNING-ITALIAN-EAST-AFRICA-YEARS-EMPIRE-1936>
- Strangio, D. (2011). *The reasons for underdevelopment: the case of decolonisation in Somaliland*.
https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=e6cFIzBEHBMC&oi=fnd&pg=PR3&dq=The+Reasons+for+Underdevelopment:+The+Case+of+Decolonisation+in+Somaliland&ots=G2uXK8QbnI&sig=mxfl_Gmjy2MCvV8zRuOUh05CITc
- Strazza, M. (2012). Faccetta nera dell'Abissinia. Madame e meticci dopo la conquista dell'Etiopia. *cab.unime.it*, 1(2). <https://doi.org/10.6092/2240-7715/2012.2.116-133>
- Türkoglu, handan D. (2002). Kentsel imge: İstanbul'dan bulgular. *itüdergisi/a mimarlık, planlama, tasarım*, 1(1.09.2002).
http://itudergi.itu.edu.tr/index.php/itudergisi_a/article/view/984
- Vidler, A. (1978). *The scenes of the street: Transformations in ideal and reality, 1750-1871*. MIT Press.

- Yates, F. (1966). *The Art of Memory*.
<http://www.ir.harambeeuniversity.edu.et/bitstream/handle/123456789/1300/The%20Art%20of%20Memory%20-%20Vol%203%20-%20Frances%20Yates%20-%20201966.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Aldo Rossi. (1982). *The Architecture of the City* (P. Eisenman (ed.)). MIT Press; New Ed basım.
- Andreas Huyssen. (2003). *Present Pasts: Urban Palimpsests and the Politics of Memory*. Stanford University Press.
- Assmann, A., Conrad, S., Daase, C., Celermajer, D., Moses, A. D., Jelin, E., Molden, B., Assmann, J., Lim, J.-H., Bolton, G., Muzurovic, N., Sobral, A., & Assmann, C. (2010). Memory in a global age: discourses, practices and trajectories. *Distribution*.
- Bertarelli, L. V. (1929). *Possedimenti e colonie. Isole Egee, Tripolitania, Cirenaica, Eritrea, Somalia* (pp. 650–689). Touring Club Italiano.
- Bodnar, J., Nora, P., Goldhammer, A., & Kritzman, L. D. (2000). Pierre Nora, National Memory, and Democracy: A Review. *The Journal of American History*. <https://doi.org/10.2307/2675281>
- BRUNO ROSSI. (2011). MEMORIE DELLA SOMALIA. In *ARRIVO A MOGADISCIO* (pp. 101–110).
- Cepparulo, S. (2022). Benedetto Croce and Italian Literature. *Language and Text*. <https://doi.org/10.17759/langt.2022090403>
- FUENTE COBO, I. (2015). Somalia (I): Radiografía De Un Estado Frágil. De La Colonización Al Islamismo (I). *Instituto Español de Estudios Estratégicos*.
- HOEHNE, M. V. (2010). Understanding Somalia and Somaliland: culture, history and society by Ioan M. Lewis London: Hurst and Company, 2008. Pp. 139, £16.99 (pbk). *The Journal of Modern African Studies*. <https://doi.org/10.1017/s0022278x10000145>
- Kapteijns, L. (2012). Clan cleansing in Somalia: The ruinous legacy of 1991. In *Clan Cleansing in Somalia: The Ruinous Legacy of 1991*. <https://doi.org/10.14321/nortafirstud.14.1.0157>

- Maurice Halbwachs. (1992). *On Collective Memory* (L. A. Coser (ed.); 1st ed.).
Heritage of Sociology Series.
- Medugno, M. (2018). A CONTESTED SPATIALITY: THE REPRESENTATION
OF MOGADISHU IN SOMALI ANGLOPHONE AND ITALIAN
LITERATURE. In *Italian Studies in Southern Africa*.
- Migliorati, L. (2015). Maurice halbwachs: Classical sociology after the classics.
Italian Sociological Review. <https://doi.org/10.13136/isr.v5i2.99>
- Pessina, S. (2004). *Architettura coloniale in Somalia (Memorie di missione : Libia,
Terra Santa, Somalia)* (P. PORRATI (ed.); 3rd.). Merate: G.
- Punter, J. (1988). Post-Modernism. *Planning Practice & Research*.
<https://doi.org/10.1080/02697458808722694>
- Velicu, A. (2012). Cultural memory between the national and the transnational.
Journal of Aesthetics and Culture. <https://doi.org/10.3402/jac.v3i0.7246>

EKLER

EK1

Yapılan görüşmelerin ses kayıt dökümü transkript ektedir:

Çalışma noktası 1: Palazzo del Governatore

1. *“İtalyan valisinin ofis binasıydı orası. Sömürge yönetimin teşekkülünün bu yapıda olmasının yanında Mogadişu'nun idaresini yapan belediye rolünü de oynamıştır. Bu binanın inşa edilme tarihi hakkında net bilgi sahibi değilim ama sömürge dönemin ilk başlarında olmuştur diye tahmin ediyorum. Siyad Barre'nin gelmesiyle -yani askeri rejimin - birlikte vali binası yıkılmıştır yerine de otel inşa edilmiştir. Bu binanın dolaylı olarak yaptığı Mogadişu belediye hizmetlerini de kilisenin yanında bulunan şu anki belediye binasına taşıdılar. Yeni inşa edilen binaya Otel Urubu adı verildi ve iç savaşla birlikte yok olan yapılardan biridir” *****

2. *“Mogadişu'ya geldiğim zaman otel Urubo açılışı yapılıyordu. Sömürge döneme ait ve daha önce var olan yapıyı göremedim ve tarihi hakkında bilgiye sahip değilim... Mogadişu'ya 70'lerin başında geldim. O zaman Otelin açılışına denk geldim. Yapı olarak yeni tarzda yapılmıştı. Beyaz cephesi vardı ve çok camlı pencereler vardı. Diğer yandan asansörleri olan ilk yapılardan olduğu için insanlar bu yeni teknolojiye bakmaya ve denemeye gelirdi. Şengâni semtindeki sahilin yanında olmasından dolayı insanların ilgi odağında olduğunu hatırlıyorum...1969 yılında yönetimi ele geçiren askeri rejim ülkeyi idare edebilmek maksadıyla kolluk güçlerinin yanında eğlenceyi de bir araç olarak kullanmışlardı. Bu dönemde gençleri siyasetten uzak tutmak ve eğlenceyle meşgul etmek için açılan bir düzine eğlence mekânlarından biriydi Urubo Oteli. Bu otelde eğlencenin sınırı yoktu. Hatta Somali halkında tabu olan içki ve khat gibi sarhoş edici maddelerin kullanımına müsaade edilmişti...*

Uruba Otelinde düzenlenen eğlenceler ve şarkı söyleyen ünlü müzik gruplarının aynı zamanda devlet radyosunda da gün boyunca yayını ve reklamı yapılırdı...

Askeri rejimin yıkımından ve iç savaşın başlamasından önce Uruba Oteli eğlenceden daha çok bir değiş-tokuş yeri ve pazar faaliyeti görüyordu. Bu dönemde rejim bilimsel sosyalizmi uygulamaya koyduğu için ülkeye gelen petrol, şeker ve günlük kullanıma ihtiyaç duyulan gerekçeler devletin malı haline getirilip karneyle alınırdı. Karneleri yeterli gelmeyen insanlar Uruba Oteline gelip restoran ve kafesinde oturan devlet

çalışanlarına para karşılığında karnelerini satın alırdı... Gittikçe istikrarın sekteye uğradığı dönemde ise Urba Oteli boş kalmaya ve uğranılmamaya başlandı. Bu durum şarkılar ve tiyatro sergilerine de yansımıştı...Urubo Oteli'nin yanında bir de müze vardı. Yapı olarak farklıydı hatırladığım kadarıyla. Saçak tarzı merkez bankasına benliyordu.”***

3.“Öncelikle Urubo Oteli o zamanda çalıştığım devleti inşaat kurumu tarafından yapılmıştı. Hatırladığım kadarıyla orada İtalyan vali kalmıyordu. Mogadişu belediyesi binası vardı. Aynı zamanda sağlık bakanlığının kullandığını hatırlıyorum. 1967 yılında okula kaydolurken orada aşı olmuşum. Urubo Otel ve daha önceki belediye binasının renkleri beyazdı. Onu iyi hatırlıyorum. Bence İtalyanların genelde Mogadişu da kullandıkları renk beyazdı ve bağımsızlıktan sonra da bu renk yapılarda kullanılmaya devam etti. Zevk olarak bence İtalyanların Mogadişuya bıraktıkları iyi şeylerden biriydi. Maalesef merkezi devlet yıkıldıktan sonra farklı renkler ortaya çıkmıştır. Sarı pembe gibi aşırı uçta, tuhaf aynı zamanda da şehre yakışmayan renkler kullanılmaya başlanmıştı. Konum olarak sahilin kenarında olmasının yanında eski milli müzenin yanındaydı. Bu müze sömürge dönemi öncesi Umman valisinin kullandığı Sayid Sarayının konumundaydı.”****

4.“Urubo Oteli çevredeki yapılara göre yüksek bir yapıydı eğer yanılmıyorsam. Altı kat kadar vardı. Denize bakan bir yerdeydi. Dışarda geniş park yeri vardı. Altında da yine park yeri vardı İki tane restoran vardı. Restoran da gece olduğu zaman içki ve şarap servisi yapılırdı. Gece kulübünde eğlenceler düzenlenir, müzik grupları gelirdi. Müzik gruplarının buraya uğramasının yanında buranın da kendi müzik grubu vardı. Grubun adı “Kooxda İftin” müzik grubuydu. Bahsettiğim bu zamanlar 1984-86 yılları aralığında olması lazım. Genelde gece saat 22:00’da giderdim. Benimle akran olan arkadaşlarım da genelde o saatlerde gelirlerdi.” ***

6.“Otelin inşaat halini hatırlıyorum. Daha önceki durumunu bilmiyorum. Hatıramda bu otelin yanında müze vardı, yapı olarak o vardı, o zaman otel Uruba inşaat halindeydi büyük ihtimalle buradaki yapı askeri rejim tarafından yok edilmiştir. Mimari tarz olarak eski tarzda yapılmıştır, biraz İtalyan tarzda etkisi vardı ama biraz da Arap mimarisinin etkisi vardı diyebilirim. Bence Al Uruba isminin verilmesi mimari tarzda olarak Arap mimarisi tarzında olmasında kaynaklanıyordu. Pencereler,

çatısındaki süslemeler hep bir Arap mimari etkisini taşıyordu, hatırladığım kadarıyla.”***

8.” Askeri rejim döneminden önce bir yapı vardı ve yıkılmıştı, yerine çok güzel Arap bina tarzında bina inşa edildi. Ben arkadaşlarımla akşamları giderdim bazen. Manzarası güzeldi, denize bakıyordu, yabancı turistler de gelirdi buraya, onlara anlayamazdık tabi, dil engeli vardı.”***

9. “Evet bu otel inşa edilmeden önce bir eskiden kalma bir bina vardı. Eğer yanlış hatırlamıyorsam mahkeme olarak kullanılırdı. Bu mahkeme evlilik ve boşanma işlemlerini görüyordu, belediye binası da olabilirdi. Hemen yanında halk arasında Sayid Barqaş sarayı diye tanınan bir saray vardı daha sonra müzeye dönüştürülmüştür. Otel binası yapıldıktan sonra sahilde eski yapıya göre daha az yer kaldı. Yani Al Urubo oteli daha çok yer kaplıyordu. Yapı beyaz ve 4-5 kat yüksekliği vardı, dışardan bakıldığı zaman güzel görünürdü tabi. Bu yapının en iyi tarafı sahile olan bağlantısıydı. Bu bölge konum olarak Şengaini bölgesinin sahil şeridini oluşturuyordu” ***

10. “Urubo Oteli'nin olduğu yerde daha önce İtalya valisinin binası vardı. Saray, hemen sahilin kenarındaydı ve çok büyük yer kaplayan bir binaydı. Cephesinde kemerli pencereler ve boşluklar vardı. Çatı katının üstünde süslemeler vardı bu Mogadişu'nun eski binaların ait bir özellikti. Yanlış hatırlamıyorsam vali binası iki kattan oluşuyordu. Eski Vali Binası, yıkımından önce Mogadişu belediyesi kullanıyordu. Turizm bakanlığı bu yeri, otel yapmak üzere yıktı.”***

11. “Bu otel inşa edilmeden önce burada halk arasında Sayid Barqaş sarayı olarak bilinen bina vardı. Bilgime göre İtalyan sömürge gelmeden önce burası Mogadişu'nu yerel yönetimi merkeziydi. Bu yönetim şekli Afrika sahillerini hükmeden Umman sultanlığına bağlıdır. Bu yakındaki bina ama otelin olduğu yer ve burada İtalyanların vali sarayı vardı, tarz olarak Avrupa mimarisi tarzındaydı. Daha sonra vali sarayı yerine inşa edilen Urubo Oteli de tarz olarak Arap mimarisine yakındı. Orayı tasarlayan mimarın adını hatırlıyorum. Dayim Muhammed Habib adında o dönem meşhur bir mimardı. Bugün bu binadan bir şey kalmadı hepsi yerle bir edildi.

Urubo oteli yapı olarak daha önce var olan yapıdan daha büyüktü ve daha ihtişamlıydı. Eski bina renk olarak roman mimari tarzında rengi biraz yumurta sarısına benzeyen açık sarı gibiydi. Otel Urubo'nun ise rengi tamamen beyazdı. Urubo

oteli denize bakan, yemek salonları, toplantı salonları ve eğlenme mekanları olan bir yerdi. Askeri rejim geldiği zaman yapıtlıkları inşaatlarda yerel mühendislere ve mimarlara yer vermiştir. Onların yaptıkları mimari ve inşaat daha önceden kalan İtalyan mimariden etkilenmişlerdir ama yine bir kimlik oluşturma çabasında girmişler, bunun sonucu da biraz Arap mimari tarzı etkisi ortaya çıkmıştır. Bu binanın bu ismi alması Arap mimarisinin etkisiyle beraber askerin rejimin kimlik arayışı sonucunda Arap ülkelere yakın olmak istemesiydi. Bu otele bu ismin verildiği tarihte Somali, Arap ligine alınmıştır, onun da bir kutlaması olabilir.”***

12. “Evet yaşlılar hatırlar, burada eskiden İtalyan yapımı bir binanın olduğunu. Daha çok askeri dönemi hatırlarım. Bu bölgede, o dönem Al-uruba oteli vardı. Bu yapının konum olarak Hamar Wayne ve Şengani mahalleleri arasında kalan bir yerde olduğunu söyleyebilirim. Sahilin yanında olması büyük avantajdı, insanlar eğlenmek için gelirdi. Kapladığı alan en büyüktü şehirde.

Evet bu binaya girdim eski döneminde, yani yıkımdan önce içinde meşhur “Sala Rosa” adında bir salon vardı. Burada birçok kez düğüne gitmişliğim var. Bu salon gençler arasında meşhurdu, çünkü gece olduğu zaman bir eğlenme yeri ve kulüp görevi görüyordu, meşhur müzik grupları burada çalarlardı.

Bina yüksekti kat olarak, büyük ihtimalle 4-5 kat vardı. Binanın önünde geniş bir park yeri ve bekleme için oturulabilen yeşil alanlar vardı. Yeşil alanlarda çiçekler ve hurma ağacına benzer ağaçlar vardı.”***

14. “Evet eski Urubo Otel... Ben savaş döneminde doğdum o nedenle harabe olarak gördüm buraları.”***

15. “Bu otelden önce burada İtalyan sömürge döneminden kalan bina vardı ve belediye olarak kullanılıyordu. Bu binada tapu işleri, aile ile ilgili hukuki işlemler ve kimlik alımları yapılırdı. Belediyeden önce ise İtalyan valisinin, sarayı ve ofisiydi. Mogadişu değil bütün somali'yi italyanlar adını koloniyi yöneten vali buradan kalıyordu. Eski bina, askeri rejim geldiği zaman yıkılmıştır ve yerine seyahat ve turizm işleri için Al-uruba oteli inşa etmiştir. Bu otel iç savaşta kaybolmuş ve yıkılmış binalardan biridir. Savaştan sonra bir ara Libya'nın Cumhurbaşkanı Kaddafi tekrar yapacaktı ama iktidardan düştü. Günümüzde iş adamlarının tekrar inşa edeceği konuşuluyor. Eski vali sarayı ve Al-uruba oteli, yapı olarak karşılaştırıldığında eski bina da az yer kaplıyordu. Geniş yeşillik alanları bulunmaktaydı. Sahiller ve şehirle

kurudugu ilişki daha sağlamdı. Al-uruba otelinin yapısı ise daha fazla yer kaplıyordu. Yapının işlevi dolayısıyla yeşil alan azdı ve park yeri daha fazlaydı çünkü modern zamanda ulaşım otobil ağırlık olduğu için bu durumu göz önünde bulundurarak tasarım gerçekleştirilmiştir. Diğer önemli bir fark ise eski bina sömürge tarafından yapılan bir binaydı ama Al-uruba oteli Somali bir mimar tarafından tasarlanan bir anıttı. Otelin pencereleri, kapıları ve saçakları açık bir şekilde Arap mimarisi etkisinde olduğundan dolayı ismini Al-uruba oteli adı verilmiştir. Diğer bir sebep ise o dönem askeri rejim Arap ligine dahil olma girişimi başarılı olmuş ve Arap ligine kabul edilmişti. Bu sebeben de yapıya bu ismin verilmesin diğer bir sebeptir. Böylelikle bu olay, Arap dünyasına bir jestte bulunmak olarak yorumlanabilir.”***

17. “Bu otelin olduğu yerde daha önceki vali sarayı olduğunu ve vali buraya gelirken insanların onu sırtlarında taşıdıklarını duymuştum sömürge döneminde. Otel eğlence yeriydi, dans etme yerleri vardı, farklı farklı salonları vardı, dans etmek için ve kalite ve ücretleri farklıydı. Otelin yanında Sayid Barqaş denilen bir saray vardı. Benim yetiştiğim dönemde müzeydi.”****

18. “Bu otelin yerinde daha önce var olan bir binadan haberim olmadı. Ben gördüğüm zaman otel yerinde duruyordu. Bu otel o dönem gençlerin eğlenmek için gittiği yerlerin başını geliyordu. Somali’de ilk kez jazz müzik çalınan yerdir. Meşhur müzik grubu “İftin” bu müziği en çok çalan gruptu. Otel görsel olarak beyaz renkteydi ve pencereleri kemerliydi. Bina yıkıldı savaşta bir ara, Kaddafi inşa edecek diye bir söylem vardı şehirde ama o da artık yok. Şimdi harabe şeklinde duruyor.”***

19. “Uruba hoteli 1969’dan sonra inşa edilmiştir. Askeri dönemde yapılmıştır. Daha önceki durumunu hatırlamıyorum. Ama şuanda yıkık vaziyette” ***

20. “Evet şu an harabe halde belediye tarafında otopark olarak kullanılıyor. Eskiden eğlence yeri ve sahile bağlantısı vardı yine bir havuzu vardı. Eskiden burada vali sarayının olduğunu duydum ama benim otel öncesine belediye binası vardı.”***

Çalışma noktası 2: Ospedale de Martino

1. “İsbitale De Jakumo Di Martino” isimli meşhur bir hastanedir. Açılış tarihi olan 1928’den beri ayakta kalmıştır. İnsanlar arasında “İsbitaal Martini” olarak bilinmektedir. Konum olarak “Hamarwayne” mahallesinin sahil kenarındadır. Açılışı Prens Umberto De Savoi tarafından yapılmıştır” ***

2. “Bu hastane sahil kenarındaki Mogadişu Limanının yanında yer alıyor. Yapının eski döneme göre değişiminin az olması lazım. Biraz cephe tahrip olmuş ama yeniden sıva yaparak yenilemeye çalışmışlar.”***

3. “Bu hastanede 1976 yılında burnumdan ameliyat oldum... o zaman Çinliler işletiyordu. Çinli bir doktor burun ameliyatımı yapmıştı...eskiden İtalyanların işlettikleri yerler Çinlilerin eline geçmişti ... askeri rejim sosyalizme dayandığı için Çin, Rusya ve demir perde ülkeleriyle sağlam ilişkisi vardı. Bu ülkelerin inşaat, sağlık ve askeri alanlarda yardımı alınıyordu” ***

4. “Mogadişu'nun en büyük ve ilk hastanesiydi. Ondan sonra yapılan hastaneler Rapha, Lazaretti Hastaneleri vardır. Ama büyüklük olarak Martının Hastanesi kadar değillerdi. Lazaretti Hastanesi zührevi hastalıkların tedavi edildiği bir hastaneydi. Martını Hastanesi ücretsiz bir hastaneydi. Yoksul ve parası olmayan insanların tedavi için gittiği bir hastaneydi. Son olarak Rapha Hastanesi ücretli bir hastaneydi ve durumu iyi olanların gittiği bir hastaneydi. Rapha Hastanesi ücretli olduğu için diğerlerinden daha temizdi. Hizmet olarakta daha kaliteli bir hastaneydi. Martini Hastanesi bugüne kadar ulaşmayı başarmıştır. Diğer hastaneler tahribe uğramışlardır. Martının bir kısmı faal çalışıyor bir kısmı ise iç savaş döneminde yerel halk tarafından mesken edinmiş ve yaşanmaktadır.”***

6. “Bu hastane İtalyanlardan inşa edildiği gibi kaldı, bugün biraz bakımsız halde duruyor. Bu hastaneye çok gitmişimdir ve buradan bir akrabamız vefat etmişti. Hastanenin ismi İtalyan bir adamın adı olması lazım bence, ama kesin bir bilgi yok.”***

7. “Mogadişu'ya geldiğim dönem bu hastane ön planda ve faal durumda değildi. Bu hastaneyi o dönem 1977 Somali-Etiyopya arasında gerçekleşen savaşta yaralanan gazi askerlerin ve ailelerin kaldığı yer olarak hatırlarım. Yapı olarak eski bir hastane olan bu hastane birden fazla grup yapılardan meydana gelmekteydi ama asıl temel amacı anne ve çocuk hastanesi olması ve doğumdur.”***

9. “Evet eski bir hastanedir. Altmışlı yıllarda kadınların doğum yaptığı bir hastaneydi. Adını İtalyan bir adamdan almıştı galiba. Mogadişu İtalya'da dönemden kalma isimler vardı, onlardan biridir bence. Yapının neye benzediğini hatırlamıyorum ama yapı gruplardan oluştuğunu hatırlıyorum.”***

10. “Burada yabancı doktorlar gelirdi ve insanlar muayene olmak için sıraya girerdi hep”

11. “para vermeden muayene olabileceğimiz tek hastaneydi”

12. “Sahilin hemen kıyısındadır bu hastane. Konum olarak da şu anki limana yakındır. İçinde eski yapılar var bazılarının insanlar ev olarak kullanıyor ve yaşıyor.”***

13. “Birden fazla yapı vardı burada İtalyanlar tarafından inşa edilmiş. Şimdi yapılar dışardan görünmüyor duvarları yükseltilmiş durumda içerdeki yapılar çok bakımsız ve bir kısım hastane bir kısma da insanlar yerleşmiş durumda.”***

14. “Ben bu hastaneyi bir kere girdim. İçinde çok bölüm var ama en meşhuru ve en çok kullanılan kısımlar doğum ve zührevi hastalıklar bölümüdür.

Hastane görünüm olarak eski bir tarzda yapılmış ve eski döneme ait olduğu çok belli hatta biraz bakımsız kalmış bence.”***

15. “Eğer yanlış hatırlamıyorsam İtalyan sömürge valisi ismini taşıyor bu hastane. Bu hastanede “baangaaso” denilen bir kısım vardı, eskiden yaygın olan ayakta çıkan bir çıban vardı ve bu hastanede bu tarz hastalığa yakalanan insanların ayağı kesilirdi. Bu hastanede ayağı kesilen insanların çok olmasından dolayı halk arasında “baangaaso”da muayene olası bir beddua haline gelmişti. Bu hastanede ikinci dünya savaşı sırasında İngilizler Mogadişu’yu ele geçirmişler ve İtalyanları mağlup etmişlerdi, bunun sonucu bu hastane o dönem yaralanan İtalyan askerlerin tedavi gördüğü ana hastane durumundaydı. Yapı olarak bu hastane birden fazla yapı gurubundan oluşmaktaydı. Yapılar taştan yapılmış ama yerden yükseltilmiş durumdaydı. Yapıların önü biraz kiliseyi anımsatırdı, içeri girildiği zaman eskiden papaz büstleri ve tarihçeleri vardı maalesef bu büstler ve yazılar bugüne ulaşmamıştır, savaş döneminde kaybolmuştur.”

16. “Acil kısmı ve yataklı kısımları olan büyük bir hastaneydi. Askeri dönemde kardeşim ayaklarında bir sıkıntı olduğu için rahat yürüyemiyordu, o dönem bu hastane Çinliler tarafından yönetilmekteydi, kardeşimi oraya götürdük Çinli doktorlar ona Akupunktur yaptı kardeşim daha iyi oldu. Yöntem olarak yeni bir şeydi bu.”***

18. “Bir yapı grup vardı, eski tarzda binalar. Hatırladığım kadarıyla kadın hastalıkları kısmı vardı ve doğum hanesi vardı. Bu grup yapılar tarz olarak diğer İtalyanlar yapıları ile benzer şekildedeydi.”***

Çalışma noktası 3: Banca d'Italia

1. “Merkez bankasının oluşması bağımsızlıkla beraber gelmektedir. Hata bağımsızlıktan bir gün önce kurulmuştur. 30 Haziran 1960 kuruluş tarihi olarak geçer. Somaliler arasında “büyük zincirli banka” olarak meşhurdur.” ***

2. “Merkez bankasında birçok kez işim oldu ve içerisini girmişliğim var ama tarihi hakkında elle tutulur bir bilgi sahibi değilim diyebilirim...yeri Hamarwayne diyebilirim. Konumu tam olarak tarif etmeye çalışsam...iki kattan oluşan binanın önünde korkuluk olarak sarkan büyük zincirler vardı. Ondan dolayı halk arasında büyük zincirli banka diye bilinir...eğer yanlış hatırlamıyorsam İtalyanlardan kalan ana binaya ek binalar eklenmişti bağımsızlıktan sonra... Banka, önündeki maliye binası ve şahsa ait “Guriga Jirde Xuseen” Jirde Husayin evi İtalyan bir şirket tarafından inşa edilmişti. Normalde sıradan insanlar için bu sokakta “corso somali” mevcut olan bankaydı. Roma ve Banka Di Napoli gibi bankalardan iş yaparlardı. Merkez bankası daha çok devlet tarafından kullanılan bir bankaydı. Sıra dışı durumlar hariç sıradan insanlar işleme gelmezlerdi. Hatırladığım kadarıyla askeri rejimin son günlerinde karışıklıklar meydana gelmişti. İnsanlar rejimin baskısına dayanamayıp sık sık gösteriler düzenliyordu. O dönemde de bizim oto tamircisinde ulaştırma bakanıyla (Sosyalist partisi ve başkanlık sarayının araçlar kısmına bakan) anlaşmamız vardı. Arabalarına biz bakıyorduk ve ödemelerimizi çekle alırdık. Bankaya gider işlemimizi yapardık. Ama olayların en sık gerçekleştiği zamanda bir gün birden fazla araçta gösteriler sırasında hasar meydana gelmişti. Bize getirdiler. Bizde tamir ettik ve ödeme olarak çek yerine bir belgeyi ıslak imzalı bir şekilde merkez bankasına gönderdiler. Ben o gün içeriye ilk kez girdim. Merkez bankasının saçakları farklıydı. Urubo Oteli'nin yanında bulunan eski bir yapı vardı. Müzeydi orası. Ona çok benziyordu. Bana verilen ıslak imzalı kâğıtla beraber içeri girdim. Danışma ve güvenliğe verdim. Daha sonra birden fazla ofise gösterdiler. İmzanın doğruluğundan emin olduktan sonra üstünde yazan meblağı verdiler ve çıktım. İçerisi de dışarıya kadar moderndi. Ve cam mekanların olduğu bir binaydı. bazıları korunmuştur. Bunların başında Merkez Bankası (Bangiga Dhexe) gelir. Daha sonra Benadır Yerel Bölge Adliyesi (Maxkamadda Gobolka Banadır), Dış İşleri Bakanlığı (Wasaarrada Arimaha Dibadda), Mogadişu Polis Merkezi (commando polisiya) gelir. Rejimin yerine gelen örgütler bu yapıları karargah ve merkez olarak kullandıkları için zarar görmemiştir. Belki bir kısım kurum belgeleri kayıp olmuştur.”***

3. “Mogadişu’da eskiden 3 banka vardı. Bence Nazionale Somalo “Somali National Bank” devlet bankasıydı. Banca Di Roma ve Banca Di Napoli özel bankalardı. Bu bankaların hepsi Hamar Wayne semtinde Via Corso Somalo caddesinde yer alıyordu. Diğer bankalar korunamadı ve yıkıldı. Bugüne kadar Naziona Somali yada Somali Merkez Bankası binası ulaşabildi. Bu bankanın tarihçesine baktığımızda isminin farklı zamanlarda farklı isimlerle anıldığını görürüz. İnşa edildiği ilk zamanda Banca Da Italia daha sonra Banca Nazionale Somala daha sonra ise Somalice ismi olan Bangiga Dhexe Ee Somaliya yani Somali Merkez Bankası adını almıştır ve bugün bu isimle çalışmakta ve kullanmakta... Yine merkez bankasının yanında olan bir banka... özel bir durumunu hatırlamıyorum şimdi. Ama bu yapı mimari tarz olarak İtalyanların yaptıkları modern ve sade tarzdan biraz uzaktı... cephesinde süslemeler ve bezemelerin yanında saçak ve pencere tarzı olarak arap mimarisini anımsatıyordu.”***

4. “Benim zamanımda Banca Italia yoktu. Onun yerine Banca Nazionale Somala vardı. Bu banka devlet bankasıydı. Sıradan halkın burada işi yoktu. O yüzden benim de hiç işim olmadı. Halk diğer bankalarda işini hallerdi. Banca Di Roma ve Banca Di Napoli gibi bankalarla tabi. Ama banka hesabı açarken veya ihracat yaparken merkez bankasına yönlendirilirdi insanlar. Daha sonraki işlemler diğer bankalardan devam edebilirlerdi.”***

5. “hep yurduşına giden akrabalarımın gittiği bir bankaydı”

6. “Modern bir yapıydı. Bugün hala ayaktadır. Rengi beyazdı. İnsanlar arasında “büyük zincirli banka” diye bilinir. Daha geçen gün girdim sadece güvenlik için duvarlar var yoksa bir değişiklik yok yapıda. Gayet güzel bir şekilde korunmuştur.”***

7. “Bu bina İtalyanlar tarafından yapılmıştı ve binada bir değişim söz konusu değil, bugün aynı şekilde duruyor yerinde. Önünde büyük zincirler var, büyük ve biraz da sarkan zincirler... Burada bu binada bir işlemim yok ve buraya bir işim düşmedi, sadece önünden geçtim. Burayla olan hatıram buradan geliyor. Buradan işlem olarak devlet çalışanlarının seyahatleri için gerekli belgeleri aldıklarını hatırlıyorum. Sıradan işlemleri yani para yatırma ve çekme gibi işlemleri banka di roma veya banka di Napoli gibi bankalardan yapıyorlardı. Yani bu banka devletin kasasıydı aslında.”***

8. “eski dönemdeki nakit paraların üstünde resmi vardı. Buraya gelip görmeyen bile oradan aşınaydı bu bankaya”

9. “Konum olarak şehir merkezinde... İnsanlar arasında “büyük zincirli banka” diye bilinir. Bu bankanın hemen önünde Savoy oteli vardı ahşap bir oteldi, daha sonra Jirde Husayin diye tanılan bir iş adamı tarafından bir iş hanı yapılmıştı, bunlar geldi aklıma şimdi.”***

10. “Merkez bankası halk arasında “büyük zincirli banka” olarak bilinir. Bankanın hemen önünde kısa duvarların üstünde büyük zincir vardı. Devletin bir kurumu olmasına rağmen sıradan insanların işlemleri buradan yapılmıyordu. Bankanın meşhur olması fotoğraflarının o dönemde kullanılan paranın üzerinde olmasından kaynaklanıyor olabilir. Savaş döneminde zarar görmemiş ve sağlam bir şekilde bugüne ulaşmış durumdadır” ***

11. “Bizden önce vardı bu bina, İtalyanlar döneminde inşa edilmiştir. Yapı büyük ve kurumsal bir havası vardı. Zemin kat ve birinci kattan oluşuyor. Mimari tarzda bakıldığında faşist mimari tarzda olduğunu tahmin ediyorum.” ***

12. “Yapı olarak bu bina yüksek değildi. Önünde kısa bir duvar vardı ve bu duvar üstünde büyük zincirler sarkardı. Bundan dolayı insanlar arasında büyük zincirli banka diye bilinirdi.” ***

13. “Evet gayet modern bir binaydı. Şimdiki de aynı yani yıkılmadı ama güvenlik için çevresi epeyce değişmiş. Bariyerler ve yüksek duvarlarla dolu her tarafı. Eskiden açıktı her yeri.”***

14. “Konum olarak Otel Urubo 'ya yakın bir şeydir. İki katlı sade bir binadır. İtalyan döneminde inşa edildiğini duydum ama orijinal olarak duruyor.”***

15. “Bu banka İtalyanlar tarafından inşa edilmiştir. Sömürge döneminde ismi Banca D'italia olan bir bankaydı. Bu kurulan banka direkt İtalyan parası kullanıyordu. Bir dönem geçtikten sonra İtalyan sömürge yönetimi koloniye özel şiling adında para çıkarmaya başladı. Bağımsızlıktan sonra banka Somali merkez bankası olarak hizmet vermeye başladı.

Savaş döneminde yangınlar oldu ama yıkım söz konusu olmadı. Birkaç kez tadilat geçirdi ve günümüzde yine merkez bankası olarak hizmet vermektedir. Yönetim

kurulunda tüccarlar ve akademisyenler geçici üye olabiliyorlar. Ben de iki yıl bu geçici kurula üye oldum.

Bankada yapılan tamiratlar eski plana göre yapıldı. Mesela tekrar beyaz rengine boyandı, içerisinde olan ahşap merdiven tekrar ahşaptan yapıldı. Yapının ön cephesine sarkan büyük zincirler savaş döneminde çalınıp Kenya'nın Mombasa şehrinde satıldığı ortaya çıktı. Ben kurulda bulunduğumda zincirleri Mombasa'dan tekrar satın alıp getirtilerek yerine takmıştı. Bu detay önemliydi çünkü Mogadişu halkı tarafından bu banka "büyük zincirli banka" diye tanınırdı ve bu zincirlerin olmayışı bir eksiklikti ama bu eksiklik tamamlanmış oldu."****

16. "O dönemde Banka di Roma, Banka di Napoli gibi özel bankalar vardı, insanlar o bankalarda işlerini hallederlerdi. Merkez bankasına sadece hesap açmak için gidilirdi. Önünde sarkan zincirler vardı onu hatırlıyorum."****

17. "Dönemin en büyük bankasıydı"

18. "İtalyan döneminde yapıldığını biliyorum. Kapılar ve pencereleri kemerliydi. Binanın rengi beyazdı, binanın önünde birbirine bağlanan büyük zincirler vardı ondan dolayı insanlar arasında zincirli banka diye tanınmaktadır."****

19. "Bu banka sadece devletin kullandığı bankaydı normal insanlar giremezdi işi de olmazdı"

Çalışma noktası 4: Cattedrale di Mogadiscio

1. "Kilise binası ilk yapılardan biridir. Burayla ilgili pek bir hatıram yok. Sadece gayrimüslimlerin ibadet yeri olduğunu hatırlamaktayım."****

2. "Mogadişu Katedrali hakkında öldürülen rahibi hatırlıyorum...adı galiba alexdaner idi. Yanılmıyorsam...ha birde yapı olarak şehirdeki yapılardan çok farklıdır. Biraz koyu taşlardan yapılmıştır. Bundan dolayı görünümü eski bir yere benziyor...şimdi harabe olmuş olmasına rağmen yine eski kadim görünümünü koruyor bence... belediye binasının içinde kalmıştır şimdiki konumu... Eskiden konumu biraz yüksekti ve yanlardan merdivenlerle çıkılırdı...ibadet günlerinde zil sesi bütün Mogadişu'dan rahat bir şekilde duyulurdu... aramızda gavur ezanının zamanı geldi der şakalaşırdık...katedrale daha çok Avrupalılar gelirdi ibadet etmek için... yerli ve Hristiyan olmuş insanlar da vardı. Onlar gizlice arka kapılardan kiliseye girerlerdi... benim tanıdığım tüccar bir arkadaşım vardı. Hristiyan'dı ve katedrale gizli gizli

giderdi. Yerli insanların Hristiyanlığa inanmalarına hep kuşkuyla bakılırdı. Çünkü insanlar arasında kiliseye giden yerlilerin ya maddi menfaat elde etmek veya Avrupalılarla iletişime geçip Avrupa'ya gitmek için gittikleri bilinen bir olaydı. Katedralin başındaki papaz suikastından sonra insanlar arasında bunun failinin askeri rejim olduğunu düşünenler oldu. Sebebi ise Avrupalı devletler ve batıların askeri rejime desteklerinin kesilmesinden dolayı askeri rejimin papaz meselesiyle bir mesaj göndermiş olduklarını düşünüyorlardı”***

3. “Mogadişu da hatırladığım kadarıyla iki tane kilise vardı. Biri Katoliklerin gittiği Office Gouverne belediyenin önünde diğeri ise Protestanların gittiği bir kiliseydi. Bu kilise katoliklerin katedrali kadar ihtişamlı değildi ve bugüne ulaşmamıştır. Eğer yanılmıyorsam 1924 tarihinde inşa edildi. O dönemki sömürge yönetimi Somali'deki mevcut yerel sultanlıkları ortadan kaldırmıştı. Bu hamleyle beraber sultanlıkların yönettiği bölgelerden çok sayıda esir almıştı. Bu esirlerin büyük çoğunluğu ortadan kaldırılan Hobyoo Sultanlığında esir alınan askerlerdi. Katedral inşaatında zorla çalıştırılmışlardı. Katedral ile ilgili diğer hatıramda iç savaştan hemen önce oranın papazı olan Chovani suikaste uğramış ve öldürülmüştü. Ben o zaman 1980'lerin başında üniversiteye giderdim. Ders sırasında katedralin çan seslerini duyardım. Ben somali Milli Üniversinde öğrenciydim. O zaman üniversite katedrale yakın olmasada çan sesleri duyulurdu. İç savaşın başlaması ile düzen ortadan kalkmıştı. Aşırı uçtaki insanlar katedralin yıkımına başlamışlardı. Katedralin yüksek kulelerine patlayıcılar yerleştirip büyük hasar almasını sebep olmuşlardı. Katedralin doğusunda bir sokak vardı. Bu sokağın hemen yanında Cafe Nazionle binasının Hamar sineması vardı.”****

4. “Şehirde birden fazla kilise vardı. Yaklaşık 3 tane vardı bildiğim kadarıyla. İlk ve en büyüğü Cafe Nazionale'nin yanında bulunmaktadır. İkincisi fiyatın yanındaydı ismi de Sacracore diye hatırlıyorum. Bir diğeri de şimdiki Aden Adde Havalimanının yanında yer almaktaydı. Bağımsızlıktan hemen sonra bu kilise hastaneye dönüştürülmüştür...Katolik katedrali dediğim gibi en büyüktü. Hatta Doğu Afrika bölgesindeki en büyük katedral unvanını taşıyordu. İtalyanlar bu katedralla gurur duyarlardı. Bu katedrale ibadet için çok insan giderdi. Çok insan derken batılı ve Avrupalılar giderdi. Yerli ve hristiyan dinine geçmiş insanlarda biraz çekingenlik vardı. Bundan dolayı onlar alenen gitmezlerdi. Katedralin ya arka sokağından girerlerdi veya fiyat'ın yanında ki kiliseye gider ibadet ederlerdi. (Avukat Siyaad) Eğer yanlış hatırlamıyorsam Mogadişu katedraline bütün batılılar ve Avrupalılar

gitmiyordu. Onlardan sadece Katolik olanları giderdi. Katedralde ibadet ederlerdi ve düğün merasimleri ve kutlamalarını yaparlardı.”

5. “yerli veya mogadişulular buraya hiç girmezdi... sadece batılı ve beyaz insanlar girerdi... bütün onları dinleri tekmiydi bilmiyorum”

6. “Bu yapı Mogadişu’nun en yüksek binasıydı uzun zamandır. Kapsadığı yer de merkezi konumda ve geniş bir yerdi eskiden. Avrupai tarzda bir yapıydı kulelerinde akşama doğru çanlar çalardı onu da hatırlıyorum. Konum olarak Fişio Governo şimdiki belediye binasının hemen kuzeyindeki yerdi Katolik katedrali. Bu katedral Katolik İtalyanlar tarafında ibadet edilirdi ağırlıklı olarak. Somalili azınlıklar vardı Katolik Hristiyan olan. Onlarda Müslüman ağırlık bir toplumun baskından maruz kalmamak için gizli bir şekilde katedrale gitmekteydiler.”***

7. “Benim okuduğum okul olan Al-saqawi okulu buraya yakındı. Okul çıkışı buradan geçerdik ve katedralin çalan çanların duyardık. Yapı olarak şehirdeki mevcut yapılardan boyut ve kapsadığı yer açısından büyüktü. Yüksek kuleleri de vardı.”***

8. “Yapı olarak farklı olduğunu ve çanları çalan kuleleri olduğunu hatırlıyorum.”***

9. “Yapı olarak farklıydı şehirden. Büyük kuleleri vardı ve İtalyanların inşa ettiği diğer yapılardan epey farklıydı, diğer yapıları genelde beyaz renkte olurdu ama katedral binası koyu tonlarda bir yapıydı. Rengi koyuydu, hatta kırmızıya daha yakın bir tondaydı. Konum olarak Fişio Guvernin yanı, şimdiki belediye binasının kuzeyindeydi. Bazı zamanlarda burada çalan saat kulelerinden ses gelirdi.”***

10. “Klasik bir Avrupa katedrali gibiydi. Hemen girişinde iki tane yüksek kuleleri vardı. Katedral kullanım olarak genelde Katolik İtalyan ailelerin kullandığı bir yerdi. Somali bağımsızlık almadan önce yani 1960’lardan önce bu bölge, yerlilerin, katedral ve etrafından geçmesi yasaklanmıştır. Katedral ve etrafının yerli insanların kullanımını kısıtlama yasaklarına karşı gelmeye çalışanlar olurdu ve eğer yanlış hatırlamıyorsam Mogadişu’da o dönemde Lameer denilen bir adam vardı. Bu yasağı karşı gelmiş ve bölgeye girmiştir. Onu engellemeye çalışan İtalyan bir adamla kavga etmiş ve ceza olarak hapse atmışlardı. Adam en son hapisanede hayatını kaybetmişti. Hatırladığım kadarıyla katedralin kulelerindeki saat sesi veya çan sesleri var. Bu ses özellikle doğu taraftaki hemen Cafe Nazionale’nin yanındaki kuleden gelirdi. Bu çalan çan sesleri Mogadişu’nun her yerinde duyulurdu.”***

11. “Bizden önce yapılan yapılardan biriydi bu yapı. Tarz olarak Avrupa’da dini katedral ve kilise mimarisine uygun olarak yapılmıştır. Yapı yüksek bir yapı, bence yapanlar tasarım ve inşaatını işini bilen birilerine yaptırdı. O dönem makina gücü olmadığı için işçiler ve köleler ile ancak yapılabilirdi. Evet bu katedralin sesi şehirde belli saatlerde duyulurdu ben İtalya’ya eğitime gitmişim orada da belli saatler kilise kulelerinde çalan çanları duyardım, ona benzer sesleri vardı, Mogadişu’da da aynı sesleri çıkarırdı.”***

12. “Konum olarak katedral Cafe Nazionale bar hemen batısında ve Fişio Governo’nun hemen kuzeyinde yer alıyordu. Bina olarak eski bir görünüme sahipti katedral binası. Şehirde birçok yapıda beyaz renk varken o bu renkte değildi, daha koyu eski bir görünümü vardı. Ana girişi kemerli bir girişti. Buraya Somalililer direkt girmezlerdi yani buraya giren ve Hristiyan olanlardan kastediyorum. Daha gizli bir şekilde girerlerdi.”***

13. “Ben bu bölgeyi son dönem yani 80’lerde çalıştığım birime yakındı. Kilisenin sesi gelirdi ve giren çıkan insanları görürdüm. Konum olarak sinema Hamar ve Cafe Nazionale’ye yakın bir konumdaydı.”***

14. “ Fişio governo’nun hemen önündedir. Bu katedrali harabe halinde gördüm ben. Eski faal olduğu döneme yetişemedim.”***

15. “İtalyan sömürge döneminin başında ilk inşa edilen yapılardan biriydi. Buranın inşaatı döneminde İtalyanlar Hobyu sultanlığını ortadan kaldırmışlardı ve başındaki sultana Mogadişu’da hapisanede atmışlardır. Sultanı hapiste tutarken esir ettikleri askerlerini de katedral inşaatında zorla çalıştırmışlardır. 60-70 arasında esir tuttıkları askerleri, şehrin “Abdul-aziz” denilen mahallesine yerleştirmişlerdi. Sabahları ayakları zincirli bir şekilde oradan yürütüp katedral inşaatında çalıştırılırlardı. Zamanla Mogadişu’daki halkın söz sahibi büyükleri sömürgecilere gittiler. Onlara yapılan muamelelerin halkı incittiklerini ve onları zincirlerini çözümlerini talep ettiler. Esirler zaten ailelerinden uzaktılar ve gidebilecek yerleri yoktu. Sömürge talebi kabul etti ve esirler zincirsiz çalıştırılmaya devam edilmiştir.

Katedral inşaatı bittikten sonra burada çalışan esirler gidecek yerleri bilmedikleri için Mogadişu’da kalmaya devam ettiler ve geçimlerini balıkçılık yaparak devam ettiler. İtalyanlar bu esirlerin yerel halktan olmalarına rağmen Mogadişu halkına entegre olmalarını engeldi. Onların uğraştıkları meslekleri aşağıladılar ve halk da onları

aşağı gördü. Zaten İtalyanlar işe yarayan meslekleri yapan insanların gelişmemesi için onları hep aşağıladı ve halkında onları aşağı görmesini sağladı. Balıkçılık ve demircilik yapanlara isim takarak onların toplumda saygı görmesini engellediler. Bu katedral büyük bir yapıydı. İbadet yapılan bölüm ve katlı iki tane yapıdan oluşmaktaydı. Bu bölümler yatılı, eğitim ve rahibelerin yatılı olduğu 3 bölümden oluşurdu. İç savaşın ayak sesleri geldiği zaman buranın baş rahibi suikasta uğradı ve hayatını kaybetti. Savaş başlar başlamaz ise katedral saldırıya uğradı ve ibadet yeriyile, rahibelerin kaldığı kısımlar zarar gördü. Savaş sonrası dönemde ise harabe vaziyette kalmıştır ve güvenlik için duvarlarla çevrili bir şekildedir.

Katedral ile ilgili bir anımı anlatayım, Ben Mogadişu'da 1967 yılında gençken geldim. O zamanlar büyüklerimiz Allah'a daha önce hiç ibadet edilmeyen bir yerde kim ibadet ederse melekler duasına âmin ve ona dua eder. Bende bu kapalı olan katedrale girdim ve ayin sırasında ikindi namazını kıldım. Tabi çocuk olduğum için hiç karışmadılar ve namazımı bitirip çıkmıştım. İlk gittiğim zaman tuhaf geliyordu ve mavi gözlü insanlar biraz beni korkutuyorlardı.

Katedralin iki tane yüksek kuleleri vardı ve sesleri şehrin her tarafından duyuruldu. Bir de katedralin önünde oturan bir bahçe vardı. Kamunun kullandığı bir yerdi ve insanlar burada otururlardı. O zamanlarda telefonlar yaygın değildi. İnsanlar kablolu sabit telefon kullanıyorlardı. Bu bahçenin duvarında sabit duvara asılı bir telefon vardı ve hemen yakınında bir taksi durağı vardı. Taksiciler bu telefonu çaldığı zaman hemen açarlardı ve taksi isteyen insanların yanına giderlerdi.”***

16. “Bağımsızlıktan önce etkin bir konumu vardı. Bağımsızlıktan sonra ise bazı insanları hala etkin olduğun hatta o dönemde yazılan anayasanın onlar tarafında yazıldığı iddia eden insanlar vardı”

17. “Konum olarak Cafe Nazionale yanında ve Fişio Governo'nun hemen önündeydi. İtalyan döneminde yapıldı, Somalililerden azınlık vardı, Hristiyanlığa geçen çoğu maddi bir çıkarı olduğu için yaptılar bunu.

Bir arkadaşım vardı İtalyan birine şoförlük yapıyordu, bu işe alınırken patronu şart koştu Hristiyan olmasını ve pazar günü katedrale gitmesini, arkadaşım kabul etti ve harç takmaya başladı bu adamın yanındayken. Arkadaşım bana katedraldeki günah çıkartma törenin anlattı onu hatırlıyorum. Bana katedralden iş teklif gelmişti ama koşulları bildiğim için kabul etmedim.”***

18. “Konum olarak merkez bankasından uzak değildi. Hatta Cafe Nazionale’ye daha yakın bir konumdaydı. Katedralin iki tane kulesi vardı, iki kulenin arasında büyük bir giriş kapısı var ve o kapının üstünde büyük bir haç vardı. Şimdi harabe halde duruyor. Tabi bu kulelerde çalan çanları vardı ve şehrin hemen hemen her yerinde duyulurdu”

***

19. “Bence bir çeşitlikti o dönemde ama güttükleri politika hep aykırıdır ve yerel insanları bakışı sömürge döneminden farklı değildi.”

Çalışma noktası 5: Umberto di Savoy anıtı

1. “Kilisenin yanındaki zafer takının adı “archo di Umberto di sovoya” o dönemdeki faşist kralın oğlu ziyaret edecek diye inşa edilmiş ve ziyarete gelip açılışını yapmıştır. Aynı zamanda da Martino Hastanesinin açılışını da yapmıştır.”***

2. “Şehrin içindeki tarihi caminin yanında duruyor Tarihini bilmiyorum. Merakta etmedim...” ***

3. “Bu zafer takı belediye binasının hemen doğusunda bulunmaktadır. Mogadişu’ya ziyarete gelen Prece Upeto De Sovio anısına inşa edilmişti ve açılışını o yapmıştı. Savaş döneminde biraz bakımsız kaldı. O yüzden bir onarımdan geçmiştir. Ama onarımda aslına göre yapılmadı ve orijinal şeklinden epeyce farklı bir sonuç ortaya çıktı. Bu onarım sırasında mevcut kitabe ve latin rakamlarının şekli çok değiştirilmiştir.”***

4. “Bu zafer takının asıl adı Umberto değil. Umberto şahızdır ve onun adına atfedilmiştir. Onun anısınada inşa edilmiştir. Eğer yanlış hatırlamıyorsam Secondo Lido zafer takı da aynı dönemde yapılmış olabilir.”***

5. “bahçe içinde bulunan bir anıttı insanlar oturur dinlenirdi... perşembe günleri de yapılan bayrak ve müzikli gösteride izlenirdi”

6. “Bu anıt Mogadişu’nun en kadim camilerinden Arbaco Rukun camisinin hemen güneyindeydi. Küçük bir park yerinin içindeydi konum olarak, Via Corso Somali’nin hemen batısında diğer tarafında Fişio Governo yanı belediye binası mevcuttu. Bu zafer takı İtalyanlar tarafından yapılmış ve üstünde tarihleri yazılmaktadır. Eğer yanlış hatırlamıyorsam üstünde roman rakamlarıyla bir şeyler yazılıydı, halk için bir

önemi yoktu, insanlar o bahçede oturup gazete okurdu sabahları, hatırımda bu kalmış.”***

7. “Konum olarak bu zafer takı, tarihi Arbaca Rukun camii ve o dönemdeki müze binası arasında yer almaktaydı.”***

8. “bence güzel bir anıttı...meydana bir buluşma ve anıtsalık etkisi katıyordu şu an yenilendi ama eski havası yok artık. Yanındaki bütün yollar kapalı”

9. “Tarihi Arbaca Rukun Camii'nin hemen yanındaydı, diğer bir tarafında Fişio Gouverne yer alıyordu. Görsel olarak hatırlamıyorum. İsmi hatırlamıyorum bu anıtın ama üstünde İtalyan yazılar vardı onu hatırlıyorum.”***

10. “Bu zafer takı Mogadişu'nun kadim camilerinden “Arbaca Rukun Camii” hemen yanındaydı. Askeri gösterilerde kullanılan bir alandı. Askerler ve komutanlar birbirlerine saygı duruşunda bulunur ve selam alıp verirlerdi. Bana göre bu anıtın diğer bir kullanımı da çevresindeki yeşil ve oturma alanlarıyla birlikte bir park yerinin olduğunu söyleyebilirim. Burası, etrafta devlet ofisleri olduğu için sabah işlerine giden çalışanların çoğu burada oturup gazete okurlardı.”***

11. “Bu yapı veya anıt, tarihi Arba Rukun Camiisi'nin yanındadır. Yapım dönemi faşist dönemine denk geldiği için faşist mimarisi etkisini göstermektedir. Bu anıt İtalyan kraliyet ailesinden biri Mogadişu'ya ziyarete gelmesi anısına inşa edilmişti. Gelen kişinin mevki ve derecesini hatırlamıyorum ama faşist hükümetinin etkisi mimariyi de etkilemiştir ve üretilen mimari bu yöne ve bu karakter doğrultusunda ortaya çıkmıştır.”***

12. “Evet bu anıt Fişio Governo hemen doğusunda ve Arba-Rukun Camisinin hemen güneyinde yer alıyordu. Bu anıt bir bahçenin ve parkın içindeydi, eski dönemde özellikle sabahları insanlar oturur gazete okurlardı.”***

13. “Eski caminin yanında ve Fişio Governon yanında yer almaktadır. Bu anıtın yanında oturma alanları ve yeşil alanın olduğunu hatırlıyorum. Anıtla ilgi bir malumatım yok.”***

14. “Evet burayı gördüm, iki tane devasa ayağı var bu anıtın ve üstünde kemerle bağlıdır. Daha önce içinden geçilen bir alandı. Ama şu an güvenlik nedeniyle kapalıdır ve kimse oturmuyor.”***

15. “Bu anıt ve yanındaki anıt Somali'nin en büyük telekomünikasyon şirketi olan “Hormuud Şirketi” tarafından restore edildi. Bu anıtlar İtalyanlar tarafından İtalyan kraliyet ailesinden birisinin Mogadişu'yu ziyaret etmesi münasebetiyle inşa edilmiştir. Burada karşılama ve askeri gösteriler yapılmıştır. Somaliler için bu anıtın bir amacı yoktur sadece park ve oturma yerleri olarak kullanırlardı.”***

16. “Meydanda oturlan bir bahçenin içindeydi insanlar oturup sigara içerdi... gençler de zaman geçirirdi”

17. “Yapımı ne zaman olduğunu bilmiyorum, oradayken gördüm, insanlar yanındaki oturma yeri ve parkı kullanırdı sadece onu hatırlıyorum.”***

18. “Evet yerinde duruyor en sonra 80'lerde bahçesinde otururduk. Şu an kapalı. Bu anıtın tarihçesini ve önemini bilmiyorum.”***

19. “Anıtsal bir yapı şuan tamir edildi eski haline çok benzemesede iç savaş yıllarında daha iyi durumda”

Çalışma noktası 6: Monumento Ai Caduti

1. “Anıt “Daljirka Dahsoon” adında İtalyanların da bir anıtı vardı burada anıtın ismi “ Monimeto Ai Caduti” idi. Bu anıta İtalyanların yaptıkları iki dikili anıt vardı. Bağımsızlıktan sonra askeri rejim tarafından yıkılmıştır ve yerine bilinmeyen kahraman anıtı anlamına gelen “Darljirka Dahsoon” anıtı yapılmıştır. Bu anıt sapaşğlam ayakta durmaktadır ve bugüne ulaşmıştır.”***

2. “Bu anıt yine askeri rejim döneminde yapılmıştır. Daha önce burada var olan İtalyanlara ait bir anıt vardı. Onu göremedim. Rengini ve detayını bilmiyorum...”***

3. “İtalyan döneminde inşa edilmişti. Onlar ikinci dünya savaşından önce de (1936) Habeşistan ile savaşmış ve kaybetmişlerdir. Bu kaybedilen savaşta ölen askerlerin anısına bu anıtı dikmişlerdi. Bu anıt yıkılmadan önce görmüştüm ben.. çocukken merdivenleri çıkardık ve korkuluk olmadığından yukarıdan aşağıya kayardık . İsmi İtalyanca olarak “Monimento Ai Caduti” yani ölenlerin anısına diye çevirebiliriz. Askeri rejim geldiği zaman bu anıt ortadan kaldırdı ve yerine farklı bir anıt inşa ettirmişti. Bu yeni anıt 1972 yılında inşa edildi. O zamanda oradaydım ve şahit olmuştum.”***

4. “Bu anıt askeri rejim tarafından yapılmıştır. Daha önceki dönemde geleneksel oyunların oynandığı bir meydan ve eğlence yeri idi. Mogadişu'nun mahallelerinden gelen gençlerin akşam olduğunda oyun oynayıp geleneksel danslar ettikleri bir meydana...”***

5. “sömürge döneminden önceki kullanım toplanma alanı ve eğlence yeri idi daha sonra sömürge yönetimi el koydu ve kendi kullanımını ön plana çıkardı”

6. “Bu anıtı sonradan gelen askeri rejim inşa etmişti. İtalyanlarla bir alakası yoktu. Daha önce bir anıtın var olup olmadığından haberim yok. İlk gördüğüm zaman ilk okula gidiyordum ve bir kutlama sırasında bizi buraya getirmişlerdi. Resmî törenlerini yanında bayramlarda geleneksel oyunlar oynanırdı gençler tarafından.”***

7. “Bu anıt eski meclis binasının hemen doğusunda yer alıyor konum olarak. Ben 80'lerin başında geldiğim için bu bölgede inşaatı ve daha önceki mevcut durumuyla ilgili bir bilgim yoktur.”***

8. “Askeri rejim burada anıt inşa etmeden önce burada bir anıt vardı. Askeri rejim tarafından yıkılmıştı ve yerine çok yüksek olan bu anıtın inşa edildiğini hatırlıyorum.”***

9. “Bu anıt askeri rejim döneminde inşa edildi. Daha önce geleneksel oyunların oynandığı bir meydan diye hatırlıyorum. İtalyan döneminde kalma bir anıtın burada olduğunu hiç hatırlamıyorum.”***

10. “Burası geleneksel oyunların oynandığı ve resmi geçişlerin yapıldığı bir meydana idi. İleriki zamanlarda bu yüksek anıt, askeri rejim tarafından yıkıldı. Hemen doğusunda Rafa Hastanesi vardı. Burası özel bir hastane olduğu için durumu iyi olan insanlar giderdi. Bu hastane daha sonra sağlık bakanlığı binası olarak kullanıldı. Bir süre sonra ve o dönemde anıt yapıldı. Diğer tarafta sigortalar binası vardı başta da bir kurum yok burada. Hatırladığım kadarıyla insanlar için bu anıtın bir önemi ve anlamı yoktu. Hatta insanlar arasında o dönemde bir söylenti vardı. Bu anıtın benzerinin Rusya'da mevcut olduğu ve burada bir kopyasının yapıldığı söylentisi dolaşırdı.”***

11. “Bu anıt askeri rejim tarafından inşa edilmişti. Daha önce bir anıtın var olduğunu haberi bana ulaşmadı. Askeri rejim bu meydana hâkim olmak ve bu alanda gösteriler yapmak için inşa etmişlerdir.

Geleneksel Somali kültüründe anıt veya anıt yapmak gibi bir anlayış yoktu. Sömürgeci den sonra askeri hükümet bu geleneği farklı yönde devam ettirmiştir, yani halk arasında bir karşılığı yoktu ve hala yok bence.”***

12. “Evet bu anıt ve meydan hala ayakta ve aynı yerdedir. İnsanların toplandığı ve gösteriler düzenlediği bir yerdi burası.”***

13. “Evet bura eski meclis binasının hemen yanında. Eskiden bir yıkılan bir anıt varmış ama buranın nasıl bir toplanma ve geleneksel oyunların oynandığı yer olduğunu hatırlamıyorum. Bu gelenek hala devam edilmektedir. Geleneksel oyunlar sergilenmekte ve resmî törenlerde düzenlenmektedir.”***

14. “Evet bu anıt hala yerinde durmaktadır. Kimler tarafından yapıldığı bilmekle beraber eski görsellerini gördüm. Eskilerde orayı çeviren bir çit ve duvar yoktu, düz bir meydana. Şimdi çitle çevrili ve giriş yapılan iki farklı aksa bakan iki kapısı mevcut.”***

15. “İtalyan sömürge döneminde Habeşistan savaşı yenilgisi sonucunda ölen askerlerin anıtı mevcuttur. Askeri dönemden önce yıkılmıştır ve askeri dönemde düz bir meydan olarak kullanılmaktaydı. Askeri gösterilerde ve kutlamalarda geçici olarak ahşaptan bir anıt yapıldı ve kutlamaların sona ermesiyle veya yağmur yağdığı zaman zarar gördüğü için ortadan kaldırıldı. Askeri dönemde bu anıt kalıcı şekilde inşa edilme kararı alındı ve bu anıt hala ayakta durmaktadır.”***

16. “Askeri dönemdeki bir anıt bu, o zaman yapıldı. İsim verilirken radyodan yayın yapıldı, bu anıta hangi ismi verilsin diye, o dönem radyodan yayınları hatırlıyorum.”***

17. Bu anıt yeri bütün dönemlerde şehir insanlar toplanıp ya eğlence ve siyasi faaliyetler yaptıkları bir yerdi en çok onu hatırlıyorum... şuan mevcut Somali Federal Cumhuriyeti bile yıl dönemler ve resmi günler buraya çiçek bırakarak törenler düzenler.”

18. “Geceleri gençlerin eğlendiği ve geleneksel oyunların oynandığı bir meydana. Resmi günlerde asker gösterileri yapılırdı. Daha önce bir anıtın varlığı bilgisi yok.”***

19. *Mimari olarak hep gösterişli anıtları dikildiği bir meydan am en etkileyici anıtı askeri dönemki olabilir.”*

Çalışma noktası 7 Scuola Italiana (Elementare-Liceo Classico):

1. *“De Bono Okulu Somaliler arasında “skola skandaryo italyano” olarak bilinip Mogadişu’da yaşayan İtalyan ailelerin çocuklarını gönderdikleri bir orta ve lise okuluydu. Bina şu an ayakta ve City Üniversitesi tarafından kullanılmaktadır. Konum olarak “Corso Somalia” caddesinde bulunmaktadır. Somali’den ayrılmadan hemen önce oraya gitmiştim.”****

2. *“Eğitim bakanlığının hemen yanında ki bu okul jimnastik okulu olarak bilinir. Kapısında taç kapı zarar görmüştü bildiğim kadarıyla. Yarım daire gibi bir saçağı vardı. Ana girişin taç kapısı yere düşmüştü. En son ki hatıramda tamir edilmişti”****

3. *“Bu okul villa İtaila veya Liceye adıyla anılırdı. Matematik ve bilimsel derslerin ağırlıklı olduğu bir okuldu. Meslek dersleri yoktu bu okulda.”****

4. *“çok güçlü bir hatıram yok.”*

5. *“çocukken buradan geçirdi ama içinde hep sesler gelirdi şuanda bir okul daha var.”*

6. *“eski Mogadişu için yani merkeze göre biraz etrafta kalıyor pek uğradığım yer değildi.”*

7. *“mahallemizden arkadaşlar buraya İtalyanca öğrenmeye giderdi. Ben gitmediğim için bilemiyorum oradaki yapıyı.”*

8. *“pek uğradığım bir yer değildi. Orayla alakalı orada eğitim görmüş birini bulmanız lazım”*

9. *“bu alan biraz şehrin dışında bir yerd. Futbol sahaları vardı o bölgelerde oraya futbol oynamaya giderdik. O zaman yapı duvarları yoktu. Şimdi yüksek duvarları var”*

10. *“ Corso Somalia caddesinin sonlarında bir okuldu insanlar İtalyanca öğrenemeye giderdi.”*

11. *“Eskiden bu okulda geometri, matematik ve muhasebe dersleri veren bir okuldu. Buradan mezun olan devlette ve özel sektörlerde çalışan olarak alınırdı yani ofisler için eleman yetiştiren bir okuldu, şu an da City üniversitesi Yusuf Al-Kawnany kampüsü olarak hizmet vermektedir. Bu okul benim dönemimde öğrenciler yerli ve*

yabancıyken hocaları İtalyanlardan oluşmakta idi. Hocaları ve idare personelleri genelde onlardandı.”***

12. “Halk arasında “İskoolka Bartamaha” yani merkezi veya ortadaki okul diye meşhurdur. Bu okulun öğrencileri Mogadişu’da varlıklı insanların çocuklarıydı. Yapı olarak farklı bir binaydı hatıramda.”***

13. “dışardan görürümdüm burayı, öğrenciler genelde üst tabaka çocuklarıydı.”

14. “lise ve meslek okuluydu buraya insanlar bazen İtalyanca öğrenmeye gelirdi ve buradaki İtalyan hocalardan yararlanırlardı, askeri dönem bunlar değişti tabi”

15. “Eski zamanlarda İtalyan çocuklarının gittiği özel bir liseydi. Askeri dönemde de elit kısmın çocuklarının gittiği bir okuldu. Bu okul binasının girişi yuvarlak ve öne çıkıktı. Askeri dönemde öğrenciler özel gösteriler düzenlerdi ve rejimin başındaki Muhamed Siyad Bare bu okulun kapısındaki çıkıntıya çıkar ve çocukları selamlardı. Şimdi okul binası, City University tarafından kullanılmaktadır ama girişteki çıkıntı şeklinde kısım yıkılmış durumdadır.” ***

16. “içine girmedim ama eski bir bina olduğu belliydi şuan üniversite var içinde”

18. “İsmi Villa İtalia idi ve sadece İtalyan çocuklar eğitim görürdü.”***

19. “İtalyan döneminde kalan bir okul insanlar uzak mahallerden italyanca öğrenmeye gelirdir”

Çalışma noktası 8 II “Binocolo” di Mogadiscio

1. “Bu zafer takı “second Liido” denilen sahil bölgesinde bulunmakta ve bugün dahi ayakta durmaktadır. Niçin inşa edildiği hakkında şahsen bilgim yok. Mogadişu’da varlığını anlamadığım tek şeydir bu zafer takı. Ama hala yıkılmadan ayakta duruyor.”***

2. “Eski limanın hemen yanında olan bir anıttır. Tarihi ve detayını bilmiyorum. Somali tarihinde öğretildiğini de zannetmiyorum.”***

3. “Sahil bölgesinde bulunuyor. Eski limanın kapısının yanında yer alıyor. O zamanlarda babam burada yani eski limanda görevliydi. İtalyanlar döneminde bu zafer takı bir meydanın ortasındaydı. Aynı zamanda festival ve askeri gösterilerin

yapıldığı bir yerdi. Dürbünlü zafer takı anlamına gelen “Arca Binocolo” ismiyle anılmaktaydı.”***

4. “sahil yankın yerde arada bir anıtı anlamı bilmiyorum...”

5. “limana giderken görürdüm İtalyanca bir yazı vardı üstünde”

6. “Bu anıt neden var bilmiyorum. İtalyanlar için anlamlı olabilir üstünde yazılar yazıyordu. Yine roman rakamlarıyla. Benim gençliğimde perşembe günlerin Fişio Guvernoda bayrağa selam veren askeri müzik gurubu vardı onlar şehrin birkaç yerine uğrayıp burada gösterilerin bitirirlerdi. Şehirdeki bütün çocuklar arkalarından gider ve buraya kadar gelirlerdi. Şu an bu bölgenin sokakları kapalı birleşmiş emirliklerin büyükelçiliği var, güvenlik için bütün aksı kapatmış durumdadır.”***

7. “Sukunto liido kısmında Fishio trafik meydanında bulunuyor konum olarak. Burada her Perşembe yapılan “bambay” gösteri yapılmaktaydı. Askeri müzik gurubu Fisho Governe de bayrak selam verir ve gösterilerini burada bitirirlerdi.”***

8. “askeri gösteriler burada kullanılırdı. İnsanlar arasında dürbün anıt diye meşhur”

9. “İki yolun buluştuğu bir kavşaktaydı. Küçük bir meydancık gibiydi. İtalyan dönemden kalma olduğunu biliyordum ama neden burada olduğu hakkında bir bilgim yok. Bölgeler olarak da Sukunto Liido bölgesinde eski limanın yanında yer alıyordu.”***

10. “Konum olarak Eski liman bölgesinin hemen yanındaydı. Hatırladığım kadarıyla askeri törenlerde kullanılırdı, bunun dışında bir işlevi ve anlamı yoktu. Bu anıtın bana hatırlattığı şey ise biz çocukken Liido sahiline gider ve yüzerdik. Dönüşte bu anıtın yanından geçerdik, diğer türlü bu bölgeye gelemezdik.”***

11. “ Arbaca Rukun Camisinin yanındaki anıta benzer bir anıt Sukunto liido bölgesinde mevcuttu. Şekil olarak dürbüne benzer bir formu var, konum olarak ise eski liman bölgesinin yanındaydı bu anıt. İtalyanların ortaya bıraktığı anıtların Somalililer için bir önemi yoktu ama daha sonra onların etkisiyle askeri rejim şehirde kendi düşüncülerini yansıtan anıtlar üretmişti. Bence bu İtalyan anıtların yan etkisiydi.”***

12. “Bu anıt sahil bölgesinde hatta limanın hemen yanında yer alıyordu. Eski limanın hemen kapısının yanındaydı. Bu anıtın hikayesini bilmiyorum ama bizim

dönemde kutlama ve askeri gösteriler için kullanılan bir anıttı. Hatırlıyorum her perşembe akşamı müzikli askeri gösteri olurdu ve biz de müzik çalan askerlerin peşinden koşardık ve gösteriyi sonuna kadar izlerdik.”***

13. “uzun dönemden bakımsız kaldı italyan döneminden kalma bir anıt diye biliyorum.”

14. “Evet eski liman bölgesinin yakınındadır. Görünüm olarak Umberto 'ya yakın görünümü var ama orada ağaç ve oturma alanları yoktur.”***

15. “Bu anıt görsel olarak dürbüne benzer bir şekilde tasarlanmıştır. Bu anıt sömürge döneminde gösteriler ve askeri törenler düzenlemek için kullanılırdı. Daha sonra Somali 'nin bağımsız olmasından sonra pek bir işe yaramadı ve kullanılmadı.”***

16. “ İtalyan askeri bir yapıydı eğer yanlış hatırlamıyorsam, bugün harabe olarak duruyor”

17. “Sömürge döneminden kalma neden yaptıkların ve sebeplerini bilmiyorum.”***

18. “ Askeri gösteriler yapılırdı genelde asker gösterileri... Tarihçesini ve hikayesini bilmiyorum.”***

19. “ İtalyan kralı adına yapılmış daha sonra askeri dönemde askeri gösteriler için kullanılmıştır şuan harabe olarak duruyor.”

Çalışma noktası 9 Albergo Croce del Sud

1. “Corse Del Sud Oteli için Somali 'de açılan ilk otel diyebiliriz. Otelin dışında beyaz gayrimüslimler otururdu hep. Somalililer sömürge dönemde bu caddeden geçerken koşarak geçerlerdi ...savaşta yıkılan binalardan biridir. Şu an yerinde Mogadişu Mall Alışveriş Merkezi var.”***

2. “Bu otelin katedralin hemen önünde olduğunu ve sömürgeciler tarafından inşa edildiğini biliyorum... yanılmıyorsam faşist İtalyan döneminde inşa edildi...eskiler buranın çitlerle çevrili olduğunu ve yerlilerin yaklaşmasının yasak olduğunu anlatırdı. Askeri rejim geldiği zaman millileştirdi ve sıradan insanların gidebileceği bir yer haline geldi. Sadece otel değildi. Restaurant, kafeterya ve dışarısında oturma alanları vardı. İçine girdiğim zaman yapının çok yüksek olduğunu hatırlıyorum... iki kat gibi bir şeydi...cephesinde de camlar ve pencereler olduğunu hatırlıyorum. Daha teknolojik

bir görünüme sahipti diyebilirim...eskiden Mogadişuda yapılar ve evler yüksek duvarla çevrili değildi. Sadece yapılar inşa edilir ve dışarıdan rahat bir şekilde görülebilirdi. Bu otele girdiğim zaman şöyleydi... ana bir kapıdan giriyorsun. İçerisinde bir avlu vardı. Avlu ve dışarısi oturlan bir cafe alanıydı... dışarda trafik olamadığı için rahat oturabilir bir alandı... o civarda ki bütün yollar asfaltlı olması hasebiyle tozlu da değildi... ”***

3. “Konum olarak katedralin hemen güneyinde, batı tarafında Somali Sinema Odalar Birliğinin ofisi ve biraz ileride polis karakolu bulunmaktadır. Bu otelde daha çok italyanlar konaklardı. Hatta Mogadişu’ya gelen İtalyan havayollarının personelleri ve pilotları hep burada kalırdı. Bu otelde ofisleri vardı. Bu otel buraya gelmeden önce yerli insanlar arasında “Wadaa Ma Gooye” adlı meşhur bir kuyu vardı. Kırsal bölgelerden gelen insanlar kuyuda hayvanlarının su ihtiyacını karşılardı. Aynı zaman da Mogadişu şehrinin sakinleri buraya gelirler ve kırsaldan gelen insanlarla değiş tokuş ve alışverişte bulunurlardı. Bu arada benim dedem de buraya hayvanlarıyla gelmiş ve kuyudan yararlanmıştı. Şehir planlamasının yapıldığı zaman buradaki pazar yeri ve kuyu ortadan kaldırıldı. İtalyanların yapıları yükselmeye başladı Burası otelken girmiştım.İçerisinde geniş bir avlu vardı. Hem bu avlu da hem de dışarıda insanlar otururdu. Otelin zemin katında mevcut olan kafeden kahve ve çay içerlerdi. Zaten çok yüksek değildi. Zemin ve birinci kattan meydana geliyordu.”***

4. “Bu otelin yerinin aslında ismi “Wadaa Ma Goys” diye bilinirdi eskiden. Mogadişu’da yapılan ilk oteldir burası. Otelin içinde cafe ve restoran vardı. 1970’lerin başında her akşam oraya gider kahve içerdim.”***

5. “otel İtalyan havayolları çalışanları ve diğer Avrupalılar kalırdı fiyatları yerli insanlar göre pahalıydı ve giremiyorlardı”

6. “Bu otel Fişio Governe’nin yanındaydı. İtalyanlar döneminde inşa edilmiştir. Askeri rejim zamanında ismi değiştirilerek “Waddaa ma goys” adı verilmiştir. Duyduğuma göre buraya da eskiden İtalyan sömürgesi olduğu dönem Somalililer gelememiş ve bu sokaktan geçmeleri yasakmış, buraya gelmeye ve girmeye çalışan Somaliler sömürge polisi tarafında cezalandırılmış. Konum olarak Fişio Governunun hemen batısında yer almaktadır. Hatırladığım dönemde burası devlet çalışanların kahve içtiği yer. Diğer kahve yerlerine nazaran pahalıydı ve belli seviye üstünde insanlar oturur ve kahve içerdi. Hatıramda bu otelin önünden geçerken hep

beyaz elbiseler giymiş insanlar hatırlıyorum. Benim döneminde buradan geçmek ve girmek yasak değildi ama pahalı olduğu için parası olanların girdiği bir yerdi. Bugün bu yapı yerinde değil ama görsel olarak beyaz ve pek yüksek olmayan bir yapıydı.”***

7. “Burayı Fisio Govern yanında bir kafe yeri olarak hatırlıyorum. Genelde Avrupai tarzını benimseyenlerin kahve içtiği bir yer olarak hatırlıyorum. Burada oturanlar espresso denilen ağır kahveden içerlerdi ve pipoyla sigara tütürürlerdi. Burada oturanların çoğu hep bıyıklı ve yaşları ileri birileri olurdu. Giyim ve kuşam tarzı ise yine Avrupai’ydi. Beyaz tonlarda elbise giyerlerdi. Gömlekleri içeri çeker kemeri üstünden giyerlerdi ve bazıları rahat elbise giyip kısa pantolon giyerlerdi.”***

8. “Fişio Governonun hemen yanında yer alıyor. Ben o dönemde yetişmedim ama halk arasında, hep sömürge döneminde, yerli insanların girmesine izin verilmediğini duydum hep.”***

9. “sömürge döneminde bu sokağa giren yerliler kırbaçlanırdı ve cezalandırılırdı. Askeri dönemde millileştirdi ama iç savaşta yok oldu gitti”

10. “Fişo Governo ya da günümüzdeki Mogadişu belediye binasının hemen yanında batı yönündedir konum olarak. Cephesine bakıldığında genelde ahşap kullanımının ağırlıklı olduğunu ve iki kattan oluştuğunu hatırlıyorum. Bu otel, avlusunda hali yerinde olan insanların oturup kahve içtiği mekanların başında gelmekteydi.”***

11. “sosyal hayatıyla kahvesiyle turistleriyle meşhur bir otel ve kafeydi iç savaşta yıkıldı şuan yerinde alışveriş yeri var.”

12. “Yabancıların çok tercih ettiği bir oteldi. Otelin yanında kahve içme yeri iç avlusu vardı. O dönemde şehirde yaşayan İtalyanların buluşma ve kahve içme yeri idi. Buraya gelen Somalililer de İtalyan tarzda hayat yaşayan insan profiliydi. İçinde hediyelik eşya satılan yer vardı. Burası yabancı turistlerin uğrak yeri olduğu için hediyelik eşya ve hatıra olarak geleneksel Somali elbiseleri ve el işi şeyler satılırdı.”***

13. “Otele dair bir hatıram yok.”***

14. “Ben burayı bilmiyorum, eski dönemlere ait bir yer olabilir.”***

15. “Bu otel katedralin yanındaydı. Buraya gelecek olan İtalyan kralı için inşa edilmişti. Sömürge döneminde bu otelin önünde sadece İtalyanlar otururdu, Somalililer bu otelin önünden dahi geçemezlerdi. Otelin önünden geçen kırbaçlanırdı

ve ceza verilirdi. O dönem Mogadişu halkı arasında “dameer” adıyla meşhur bir adam vardı. Bu adam otele girip İtalyanın birini bıçakladı ve öldürdü. Bu olaydan sonra İtalyanlar yasağı kaldırmak zorunda kaldılar.

Askeri dönemde bu otel yine İtalyanlar tarafından kullanıldı. İtalyanlar asla Al-uruba otelini tercih etmezlerdi. Burasının en büyük müşterisi İtalyan havayoluydu. Mogadişuya gelen havalyolu ekibi hep bu otelde konaklanıyordu. Bu otelin İtalyan sahibi iflas etmesi ve askeri dönemin başlaması sonucunda daha fazla elde tutamadı ve Somalili iş adamlarına satmak zorunda kaldı.”***

16. “İsmini duyardım ama gitmedim ve bir hatıram yok.”***

17. “İtalyanlar kalırdı ben o dönem buraya gelirdim ve mahallede yapılan el işi şeyler satardım buradaki yabancılara ve turistlere. Bazı günlerde sahile giderdim orada İtalyanların çantalarını taşımaların yardım ederdim ve bize bir şilin verirlerdi.”***

18. “İtalyanların çoğu burada kalırdı. Kahve içilirdi ve çoğunlukla yabancı insanlar gelirdi. Somalililer bu otele gelerek el işi satarlardı. Evet bu sinemada İtalyanca kovboy filmleri izlenir ve filme ara verilirdi, diğer sinemalarda öyle bir uygulama yoktu diyebilirim...”***

19. “diğer yapılardan farklıydı kiliseye yakın olması yabancı turistleri çok tercih ettiği bir yerdi.”

Çalışma noktası 10: Cinema Italia ve Cafe Nazionale Bar

1. “Cafe Nazinale Mogadişu’nun en merkezi yeri sayılırdı. Burası İtalyanların zaman geçirdikleri yerlerin başında gelmekteydi. Şu an Mogadişu Ehli Bakaro tarafı merkez olarak bilinir ama eski zamanlarda gerçek merkez Cafe Nazionale, Zincirli Banka ve Kilisenin olduğu bölgenin çevresiydi. Cafe Nazionale içinde Cinema Hamar vardır. Üstü kapalı olduğu için gündüzde girilip film izlenebilen Mogadişu’daki nadir sinemalardandı. Çevresi gece ve gündüz sürekli faal durumda ve kalabalık olurdu. Bu bina hala ayakta olması lazım “uun laaye” lakabıyla meşhur biri tarafından satın alınmıştı. Şimdi rahmetli oldu. Ama bina hala ayakta oradan geçtiğim zaman görürüm hep.”***

2. “Buranın ismi aşına geliyor... şu an detaylarını hatırlayamıyorum. evet katedralin yanındaydı. Ben oraya sinemaya giderdim... Sinema Xamar vardı orada... bu bina çok

işlek iki caddeye bakıyordu. Bir tarafta Corso Somalia ve diğer tarafta...kafeteryası ve iki bölümlü bir sineması vardı. Bunu kesin hatırlıyorum. Belki otel yeride vardı. Geniş bir yapıydı. Cephesini iyi anımsayamıyorum.”***

3. “Katedralın yanında yer alan bir binadır. Cafe'nin hemen yanında binanın içinde Hamar sineması vardı. Bu binanın sahibi İtalyandı ama 1980 lerin başında Somalili iş adamlarından--- tarafından satın alınmıştı. Bu iş adamı Mogadişu da sahip olduğu yapı ve arsalarla meşhurdur. Hamar sinemasının hemen batısında bir katedral vardı. Aralarında sadece kuzey mahallerine giden bir sokak vardı. Hamar sineması katedral tarafında kalıyordu. Katedral ile sinema arasında sadece bir sokak mevcuttur. Hemen sinemanın önünde gösterimde olan filmlerin panosu vardı. Önünde de demirden yapılmış korkuluk vardı. Sinema iki farklı kısımda oluşmaktaydı. İçerde olan bir bölüm veya salon birde dışarda avluda olan bir bölüm. Avlu da olan bölümün üstü açılır kapanırdı. Yani yağmur geldiği zaman kapanır ve hava normal olduğu zaman açık vaziyette bırakılırdı. Bunun diğer bir fonksiyonu da şuydu: içerisi kalabalık olduğu zaman ortam sıcak hale geliyor ve üstü açıldığında havalandırma gereği duyulmuyordu. Böylece daha konforlu bir sinema keyfi çıkarılıyordu. Café Nazionalenin üst katında otel vardı. Otel odalarının bazılarında balkonlar vardı. Alt katının bir tarafında yani katedralın olduğu tarafta Hamar sineması vardı. Ondan bahsettik. Diğer tarafında yani merkez bankasına giden sokakta ise kapıları kemerli olan dükkanlar vardı. Bu dükkânların çoğu İtalyan kadınlar tarafından işletilirdi. Burada güzellik ürünlerinin yanında mücevheratta satılırdı.”***

4. “Konum olarak belediyenin hemen önünde ve katedralın hemen doğusundadır. Bu binada bar, sinema ve dükkanlar vardı eskiden. Aslında şimdiki alışveriş merkezlerine benzer bir şeydi. Ama daha elegant bir yapı ve düzeni vardı. Bu binayı tarz olarak İtalyanlar “Stile Gothico” diye isimlendirilirdi. Bu tarzda bir yapı artık yapılmıyor Mogadişu'da. Cafe Nazional'in bar sinemasının iki sahnesi vardı. Biri normal bir salonken diğeri daha elit bir salondur. Balkondan izleme şansın vardı. Vip mekandı diyebilirim. Ücret olarak daha pahalıydı. Diğer salonun özelliği ise açılır kapanır bir çatı sistemi vardı. Yağmur geldiği zaman kapatıldı.”***

5. “konum olarak mogadişu merkezinde bir kafe insanlar burada sosyalleşir ve kahve içerdi. Aynı zamanda bir sinema vardı çok sosyal ve gençlere hitap eden bir mekandı.”

6. “Evet bu bina katedrale yakın ama merkez bankası ve Via Somali caddesi tarafında kalıyor yani doğu tarafındaydı. Konum iki caddeli şeklindeydi bina. Kafe Nazionale alt kattaydı, üst kısmında sinema vardı. Bu sinema elit ve devlet çalışan tarafından kullanılırdı. Sinema ortada olmasına rağmen balkonlu kısmı vardı ve bu balkon kısmının ücreti daha pahalıydı. Bu sinemanın adı sinema Hamar’dı. Bu sinemaya ben girdim, genelde kovboy filmleri ve ajan filmleri izledik ve İtalyanca dublajlı şekilde gelirdi. Cafe Nazionele zemin katında kafenin yanında dükkânlar ve elbise satılan yerler vardı. Genelde sigara satan küçük bakkallar da vardı burada. En büyük kafe ve sinema da bu yapıda bulunurdu. Yapı mimari olarak diğer İtalyan binalarına renk açısından benziyordu. Beyaz renkteydi pencere ve kapıları da diğer Mogadişu’dakinden farklıydı, onu da hatırlıyorum.”***

7. “mogadişunu en eski camilerinde Arbo-rukun camisinin hemen yanında yer alıyordu. Sineması cowboy filmler oynatırdı. Sadece italyan dublaj vardı o zamanlarda. Askeri dönemde ise yavaş yavaş yerli oyunlar sergilenmeye başlandı”

8. “Evet bura merkezi bir yerdeydi. İnsanların kahve içmeyi çok sevdiği bir kahve yeriydi, ben de buradan bir kere kahve içtim, amcam hacca giderken buraya gelmiştir ve ilk kez hayatımda burada latte içtim, yıl da 1967 olması lazım. Şimdi yapılan kahvelerden farklıydı ve daha güzeldi.”***

9. “Katedralin hemen doğusunda yer alıyordu ve iki tane caddeye nazırdı. Katlı bir yapıydı ve altında kahve içilen binanın adını veren Cafe Nazionale vardı. Biz burada kahve içerdik. Alışveriş yerleri vardı ve bir tane fırın vardı. Bu fırında şehirde başka yerde yapılmayan İtalyan tarzda “Baryooşe” denilen bir ekmek çeşidi vardı. Binaya iki caddesi olduğu için iki tane farklı kapıları vardı. Tarz olarak kapıları farklıydı. Binanın rengi beyazdı ve tarz olarak İtalyan yapımı binalara benzerdi. Yapısının neye benzediğini hatırlamıyorum ama yüksek binalar değildi. Grup grup binalardı.”***

10. “Cepheden bakıldığı zaman kemerli pencereleri vardı. Altı katının dükkânları da kemerli kapılar ve açıklıklar vardı yapının rengi beyazdı. Konum olarak Mogadişu belediyesinin olduğu bölgeye çok yakındı. Diğer taraftan da katedrale komşu vaziyeteydi. Cafe Nazionale içinde bulundurduğu sinemasıyla meşhur bir yerdi. Hatırladığım kadarıyla bu sinemanın kapanır bir çatısı olması onu diğer sinemalardan ayıran önemli bir özellikti. Cafe Nazionale Bar’ın iki tarafı caddeye baktığı için zemin katında fazla sayıda dükkan bulunmaktaydı. Dükkanlarda cafe,

kırtasiye, elbise, ayakkabı gibi istediğin her şey bulunurdu. Hatırladığım kadarıyla bu dönemde yapının sahibi İtalyan değildi. Hacı Uunlaaye isminde meşhur Somalili bir iş adamı tarafından satın alınmıştır. O dönemde onun mülküydü.”***

11. “kilisenin yanında bir kafeydi insanlar özellikle gençler buraya tercih ederdi”

12. “Bu binin içinde meşhur Hamar sineması vardı. Mogadişu’da üstü kapanıp açılan tek sinemaydı. Binada sinemanın yanında başka faaliyetler de vardı. Mesela meşhur kafe buradaydı. Alışveriş yerleri vardı. Konum olarak şehir merkezinde ve merkez bankası ve Al-Uruba oteline yakın bir konumdaydı. Buranın sahibi o dönemde Hacı Uunlaaye diye meşhur bir Somalili iş adamıydı. İtalyanlardan satın almıştı burayı.”***

13. “Bina olarak yanından geçtim içeri girmedim ben. İş ve ev dışında futbola giderdim başka bir eğlence yerine gitmek gibi bir alışkanlığım yoktu.”***

14. “Ben burayı bilmiyorum, eski dönemlere ait bir yer olabilir.”***

15. “Bu binan içerisinde Hamar sineması vardı. Bu sinemanın açılıp kapanabilen bir çatısı vardı. Diğer sinemalarda böyle bir özellik yoktu. Sinemanın profili ise toplumun daha elit kısımları ve varlıklı insanların tercih ettiği bir yerdi. Bu sinemanın ücreti 3 Somali şiliniydi, diğer sinemaların ise bir kuruştan 10 kuruşa kadardı. Cafesinde oturacak yer yoktu, ayakta kahve sipariş verilirdi ve ayakta içilirdi. Bu kafe fiyat açısından diğer yerlerden daha pahalıydı ama insanlar sırf Cafe Nazionale’den kahve içtim diyebilmek için gidip kahve içerdi. Hatırladığım kadarıyla kahvenin yanında dükkanlar ve alışveriş yerleri vardı.

Burası daha sonra Somalili bir iş adamı olan Hacı Uunlaaye tarafından satın alınmıştır. Cafe Nazionale’nin sahibi burayı satışa çıkardığı zaman Somalili iş adamlarından en fazla 45 bin Somali şilini teklifini almıştı ve daha sonra Hacı Uunlaaye ona 50 bin Somali şilini teklifi verdi ve binayı satın aldı.

Askeri dönemde İtalyanlar, sömürge dönemine ait birçok taşınmazı el değiştirmiştir. Kişilere ait özel mülklerin çoğu mülk sahipleri tarafından satılmıştır. Yöneticiler ve idareciler tarafından, yapıların mülkiyeti Mogadişu belediyesine geçmiştir ama o dönemde belediyeye geçen birkaç yapı yolsuzluk sonucu bireylerin eline geçmiştir ve hala bireylerin varisleri tarafından kullanılmaktadır.”***

16. “Kahve ve eğlence yeriymiş ben o dönem Mogadişu’ya dışardan gelmiş bir öğrenciydim eğlenmeye ve kahve içmeye paramız yoktu o yüzden buraları gitmedim aşinalığım yok.”***

17. “dönemin eğlence ve sosyalleşme yerlerin başına geliyor”

18. “Katedrale yakın konum olarak sinema vardı ve cafe insanların gitmek istediği bir yerdir.”***

19. “belediye binası ve kilisenin yanında yabancılar ve turistlerin tercih ettiği bir yer”

Çalışma noktası 11: Scuola Collegio Regina Elena

1. “Regina elena okuluna daha sonra “Hawo Tako” ismi verilmiştir. Eğer yanılmıyorsam bu okul 1935’ den önce açılmış bir okul olması lazım. Bu bina konum olarak “Hamar Wayne” mahallesinde ve harabe durumdadır. Meşhur “Eeneyo” elektrik santralinin yanındadır bu okul.”***

2. “Evet bu okul hala yerinde duruyor...konum olarak eski meclis binası ve Daljiraka Dahsoon Anıtının yanında yer alıyor..İtalyan dönemlerinden kalan okullardan biridir. Detaylı bir bilgim ve hatıram yoktur yani tam anımsayamıyorum... ama Mogadişu Adliyesinde işim olduğu zaman yanından geçerdim... kısa duvarlarla çevrili pek yüksek olmayan bir grup yapı ve içerde bir avlusu vardı diye kısmen anımsıyorum...cephesinde üstü kemerimsi yuvarlak bir şekilde boşluk bırakılmıştı. İlave olarak sınıfların pencereleri görünüyordu diye hatırlıyorum...içerisine girmedim ama bunlar dışardan anımsayabildiğim gözlemlerim...”***

3.“Katedralin kuzey batısında bulunuyordu konum olarak. Bu okul İtalyanlar tarafından açıldığı zaman İtalyan kraliçe Regine Elena ’nın adı verilmiştir. Askeri rejim zamanında ismini değiştirilerek millileştirildi ve Hawo Tako adını aldı.”***

4. “Bu okulun eski adı Regine Elena idi. italya'nın kraliyet ailesine mensup kraliçeye atfedilmişti bu okul. Askeri rejim döneminde okul millileştirildi ve Hawa Tako adı verildi. Askeri rejim bu okulun düzenini değiştirmeden önce bu okulun öğrencileri sadece Avrupalı ailelerin çocukları ve yerel elitlerin çocuklarından oluşuyordu. Daha sonra askeri rejimin yaptığı değişikliklerle herkesin çocuğunun gidebileceği bir okul haline getirildiğini hatırlıyorum.”***

5.” kiliseye yakın bir okul, kolonyal dönem inşa edildi o zaman sadece İtalyan çocuklar eğitim verirdi”

6. “bu yapı tarz olarak farklıydı kilise ve casa del fasio gibi bir yapı”

7. “Evet buradan daha önce Regina Elena adını taşımaktaydı. Askeri rejimin gelmesiyle ülkede olan değişiminden nasibini almıştı ve ilk adım olarak okulun adı Hawo Tako olarak değiştirilmiştir. Yapı olarak rejim döneminde yapılan binalardan daha eski ve naif görünen bir yapıydı. Zorunlu uygulamalarla ortaya çıkan okullarda estetikten daha çok fonksiyonlar ön plandaydı ve eğitim faaliyetinin yürütüldüğü mekanları olarak tasarlanmıştı. Bunlar aslına mevcut bir ihtiyaca cevap vermekteydi. Tasarım olarak Hawo Tako binasındaki duvarları hatırlıyorum. Sonrasında yapılan okullardan çok farklı ve daha güzeldi. Bu okuldaki duvarlar hacim olarak daha kalın ve daha sağlamlardı.”***

8. “özel bir okuldu herkes gidemiyordu, hatta askeri dönemde sadece rejimde aktif olan aile çocukları gidiyordu”

9... “Regine elene italyan kraliyet ailesinin kraliçesiydi onun şerefine bu isme verildi bu okul. Askeri dönemde ise kurtuluş savaşında önemli bir rol oynayan Hawo Tako adında bir kadının adını verilmiştir”

10... “bu okulun yapısı yüksek ve kemerli bir yapıydı. Şuan harabe durumda kullanılmıyor”

11. “Bu okul eski adı Regina Elenayla’ydı. Askeri rejim tarafında adını değiştirilmişti ve genel herkesin gittiği bir okul haline gelmiştir. Yapı olarak eski İtalyanlar tarafında yapılan yapılarıdır. Şimdi harabe halinde kaldı.”***

12. “Bizim dönemde elit sınıfın çocuklarını gittiği bir okuldu. Yapı olarak da yüksek ve ihtişamlı bir yapıydı. O dönem sosyalist politika doğrultusunda halka yaptırılan okullar vardı, görsel olarak onlardan daha güzeldi.”***

13.“herkesin gidebildiği bir okul değildi, sömürge dönemi sadece italyan aile çocukları giderdi. Daha sonra ise durumu iyi olan asker ve devlet memuru aile çocukları giderdi.

14. “Ben burayı bilmiyorum, eski dönemlere ait bir yer olabilir.”***

15. “Konum olarak katedrale yakın konumda bulunmaktaydı. Sömürge döneminde eski ismi Regina Elena olan İtalyan Kraliçesi'nin adını taşıyordu. Bu okulun girişinde küçük çocuk heykeli vardı ve eskiden askeri rejim bu okulun isimin değiştirdi ama heykele dokunmamıştır. Askeri rejim döneminde, dönemin elit Kısımının çocukları burada okurdu. “***

16. “Mogadişu merkezinde bulunan tuğla duvarları olan yüksek bir binaydı şuan maalesef çöplük var yerine tuğlalar ve taşları bile kalmadı denilebilir”

17. “Regina Elena okulu benim dönemimde hawo tako okuluydu. Mogadişu'da merkezde olan herkesin gitmek istediği bir okuldu. Yapısı bugün yıkıldı ama yüksek içi ferah bir yapıydı”

18. “bu bina diğer Mogadişu İtalyan dönemi yapılarında rengi açısından farklıydı çoğu yapı beyaz renge boyanmışken bu yapı beyaz değildi defa farklı bir tarzı vardı”

19. “eğitim iyi olan bir okuldu buraya giden bir koç öğrenci yabancı dil bilirdi ve daha sonra çoğu yurtdışına gitti orada hayatlarına devam etti.”

Çalışma noktası 12: Casa del Fascio'

1. “Casa Del Fasion” adındaki bina faşist partinin binasıdır. Bina başlangıçta Musellini geliyor diye inşa edilmişti. Bağımsızlıktan sonra meclis binası olarak kullanılmıştır. Daha sonra meclis başka binaya taşınmıştır. Bundan dolayı Mogadişu halkı arasında eski meclis binası olarak bilinmektedir. İnşa tarihi 1938 olması lazım.”***

2. “benim hatırladığım ve yaşadığım dönemde bu bina meclis binası değildi .Başka binaya taşınmıştı. Bu bina “Maxkamada Badbaado” Badbaado Adliyesi olarak kullanılıyordu. Bu adliye askeri rejimin açtığı askeri bir adliyeydi ve direk rejime ve sosyalist partisine bağlıydı . Genelde askeri düzene karşı gelen herkesin yargılandığı bir adliyeydi. Aynı zamanda darbe yapmaya kalkan meşhur subayların yargılanıp idama mahkum edildiği adliye binasıydı diye hatırlıyorum... Görsellik olarak Mogadişunun yapılarından çok farklıydı. Halk arasında “Matuuni” adı verilen “Roso” yani kırmızı bir tuğladan inşa edilmişti. Yapımı çok sağlamdır. Kırmızı çamurdan yapılmış fırınlanmış topraktır. Zamanla görsellik açısından daha güzel hale gelir. Eskidiği zaman daha da güzel hale geliyor... Görünüşte kırmızı olmasının yanında küçük pencereleri vardı. Yüksek bir kulesi vardı. Diğer yapılardan bu kule

sayesinde ayırt edilirdi. Ha birde inşaatı sırasında o zaman sömürge idaresi yerli insanları zorla çalıştırdığı için o zamanki yaşlılardan duymuştum. Şimdi haberdar oldukları halde müzeyi parka dönüştürdüler... çitle çevirmişler ve ağaçlandırma yapmışlar... harabe görünümünü aza indirmişlerdi.”***

3. “Bu bina inşa edilirken meclis binası olarak inşa edilmedi. Böyle bir hedef yoktu başta... sömürge döneminde İtalyan kralın gelişi sayesinde inşa edilmiş ve burada ki açılışı yapması planlanmıştı. Faşist partisi için yapıldı...bağımsızlıktan sonra 1966 yılında meclis başkanı Şeyh Hüseyin İtalyanlardan meclis binasını inşa etmelerini rica etti. İtalyanlar da yeni bina yapmak yerine bu yapıyı uygun görmüşler ve meclis olarak kullanılması kararını vermişlerdi.”***

4. “Evet benim burada işlerim oldu. Zamanında gidip gelmişliğim var. Yapı olarak çok güçlü bir yapı olduğunu hatırlıyorum... kırmızı tuğlalardan yapılmıştı. Bütün Mogadişu’da mevcut olan yapılardan hatırladığım kadarıyla sadece iki tane yapının bodrum katı vardı. Onlardan biri meclis binası diğeri ise belediye binasıydı. Meclis bu binadan taşındıktan sonra farklı kurumlar tarafından kullanmış diye biliyorum. En ünlüsü Badbaado Adliyesidir. Daha sonra savaş döneminde bina tahribata uğradı. Kırmızı tuğlaları da insanlar almışlar ve devşirme malzeme olarak evlerinin inşaatında kullanmışlardır... bir söylentiye göre o dönemde yapılan bütün fırınlar bu taşlardan yapılmıştır...ne kadar dogur onu bilmiyorum tabi... Bu binayı sömürge döneminde resmi ofisl olarak kullanmışlardı. Bir kısmı buradan bir kısımda Urubo Otelinin olduğu eski binadaydılar...”***

5. “yüksek ve kırmızı bir yapıydı önünde meydan vardı ve kutlamalar yapılırdı hep”

6. “Evet yüksek ve kırmızı taşlardan veya tuğlalardan inşa edilmişti. Merkezi sayılabilecek bir yerdeydi. Normalde içeri girilmesine izin verilmezdi. Daha sonra mahkeme haline geldiği zaman şimdi rahmetli olan kardeşim burada siyasi mahkûm olarak mahkemeye çıkarılmıştı, o zaman içeri girdim ve buranın iç tasarımını görmüştüm. Dışarısı olduğu kadar içerisi de güzel ve düzenliydi.”***

7. “Evet meclis Fishio Governodan buraya taşınmıştır ve ne yazık ki bu meclis askeri darbeyle birlikte feshedilmiş ve dağılmıştır. Askeri rejim, seçimler ile ortaya çıkan meclis yerine sosyalist partisini kurdu ve meclis yerini bu doldurdu ve yeni daha sonra 1970’ler de inşa edilen meclis binasını, askeri rejimin kurduğu parti tarafı kullandı. Meclisin feshinden sonra bu eski meclis binası, mahkeme olarak kullanılmıştır.

Mahkemenin yanında da iç işleri bakanlığı ofisi vardı, biz buradan nüfus belgelerimizi alıyorduk okula kayıt olurken. Meclis binasının içine girmişliğim vardır. O dönem yapı gayet güzeldi. Kırmızı tuğladan yapılmış duvarları vardı, onlar yapılırken toprak malzemededen yapılıyor ve daha sonra fırınlanıyordu diye biliyordum. Bu tarz tuğlalar halk arasına “matuuni” diye bilinmektedir. Bu tarz malzemenin seçimi bence Mogadişu'nun iklimiyle bir ilişkisi var. Bence bu fırınlanmış tuğlalar rutubette daha dayanıklı olabilirler.”***

8. “Askeri rejim döneminde mahkeme binası olarak kullanıldı. Kırmızı taşlardan yapılmış bir binaydı. Şu an yerinde değil maalesef yok oldu gitti.”***

9. “Mogadişu'nun önemli binalarından biridir. Yüksek bir kulesi vardı kırmızı tuğlalardan yapılmıştır. Yanında “Dal Jirka Dahsoon” anıtı ve meydanı vardı. Merkezi bir yerde olduğu için hemen hemen her yönden caddeleri bir araya getirirdi, yani orta bir konumdaydı.”***

10. “Bu yapı şekil olarak yukarıdan bakıldığında altıgen şeklindeydi ve yüksek bir kulesi vardı. Renk olarak ise kırmızı bir binaydı. Çok güzel bir görünüme sahipti ve dış duvarlarının hepsi kırmızı tuğladan yapılmıştı. Konum olarak meydan ve hastanenin olduğu ulaşımın kolay bir lokasyondaydı. Bu binayı gördüm zaman meclis olarak kullanırdı daha sonraki yıllarda askeri rejimin gelmesiyle burası bir bakanlığa verilmişti. Hatta bu bakanlık içişleri bakanlığıydı. Bana göre bu binaya tasarımsal olarak baktığımda meclis için inşa edilmiş. İçine bakıldığı zaman oturma düzenini de düşününce tiyatro gibi inşa edilmişti.”***

12. “Benim dönemimde meclis şu anki binaya taşınmıştı. Ama yapı olarak kırmızı duvarları vardı. Fırınlanmış kırmızı tuğlalardan yapılmıştı.”***

13. “Buranın yanında bir taksi istasyonu vardı. Oraya giderdim ve şehrin diğer tarafında kalan akrabalarımın yanına giderdim. Bu yolculuk sırasında bu binin yanında geçirdim kırmızı olduğunu hatırlıyorum.”***

14. “Ben burayı bilmiyorum, eski dönemlere ait bir yer olabilir.”***

15. “Meclisin kullanımı için İtalyanlar tarafından inşa edilen bir binaydı. Askeri dönemde meclis feshedildi ve o dönemde belediye ardından da adliye sarayı olarak kullanılmıştır. Yapı kırmızı tuğlalardan inşa edilmişti. Yapı gayet güzel ve modern bir yapıydı.”***

16. “ Kırmızı bir binaydı. Eğer yanılmıyorsam ikinci dünya savaşında önce Musselini döneminde inşa edilmişti. Askeri rejim geldiği zaman şu anda kullanılan meclis binası inşaat aşamasındaydı ve asker rejim tarafından tamamlandı. Askeri rejim meclisi feshetti ve onun yerine yeni tamamlanan meclis binasını sosyalist partisi kullandı.”***

18. “Benim dönemimde mahkeme binası vardı, kırmızı bir binaydı. Askeri dönemde karşı gelen insanlar yargılanırdı ve çoğu idama mahkûm olurdu.”***

19. “insanlar burayı farklı bulurdu bir ara meclis vardı burada hatta bir ara mahkeme vardı...şehirdeki yapılardan çok farklıydı”.

Çalışma noktası 13: Pallazzo Municipale di Mogadiscio

1. “Belediye binası başta İtalyan yöneticiler tarafından ofis olarak kullanılmıştır. Bağımsızlık dönemine doğru ise hazırlık hükümeti tarafından kullanılmıştır. Bağımsızlıktan sonra ise başbakanlık ofisi olarak hizmet görmüştür. Askeri rejimin gelmesiyle birlikte sivil yönetim ortadan kalkmıştır. Mogadişu belediyesinin kullandığı binanın yıkılması hasabıyla rejim eski meclis binasına geçici olarak taşınmıştır. Daha sonra şimdiki binaya temelli taşınmışlardır. Bu bina sağlam olarak bugüne kadar gelmiştir.”***

2. “Belediye binası daha önce hükümet tarafından kullanılmış ama ben belediye olarak kullanıldığı zamana denk geldim... daha önce temiz sokakları ve dikili ağaçlı bahçeleri vardı. Şu an hepsi ters yüz olmuş, geniş sokakları kapatılmış durumdadır. Konum olarak katedralin hemen güneyinde arada bir sokak vardı. Bu sokağın iki tarafında park yerleri vardı. Hem katedral tarafında hemde belediye tarafında aracınıza park edebiliyordunuz. Yapı eski rejim yönetiminin başında kaos ve iç savaşın ilk günü ateşe verilmiş ve çok zarar görmüştü. Daha sonra tamir edildi ve eski haline getirildi. Bu yapıda Mogadişu'nun birçok tapu belgesi vardı. Bu belgelerde o dönem yanmış ve yok olmuştu. Bu yangını hala hatırlıyorum. Yangın 3 gün devam etmişti.”***

3. “Konum olarak Katolik kilisenin hemen güneyinde bulunmaktadır. Bu bina bağımsızlıktan hemen sonra devletin bütün kurumlarının çalıştığı yerd. Başbakanlıktan tutun bütün bakanlıkların ofislerinin olduğu yerd.”***

4. “Somali'nin bağımsızlığının hazırlık yıllarında inşa edildi... aslında bağımsızlıktan sonra ilk bakanlıkları ve hatta başbakanın ofis yeri ve hükümet yeri idi.”****

5. “merkezi bir yerdi, yanlarında hep insanların günlük işleri yanında oturdukları kullandıkları sosyal faaliyetlerin olduğu alanları vardı... tabi bu bina kamu binası olduğu için herkes tarafından kullanılan ve işlerin görüldüğü bir binaydı”

6. “Fişio Governe Devlet kurumların olduğu bir binaydı. İlk hükümet ve ilk bakanlıklar hep buradaydı. Bu yapı İtalyanların yaptıkları binalar gibi renk olarak beyazdı. Bu bina Belediye binası şimdiki mevcut yapısına benzer bir yapı var hatıramda. Eksiden bütün bakanlıklar burada çalışırdı, benim amcam çalışma ve işçiler bakanlığında çalışmıştır, bu binaya işe gelirdi, gençliğimden hatırlıyorum. İtalyanca Fişio Governo ismi verilir yani “belediyenin ofisi” anlamına geliyordu. İtalyanlar inşa etti, içine girdim ben, resmi ofisler vardı ve koridorlar, yani bir çalışma ofisinden bir farkı yoktu. ”

7. “Hükümetin ofisi anlamına gelmektedir ve İtalyanlar tarafından yapılmıştır. Bu bina Somali'nin ilk hükümetinin ve ilk bakanlıklarının ev sahipliğini yapmış binadır. Eğer yanılmıyorsam bakanlıklar ve hükümet ofisler bağımsızlıktan yani 960-983 yılları arası bu binayı kullanmışlardır. Hükümetin taşınmasıyla bu bina Mogadişu belediyesi olarak kullanılmaya başlanmıştır.”***

8. “Askeri rejimden önce bütün bakanlıkların ofisleri hepsi burada çalışırdı. Başbakanın ofisi de buradaydı. Şimdi belediye binası var, Mogadişu belediye binası var yani içinde. Yapı olarak çok yüksek olmayan katlı bir yapıydı Fişio Governo.”***

9. “İtalyan mimari tarzdaydı görsel bakımında güzeldi... iç savaşta yok oldu tabi ve tekrar inşa edildi”

10. “beyaz bir binaydı eskiden kullanıldığı gibi şimdi kullanılmıyor maalesef şuan çevresi kapalı girmek zor işin varsa bile...”

11. “Bu yapıda son dönem İtalyan yapılarıdır. Somali'nin ilk dönem hükümeti ve başbakanı burada çalışmıştır ve işlerini burada yürütmüşlerdir. İsim Fişio Guverne buradan geliyordu anlam olarak devlet veya hükümet ofisi anlamına geliyor.”***

12. “ Konum olarak katedralin hemen güneyindedir Somali'nin ilk hükümetinin ofisiydi, burada bütün bakanlıklar iş yapmıştır bağımsızlıktan sonra. Bu bina Mogadişu'da küçük tadilatlar dışında aynı kalan yapılarıdır. Son dönemde güvenlik nedeniyle duvarları yükseltilmiştir. Aslında eskiden bütün şehir duvarları

kısaydı ve üstünde demirlik olurdu bu duvarlar üstünde. Yapı şimdi Mogadişu belediyesi tarafında kullanılmaktadır.”***

13. “Evet bu bina o zaman belediye binasıydı. İşim olmadığı için içine girmedim. Bina olarak diğer Mogadişu yapılarında olduğu gibi beyaz bir binaydı ve bugüne kadar tamirler geçirdi ve eski görünümüne kavuştu diyebilirim.”***

14. “İtalyan döneminde inşa edilmiş. Şu anda Mogadişu belediye binası olarak hizmet veriyor. Eskiden benim ilk gördüğüm zaman harabeydi, hatta bir dönem kıtlıktan kırsal bölgelerden göç etmiş insanlar kamp yeri olarak kullandı. Ama şu an bina tamir edildi ve belediye kullanıyor.

Avukat olduğum için işlerim oluyor orada. Bina şu anda beyaz, dışarda bir havuzu var. Pencereleri ve kapıları eski binalar gibi biraz kemerli gibiydi. Giriş katı bir üst kat ve bodrum katı vardır. Mogadişu’da bodrum katı olan gördüğüm tek binadır.”***

15. “Bağımsızlık döneminde hükümetin ofisiydi, anlam olarak Fişio Guverne hükümet ofisi demek İtalyancada. Başbakan ve bütün bakanlıkların ofisi buradaydı ve buradan yönetim işlerini yürütülürdü. Her hafta perşembe günü askeri müzik takımı şehrin farklı yollarında müzik çalarak geçerlerdi ve Fişio Guverneye gelirlerdi bayrağa selam dururlar ve daha sonra devam ederek dürbünlü zafer takının olduğu Sukunto liido meydanında gösteriye son verirlerdi. Bu yapı tamirler ve onarımlar geçirdi ama aslına bugünkü hali aslına uygundur.”***

16. “devlet ofisi anlamına geliyor İtalyancada şimdi devlet ofisi değil devletin ofisleri Somali cumhurbaşkanlığı sarayında kalıyor”

17. “şimdi Mogadişu belediye binası var tam karşısında katedral kilisesi var. Farklı bir tarzı var Mogadişu’daki yapılarla karşılaştırıldığında”

18. “Doğum belgesi almak için ve kimlik işlemleri için giderdik.” ***

19. “Mogadişu belediye binası olarak işlev görüyor şimdilik. Savaşta döneminde yangın meydana geldi ve çok hasar gördü, iş savaşın ortasında mülteci kampı olarak kullanıldı bir ara. Şimdi restore edildi Mogadişu belediye binası olarak kullanıyor. Tuhaf olan restorede eski sadeliğini kaybetmesi bazı yerlerin farklı renkler boyandı. Eskisi daha sade ve beyazdı” ***